MARKIZAS DE SADAS

Meilės nusikaltimai

Fantastinis markizo de Sado portretas, 1866 m.

MARKIZAS DE SADAS

Meilės nusikaltimai, arba Aistrų kliedesys

Iš prancūzų kalbos vertė
STASĖ BANIONYTĖ
PRANAS BIELIAUSKAS
DIANA BUČIŪTĖ
VITA MALINAUSKIENĖ

Lege artis
Vilnius
1993

UDK 840-3
Sa34

Versta iš leidinio:
D. A. F. de Sade
LES CRIMES DE L'AMOUR
Librairie Générale
Française, 1972

Serijos sudarytoja
VITA MALINAUSKIENĖ

Serijos dailininkas
ALBERTAS BROGA

© Serijos sudarytoja Vita Malinauskienė, 1993
© Serijos dailininkas Albertas Broga, 1993
© Vertimas į lietuvių kalbą, Stasė Banionytė, Dangira Baratinskienė, Pranas Bieliauskas, Diana Bučiūtė, Vita Malinauskienė, 1993
© Maketavimas, Donatas Juodakis, 1993

ISBN 9986-473-00-4

GIJOMAS APOLINERAS APIE MARKIZĄ DE SADĄ*

Neketinu čia pateikti smulkaus markizo de Sado gyvenimo aprašymo. Apie de Sadą autoritetingų darbų yra parašę ponas Polis Žinisti, daktaras Kabanė, daktaras Žakobiusas, ponas d'Almera ir kiti. Išsami markizo de Sado biografija dar neparašyta. Manau, nebetoli tas laikas, kai, surinkus visą medžiagą, bus nuplėštas šydas, gaubiantis paslaptingą šio žmogaus gyvenimą, apie kurį sklandė ir tebesklando daugybė legendų. Paskutiniųjų metų publikacijos, paskelbtos Prancūzijoje ir Vokietijoje, išsklaidė daugelį abejonių, tačiau nemažai klaidų dar teks atitaisyti.

Markizas (vėliau – grafas) Donatjenas Alfonsas Fransua de Sadas gimė 1740 m. birželio 2 d. Paryžiuje. Jo aristokratiška giminė buvo viena iš seniausių Provanse; vienas iš jo protėvių, Hugas de Sadas III, buvo vedęs Laurą de Nov, kurią savo kūryboje įamžino Petrarka.

Markizas de Sadas (šiuo istorijoje išlikusiu vardu vadinsime jį ir toliau) Petrarka labai žavėjosi, nors šių laikų biografai apie tai neužsimena. Markizas buvo jautrus poezijai, o tai, kad jis mėgo Petrarkos lyriką, galima justi ir "Meilės nusikaltimuose". Dešimties metų markizas de Sadas buvo atiduotas į Liudviko Didžiojo koležą, būdamas keturiolikos, įstojo į dragūnų

* Versta iš "L'oeuvre du marquis de Sade". Pages choisies. Introduction par Guillaume Apollinaire, Paris, bibliothèque des curieux [b. m.].

mokyklą. Įgiję jaunesniojo leitenanto laipsnį, tarnavo karališkajame pulke. Paskui, kaip karabinierių pulko leitenantas, dalyvavo Septynerių metų kare, Vokietijoje mūšio lauke pelnė kapitono laipsnį. Anot Diuloro, tuo metu markizas de Sadas yra net pabuvojęs Konstantinopolyje. Palikęs karinę tarnybą, sugrįžo į Paryžių, 1763 m. gegužės 17 d. vedė. Po metų gimė sūnus Luji Marija de Sadas, kuris 1783 m. tarnavo Subizo (Prancūzijos maršalo – *vert. past.*) pulke leitenantu, 1791 m. emigravo. Sugrįžęs į Prancūziją, tapo graveriu ir 1805 m. išleido "Prancūzų tautos istoriją" – gana išsamią ir naujovišką keltų epochos studiją; paskui ir vėl tarnavo kariuomenėje, o 1809 m. birželio 9 d. Ispanijoje buvo gerilerų nužudytas.

Markizą de Sadą apvesdino su panele de Montrej, nors jį patį labiau traukė jaunesnioji žmonos sesuo. Kai mylimoji buvo išsiųsta į vienuolyną, iš sielvarto ir nevilties jis ėmė lėbauti. [...] Praėjus keturiems mėnesiams po jungtuvių, markizas buvo uždarytas į Venseno kalėjimą. 1768 m. kilo skandalas dėl našlės Rozos Keler. Panašu, kad šioje istorijoje markizo de Sado kaltė buvo mažesnė nei manyta. Ši istorija tebėra neaiški iki šiolei. Štai ką rašo Šarlis Demaras: "Šatlė teisme tarp kitų dokumentų yra policijos komisaro protokolas, surašytas pagal gautą kaltinamąją medžiagą apie de Sadą. Jame pranešama, kad Arkej (Paryžiaus priemiestis – *vert. past.*) markizas de Sadas peiliuku subadęs moterį, pririšęs ją nuogą prie medžio ir ant kraujuojančių žaizdų pylęs karštą smalką".

Daktaras Kabanė, 1902 m. išspausdinęs šią Šarlio Demaro knygos pastraipą "Medicinos kronikoje", pridūrė: "Kad ši nesibaigianti byla pagaliau būtų išspręsta, reikėtų tą dosjė atrasti ir išspausdinti".

Ir vis dėlto dar 1764 m. policijos komisaras Marė viename iš savo raportų parašė: "Daug nesiaiškindamas, primygtinai prašiau pono la Briso nesiūlyti Sadui mergaičių, su kuriomis jis paskui leidžia laiką pasimatymų namuose".

1767 m. spalio 16 d. raporte komisaras Marė rašo taip:

"Netruksime išgirsti kalbant ir apie grafo de Sado žiauru-

mus. Jis atkakliai įkalbinėja panelę Rivjer iš Operos su juo gyventi, siūlo jai dvidešimt penkis luidorus per mėnesį su sąlyga, kad tas dienas, kai jai nereikėsią dalyvauti spektakliuose, jinai praleisianti drauge su juo Arkej dvare. Panelė nesutinka".

Sklandė gandai, kad tame Arkej dvare rengiamos baisios orgijos; jų scenarijus, ko gero, buvo šlykštus, bet, mano manymu, be žiaurumų.

Pasibaigus procesui dėl Rozos Keler, markizas de Sadas nuteisiamas antrą sykį. Iš pradžių jis kalėjo Somiūro pilyje, vėliau Lione, Ansizo kalėjime. Po šešių savaičių buvo paleistas į laisvę. 1772 m. biržely markizui de Sadui iškeliama dar viena, vadinamoji Marselio byla; joje kaltinimų buvo kur kas mažiau nei Keler byloje. Tačiau Ekso parlamentas nuteisė už akių markizą myriop. Šis nuosprendis buvo panaikintas 1778 m. Prieš antro nuosprendžio paskelbimą de Sadas drauge su žmonos seseria pabėgo į Italiją. Tenai keliavo iš vieno miesto į kitą, bet širdis traukė apsistoti arčiau Prancūzijos.

Šamberi jį areštavo policija, ir 1772 m. gruodžio 8 d. markizas buvo uždarytas Miolano pilies karceryje. 1773 m. naktį iš gegužės pirmosios į antrąją, jaunos žmonos padedamas, pabėgo. Sugrįžęs iš Italijos į Prancūziją, apsigyveno La Kostos pilyje, vėl ėmė lėbauti. Gana dažnai markizas de Sadas atvykdavo į Paryžių, kur 1777 m. sausio 14 d. buvo areštuotas. Iš pradžių jis buvo įkalintas Venseno kalėjime, iš ten perkeltas į Eksą. Čia 1778 m. birželio 30 d. 1772 metų teismo nuosprendis panaikinamas. Šįkart de Sadas suimamas už ištvirkavimą. Markizui de Sadui uždraudžiama trejus metus įvažiuoti į Marselį, priteisiama sumokėti 50 livrų baudą kalinių šalpos draugijai. Ir vėl kalėjimas.

Pakeliui iš Ekso į Venseną, kalinys, žmonos padedamas, dar sykį pabėga.

Po kelių mėnesių jis areštuojamas La Kostos pilyje ir 1779 m. balandyje vėl įkalinamas Vensene; čia išgyvena platonišką meilę – įsimyli savo žmonos draugę panelę de Rusė. Išbuvęs Vensene penkerius metus, 1784 m. markizas de Sadas įkalinamas Bastilijoje. Būtent čia jis parašė didumą savo kūrinių, čia 1789 m. jį

pasiekė žinia apie bręstančią revoliuciją. Markizas ėmė maištauti, susipyko su Bastilijos administratoriumi ponu de Lonė.

Pro kameros langą tiesiai į Sent Antuano gatvės griovį buvo nuleistas ilgas skardinis paplavų vamzdis. Liepos 2 d. markizui de Sadui kilo mintis pasinaudoti juo kaip garsintuvu, – šaukė, kad čia žudomi kaliniai ir kad juos reikia išvaduoti. Tuo metu kalinių Bastilijoje buvo labai mažai, todėl sunku pasakyti, kas sukėlė liaudies įtūžį ir kodėl minia puolė būtent šį, apytuštį, kalėjimą. Visai galimas dalykas, kad prie to prisidėjo ir markizo de Sado pro langą mėtomi lapeliai, kuriuose jis smulkiai aprašė kalinių kankinimus.

Piktai miniai pakurstyti pakako kibirkšties, ir galiausiai senoji tvirtovė buvo paimta.

Markizo de Sado dienos Bastilijoje baigėsi. Ponas de Lonė, pagautas baimės (tai tik patvirtina hipotezę, kad de Sadas galėjęs išprovokuoti liepos 14-osios įvykius), pareiškė norįs šio kalinio atsikratyti. Ir štai liepos 4 d. pirmą valandą nakties karaliaus liepos 3 d. įsakymu markizas de Sadas perkeliamas į Šarantono beprotnamį. Steigiamajam susirinkimui panaikinus karaliaus įsakymą, de Sadas vėlei atgauna laisvę ir 1790 metų kovo 23 dieną palieka Šarantono prieglaudą.

Žmona, pasitraukusi į Sent Oro vienuolyną, nebenorėjo jo daugiau matyti. Tų pačių metų birželio 9 d. ji gavo Šatlė teismo raštą, kuriame buvo pranešama apie jų išskyrimą. Likusią savo gyvenimo dalį nelaimingoji moteriškė paaukojo maldai. Ji mirė 1810 m. liepos 7 d. jai priklausiusioje d'Ešofūro pilyje.

Išėjęs į laisvę, markizas de Sadas gyveno dorai, duoną pelnėsi plunksna. Rašė knygas, jo pjesės buvo statomos Paryžiuje, Versalyje, galbūt net Šartre.

Slegiamas finansinių sunkumų, bergždžiai maldavo bet kokio darbo: "Tinkamas būti derybininku, kaip ir jo tėvas, kuris dirbo šį darbą dvidešimt metų, neblogai pažįstantis Europą, galintis sudaryti arba suredaguoti bet kokio pobūdžio veikalą, prižiūrėti ir sutvarkyti kabineto ar muziejaus biblioteką, vienu žodžiu, turintis gabumų Sadas, šaukiasi teisingumo ir maldauja jūsų

malonės; jis prašo darbo". (*Laiškas Konvento nariui Bernarui, 1795 m. vasario 27 d.*)

Markizas de Sadas reguliariai dalyvaudavo Tautinės sąjungos ietinininkų sekcijos susirinkimuose, dažnai rėždavo ten kalbas. Jis buvo tikras respublikonas, Marato gerbėjas, bet drauge ir mirties bausmės priešininkas, turėjo originalių politinių idėjų. Savo pažiūras išdėstė kūriniuose. Pavyzdžiui, veikale "Kaip patvirtinti įstatymus" markizas teigia, kad deputatų pasiūlytą įstatymą turėtų balsavimu priimti liaudis; anot Sado, įstatymus privalo patvirtinti "labiausiai likimo nuskriausta visuomenės dalis, nes įstatymai dažniausiai prislegia ją; dėl to likimo nuskriaustieji ir turėtų pasirinkti tokį įstatymą, kuriam sutiktų paklusti".

Teroro laikotarpiu markizas de Sadas elgiasi labai dorai, tačiau, kaip nepatikimas asmuo, tikriausiai už pasisakymus prieš mirties bausmę, 1793 m. gruodžio 6 d. suimamas, o 1794 m. spaly su deputato Rovero padėjimu paleidžiamas.

Valdant Direktorijai, markizas nuo politikos nusišalino. Persikėlęs gyventi į Po de Fer Sen Siulpiso gatvę, plačiai atvėrė savo namų duris gausiems svečiams. Tenai juos pasitikdavo išblyškusi, liūdna ir labai išvaizdi šeimininkė, kurią markizas kartais pavadindavo Žiustina. Buvo šnekama, kad ji esanti kažkokio emigranto dukra. Pono d'Almera manymu, tai buvusi Konstancija, kuriai markizas de Sadas dedikavo "Žiustiną". Deja, apie šią jo draugę daugiau jokių žinių nėra.

1800 m. liepą markizas de Sadas išleido skandalingą romaną "Zolojė ir du jos bendrai". Tarp knygos prototipų buvo galima atpažinti Pirmąjį konsulą (d'Orsekas, Korsikos anagrama), Žozefiną (Zolojė), ponią Taljė (Loreda), poną Viskontį (Volsanžas) ir pan. Tačiau šį romaną markizas buvo priverstas išsileisti pats.

Buvo numatyta jo arešto data: 1801 m. kovo 5-oji. Tą dieną de Sadas turėjo įteikti pataisytą "Žiuljetos" rankraštį savo leidėjui ponui Bertrandė. Leidėjo namuose markizas de Sadas vėl buvo suimtas, nors rankraštis – tik pretekstas jį areštuoti. Iš pradžių markizas uždaromas Sen Pelaži, paskui perkeliamas į Biseto psichiatrinę ligoninę, kol galiausiai 1803 m. balandžio 27 d. at-

siduria Šarantono prieglaudoje. Markizas de Sadas mirė 1814 m. gruodžio 2 d., sulaukęs septyniasdešimt penkerių metų. Dvidešimt septynerius metus (keturiolika iš jų jau būdamas brandaus amžiaus) jis praleido vienuolikoje įvairių kalėjimų.

* * *

Iki šiol nėra autentiško markizo de Sado portreto. [...] Anot pasakojimų, jo būta labai žavaus jaunuolio. Moterys, pamačiusios jį, net stabtelėdavo pasigrožėti. Vaikinas buvęs apvalaus veido, mėlynų akių, šviesių garbanotų plaukų. Jo judesiai buvę nepaprastai grakštūs, moterų širdis jaudindavo malonaus tembro balsas. Kai kurių autorių teigimu, de Sado išvaizda buvusi labai moteriška, nuo jaunumės, anot jų, jisai buvęs pasyvus homoseksualistas. Nemanau, kad šiam teiginiui pagrįsti turėta kokių nors svarių įrodymų.

Pasak Šarlio Nodjė (1780-1844; pranc. rašytojas – *vert. past.*) jis matęs markizą de Sadą 1803 metais (iš tikrųjų, kaip vėliau patikslino d'Almera, – 1802 m.). Jam tekę praleisti naktį keturvietėje kameroje, kurioje, be jo ir markizo, buvo dar pora kalinių. Savo prisiminimuose Šarlis Nodjė rašo: "Vienas iš šių ponų, įspėtas, kad bus perkeltas kitur, prabudo labai anksti. Man iškart krito į akis jo apkūnumas ir vangumas, todėl apie kadaise buvusį lieknumą ar eleganciją tegalėjau spręsti iš gražių manierų. Jo pavargusios akys žvelgė švelniai, karštligiškai, kartkartėmis jose it baigiančiose blėsuoti anglyse įsižiebdavo kibirkštėlės. Jis nebuvo sąmokslininkas, ir niekas negalėjo jo apkaltinti dalyvavimu politinėse intrigose. Jo atakos visados buvo nukreiptos tiktai į religiją ir moralę – tuos du svarbius visuomenės ramsčius, kurių tvirtumui palaikyti slaptosiose policijos instrukcijose buvo skiriama mažiausiai vietos. Todėl valdžia maloniai pranešė apie bausmės sušvelninimą. De Sadas buvo išsiųstas į Šarantoną prie gražių upių santakos, nutremtas į gamtos prieglobstį, iš kurio galėjo bet kada ištrūkti. Žinia apie jo pabėgimą mus pasiekė kalėjime, po kelių mėnesių". [...]

"Kaip minėjau, tą kalinį mačiau labai trumpai. Atsimenu tiktai, kad jis buvo kone nuolankiai mandagus, saldžiai malonus ir kad apie visa tai, kas gerbtina, šnekėjo su didžiule pagarba". [...]

Nuo pat jaunumės markizas de Sadas labai mėgo skaityti filosofinius, istorinius veikalus, bet labiausiai jam patikdavo kelionių aprašymai, nes iš jų pasisemdavo žinių apie tolimų kraštų gyventojų papročius.

Markizas de Sadas buvo neblogas muzikantas, puikiai šoko, jodinėjo, mokėjo fechtuotis, kartais išbandydavo jėgas kaip skulptorius. Jis labai mėgo dailę, valandų valandas praleisdavo paveikslų galerijose. Ypač dažnai jį galėdavai sutikti Luvre. Markizas buvo labai didelės erudicijos žmogus. Mokėjo italų, vokiečių ir provansalų kalbas (save laikė Provanso trubadūru, provansalų kalba yra parašęs eilėraščių). Daugel sykių yra parodęs savo drąsą. Bet labiausiai už viską jisai brangino laisvę. Viskas – tiek markizo de Sado elgesys, tiek filosofinės pažiūros – liudija apie laisvės geismą, laisvės, kurios jisai, gyvendamas, anot tarno Karterono, šunišką savo gyvenimą, beveik neturėjo. Iš Karterono laiškų savo mokytojui sužinome, kad markizas de Sadas traukė pypkę "kaip korsaras" ir valgė "už keturis". Jis mėgo skanius valgius, patogumus, ir tai buvo matyti vien į jį pasižiūrėjus. [...] Teroro laikotarpiu de Sadas ne sykį įrodė, kad jis nėra žiaurus žmogus, kaip būtų galima spręsti iš jo elgesio protrūkių ar kaip galėtų pasirodyti skaitant jo kūrinius. Žinoma, kad jis niekados nebuvo psichinis ligonis ar koks maniakas. Žiulio Žaneno apsakymuose ir Viktorjeno Sardu atpasakotame anekdote teigiama, kad markizas de Sadas, būdamas Bisetro ligoninėje, jo paties prašymu atneštas rožes įmurdęs į dvokiantį upelio dumblą. Galbūt čia yra šiek tiek tiesos, bet ji pateikta liguistos vaizduotės tų, kurie, perskaitę "Žiustiną", nesuvokė esminių dalykų, o romano autorių įsivaizdavo kaip netekusį proto iškrypėlį. Prie paskalų apie tariamą markizo beprotystę didele dalimi prisidėjo ir Konsulato bei Ampiro laikų policija: viena uždarė markizą į Bisetro ligoninę, kita – į Šarantono beprot-

namį. Jei markizas de Sadas būtų buvęs silpnesnių nervų, nuo negandų, kurias jam teko išgyventi, tikrai būtų išėjęs iš proto.

Buvęs Įstatymų leidimo asamblėjos deputatas Markas Antuanas Bodo apie markizą de Sadą rašė: "Jisai yra baisiai nepadorių, šėtoniškai amoralių knygų autorius. Iš tikrųjų teoriškai jis buvo ištvirkėlis, bet ne beprotis, todėl jį reikėjo teisti už kūrybą.

Jo kūriniuose aprašomi ištvirkėliai, bet ne pamišėliai; nesveikos psichikos žmogus tokios knygos nebūtų galėjęs parašyti; panašiai knygai parašyti reikėjo gerokai pastudijuoti tiek senąją, tiek šių laikų literatūrą; de Sadas norėjo parodyti, kad baisiausi ištvirkėliai buvo senovės graikai ir romėnai. Be abejo, panašios studijos nusižengia moralei, tačiau suteikti joms romano pavidalą, apibendrinti ir susisteminti faktus galėjo tik šviesaus proto žmogus".

Apie markizo de Sado išdidumą, orumą ir sveiką nuovoką byloja ir jo paties surašyto testamento paskutinė pastraipa:

"Jokiu būdu neskrosti mano kūno, nesvarbu, kokiu pretekstu tai būtų sumanyta. Primygtinai reikalauju paguldyti mane į medinį karstą ir palaikyti keturiasdešimt aštuonias valandas tame kambaryje, kuriame būsiu numiręs; praėjus aukščiau paminėtam valandų skaičiui, karstą užkalti; tuo tarpu nusiųsti pasiuntinį į Versalį pas malkų prekiją Lenormaną, gyvenantį Egalité (Lygybės) alėjoje 101; tegu paprašo, kad atvyktų su vežimu išvežti ir nulydėti mane į Malmezoną, kuris yra Mansė komunoje, netoli d'Epernono; lai nuveža karstą į mano žemėse augantį mišką ir be jokių ceremonijų pastato jį artimiausiuose krūmuose, – einant nuo senosios pilies didžiąja alėja, miško dešinėje. Duobę iškas Malmezono valstietis, prižiūrimas pono Lenormano; pastarasis paliks mano kūną tiktai tada, kai šis bus nuleistas tojon duobėn; ponui Lenormanui maloniai sutikus, šitoje ceremonijoje galėtų dalyvauti mano giminės arba draugai, panorėję mane kukliai paskutinį sykį pagerbti; užvertus duobę, į žemę iškart prismaigstyti gilių, idant toj vietoj, kur kadaise buvo iškasta duobė, neliktų jokios žymės, ir kad tenai vėlei

suželtų krūmai, o patsai kapas susilygintų su žeme; mat esu tvirtai įsitikinęs, kad mano paveikslas neišliks žmonių atmintyje. Surašiau 1806 m. sausio 30 d., būdamas sveiko kūno ir pilno proto.

D. A. F. Sadas"

Anot pono Anri d'Almera, parašyti tokį kupiną kartėlio laišką, iš kurio matyti noras susilieti su amžinybe, troškimas kūnu ir dvasia išeiti į nebūtį ir nugrimzti užmarštin, galėjęs tik toks nepaprastas žmogus, kaip markizas de Sadas. [...]

Ištisą šimtmetį de Sado kūryba buvo aršiai puolama, kritikams ne tiek rūpėjo jo idėjų analizė, kiek įvairiausių nebūtų dalykų kūrimas. Daktaras Diuerenas apie markizą de Sadą yra pasakęs: "De Sado asmenybę reikėtų analizuoti kaip istorijos reiškinį". [...]

Vokietijoje net toks lyriškas filosofas, kaip Nyčė, neišdrįso pritarti drąsioms markizo idėjoms, tačiau daktaras Eženas Diuerenas nutarė pristatyti ir patį autorių, ir jo kūrybą: "1740 m. birželio 2 d. gimė iškiliausias ne tik XVIII a., bet, ko gero, ir šių laikų žmogus. Markizo de Sado kūryba gali būti tiek istorikų, tiek medikų, besidominčių civilizacijos raida, tyrinėjimo objektas. Šis keistuolis iškart patraukė mūsų dėmesį. Kad galėtume jį vertinti, pirmiausia stengėmės jį suprasti. Greit suvokėme, kad medikai irgi ne viską gali paaiškinti, nes į daugelį klausimų galėtų atsakyti tik civilizacijos istorija". [...]

Daugelis rašytojų, filosofų, ekonomistų, gamtininkų, sociologų – nuo Lamarko iki Spenserio – pritarė de Sado mintims, be to, nemaža idėjų, kuriomis jo amžininkai piktinosi ar bjaurėjosi, tebestebina savo naujumu ir dabar. Markizas de Sadas rašė: "Galbūt mūsų idėjos per drąsios. Na ir kas? Argi mes neišsikovojome teisės sakyti viską?"

Panašu, kad visą praėjusį šimtmetį niūriuose bibliotekų užkaboriuose saugomas mintis pats laikas išleisti į laisvę; žmogus, nevertintas devynioliktame amžiuje, bus deramai pakylėtas dvidešimtajame.

Pasakojimą apie vieną įstabiausių asmenybių, apie markizą de Sadą, norėčiau baigti jo paties kreipimusi į juo pasipiktinusius žmones: "Kreipiuosi į tuos, kurie geba mane išklausyti. Jiems mano raštai nepavojingi".

G. A.

Iš prancūzų kalbos vertė
DANGIRA BARATINSKIENĖ

FAKSELANŽ,
arba
TUŠČIAGARBYSTĖS KLAIDOS

Ponas ir ponia de Fakselanžai, turėdami trisdešimt-trisdešimt penkis svarus rentos, paprastai gyvendavo Paryžiuje. Vienintelis jų santuokos vaisius buvo duktė, graži kaip pati Jaunystės deivė. Ponas de Fakselanžas tarnavo, bet jaunas paliko tarnybą ir nuo to laiko rūpinosi tik namų reikalais ir savo dukters auklėjimu. Tai buvo labai romus, menkokų gabumų, bet puikaus būdo žmogus; jo žmona, bemaž to paties amžiaus, tai yra tarp keturiasdešimt penkerių ir penkiasdešimties, turėjo kiek miklesnį protą, nors apskritai šią sutuoktinių porą tvirtai siejo nuoširdumas ir pasitikėjimas, bet ne gudravimas ir įtarumas.

Panelė de Fakselanž neseniai sulaukė šešiolikos metų; jos veidas buvo iš tų romantiškų veidų, kurių kiekvienas bruožas byloja apie dorybę; baltutėlė oda, skaisčios mėlynos akys, didoka, bet nuostabaus dailumo burna, liaunas, laibas liemuo ir gražiausi pasaulyje plaukai. Jos siela buvo romi kaip ir jos būdas; nevaliodama padaryti nieko bloga, ji dar nė neįsivaizdavo, kad kas galėtų tai daryti; vienu žodžiu, tai buvo pati nekaltybė ir nuoširdumas, išdabinti Gracijų ranka. Panelė de Fakselanž buvo išsilavinusi; jos auklėjimui tėvai nieko nepagailėjo; ji puikiai kalbėjo angliškai ir itališkai, grojo keliais instrumentais ir su skoniu tapė miniatiūras. Vičvienaitė duktė, kuriai, vadinasi, buvo skirta vieną dieną suimti savo šeimos turtą, kad ir ne per didžiausią, turėjo tikėtis pelningų vedybų, ir tai jau pusantrų metų buvo vienintelis jos tėvų rūpestis. Tačiau panelės de Fakselanž širdis, nelaukusi gimdytojų sutikimo, drįso pati susirasti sau valdovą – jau daugiau kaip treji metai ji nebeklausė savo šeimininkės.

Ponas de Gojė, kuris su ja truputį giminiavosi ir ta dingstimi dažnai ją lankydavo, buvo šitos švelnios mergaitės branginamasis; jinai mylėjo jį su tokiu širdingumu ir pagarbumu, kurie priminė neįkainojamus praėjusio amžiaus jausmus, taip iškreiptus mūsų sugedimo.

Ponas de Gojė, be abejonės, buvo vertas tokios laimės; jis turėjo dvidešimt trejus metus, dailų stotą, žavų veidą ir nuoširdų būdą, visiškai atliepiantį savo gražiosios pusseserės būdui; jis buvo dragūnų karininkas, bet nelabai turtingas; jam reikėjo merginos su dideliu kraičiu, kaip ir pinigingo vyro jo pusseserei, kuri, nors vienintelė įpėdinė, vis dėlto neturėjo milžiniško turto, kaip ką tik minėjome, ir todėl juodu aiškiai matė, kad jų troškimai niekad neišsipildys ir kad ugnis, kuria abudu dega, bus blėsinama atodūsių.

Ponas de Gojė niekad neišpažino panelės de Fakselanž tėvams jausmų, kuriuos jautė jų dukteriai; jis numanė gausiąs neigiamą atsakymą, ir jo išdidumas neleido jam pakliūti į tokią padėtį, kad tektų jį išklausyti. Panelė de Fakselanž, dar šimtąsyk drovesnė, lygiai taip pat saugojosi neprasitarti apie tai nė žodeliu; taigi šitas taikus ir dorybingas romanas, sumegztas švelniausios meilės saitais, ramiai tarpo tylos šešėlyje, bet, kad ir kas būtų atsitikę, abu buvo pasižadėję nenusileisti jokiam įkalbinėjimui ir amžinai priklausyti tik vienas kitam.

Taip gyveno mūsų jaunieji įsimylėjėliai, kai vienas pono de Fakselanžo draugas paprašė leisti pristatyti vyriškį iš provincijos, kuris neseniai buvo jam netiesiogiai rekomenduotas.

– Aš jums tai siūlau ne šiaip sau, – pasakė ponas de Belvalis. – Vyriškis, apie kurį kalbu, turi pasakiškų turtų Prancūzijoje ir prašmatnių rūmų Amerikoje. Vienintelis jo kelionės tikslas – susiieškoti Paryžiuje žmoną; jis galbūt išsiveš ją į Naująjį Pasaulį, tik to ir bijau; tačiau išskyrus šią aplinkybę, jei ji jūsų per daug negąsdina, esu tikras, kad tai žmogus, kuris visais atžvilgiais tiktų jūsų dukteriai. Jam trisdešimt dveji metai, jo veidas nėra labai malonus... kažkas niūraus šmėkščioja akyse, bet jis didžiai kilnių manierų ir nepaprastai išsilavinęs.

– Atveskite jį pas mus, – tarė ponas de Fakselanžas ir kreipėsi į žmoną: – O ką jūs pasakysite, ponia?

– Bus matyti, – atsakė toji. – Jeigu tai iš tikrųjų tinkama partija, pritariu visa širdimi, kad ir kaip skaudu būtų pakelti išsiskyrimą su dukteria... Aš ją dievinu, be jos nepaguodžiamai liūdėsiu, bet nestosiu skersai kelio jos laimei.

Ponas de Belvalis, sužavėtas sėkmingos pradžios, su abiem sutuoktiniais paskiria dieną ir sutaria, kad ateinantį ketvirtadienį baronas de Franlo bus pristatytas poniai de Fakselanž.

Baronas de Franlo viešėjo Paryžiuje jau mėnesį, įsikūręs gražiausiuose Šartro viešbučio kambariuose; jis buvo išsinuomojęs prašmatnią karietą, turėjo du liokajus, kamerdinerį, aimę brangenybių, portfelį, prikimštą vekselių, ir gražiausius pasaulyje apdarus. Jis visai nepažinojo pono de Belvalio, tačiau sakėsi pažįstąs artimą pono de Belvalio bičiulį, kuris, metams su puse išvykęs toli iš Paryžiaus, suprantama, negalėjo baronui būti niekuo naudingas; jis atėjo prie šio žmogaus namų; jam buvo pasakyta, kad šeimininkas išvažiavęs, bet jam vertėtų susirasti poną de Belvalį, artimiausią jo draugą; taigi baronas savo rekomendacinius laiškus įteikė ponui de Belvaliui, ir tasai, trokšdamas pasitarnauti garbingam žmogui, su mielu noru juos atplėšė ir pasiūlė jam visas paslaugas, kurių svetys būtų sulaukęs iš Belvalio bičiulio, jei būtų radęs jį Paryžiuje.

Belvalis visai nepažinojo tų žmonių iš provincijos, kurie rekomendavo baroną, jis netgi niekad nebuvo girdėjęs iš savo bičiulio jų vardų, bet juk jis, aišku, galėjo ir nepažinoti kiekvieno, kurį pažinojo jo draugas; taigi nėra jokios kliūties dėmesiui, nuo to laiko jo rodomam Franlo. Tai mano draugo draugas; argi tai ne daugiau, negu reikia pateisinti garbingo žmogaus širdyje akstinui, kuris skatina jį pasitarnauti?

Taigi ponas de Belvalis, įsipareigojęs rūpintis baronu Franlo, visur jį lydėjo; per pasivaikščiojimus, teatre, pas pirklius, – visuomet juodu matydavai tik drauge. Šias smulkmenas būtinai reikėjo išdėstyti, kad pateisintume dėmesį, kurį Belvalis rodė Franlo, ir priežastis, dėl kurių, manydamas esant jį puikią partiją, jis pristatė jį Fakselanžams.

Laukiamo vizito dieną ponia de Fakselanž, iš anksto neįspėjusi dukters, liepė jai pasipuošti gražiausiais pašvitais; ji patarė jai būti kaip įmanoma mandagesnei ir lipšnesnei su svečiu, kurį tuoj pamatys, ir maloniai parodyti savo talentus, jeigu bus paprašyta, nes tas svetys – žmogus, asmeniškai jiems rekomenduotas, ir ji su ponu Fakselanžu turi priežasčių gerai jį priimti.

Išmuša penkias valandas; tai sutartas laikas, ir ponas de Franlo pasirodo, lydimas pono de Belvalio; sunku įsivaizduoti geresnį apsirengimą, mandagesnį toną, kilnesnį elgesį, bet, kaip jau minėjome, šio vyro veide buvo kažkas tokio, kas iškart atstumdavo, ir tik išradingomis manieromis, išradinga veido bruožų žaisme jam pavykdavo paslėpti šį trūkumą.

Užsimezga pokalbis; aptariamos įvairios temos, ir ponas de Franlo visais klausimais samprotauja kaip aukštuomenės žmogus, puikiai išsilavinęs, be galo apsišvietęs. Kalbama apie mokslus, – ponas de Franlo visus juos gvildena; ateina eilė menams, – Franlo įrodo, kad jis apie juos nusimano ir kad nėra nė vienos meno rūšies, kuri tarpais nebūtų teikusi jam didžiausios palaimos... Politikoje toks pat minčių gilumas; šis vyras tvarko visą pasaulį ir daro tai be įmantravimo, nesipuikuodamas, viską, ką dėsto, sutaikydamas su kuklumu, tartum maldautų atleidimo ir įspėtų, kad gali apsirikti, kad toli gražu nėra tikras tuo, ką drįsta teigti. Šnekama apie muziką. Ponas de Belvalis paprašo panelės de Fakselanž padainuoti; ji dainuoja rausdama, o Franlo prieš antrąją ariją paprašo jos leidimo akompanuoti jai gitara, kurią mato gulint ant krėslo; jis virpina gitaros stygas neapsakomai grakščiai ir be jokios klaidelės, nejučiomis leisdamas regėti ant jo pirštų pasakiškai brangius žiedus. Panelė de Fakselanž pradeda trečią ariją, be abejonės, šiuolaikinę; ponas de Franlo akompanuoja jai pianinu kaip didžiausias virtuozas. Panelė de Fakselanž paprašoma paskaityti keletą Popo eilučių angliškai; Franlo bemat užmezga pašnekesį šia kalba ir įrodo, kad moka ją kuo geriausiai.

Tačiau vizitas baigėsi, nieko baronui nepraleidus pro akis ir parodžius, ką jis galvoja apie panelę de Fakselanž, ir šios

jaunos būtybės tėvas, pakerėtas naujosios pažinties, nė už ką nesutiko išleisti svečių, kol neišgavo iš paties pono de Franlo pažado ateiti pas jį pietų sekmadienį.

Ponia de Fakselanž, ne tiek susižavėjusi, kalbėdama vakare apie šį asmenį, visiškai nesutiko su vyro nuomone; pasak jos, šis žmogus jai iš pirmo žvilgsnio pasirodęs kažkuo toks atstumiantis, kad, regėjos, jeigu jis panorėtų jos dukters, jinai atiduotų ją tik baisiausiai skaudama širdimi. Vyras mėgino įveikti jos pasibjaurėjimą; Franlo, sakė jis, esąs žavus vyriškis; sunku įsivaizduoti labiau apsišvietusį, gražesnių manierų žmogų; argi veidas ką reiškia? Argi, vertinant vyrą, reikia kreipti dėmesį į tokius niekus? Beje, tegu ponia de Fakselanž nesibaimina, jai neteks tiek laimės, kad Franlo panorėtų su ja susigiminiuoti, bet jeigu jis kartais to pageidautų, būtų tikra beprotybė atsisakyti tokios partijos. Ar jų duktė galėjo kada tikėtis rasti tokį solidų jaunikį? Bet visa tai neįtikino apdairios motinos; ji teigė, kad veidas esąs sielos veidrodis, ir jeigu Franlo siela atitinkanti jo veidą, tai jis tikrai nesąs tas vyras, kuris turėtų padaryti jos brangiąją dukterį laimingą.

Atėjo pietų diena; Franlo, dar labiau išsipustęs kaip aną kartą, dar išmintingesnis ir lipšnesnis, buvo jos pažiba ir didžiausias džiaugsmas; jam pasiūlė sulošti, ir jis pakilo nuo stalo su panele de Fakselanž, Belvaliu ir dar vienu vyru iš jų draugijos. Franlo labai nesisekė, bet jis laikėsi nuostabiai kilniai; jis pralošė viską, ką galima pralošti; tai taip pat dažnas būdas patraukti žmones, ir mūsų herojui tai nebuvo paslaptis. Paskui buvo truputį muzikuojama, ir ponas de Franlo sugrojo trim keturiais instrumentais. Diena baigėsi *prancūziška* scena, kai baronas visų akyse padavė ranką panelei de Fakselanž, ir svečiai atsisveikino.

Praėjo mėnuo nuo išsiskyrimo, o apie jokį pasiūlymą nebuvo girdėti kalbant; abi pusės lūkuriavo; Fakselanžai nenorėjo pulti ant kaklo, o Franlo, kuris irgi karštai troško, kad jam pasisektų, bijojo viską sugadinti per didelę skubą.

Pagaliau pasirodė ponas de Belvalis, ir šį kartą, įpareigotas vesti derybas pagal visas taisykles, tvirtai pareiškė ponui ir poniai

de Fakselanžams, jog baronas de Franlo, kilęs iš Vivarė, turįs milžiniškus turtus Amerikoje ir norįs vesti, atkreipė žvilgsnį į panelę de Fakselanž ir pavedė jam paklausti šios žavingos būtybės tėvų, ar jam būtų leista puoselėti bent mažiausią viltį.

Pirmasis atsakymas dėl akių buvo, kad panelė de Fakselanž esanti dar labai jauna ir jie nemaną jos leisti už vyro, o po dviejų savaičių baronas buvo pakviestas pietų; per juos ponas de Franlo buvo paprašytas pasiaiškinti. Jis pasakė, kad turi tris dvarus Vivarė, kurių kiekvienas duoda nuo dvylikos iki penkiolikos tūkstančių svarų rentos; kad jo tėvas, persikėlęs į Ameriką, ten vedė kreolę, iš kurios gavo bemaž milijono vertės turtą; kad jis paveldėjo šią nuosavybę iš tėvų, kurie mirė, ir kadangi niekad jos nėra apžiūrėjęs, nusprendė keliauti ten su savo žmona iškart po vestuvių.

Ši sąlyga nepatiko poniai de Fakselanž, ji atvirai išdėstė savo nuogąstavimus; į tai Franlo atsakė, kad šiais laikais nukakti į Ameriką tas pats kaip į Angliją, kad šios kelionės jis negalįs atsisakyti, bet ji truksianti tik dvejus metus, o tam laikui pasibaigus, jis įsipareigojąs parvežti savo žmoną į Paryžių; taigi liekąs tik vienas klausimas – motinos išsiskyrimas su brangia dukteria, bet tas išsiskyrimas šiaip ar taip neišvengiamas, nes jisai neketinąs nuolat gyventi Paryžiuje, kur, niekuo neišsiskirdamas iš kitų, nesijaučiąs taip gerai kaip tuose kraštuose, kur jo turtas leidžiąs jam vaidinti svarbų vaidmenį. Paskui buvo aptartos kai kurios kitos smulkmenos, ir pirmasis susitikimas baigėsi tuo, kad Franlo buvo paprašytas malonėti pats nurodyti pavardę kokio nors pažįstamo iš savo provincijos, į kurį būtų galima kreiptis su užklausimu, kaip paprastai priimta tokiu atveju. Franlo, nė kiek nenustebintas tokio apsidraudimo, ne tik pritarė jų ketinimui, bet ir patarė taip padaryti ir pasakė, kad paprasčiausia ir greičiausia, jo manymu, kreiptis į ministro kabinetą. Šis pasiūlymas buvo priimtas; ponas de Fakselanžas jau rytojaus dieną pakalbėjo su pačiu ministru, ir tas paliudijo, kad ponas de Franlo, dabar viešintis Paryžiuje, tikrų tikriausiai yra vienas iš Vivarė gyventojų, be to, labiausiai gerbiamas ir turtingiausias. Ponas de

Fakselanžas, dar labiau užsidegęs dėl šio reikalo, pranešė puikias naujienas savo žmonai, ir juodu, nenorėdami ilgai atidėlioti, tą patį vakarą pasikvietė panelę de Fakselanž ir pasiūlė jai tekėti už pono de Franlo.

Jau prieš dvi savaites jų žavioji duktė pastebėjo, kad esama ketinimų ją ištekinti, ir dėl nepastovumo, gana įprasto moterims, puikybė nutildė jos meilę; užburta Franlo prabangos ir turtingumo, ji nejučiomis suteikė jam pirmenybę prieš poną de Gojė ir todėl davė teigiamą atsakymą – ji pasiruošusi priimti tėvų pasiūlymą ir paklusianti jų valiai.

Gojė tuo tarpu nebuvo tiek abejingas, kad nesužinotų bent dalies to, kas darėsi. Jis atbėgo pas savo viešpatę ir buvo sukrėstas dvelkiančio nuo jos šalčio; jis išlieja širdį su visu įkarščiu, kurį įkvepia jį deginanti ugnis, švelniausią meilę perpina su karčiausiais priekaištais, jis sakosi tai, kurią myli, aiškiai matąs, iš kur randasi jį žudantis pasikeitimas; ar jis kada būtų galėjęs įtarti ją tokia žiauria neištikimybe! Ašaros prideda naudos ir galios mirtinoms jaunuolio dejonėms; panelė de Fakselanž susijaudina, ji pripažįsta savo silpnumą, ir abu sutaria, kad nėra kito būdo atitaisyti padarytą blogį, kaip įkalbėti imtis to reikalo pono de Gojė tėvus; kas sumanyta, tas padaryta; jaunuolis puola į kojas savo tėvui, maldauja išprašyti jam pusseserės ranką, žada suvisam palikti Prancūziją, jeigu jam bus atsakyta ši malonė, ir laimi tiek, kad ponas de Gojė, suminkštėjęs, jau rytojaus dieną nueina pas Fakselanžą ir paprašo jo dukters rankos. Jam padėkojama už suteiktą garbę, tačiau pareiškiama, kad jau nebe laikas: žodis duotas kitam. Ponas de Gojė, kuris ėmėsi reikalo tik iš paslaugumo, o širdies gilumoje džiaugiasi, kad šioms vedyboms, kurios ne per daug jam tinka, iškyla kliūtys, grįžta namo ir šaltai praneša naujieną sūnui, kartu įkalbinėdamas jį apsigalvoti ir nestoti skersai kelio savo pusseserės laimei.

Jaunasis Gojė, įdūkęs, nieko neprižada; jis atbėga pas panelę de Fakselanž, kuri, be paliovos blaškydamasi tarp meilės ir tuštybės, šį kartą jau nebe tokia švelni kaip anąsyk ir mėgina paakinti savo mylimąjį guostis sprendimu, kurį ji tuoj turėsianti

priimti; ponas de Gojė stengiasi atrodyti ramus, tvardosi, pabučiuoja pusseserei ranką ir išeina už žemę juodesnis, juo labiau kad negali išlieti savo jausmų, tik vis dėlto prisiekia savo viešpatei, kad amžinai garbins ją vieną, bet nenori drumsti jos laimės.

Tuo tarpu Franlo, Belvalio įspėtas, jog pats laikas rimtai atakuoti panelės de Fakselanž širdį, turint galvoje pavojingus varžovus, neriasi iš kailio, kad taptų jai dar mielesnis; jis siunčia nuostabias dovanas būsimajai žmonai, o ji su tėvų pritarimu nesivaržydama priima mandagumo gestus iš žmogaus, kurį turi laikyti savo vyru; jis išnuomoja žavingą namą už dviejų mylių nuo Paryžiaus ir aštuonias dienas iš eilės rengia ten savo viešpatei pasakiškas puotas; taip be paliovos jungdamas gudriausias viliones su rimtais žygiais, kurie turėjo viską apvainikuoti, jis bemat apsuko galvą brangiajai mūsų mergaitei, bemat užgožė savo varžovą.

Tačiau panelei de Fakselanž liko prisiminimų valandėlės, kai ašaros pačios liejosi jai iš akių; jinai juto baisius sąžinės priekaištus, kad šitaip išdavė savo pirmąją švelnią meilę, tą, kurį tiek mylėjo nuo vaikystės... "Kuo gi jis prasikalto, kad aš jį pamečiau? – klausinėjo ji savęs su skausmu. – Ar jis paliovė mane garbinęs?.. Deja, ne, o aš jį išdaviau. Ir dėl ko, Aukščiausiasis Dieve!.. Dėl ko gi?.. Dėl žmogaus, kurio nepažįstu... kuris gundo mane savo prašmatnumu... ir galbūt privers mane brangiai sumokėti už šitą šlovę, kuriai aukoju savo meilę... Ak, mane vilioja tuščias čiulbėjimas... ar prilygsta jis nuostabiems de Gojė žodžiams... toms šventoms priesaikoms amžinai mane garbinti... toms nuoširdžioms ašaroms, kurios jas lydi?.. O Dieve, kaip pasigailėsiu, jei būsiu apvilta!" Tačiau per visus šiuos apmąstymus dievaitę išpuošdavo puotai, išdabindavo Franlo dovanomis, ir ji užmiršdavo sąžinės priekaištus.

Vieną naktį jinai susapnavo, kad jos jaunikis, pavirtęs plėšriu žvėrimi, nustumia ją prarajon, plūstančion krauju, kur plūduriuoja aimė lavonų, ji veltui šaukiasi pagalbos savo vyro, jis jos negirdi... Pasirodo Gojė, ištraukia ją ir palieka... jinai apalpsta... Susapnavusi šį kraupų sapną, ji dvi dienas negalavo; nauja puota

išblaškė žiaurius regėjimus, ir panelė de Fakselanž, sužavėta, bemaž pyko ant savęs dėl įspūdžio, kurį galėjo palikti šis apgaulingas sapnas*.

Pagaliau imta ruoštis vestuvėms, ir Franlo, skubėdamas viską užbaigti, jau ketino paskirti dieną, kai vieną rytą mūsų herojė gavo iš jo tokį laiškelį:

Kažkoks nepažįstamas įtūžęs vyras atėmė iš manęs laimę šįvakar, kaip tikėjausi, duoti vakarienę ponams de Fakselanžams ir jų žavingajai dukteriai; tas žmogus, pasakęs, kad aš pagrobiu jo gyvenimo laimę, panūdo kautis su manim ir smogė man kardu – tą kirtį, viliuosi, grąžinsiu jam po keturių dienų; tačiau dabar parą turiu laikytis režimo. Kaip gaila, kad nebegaliu, kaip šįvakar vyliausi, pakartoti meilės priesaikų panelei de Fakselanž.

Baronas de Franlo

Šis laiškas nebuvo mįslė panelei de Fakselanž; ji nuskubėjo pranešti apie jį savo šeimai, manydama, kad turi tai padaryti tiesiog dėl savo buvusio mylimojo saugumo; ji sielojosi jausdama, kad jis šitaip kompromituojasi dėl jos... dėl jos, kuri jam

* Sapnai – tai paslaptingi reiškiniai, kuriems paprastai neskiriama deramos vietos; viena pusė žmonijos iš jų juokiasi, kita – jais tiki; visai nepakenktų į juos įsiklausyti ir atsižvelgti netgi tuo atveju, kurį tuoj apsakysiu. Kai laukiame, kaip baigsis įvykiai, ir mums kiaurą dieną iš galvos neišeina, kaip jie toliau klostysis, – mes tai, be jokios abejonės, susapnuojame; taigi per sapną mūsų sąmonė, užimta tik vienu dalyku, bemaž visuomet atveria mums tą įvykio pusę, apie kurią dažnai nepagalvojame dieną, ir šiuo atveju koks gi prietaringumas, kokia žala, koks pagaliau nusižengimas filosofijai būtų priskirti prie laukiamo įvykio pasekmių tai, ką matėme sapne, ir atitinkamai elgtis. Man regis, tai tebūtų ypatinga išmintis; mat galų gale šis sapnas byloja apie svarstomo įvykio baigtį, jis yra viena iš proto pastangų, kuri mums atskleidžia ir nurodo naują įvykio pusę; koks skirtumas, ar šitas darbas vyksta miegant ar nemiegant: bet kokiu atveju rasta viena iš galimų kombinacijų, ir viskas, ką jūs, atsižvelgdami į tai, darysite, niekad negali būti laikoma beprotybe ir niekad neturi būti apkaltinta prietaringumu. Mūsų tėvų tamsumas, be abejonės, privesdavo juos prie visiškai absurdiškų dalykų; bet kas patikės, jog filosofija neturi savo povandeninių uolų? Tyrinėdami gamtą, mes panašūs į chemiką, kuris nusigyvena norėdamas pasidaryti truputį aukso. Genėkime šakas, bet nenaikinkime visko, nes gamtoje esama labai keistų slėpinių ir mes jų niekad neįminsime.

taip žiauriai uždavė širdį; tas narsus ir veržlus žygis žmogaus, kurį jinai dar mylėjo, pašėlusiai išklibino Franlo teises; tačiau vienas puolė, o kitas praliejo kraują, ir panelė de Fakselanž atsidūrė apverktinoje padėtyje – dabar jai teko viską aiškinti Franlo naudai; taigi Gojė liko kaltas, o Franlo buvo apgailėtas.

Kol ponas de Fakselanžas lekia įspėti Gojė tėvo, kas darosi, Belvalis su ponia ir panele de Fakselanž eina guosti Franlo; tasai priima juos išsitiesęs gulimojoje kėdėje, su puošniausiais kambariniais drabužiais, o jo veidas dvelkia tokiu nusiminimu, kad jame, Franlo laimei, nebelieka nieko, kas kartais atbaidydavo.

Ponas de Belvalis ir jo globotinis, pasinaudodami šia aplinkybe, ragina ponią de Fakselanž paskubėti: šis įvykis galįs turėti pasekmių... sakykim, prispirti Franlo išvažiuoti iš Paryžiaus, nepabaigus ko norėtų... ir šimtus kitų priežasčių, kurias draugiškasis de Belvalis ir buklusis de Franlo mikliai atranda ir karštai išdėsto.

Ponia de Fakselanž buvo visiškai nugalėta; susižavėjusi, kaip ir visa šeima, Belvalio bičiulio išore, iškamuota savo vyro ir matydama tik tiek, kad jos duktė visa širdim linkusi į šią santuoką, ji jau ruošėsi jai be menkiausio pasidygėjimo; taigi, vizitui baigiantis, ji patikino Franlo, kad pirmoji diena, kai sveikata leisianti jam išeiti iš namų, būsianti vestuvių diena. Mūsų taktiškasis įsimylėjėlis išsako keletą švelnių nuogąstavimų panelei de Fakselanž dėl savo varžovo, kurį jis per šią istoriją neseniai gavo pažinti; toji gryniausia sąžine jį nuramina, vis dėlto reikalaudama duoti žodį, kad jis niekad jokiais būdais nepersekiosiąs Gojė: Franlo pasižada, ir jie atsisveikina.

Viskas gerai klojosi ir pas Gojė tėvą: sūnus prisipažino, ką meilės audra privertė jį padaryti; tačiau po to, kai šis jausmas ėmė nebepatikti panelei de Fakselanž, po to, kai jis buvo taip žiauriai pamestas, jis nebemėginsiąs daugiau jos spirti; taigi ponas de Fakselanžas nusiraminęs galvojo tik viena – kaip viską pabaigti.

Reikėjo pinigų; ponas de Franlo, iškart ruošdamasis keliauti į Ameriką, džiaugėsi galėsiąs ten arba atkurti, arba padidinti

savo nuosavybę ir būtent čionai ketino įdėti žmonos kraitį. Susitarta dėl keturių šimtų tūkstančių frankų; tai ponui de Fakselanžui buvo baisus nuostolis, tačiau jis turėjo vičvienaitę dukterį, viskas vieną dieną ir taip būtų jai atitekę, tokios progos galėjo daugiau nepasitaikyti, taigi reikėjo aukotis. Kai kas buvo parduota, kai kas įkeista, trumpai tariant, suma buvo surinkta šeštą dieną po Franlo nuotykio ir maždaug trims mėnesiams praėjus nuo to laiko, kai jis išvydo panelę de Fakselanž pirmąjį kartą. Jis pagaliau pasirodė kaip jos vyras. Susirinko visi: draugai, giminės; buvo pasirašyta sutartis, sukalbėta, kad rytojaus dieną jie kukliai atšvęs vestuves ir po dviejų dienų Franlo iškeliaus su savo pinigais ir žmona.

Šios lemtingos dienos vakarą ponas de Gojė paprašė savo pusseserės ateiti į pasimatymą slaptoje vietoje, kurią nurodė ir kur, kaip gerai žinojo, panelė de Fakselanž turėjo galimybę ateiti; jai atsisakius, jis pasiuntė antrą laiškelį, tikindamas pusseserę, jog tai, ką turįs jai pasakyti, esą per daug svarbu, kad jinai galėtų atsisakyti jį išklausyti; mūsų herojė, neištikima, suviliota, apakinta, bet nevaliojanti nekęsti savo buvusio mylimojo, galų gale nusileidžia ir nueina į sutartą vietą.

– Aš atėjau čia, – sako ponas de Gojė, išvydęs savo pusseserę, – atėjau čia, panele, ne griauti to, ką jūsų šeima ir jūs vadinate savo gyvenimo laime, tačiau mano sąžiningumas įpareigoja perspėti jus, kad esate apgaudinėjama; žmogus, už kurio tekate, yra sukčius, – jis jus apvogs, o paskui galbūt padarys nelaimingiausią iš moterų; tai apgavikas, kuris jus suvedžiojo.

Į šią prakalbą panelė de Fakselanž atsako savo pusbroliui, kad prieš leidžiant sau ką nors taip žiauriai šmeižti, reikia įrodymų, aiškesnių kaip dieną.

– Aš jų dar neturiu, – sako ponas de Gojė, – prisipažįstu, bet žinios renkamos, ir man gali kai kas paaiškėti. Vardan visko, kas jums brangiausia, pasistenkite, kad tėvai atidėtų jūsų vestuves.

– Brangus pusbroli, – šypsosi panelė de Fakselanž, – jūsų gudrybė atskleista: jūsų įspėjimas – tik dingstis, o atidėjimas,

kurio reikalaujate, – tik būdas pamėginti mane atkalbėti nuo sutarties, kurios nebegalima nutraukti; pripažinkite savo klastą, aš jums ją dovanosiu, bet nesistenkite be pamato drumsti man ramybės, kai jau nebeįmanoma nieko suardyti.

Ponas de Gojė, kuris iš tikrųjų turėjo tik įtarimų, nežinodamas nieko tikra, ir išties stengėsi tik laimėti laiko, puola į kelius savo viešpatei ir sušunka:

– O tujen, kurią aš garbinu, kurią dievinsiu iki kapo duobės, tu esi mano gyvenimo šviesa ir tuoj mane visam laikui paliksi... Prisipažįstu, tai, ką sakiau, tėra įtarimas, bet negaliu išmesti jo iš galvos, jis kamuoja mane dar labiau kaip neviltis, kad man reikia su tavim išsiskirti... Ar dar malonėsi savo šlovės viršūnėje prisiminti tokius mielus mūsų vaikystės metus... tas palaimingas valandėles, kai prisiekinėjai amžinai būti tik mano... Ak, kaip greit prabėgo tos malonios akimirkos ir kokios ilgos bus skausmo valandos! Kuo gi aš prasikaltau, kad mane pametei? Pasakyk, žiaurioji, kuo gi aš prasikaltau? Kodėl atsižadi to, kuris tave garbina? Argi jis myli tave tiek kiek aš, tas siaubūnas, kuris išplėšia tave iš mano švelnaus glėbio? Ir argi jis myli tave taip seniai?..

Ašaros upeliais sruvo iš nelaimingojo Gojė akių, jis karštai spaudė ranką tos, kurią garbino, čia priglausdamas ją prie lūpų, čia prie širdies.

Sunku buvo tikėtis, kad jautriosios Fakselanž nė trupučio nesugraudins tokie audringi jausmai. Jai nuriedėjo kelios ašaros.

– Mano mielas Gojė, – tarė ji pusbroliui, – patikėk, tu man visada būsi brangus; aš esu priversta paklusti, tu pats puikiai supranti, kad mudviem nebuvo lemta amžinai priklausyti vienas kitam.

– Mes būtume laukę.

– O Dieve, grįsti laimę savo tėvų nelaime!

– To nebūtume troškę, bet buvome tokio amžiaus, kad galėjome laukti.

– O kas būtų laidavęs tavo ištikimybę?

– Tavo būdas... tavo žavesys, viskas, kuo tu apdovanota...

Niekad nepaliaus mylėjęs tas, kurio dievinamoji – tujen... Jei dar norėtum būti mano... bėkime į pasaulio kraštą, išdrįsk mane tiek mylėti, kad galėtum sekti paskui mane.

– Niekas pasaulyje nepalenks manęs tokiam žygiui; eik, nusiramink, mano drauge, užmiršk mane, taip būtų protingiausia; šimtai gražuolių tau atlygins.

– Bent neužgauliok manęs, jei esi neištikima; aš niekad tavęs neužmiršiu, žiaurioji, niekad nenusiraminsiu tave praradęs! Ne, tu tuo netiki, tu niekad neįtarei mane esant tokį niekšą, kad drįstum bent akimirką tuo patikėti.

– Nelaimingasai drauge, mudviem reikia išsiskirti; visa tai tik beviltiškai mane skaudina, niekaip kitaip negaliu palengvinti kančių, kuriomis skundiesi... išsiskirkime, tai protingiausia.

– Na ką gi! Aš tau paklusiu, matau, kad kalbuosi su tavimi paskutinį kartą gyvenime; ką padarysi, aš tau paklusiu, išdavike; tačiau reikalauju iš tavęs dviejų dalykų, negi tau užteks žiaurumo man atsakyti?

– Na ir ko gi?

– Vienos tavo garbanos ir pasižadėjimo parašyti man kartą per mėnesį, kad bent žinočiau, ar esi laiminga... nusiraminsiu, jei būsi... bet jei kada šitas siaubūnas... patikėk, mieloji drauge, taip, patikėk manim... aš nusileisiu dėl tavęs į patį pragarą ir išplėšiu tave iš jo nagų.

– Tegu tokia baimė niekad tavęs nekamuoja, mielas pusbroli, Franlo yra garbingiausias iš žmonių, aš matau tik jo nuoširdumą... tik jo švelnumą... aš matau tik tai, kad jis žada man laimę.

– Ak, teisingasai Dangau! Kur tas laikas, kai kalbėjai visada galėsianti būti laiminga tik su manim... Na ką gi! Ar sutinki su tuo, ko prašau?

– Taip, – atsakė panelė de Fakselanž, – imk, štai plaukai, kurių nori, ir būk tikras, kad aš tau parašysiu; išsiskirkime, taip reikia.

Tardama šiuos žodžius, ji ištiesia ranką savo mylimajam, bet nelaimingoji mano esanti labiau pasveikusi, nei yra iš tikrųjų.

Kai ji pajuto, kad jos ranką aplaistė ašaros to, kurį taip brangino, rauda ėmė gniaužti gerklę ir ji krito į krėslą, netekusi sąmonės. Ši scena vyko pas vieną moterį, atsidavusią panelei de Fakselanž, toji puolė jai padėti, ir kai jos akys vėl atsimerkė, išvydo savo mylimąjį laistant jos kelius nevilties ašaromis; jinai susiima, sukaupia visas jėgas, pakelia jį.

– Sudiev, – sako ji jam, – sudiev, mylėk visada tą, kuriai tu būsi brangus iki paskutinės jos gyvenimo dienos; neprikaišiok daugiau man kaltės: jau nebe laikas; aš buvau sugundyta... paviliota... mano širdis dabar gali klausyti tik pareigos; bet visi jausmai, kurių ji nereikalaus, amžinai bus tavo. Nelydėk manęs. Sudiev!

Gojė išėjo už žemę juodesnis, ir panelė de Fakselanž veltui šaukėsi miego, tikėdamasi rasti bent kokį nusiraminimą nuo sąžinės priekaištų, draskančių ją ir žadinančių miglotą nuojautą, kurios ji niekaip nevaliojo atsikratyti. Tačiau vestuvių iškilmės, linksmybės, kurios turėjo tą dieną padaryti gražią, – viskas nuramino šią silpnutę mergaitę; ji ištarė lemtingą žodį, kuris suvisam ją surišo, viskas ją svaigino, viskas viliojo likusią dienos dalį, ir tą pačią naktį ji padarė baisią auką, amžių amžiams atskyrusią ją nuo vienintelio žmogaus, kuris buvo jos vertas.

Rytojaus dieną ji ėmė ruoštis kelionei; kitą dieną, ištrūkusi iš tėvų glėbio, ponia de Franlo įsėdo į savo vyro pašto karietą su keturiais šimtais tūkstančių frankų kraičio, ir pora iškeliavo į Vivarė. Franlo važiavo ten, pasak jo, šešioms savaitėms, prieš išvykdamas į Ameriką, kur ketino plaukti laivu iš La Rošelio ir iš anksto tuo pasirūpino.

Mūsų jaunavedžių ekipažą sudarė du raiti tarnai, priklausą ponui de Franlo, ir ponios kambarinė, ištikimai tarnaujanti jai nuo vaikystės, – šeima buvo paprašiusi, kad jinai būtų palikta jai visam laikui. Nauji tarnai turėjo būti pasamdyti atvykus į vietą.

Keliauninkai be sustojimų pasiekė Lioną, lydimi malonumų, džiaugsmų ir švelnumo; Lione viskas persimaino. Užuot apsistojęs gerame viešbutyje, kaip paprastai daro padorūs žmonės,

Franlo prisiglaudė neaiškioje užeigoje už Gijotjero tilto. Jis ten pavakarieniavo, o po dviejų valandų, atleidęs vieną iš tarnų, sėdo į fiakrą su antruoju tarnu, savo žmona ir kambarine, liepė karietai, kur buvo visa manta, važiuoti iš paskos ir apsinakvojo daugiau kaip mylia nuo miesto, visiškai atkampioje smuklėje ant Ronos kranto.

Toks elgesys sukėlė poniai Franlo nerimą.

– Kurgi jūs mane vežate, pone? – paklausė ji vyro.

– Po šimts pypkių, ponia! – atsakė tas šiurkščiai. – Negi bijote, kad aš jus pražudysiu? Jūsų klausant atrodytų, kad patekote į apgaviko rankas. Mes turime išplaukti rytoj rytą; kad būtų arčiau, man paranku iš vakaro apsistoti upės pakrantėje; čia manęs laukia valtininkai, ir taip sugaišime daug mažiau laiko.

Ponia de Franlo nutilo. Jie atvažiavo į landynę, kurios vaizdas kėlė šiurpulį; tačiau kokia buvo nelaimingosios Fakselanž nuostaba, kai ji išgirdo šios baisios smuklės šeimininkę, dar kraupesnę negu jos iršva, kai ji išgirdo ją sakant tariamajam baronui:

– O! Štai ir tu, Kalnaverty, tavęs teko velnioniškai ilgai laukti; negi tiek laiko reikėjo susirasti šitai mergiotei? Žinai, nuo tavo išvykimo yra daug naujienų; Uola vakar buvo pasodintas Tero... Pramuštgalvis dar tupi kalėjime; šiandien jam galbūt nušnios galvą; bet nesijaudink, niekas tavęs nepaminėjo, ir čia kol kas viskas ramu; jie šiom dienom suruošė velnioniškas gaudynes, šeši žmonės paguldė galvas, o tu nė vieno vyro nepraradai.

Šiurpas perėjo visu kūnu nelaimingajai Fakselanž... Valandėlę įsivaizduokime save jos vietoje ir pagalvokime, kaip baisiai turėjo sukrėsti jos gležną ir švelnią sielą toks netikėtas ją maginusių vilčių žlugimas. Vyras, pastebėjęs jos susijaudinimą, priėjo artyn.

– Ponia, – tarė jis ryžtingai, – jau nebe laikas apsimetinėti; aš jus apgavau, jūs tai matote, o kadangi nenoriu, kad ši netikša, – kalbėjo žiūrėdamas į kambarinę, – galėtų duoti apie tai žinią, nelaikykite už pikta, – tarė jis traukdamas iš kišenės

pistoletą ir paleisdamas tai vargšei kulką į kaktą, – nelaikykite už pikta, ponia, kad aš va šitaip sutrukdysiu jai dar kada praverti burną...

Paskui, pagriebęs į glėbį savo bemaž nualpusią žmoną, pasakė:

– O dėl savęs, ponia, būkite visiškai rami; aš pasirūpinsiu, kad su jumis būtų elgiamasi kuo geriausiai; nuolatos turėdama mano žmonos teises, jūs visur naudositės šiuo išskirtinumu, ir mano draugai, būkite tikra, visuomet gerbs jus kaip savo vado žmoną.

Kadangi žaviosios būtybės, kurios istoriją čia aprašome, būklė buvo daugiau nei apgailėtina, jos vyras pasirūpino ja kaip įmanydamas, ir ji kiek atsigavo, bet, nebematydama brangiosios bičiulės, kurios lavoną Franlo ką tik buvo liepęs įmesti upėn, vėl pradėjo lieti ašaras.

– Nesigraužkite, netekusi šios moters, – pasakė Franlo, – aš negalėjau jums jos palikti; bet padarysiu viską, kad jums nieko netrūktų, nors jos ir nebeturėsite šalia.

Ir matydamas, kad jo nelaimingoji žmona jau ne tiek susijaudinusi, toliau dėstė savo:

– Ponia, aš negimiau tam darbui, kurį dirbu; tai lošimas įstūmė mane į šitą nelaimių ir nusikaltimų kelią; aš neapgavau jūsų dėdamasis baronu Franlo: šis vardas ir titulas man priklausė; aš praleidau jaunystę tarnyboje, ten, būdamas dvidešimt aštuonerių metų, išsvaisčiau palikimą, kurį paveldėjau trejų metų, – man užteko šio trumpo laiko viskam prašvilpti; tasai, į kurio rankas perėjo mano turtas ir mano vardas, dabar gyvena Amerikoje, ir aš maniau galėsiąs keletą mėnesių Paryžiuje mulkinti žmones ir susigrąžinti tai, ką esu praradęs; klasta pavyko, kaip net nesitikėjau: jūsų kraitis man kainavo šimtą tūkstančių frankų išlaidų, taigi laimėjau, kaip matote, šimtą tūkstančių ekiu ir žavingą moterį, moterį, kurią myliu ir kuria visą gyvenimą prisiekiu rūpintis kaip išgalėdamas. Tegu tad ji malonėja kuo ramiausiai išklausyti mano istorijos tęsinį; iškentęs nelaimes, prisijungiau prie plėšikų gaujos, kuri siaubė centrines Prancūzijos

provincijas (liūdna pamoka jaunuoliams, kurie leisis uždegami beprotiškos lošimo aistros), būdamas šioje gaujoje, padariau keletą narsių antpuolių ir, praėjus dvejiems metams po to, kai su gauja susidėjau, buvau pripažintas jos vadu; aš pakeičiau jos buveinę, įsikūriau negyvenamame, siaurame slėnyje Vivarė kalnuose, kurio bemaž neįmanoma atrasti ir kur teisingumas dar niekada nėra įkėlęs kojos. Tokia yra mano gyvenamoji vieta, ponia, tokie yra žmonės, kuriuos jums netrukus duosiu valdyti; čia mano gaujos štabo būstinė, iš čia išvyksta mano būriai; aš siunčiu juos šiaurėn iki Burgundijos, pietuosna ligi pajūrio; jie traukia į rytus ligi Pjemonto sienų, į saulėlydį už Overnės kalnų; vadovauju keturiems šimtams vyrų, kurie visi ryžtingi kaip aš ir visi pasiryžę tūkstantsyk rizikuoti savo galva, norėdami gyventi ir norėdami praturtėti. Mes mažai žudome per antpuolius, bijodami, kad lavonai mūsų neišduotų; paliekame gyvybę tiems, kurių nebijome, kitus priverčiame mus lydėti grįžtant atgal ir nugalabijame juos tik čia, po to, kai išspaudžiame iš jų viską, ką tik jie turi, ir visas mums naudingas žinias. Mūsų kovos būdas žiaurokas, bet nuo to priklauso mūsų saugumas. Argi teisingai valdžiai derėtų pakęsti, kad už klaidą, kurią jaunuolis padaro pačioje jaunystėje iššvaistydamas savo turtą, jis būtų nubaustas baisia kančia keturiasdešimt ar penkiasdešimt metų vargti skurde? Argi neapdairumas nusmukdo jį, nuplėšia jam garbę? Argi už tai, kad jaunuoliui nepasisekė, reikia atimti iš jo kitas galimybes, palikti tiktai pažeminimą arba grandines? Tokie nuostatai gimdo piktadarius, – jums prieš akis, ponia, gyvas to įrodymas. Jeigu įstatymai bejėgiai prieš lošimą, jeigu jie anaiptol jo nedraudžia, tenebūnie leidžiama bent jau tai, kad žmogus lošdamas turėtų teisę apiplėšti kitą, arba jei toji būklė, į kurią pirmasis įstumia antrąjį žalio kilimo kampe, jei šis nusikaltimas, kartoju, neuždraustas jokiu įstatymu, tenebūnie taip žiauriai baudžiama už panašų nusikaltimą, kurį padarome mes, apiplėšdami keliauninką miške; argi gali turėti reikšmės būdas, kai pasekmės vienodos? Negi jūs manote, kad esama didelio skirtumo tarp banko laikytojo lošime, apvagiančio jus *Karališkuosiuose rūmuo-*

se, ir Kalnaverčio, reikalaujančio jūsų piniginės *Bulonės miške*? Tai lygiai tas pats, ponia, ir vienintelis tikras dalykas, kuris galbūt skiria vieną nuo kito, yra tas, kad banko laikytojas vagia iš jūsų kaip bailys, o antrasis – kaip narsuolis.

– Grįžkime prie jūsų, ponia; jums skirta gyventi pas mane visiškoje ramybėje; jūs rasite kelias kitas moteris, mano draugų žmonas, kurios sudarys jums kuklią draugiją... be abejonės, truputį juokingą: šios moterys toli gražu nėra jūsų luomo ir neturi jūsų dorybių, bet jos bus jums paklusnios; jos rūpinsis jūsų malonumais, ir jūs, šiaip ar taip, galėsite prasiblaškyti. O jūsų pareigas mano mažose valdose paaiškinsiu, kai atvyksime į vietą; šįvakar terūpi mums jūsų poilsis – būtų gerai, kad truputį numigtumėte ir jūsų būklė leistų rytoj iškeliauti iš pat ankstaus ryto.

Franlo, įsakęs namų šeimininkei kaip įmanoma geriau pasirūpinti jo žmona, paliko ją su sene; toji, pamačiusi, su kuo turi reikalą, prakalbo su ponia de Franlo visai kitu tonu, privertė ją išgerti sultinio, atskiesto šio užkampio vynu, kurio nelaimingoji būtybė nurijo keletą gurkšnių, nenorėdama supykinti šeimininkės, o paskui, paprašiusi iki ryto palikti ją vieną, vargšė moteris, vos jai buvo duota ramybė, išliejo visą savo skausmo kartėlį.

– O mano brangusis Gojė, – šaukė ji, draskoma raudos, – kaip Dievo ranka baudžia mane už tai, kad išdaviau tave! Esu amžinai pražuvusi, neprieinama užuoglauda palaidos mane pasaulio akyse, aš net nebegalėsiu pranešti tau apie užgriūsiančias mane nelaimes, o jei tam ir nebūtų kliūčių, kaip drįsčiau tai daryti po to, kai taip tau prasikaltau? Ar dar būčiau verta tavo pagailos?.. ir jūs, mano tėve... ir jūs, mano garbioji motina, jūs, kurių ašaros aplaistė man krūtinę, kai aš, apsvaigusi iš puikybės, buvau bemaž abejinga jūsų raudoms, kaip jūs išklausysite žinią apie baisią mano dalią?.. Tokia jauna, Aukščiausiasis Dieve, esu gyva palaidota tarp tokių siaubūnų! Kiek dar metų kentėsiu šią baisingą bausmę? O piktadary, kaip tu mane suvedžiojai, kaip tu mane apgavai!

Panelė de Fakselanž (mat jos santuokinė pavardė dabar

mums grasi) skendėjo tokioje juodų minčių, sąžinės priekaištų ir siaubingų nuogąstavimų maišatyje, kad nė saldus miegas nebuvo grąžinęs jai ramybės, kai Franlo atėjo jos žadinti, norėdamas išplaukti prieš aušrą; ji paklūsta ir puola laivan užsimaukšlinusi ant galvos gobtuvą, kuris pridengia sielvarto žymes ir paslepia ašaras nuo jas išspaudusio žiauriaširdžio. Valtyje jai buvo parengta nedidukė lapinė iš medžio šakų, kur ji galėjo ramiai pasilsėti; o Franlo – jo pateisinimui turime tai pasakyti, – Franlo, matydamas, kad liūdinčiai žmonai reikia trupučio ramybės, leido jai pabūti vienai. Ir piktadarių sielose esama šiokių tokių garbingumo pėdsakų, o dorybė yra taip vertinama žmonių akyse, kad net didžiausi pagedėliai būna priversti parodyti jai pagarbą šimtais gyvenimo atvejų.

Matydama, kaip ja rūpinamasi, jaunoji moteris vis dėlto mažumėlę aprimo; ji pajuto, kad atsidūrus tokioje padėtyje, jai nieko kito nelieka, kaip sargiai elgtis su savo vyru, ir parodė jam dėkingumą.

Valtį irklavo Franlo gaujos vyrai, ir Dievas žino, ko tik jie netauškė! Mūsų herojė, nugrimzdusi į savo skausmą, nieko negirdėjo, ir tą patį vakarą jie atplaukė prie Turnono miesto, išsidėsčiusio vakariniame Ronos krante, Vivarė kalnų papėdėje. Mūsų vadas ir jo bendrai tą naktį, kaip ir praėjusią, praleido įtartinoje smuklėje, jiems vieniems težinomoje šiose apylinkėse. Rytojaus dieną Franlo buvo atvestas arklys, jis užsėdo ant jo su savo žmona, du mulai nešė mantą, keturi ginkluoti vyrai juos lydėjo; perjoję kalnus, neprieinamais takeliais jie įsimušė krašto gilumon.

Antrąją dieną, jau labai vėlai, keliauninkai prijojo mažą, maždaug pusės mylios ilgio lygumą, iš visų pusių suspaustą nepereinamų kalnų, – ją tegalėjai pasiekti vieninteliu takeliu, kuriuo čionai patekdavo Franlo; siaurukalnėje prie šio takelio stovėjo postas iš dešimties plėšikų, kurie keisdavosi tris kartus per savaitę ir nepasitraukdami budėjo dieną naktį. Atsidūrus lygumoje, prieš akis atsiverdavo piktadarių kaimelis, – koks šimtas namiūkščių, panašių į laukinių trobeles; iš jų išsiskyrė gana

padorus, dviejų aukštų vado namas, kurį iš visų pusių supo aukštos sienos. Tai buvo jo būstas, o kartu ir kaimelio tvirtovė, vieta, skirta sandėliams; dviejuose giliuose skliautuotuose požemiuose buvo laikomi ginklai ir belaisviai: virš jų buvo trys pirmojo aukšto kambarėliai, virtuvė, miegamasis, nedidelė menė, o viršuje gana patogūs kambariai vado žmonai ir pagaliau lobių saugykla. Šiuose namuose patarnavo tik vienas netašytas bernas ir jauna virėja; kiti neturėjo nė tiek tarnų.

Panelė de Fakselanž, nusikamavusi ir prislėgta sielvartų, pirmąjį vakarą viso to nematė; ji vargais negalais pasiekė parodytą lovą, kur jai, nuovargio užmigdytai, niekas nedrumstė ramybės bent iki ryto. O tada į kambarį įėjo vadas.

– Štai jūs ir namie, ponia. Tai ne visai panašu į tris gražius dvarus, kuriuos pažadėjau, ir į prašmatnius rūmus Amerikoje, į kuriuos dėjote vilčių; bet nesigraužkite, brangioji, mes neamžinai versimės šiuo amatu, – nors plėšikauju neilgai, šiame kambaryje jau paslėpta, įskaitant jūsų kraitį, bemaž du milijonai monetų; kai turėsiu jų keturis milijonus, persikelsiu į Airiją, ir mudu puikiai įsikursime.

– Ak pone! – tarė panelė de Fakselanž, ir ašarų upeliai pasipylė jai iš akių. – Negi jūs tikitės, kad Dangus leis jums iki tol ramiai gyventi?

– O! Tokiais dalykais, ponia, mes niekad nekvaršiname sau galvos; mūsų priežodis: "Bijai vilko – neik į girią"; visur gali gauti galą; jei čia man gresia ešafotas, aukštuomenėje galiu sulaukti kardo dūrio; kiekviena padėtis savaip pavojinga, todėl išmintingas žmogus turi apsispręsti, palyginęs jų naudą. Mažiausiai mums rūpi patiems gresianti mirtis; garbė, paprieštarausite man; bet žmonių prietarai iš anksto man ją atėmė; aš sužlugau, man nebereikėjo paisyti garbės. Mane būtų pasodinę, būčiau laikomas piktadariu, tad gal verčiau iš tikrųjų juo būti, naudotis visomis žmogaus teisėmis ir džiaugtis laisve, negu apkaltintam piktadaryste sėdėti belangėje? Nesistebėkite, kad žmogus tampa nusikaltėliu, kai jį pažemina, nors ir nekaltą; nesistebėkite, kad jis mieliau renkasi nusikaltimą negu grandines, kai vienomis ar ki-

tomis aplinkybėmis jo laukia negarbė. Įstatymų leidėjai, nedėkite taip dažnai savo įdagų, jei norite sumažinti aimę nusikaltimų; tauta, kuri mokėjo susikurti garbės dievą, gali nuversti savo ešafotus, nes žmonėms vesti jai lieka šventi tokios gražios chimeros brizgalai...

– Bet, pone, – pertraukė jį panelė de Fakselanž, – jūs gi Paryžiuje atrodėte visai garbingas žmogus?

– To reikėjo, kad gaučiau jus; man pasisekė, kaukė nukrito.

Tokios šnekos ir panašūs poelgiai kėlė siaubą nelaimingajai moteriai, bet pasiryžusi laikytis tvirtai, kaip buvo nusprendusi, ji neprieštaravo savo vyrui, netgi dėjosi jam pritarianti; o tas, matydamas ją ramesnę, pasiūlė apžiūrėti gyvenvietę; ji sutiko, apėjo kaimelį; tuo metu jame tebuvo kokios keturios dešimtys žmonių, kiti buvo žygyje, o tie likusieji budėjo poste, saugodami perėją.

Ponia de Franlo visur buvo sutikta su didžiausia pagarba ir išskirtiniu dėmesiu; ji matė septynias ar aštuonias gana jaunas ir gražias moteris, ir nors jų išvaizda bei laikysena aiškiai bylojo, kokia bedugnė skiria šias būtybes nuo jos, buvo joms tokia pat maloni kaip ir jos jai; apžiūrai pasibaigus, buvo patiekti pietūs; vadas atsisėdo prie stalo su savo žmona, bet ji vis dėlto negalėjo prisiversti dalyvauti šiuose pietuose; ji atsiprašė, prasimetusi kelionės nuovargiu, ir niekas jos nespyrė. Po pietų Franlo pasakė žmonai, kad pagaliau atėjęs laikas viską jai paaiškinti, nes, galimas daiktas, rytoj jis būsiąs priverstas išvykti žygin.

– Man nėra reikalo jūsų įspėti, ponia, – prakalbo jis, – kad iš čia nebegalite niekam rašyti, kad ir kas tai būtų. Pirmiausia jums bus griežtai uždrausta turėti rašymo priemones, jūs niekad nematysite nei plunksnos, nei popieriaus; netgi jei jums pavyktų apgauti mano budrumą, nė vienas iš mano žmonių, esu tikras, neužsikrautų ant savo galvos jūsų laiškų, o toks mėginimas galėtų jums brangiai kainuoti. Aš, be abejonės, labai jus myliu, ponia, bet mūsų amato žmonių jausmai visuomet pajungti pareigai; galbūt kaip tik tuo mūsų darbas ir yra pranašesnis už kitus; pasaulyje nėra darbo, kurio meilė nepriverstų užmiršti;

mūsų atveju viskas atvirkščiai – nėra tokios moters žemėje, dėl kurios galėtume nepaisyti savo padėties, nes mūsų gyvybė priklauso nuo to, kaip saugiai darbuojamės. Jūs esate mano antroji žmona, ponia.

– Ką jūs sakote!

– Taip, ponia, jūs esate mano antroji žmona; toji, kuri buvo prieš jus, užsigeidė parašyti, ir raidės, kurias ji vedžiojo, buvo nuplautos jos krauju, ji iškvėpė dvasią ant savo laiško...

Įsivaizduokime, kaip jautėsi nelaimingoji moteris, klausydamasi šių baisių pasakojimų, šių siaubingų grasinimų; tačiau ji vėl susitvardė ir užtikrino vyrą, kad ji neturinti ketinimo neklausyti jo įsakymų.

– Tai dar ne viskas, ponia, – toliau dėstė siaubūnas, – kai išvyksiu, jūs viena vadovausite man nesant; nors ir kaip mes pasitikėtume vieni kitais, puikiai įsivaizduojate, kad kai bus paliesti mūsų interesai, aš vis dėlto greičiau pasikliausiu jumis negu savo draugais. Taigi, kai atsiųsiu belaisvių, jums pačiai reikės pasirūpinti, kad jie būtų apšvarinti ir papjauti jūsų akyse.

– Man, pone, – sušuko panelė de Fakselanž, atšlydama iš siaubo, – man susitepti rankas nekaltu krauju! Ak, verčiau šimtą kartų praliekite manąjį, užuot reikalavęs tokios baisybės!

– Dovanoju jums pirmąjį silpnumo protrūkį, ponia, – atsakė Franlo, – tačiau negalėsiu išvaduoti jūsų nuo šito rūpesčio; argi jūs verčiau norite visus mus pražudyti negu imtis šio reikalo?

– Jūsų draugai gali tai padaryti.

– Jie irgi tai darys, ponia, bet jūs viena gausite mano laiškus su nurodymais, todėl belaisviai turi būti įkalinami arba nužudomi jums įsakius; mano žmonės, be abejonės, įvykdys mirties bausmę, bet jūs turėsite perduoti mano įsakymus.

– O pone! Ar negalėtumėte manęs nuo to atleisti?..

– Tai neįmanoma, ponia.

– Bet gal man bent nereikės dalyvauti tose gėdingose egzekucijose?

– Ne... Tačiau jūs būtinai turėsite pasirūpinti grobiu... pa-

slėpti jį mūsų sandėliuose; padarysiu jums malonę šį kartą, jei to būtinai reikalaujate; pirmą sykį pasirūpinsiu pasiųsti su savo belaisviais patikimą žmogų; bet toks paslaugus daugiau nebūsiu, paskui šio darbo teks imtis jums. Tai tik papratimo reikalas, ponia, žmogus prie visko gali priprasti; argi romėnų damos nemėgdavo žiūrėti, kaip gladiatoriai krinta joms po kojų, argi joms neužteko žvėriškumo pageidauti, kad jie mirtų gražiomis pozomis? Kad priprastumėte prie savo pareigos, ponia, – toliau dėstė Franlo, – čia turiu šešis žmones, telaukiančius savo mirties valandos, ir tuoj pasirūpinsiu juos nužudyti; šis reginys įpratins jus prie baisybių, tad nepraėis nė pora savaičių, kai šita prievolė, kurią jums šalia kitų užkraunu, nebeatrodys sunki.

Ko tik panelė de Fakselanž nedarė, norėdama išvengti kraupaus reginio! Ji meldė vyrą ją nuo jo apsaugoti. Tačiau Franlo manė tai esant trūks plyš reikalinga; suvokdamas, kaip svarbu įpratinti žmonos akis prie to, kas bus viena iš jos pareigų, jisai tuojau pat ėmėsi darbo. Šeši nelaimingieji buvo atvesti, ir paties Franlo ranka negailestingai perskrodė jiems gerkles nelaimingos žmonos akyse; ši per egzekuciją nualpo. Nunešta į lovą ir vėl šaukdamasi drąsos, kuri viena tegalėjo ją išgelbėti, jinai galų gale suvokė, kad tiktai perduodama savo vyro įsakymus, neužsikraus ant savo sąžinės nusikaltimo naštos ir, turėdama galimybę bendrauti su daugybe nepažįstamų, nors ir sukaustytų grandinėmis žmonių, galbūt ras būdą juos išgelbėti ir pati drauge su jais pabėgti; taigi rytojaus dieną ji pažadėjo savo žiauriaširdžiam vyrui, kad jis turėsiąs pamato būti patenkintas jos elgesiu; tas, pagaliau praleidęs naktį su žmona, ko išvažiavęs iš Paryžiaus nedarė dėl jos būklės, kitą dieną, palikęs ją, išvyko žygin patikinęs, kad jeigu ji gerai elgsis, jis pamesiąs savo darbą anksčiau, nei buvo žadėjęs, ir bent paskutinius trisdešimt savo gyvenimo metų praleisiąs laimėje ir ramybėje.

Panelė de Fakselanž dar nespėjo pasijusti viena tarp plėšikų, kai ją vėl apėmė nerimas.

– O varge! – sakė ji sau. – Jei aš, savo nelaimei, įkvėpčiau kokių jausmų šiems piktadariams, kas jiems sutrukdytų

patenkinti savo norus? Jei jie užsigeistų apiplėšti savo vado namus, nužudyti mane, argi ne jų valia?.. Ak! Jei Dangus būtų maloningas, – kalbėjo ji, liedama ašaras, – ar nebūtų man didžiausia laimė kuo greičiau atsisveikinti su gyvenimu, kuris dabar, matyt, bus apjuodintas vienų bjaurasčių?

Tačiau pamažėle jaunoje sieloje, užgrūdintoje begalinės nelaimės, vėl atgimė viltis – ponia de Franlo pasiryžo būti labai tvirta; jai atrodė, kad šitoks sprendimas turėtų būti neginčijamai geriausias, ir jam pakluso. Taigi ji aplankė postus, viena dar kartą perėjo visas trobeles, pamėgino duoti kai kurių nurodymų ir visur buvo sutikta pagarbiai ir nuolankiai. Ji nuoširdžiai priėmė atėjusias jos aplankyti moteris; susidomėjusi išklausė kelių istorijų: kaip ir ji, suvedžiotos ir pagrobtos, iš pradžių jos, be abejonės, buvo padorios, paskui vienatvė ir piktadarystė sugadino jas, ir jos tapo išgamomis kaip ir vyrai, už kurių ištekėjo.

– O Dangau! – kalbėjo sau kur buvus, kur nebuvus mūsų vargšė herojė. – Kaip galima šitaip sugyvulėti? Ar įmanomas dalykas, kad ir aš vieną dieną tapsiu tokia kaip šitos nelaimingosios?!

Paskui ji užsidariusi verkdavo, apmąstydama savo liūdną dalią ir negalėdama sau dovanoti, kad pati įpuolė bedugnėn iš per didelio pasitikėjimo ir aklumo; visa tai primindavo jos brangųjį Gojė, ir kruvinos ašaros liejosi jai iš akių.

Po aštuonių dienų, sugrįžus dvylikos žmonių būriui, kuris atsivedė keturis belaisvius, ji gavo laišką iš savo vyro; numanydama, kas laiške rašoma, jinai sudrebėjo jį plėšdama ir akimirką net sudvejojo, ar ne geriau būtų pačiai nusižudyti, užuot pasmerkus mirčiai šiuos nelaiminguosius.

Tai buvo keturi jaunuoliai, kuriems ant kaktos buvo parašyta jų išsilavinimas ir aukšta kilmė.

Vyriausiąjį iš keturių liepkite įmesti į belangę, – nurodinėjo jos vyras, – *tas niekšas gynėsi ir užmušė du mano žmones; bet jį reikia palikti gyvą, aš turiu ištraukti iš jo paaiškinimus. Kitus tris liepkite nedelsiant nužudyti.*

– Štai mano vyro įsakymai, – tarė ji būrio vadui, kuris, kaip minėjo Franlo, buvo patikimas žmogus, – tad padarykite, kas liepta...

Tyliai ištarusi tuos žodžius, ji nubėgo į kambarį paslėpti ir savo nevilties, ir ašarų; bet, nelaimei, išgirdo, kaip šaukia šalia namo žudomos aukos; jautri širdis neatlaikė, ji nualpo, paskui atgavo sąmonę; tai, ką jinai buvo nusprendusi, padėjo sukaupti jėgas; suvokusi, kad jai padėti gali tiktai tvirtumas, ji vėl išėjo iš namų; liepė pagrobtus daiktus sukrauti į sandėlius, nuėjo į kaimą, aplankė postus, vienu žodžiu, šitaip stengėsi, kad Franlo pavaduotojas, rytojaus dieną vėl iškeliavęs pas savo vadą, davė jam apie žmoną kuo palankiausią ataskaitą... Nesmerkime jos: ką jai dar liko rinktis, jei ne mirtį arba tokį elgesį?.. O žmogus nesižudo tol, kol turi vilties.

Franlo užtruko žygyje ilgiau, nei manė; jis grįžo tik mėnesiui baigiantis ir per tą laiką du kartus atsiuntė belaisvių žmonai, o toji kaskart pasielgdavo taip pat. Pagaliau vadas vėl pasirodė; jis parsivežė iš šito žygio didžiules sumas ir teisinosi šimtais vingrių išvedžiojimų, kurių jo garbingoji žmona nė už ką nepripažino.

– Ponia, – galų gale pasakė jis, – mano argumentai tie patys kaip Aleksandro Didžiojo, Čingischano ir visų kitų garsiųjų pasaulio užkariautojų; jų logika buvo kaip manoji; tačiau jie turėjo savo žinioje po tris šimtus tūkstančių žmonių, o aš jų teturiu keturis šimtus, štai visa mano kaltė.

– Visa tai gerai, pone, – tarė ponia de Franlo, manydama, kad šiuo atveju turi vadovautis jausmu, o ne protu, – bet jeigu jūs iš tikrųjų mylite mane, kaip teikėtės ne kartą sakyti, ar jums nebūtų skaudu matyti mane mirštant ant ešafoto šalia jūsų?

– Nebijokite tokios nelaimės, – pasakė Franlo, – mūsų užuoglaudos neįmanoma aptikti ir per savo žygius aš nieko nesibaiminu... bet jei kada mus čia susektų, nepamirškite, kad man pakaktų laiko ištaškyti jums smegenis, niekam nespėjus jūsų nė pirštu paliesti.

Vadas viską apžiūrėjo ir, radęs tik priežasčių didžiuotis savo

žmona, negailėjo jai pagyrimų ir lipšnumo; prisakęs savo žmonėms dar labiau jos klausyti, jis vėl iškeliavo; tokie pat bedalės žmonos rūpesčiai, toks pat elgesys, tokie pat tragiški įvykiai lydėjo antrąją Franlo kelionę, trukusią daugiau kaip du mėnesius, kuriems baigiantis jisai grįžo į savo būstinę, dar labiau susižavėjęs žmona.

Jau apie penketą mėnesių ši vargšė būtybė gyveno nelaisvėje ir nuolatiniame siaube, girdoma ašarų ir sotinama nevilties, kai Dangus, kuris niekad neapleidžia nekalto, pagaliau malonėjo išvaduoti ją iš nelaimių pačiu netikėčiausiu įvykiu.

Buvo spalio mėnuo, Franlo ir jo žmona kartu pietavo vynuogienojų pavėnėje prie savo namų durų, kai staiga poste nuaidėjo dešimt-dvylika šūvių.

– Mes išduoti, – pašokęs nuo stalo ir skubiai ginkluodamasis, pasakė vadas. – Štai pistoletas, ponia, likite čia; jei negalėsite nušauti to, kuris jus užpuls, paleiskite sau kulką į kaktą, kad nepakliūtumėte jam į rankas.

Taip taręs ir paskubomis surinkęs visus kaime likusius žmones, jis lekia ginti perėjos. Bet jau per vėlu: du šimtai raitų dragūnų, ką tik prasiveržusių pro postą, leidžiasi lygumon su kardais rankose; Franlo su savo būriu atidengia ugnį, bet nevaliojęs to būrio tvarkingai surikiuoti, per minutę atremiamas, ir didžioji dalis jo žmonių užkapojama ir sutrypiama arklių; jis pats sugaunamas ir apsupamas; dvidešimt dragūnų lieka jo saugoti, o likusi būrio dalis su vadu priešakyje lekia pas ponią de Franlo. Kokioje žiaurioje būklėje jie randa nelaimingąją! Sutaršytais plaukais, nevilties ir baimės perkreiptu veidu, ji buvo atsirėmusi į medį, prispaudusi pistoleto vamzdį prie širdies, pasiryžusi verčiau atimti sau gyvybę, negu pasiduoti į rankas tiems, kuriuos laikė teisingumo sargais...

– Sustokite, ponia, sustokite, – šaukia vadovaujantis būriui karininkas, šokdamas nuo arklio ir krisdamas jai po kojų, kad šiuo veiksmu ją nuginkluotų, – sustokite, sakau jums, *atpažinkite savo nelaimingą mylimąjį, tai jis puola jums į kelius, tai jam Dangus buvo tiek maloningas, kad pavedė jus išvaduoti, svieskite šalin ginklą ir leiskite Gojė mestis jums į glėbį.*

Panelė de Fakselanž tariasi sapnuojanti; pamažėle ji atpažįsta tą, kuris kalba su ja, ir krinta be gyvybės ženklo į jai išskėstas rankas. Šis reginys visiems išspaudžia ašaras.

– Negaiškime laiko, ponia, – sako Gojė, atgaivindamas savo gražiąją pusseserę, – skubėkime palikti vietą, kuri turėtų būti baisi jūsų akims; bet pirmiausia atsiimkime tai, kas jums priklauso.

Jis įsilaužia į Franlo turtų saugyklą, paima keturis šimtus tūkstančių frankų – savo pusseserės kraitį, ir dešimt tūkstančių ekiu, kuriuos liepia išdalinti savo dragūnams, visa kita užantspauduoja, paleidžia belaisvius, pasiliktus piktadario, palieka kaimelyje aštuoniasdešimt vyrų įgulą, grįžta pas pusseserę su kitais ir paragina ją nedelsiant leistis į kelią.

Pasiekusi perėją, ji pamato Franlo, sukaustytą grandinėmis:

– Pone, – sako ji Gojė, – aš atsiklaupusi meldžiu jūsų malonės šiam vargšui... aš esu jo žmona... dar daugiau – esu tiek nelaiminga, kad nešioju savo įsčiose jo meilės įrodymus, o jo elgesys su manim visuomet buvo tik garbingas.

– Ponia, – atsakė ponas de Gojė, – aš niekam neturiu valios šiame žygyje; gavau tik vesti būrius, bet pats privalau klausyti įsakymų; šitas žmogus man daugiau nepriklauso, jį gelbėdamas viskuo rizikuočiau; perėjos gale manęs laukia aukštas žandarmerijos pareigūnas iš provincijos; jis pateks jo žinion; viskas, ką galiu, – tai nestumti jo ant ešafoto.

– Ak, pone! Leiskite jam išsigelbėti, – sušuko žavioji moteris, – to su ašaromis maldauja jūsų nelaiminga pusseserė.

– Neteisinga pagaila daro jus aklą, ponia, – atsakė Gojė, – tas nelaimingasis nepasitaisys, o jo išgelbėjimas kainuos daugiau kaip penkiasdešimt gyvybių.

– Jis sako teisybę, – sušuko Franlo, – jis sako teisybę, ponia; jis pažįsta mane taip pat gerai kaip aš save; piktadarystė yra mano stichija, negalėčiau gyventi jon nepasinėręs; man ne gyvybė brangi, aš tik nenorėčiau gėdingai mirti; tegu jautri siela, kuri manim rūpinasi, teikiasi išmelsti man vienintelę malonę – kad dragūnams būtų duota valia paleisti man kulką į kaktą.

– Kas iš jūsų apsiima tai padaryti, vaikinai? – paklausė Gojė.

Bet nė vienas nesujudėjo; Gojė vadovavo *prancūzams*, tarp jų neturėjo būti *budelių*.

– Tada duokite man pistoletą, – paprašė piktadarys.

Gojė, didžiai sujaudintas pusseserės maldavimų, prieina prie Franlo ir pats paduoda jam ginklą. O klastybių klastybe! Panelės de Fakselanž vyras, vos gavęs ko norėjo, šauna į Gojė... tačiau, laimei, jo nekliudo; šis poelgis įsiutina dragūnus, šaukiasi keršto, vyrus dabar stumia viena tik pagieža, jie supuola ant Franlo ir akimirksniu jį nugalabija. Gojė pasitraukia su savo pussesere, vos tik jos akims atsiveria šis kraupus reginys. Jie perlekia perėją šuoliais. Ramus arklys laukia panelės de Fakselanž už siaurukalnės. Ponas de Gojė greitai duoda ataskaitą žandarmerijos pareigūnui apie operaciją; žandarmerija užima postą; dragūnai išjoja, ir panelė de Fakselanž, globojama savo išvaduotojo, po šešių dienų atsiduria tėvų glėbyje.

– Štai jūsų duktė, – sako narsusis vyras ponui ir poniai de Fakselanžams, – ir štai pinigai, kurie iš jūsų buvo paimti. Išklausykite manęs, panele, ir suprasite, kodėl šią valandėlę ėmiausi paaiškinti viską, kas liečia jus. Dar nespėjote išvažiuoti, kai įtarimai, kuriuos iš pradžių išsakiau tik norėdamas jus sulaikyti, pradėjo baisingai mane kankinti; viską būčiau padaręs, kad tik aptikčiau jūsų pagrobėjo pėdsakus ir išsiaiškinčiau, kas jis per vienas; laimė šypsojosi man – viskas sekėsi, dėl nieko neapsigavau. Jūsų tėvus įspėjau tik tada, kai tariausi esąs tikras, kad jus sugrąžinsiu; man buvo leista vadovauti būriams, kurių paprašiau, norėdamas sutraukyti jūsų grandines ir kartu išvaduoti Prancūziją nuo jus apgaudinėjusio siaubūno. Aš savo tikslą pasiekiau; padariau tai be jokio išskaičiavimo, panele: jūsų kaltės ir nelaimės atskyrė mus amžina siena... ką gi, jūs bent gailestausite manęs... jūs manęs liūdėsite; jūsų širdį slėgs jausmas, į kurį neatsakėte, ir už mane bus atkeršyta... sudiev, panele, aš atlikau tai, ko reikalauja kraujo ryšiai, ko reikalauja meilės ryšiai; dabar man nieko kito nelieka, tik išsiskirti su jumis amžių

amžiams. Taigi, panele, aš iškeliauju, – karas, kuris vyksta Vokietijoje, žada man arba šlovę, arba mirtį; būčiau troškęs tik laurų, jei man būtų buvę leista jums juos dovanoti, o dabar ieškosiu tik mirties.

Su šiais žodžiais Gojė išeina; nors ir kaip prašomas, jis pabėga, kad jau niekad nepasirodytų. Po dešimties mėnesių gaunama žinia, kad jis, kaip patrakęs puldamas vieną postą, žuvo Vengrijoje, turkų tarnyboje.

O panelė de Fakselanž netrukus po to, kai grįžo į Paryžių, susilaukė nelaimingo savo santuokos vaisiaus, kurį jos tėvai, paskyrę didelę sumą išlaikymui, įtaisė prieglaudon; po gimdymo ji primygtinai prašė tėvo ir motinos leisti jai įstoti į karmeličių vienuolyną; tėvai maldavo jų pasigailėti ir neatimti jiems senatvėje paguodos matyti ją šalia; ji nusileido, bet sveikata diena iš dienos silpo; iškamuota sielvartų, suvytinta ašarų ir skausmo, užgraužta sąžinės priekaištų, po ketverių metų ji mirė nuo išsekimo: liūdnas ir apverktinas tėvų godumo ir dukterų tuščiagarbystės pavyzdys.

Jeigu mūsų papasakota istorija padės pirmiesiems tapti teisingesniems, o antrosioms protingesnėms, tada nebus gailu triūso, kurį būsime įdėję, perduodami šį nutikimą ateinančioms kartoms, nes jis, kad ir koks baisus, galėtų tuo atveju pasitarnauti dėl žmonių labo.

FLORVIL IR KURVALIS,
arba
LEMTIES NEIŠVENGIAMUMAS

Ponui de Kurvaliui ką tik sukako penkiasdešimt šešeri; žvalus, geros sveikatos, jis dar galėjo tikėtis išgyventi dvidešimt metų. Pirmoji jo žmona, iš kurios patyrė vien kartėlį, kadai kada jį paliko – pasinėrė į ištvirkavimo liūną. Iš patikimų šaltinių sužinojęs apie tariamą jos mirtį, Kurvalis nusprendė vesti antrą kartą – išsirinkti protingą moterį, kuri, būdama švelnaus būdo ir gero elgesio, padėtų jam užmiršti pirmą nesėkmę.

Ponui de Kurvaliui su vaikais, kurių turėjo du, nepasisekė lygiai kaip ir su žmona. Dukters jis neteko vos tik gimusios, o penkiolikametis sūnus išėjo iš namų, pasekęs motinos pėdomis. Kiek man žinoma, ponas de Kurvalis, nusprendęs, kad niekas jo nebesieja su šiuo pabaisa, ketino atimti iš jo paveldėjimo teisę, o visą savo turtą palikti vaikams, gimsiantiems iš būsimos santuokos, kurios taip troško. Jis buvo penkiolikos tūkstančių livrų rentos savininkas; kadaise neblogai vertęsis, dabar Kurvalis, supamas keleto jį mylinčių draugų, skynė savo darbo vaisius, – leido pinigus kaip ir dera garbingam žmogui. Jis turėjo puikų butą Paryžiuje, Sen Marko gatvėje, bet dažniau laiką leisdavo nedideliame nuostabiame dvare netoli Nemūro, kur išbūdavo apie devynis mėnesius.

Šis garbingas žmogus pasipasakojo apie savo ketinimus bičiuliams ir, gavęs jų pritarimą, primygtinai spyrė, kad tie tarp savo pažįstamų paieškotų trisdešimt-trisdešimt penkerių metų moters – našlės ar merginos, – atitinkančios jo skonį.

Vos dienai tepraėjus, pas jį atvyko senas bičiulis ir pranešė suradęs tąją, kuri galbūt tiksianti jam į žmonas.

– Mergina, kurią jums suradau, – pareiškė jis, – turi porą trūkumų, tad prieš pradėdamas vardinti gerąsias jos savybes, privalau pasakyti apie juos. Tikra teisybė, ji neturi nei tėvo, nei motinos, ir niekas nežino, nei kas jie buvo, nei kaip ji jų neteko. Žinoma tik tiek, – kalbėjo bičiulis, – kad ji – pono de Sen Pra, garsaus žmogaus, giminaitė. Jis yra jos užtarėjas ir geriausiai pats galėtų papasakoti apie savo globotinės ydas ir privalumus. Iš tėvų ji negavo nieko, užtat keturis tūkstančius frankų merginai yra paskyręs ponas de Sen Pra, kurio namuose ji buvo auklėjama ir kur prabėgo jos jaunystė: tai pirmas trūkumas. O dabar apie antrąjį: būdama šešiolikos metų, ji tapo meilės intrigos auka; gimė vaikas, apie kurio likimą nėra jokių žinių, o sūnaus tėvo nuo to meto mergina akyse nėra regėjusi. Šit ir visi jos trūkumai. Dabar trumpai papasakosiu apie gerąsias jos savybes.

Panelei de Florvil – trisdešimt šešeri metai, nors jai galėtum duoti dvidešimt aštuonerius; sunku ir įsivaizduoti mielesnį bei patrauklesnį veiduką: malonūs ir subtilūs jos veido bruožai, skaisti ir švelni oda, ilgi, iki pat žemės krentantys kaštoniniai plaukai; gaivi, nuostabaus dailumo burna primena ką tik prasiskleidusią rožę. Ji aukšto ūgio, bet sudėta taip puikiai, jos judesiuose tiek grakštumo, kad stotas nė nekrinta į akis. Tiesa, jei nebūtų anksčiau išvardytų privalumų, merginos išvaizda gal ir galėtų atrodyti kiek gruboka. Jos rankos, kaklas, kojos – it nulieti; ji iš tų, kurių grožis ilgai nevysta. Jūsų skoniui galėtų neįtikti nebent itin santūrus merginos elgesys: nemėgsta viešuomenės, atsiskyrusi nuo žmonių; itin pamaldi, stropiai vykdo vienuolyno, kuriame gyvena, priedermes. Tuos, kurie pažįsta merginą, pritrenkia jos dievotumas, o tuos, kurie ją pamato pirmą kartą, išsyk užburia protas ir malonus būdas... Trumpai tariant, tai žemėn nusileidęs angelas, kurį pats Dangus paskyrė praskaidrinti jūsų senatvę.

Būsimo susitikimo pakerėtam ponui de Kurvaliui nelieka nieko kito, kaip tik prašyti draugo kuo greičiau suvesti su tąja, apie kurią ką tik buvo kalbėta.

– Jos kilmė manęs nė truputėlio nejaudina, – sako jis, –

jos gyvenimas nepriekaištingas ir man nerūpi, kas davė jai gyvybę; nuotykis, kurį patyrė būdama šešiolikos metų, manęs irgi nė kiek negąsdina: šią kaltę ji išpirko ilgu kukliu savo gyvenimu; aš paimsiu ją į žmonas būdamas našlys: kai esi nusprendęs vesti trisdešimt-trisdešimt penkerių metų moterį, neprotinga tikėtis gauti nekaltą mergaitę. Taigi aš priimu jūsų pasiūlymą ir man belieka paprašyti, kad kuo greičiau pristatytumėte merginą.

Pono de Kurvalio bičiulis netruko ištesėti pažadą; po trijų dienų pasikvietė jį pietų, kur dalyvavo ir toji panelė. Iš pat sykio sunku atsispirti šios žavingos merginos kerams: prie jos Minervos išorės savo ranką dar buvo pridėjęs Amūras. Ji žinojo, apie ką suksis kalba, todėl elgėsi dar santūriau nei buvo įpratusi, o dora jos elgsena, kuklumas, kilni laikysena, kas be ko, patraukli išorė, švelnus būdas ir šviesus guvus protas visai apsuko galvą vargšui Kurvaliui ir jis ėmė maldauti draugą kaip galima greičiau paskubinti reikalą.

Jie buvo susitikę dar du tris kartus čia pas bičiulį, čia pas poną de Kurvalį ar poną de Sen Pra, ir galiausiai panelė de Florvil, primygtinai raginama, pareiškė ponui de Kurvaliui branginanti tą garbę, kurią jis rengiasi jai suteikti, tačiau taktas neleidžiąs priimti pasiūlymo iki tolei, kol ji pati neišsipasakosianti apie savo gyvenimo nutikimus.

– Jums susakė ne viską, pone, – tarė žavioji mergina, – todėl prieš duodama sutikimą tekėti už jūsų, norėčiau, kad sužinotumėte visą teisybę. Aš labai branginu jūsų man rodomą prielankumą ir nenorėčiau jo prarasti: o juk gali atsitikti, kad, pasinaudojusi jūsų patiklumu, tapsiu jūsų žmona, kai tuo tarpu, žinodamas visą teisybę, gal nuspręstumėte, kad nesu verta ja būti.

Ponas de Kurvalis tvirtino žinąs viską ir teigė, esą vien jam pridera sergėti ją nuo rūpesčių ir jeigu jis turįs laimę patikti, ji dėl nieko neprivalanti jaudintis. Panelė de Florvil buvo nepalenkiama; ji ryžtingai pareiškė sutiksianti tekėti tik po to, kai ponui de Kurvaliui bus pasakyta visa teisybė. Taigi šią sąlygą reikėjo įvykdyti. Viskas, ką ponui de Kurvaliui pavyko išgauti

iš panelės de Florvil, buvo jos pažadas atvykti į Nemūro dvarą, kur jau būtų pasirengta taip geidžiamų sutuoktuvių iškilmėms ir rytojaus dieną išklausius panelės de Florvil išpažinties, ji taptų Kurvalio žmona...

– Bet, pone, – meiliai paprieštaravo mergina, – visi pasirengimai gali nueiti perniek, kam tie rūpesčiai?.. O jeigu įtikinsiu, kad ne man skirta būti jūsų žmona?..

– Tikrai neįtikinsite, panele, – nuoširdžiai atsakė Kurvalis. – Padarysiu viską, kad šitai jums nepavyktų; važiuokime į dvarą, maldauju jūsų, ir nebūkite tokia priešgyna.

Kurvalio apsisprendimas buvo tvirtas. Kai viskam buvo pasirengta, juodu vieni – to reikalavo panelė de Florvil, – išvyko į dvarą. Niekas nebuvo pasikviestas draugėn, mat visa, ką ketino pasakyti Florvil, buvo skirta vien tajam, kuris panoro susieti su ja savo gyvenimą. Rytojaus dieną ši daili ir patraukli mergina, paprašiusi, kad ponas de Kurvalis jos išklausytų, papasakojo savo gyvenimo istoriją.

Panelės de Florvil gyvenimo istorija

– Ketinimai, kuriuos siejate su manimi, pone, įpareigoja jus išklausyti manęs. Jūs matėte poną de Sen Pra, kurio giminaite esu laikoma. Jis pats spyrėsi, kad būtų taip pristatytas. Ir vis dėlto tie, kurie pasakojo apie mano kilmę, suklaidino jus. Niekas nieko nežino apie mano gimimą, man nepavyko išsiaiškinti, kam turėčiau būti dėkinga už tai, kad išvydau šį pasaulį. Mane rado vos tik gimusią žalios taftos lopšyje prie pono de Sen Pra namų durų. Prie lopšio marškos buvo prisegtas nežinomo asmens laiškas, kuriame buvo parašyta:

Jau dešimt metų, kaip jūs vedęs, ir vis dar neturite vaikų. Įsidukrinkite šį kūdikį, jo gyslomis teka kilmingas kraujas. Tai santuokoje, o ne paleistuvystėje užsimezgęs vaisius: kūdikis gimė teisėtai. Jei mergaitė jums nepatiks, atiduokite ją į prieglaudą. Ne-

bandykite ieškoti jos tėvų, vis tiek nepasiseks. Daugiau nieko negaliu jums pranešti.

Garbingi žmonės, prie kurių durų buvau slapčiomis pamesta, tuojau pat mane priglaudė, auklėjo, kiek įstengdami manimi rūpinosi ir, turiu pasakyti, esu jiems be galo dėkinga. Kadangi laiške apie vardą nebuvo užsiminta, ponia de Sen Pra pavadino mane *Florvil.*

Vos tik sulaukusią penkiolikos metų, mane ištiko skaudi nelaimė – mirė globėja. Neįmanoma apsakyti sielvarto, kurį patyriau jos netekusi. Ji taip mylėjo mane, kad gesdama kreipėsi į vyrą prašydama skirti man keturių tūkstančių livrų pensiją ir niekada neapleisti bėdoje. Abu prašymai buvo sąžiningai įvykdyti, o ponas de Sen Pra padarė dar vieną gerą darbą – pripažino mane savo žmonos giminaite ir būtent taip aš buvau jums pristatyta. Vis dėlto ponas de Sen Pra davė man suprasti, kad ilgiau pasilikti jo namuose nebegaliu.

– Dabar aš našlys, tebesu jaunas, – pasakė man šis doras žmogus. – Gyvendami po vienu stogu, galime susilaukti apkalbų, kurių nesame nusipelnę. Aš jus branginu ir nenoriu pakenkti nei jūsų laimei, nei geram vardui. Mums reikia skirtis, Florvil. Bet aš niekada jūsų neišsižadėsiu, nenorėčiau, kad ir jūs paliktumėte mano šeimą. Nansi gyvena mano sesuo našlė, aš jus pasiųsiu pas ją. Esu tikras, ji bus palanki jums, be to, viską žinosiu apie jus ir galėsiu rūpintis tolesniu jūsų auklėjimu ir išlaikymu.

Išklausiau šią žinią plūsdama ašaromis. Naujiena dar labiau sustiprino skausmą, kuris degino mane po globėjos mirties. Įsitikinusi, kad ponas de Sen Pra yra teisus, nusprendžiau paklausyti jo patarimo ir išvykau į Lotaringiją lydima vienos damos, vietinės gyventojos; ji pristatė mane pono de Sen Pra seseriai poniai de Verken, su kuria nuo šiolei turėjau gyventi po vienu stogu.

Ponios de Verken gyvenimo būdas buvo visai kitoks nei pono de Sen Pra. Mano globėjo namuose labiausiai buvo vertina-

mas padorumas, dievotumas ir dorovingumas, o ponios de Verken draugijoje viešpatavo lengvabūdiškumas, polinkis į malonumus ir laisvamanybė.

Jau pirmomis dienomis ponia de Verken pareiškė, kad jai nepatinkanti pernelyg drovi mano laikysena. Negirdėtas dalykas, kad žmonėse taip nerangiai elgtųsi paryžietė... juokingai kukliai, ir jeigu aš norinti geruoju su ja sugyventi, privalau išmokti gerų manierų. Tokia pradžia sukėlė man nerimą.

Pone, nenoriu jūsų akyse pasirodyti geresnė nei esu, tačiau visą savo gyvenimą aš ypač smerkiau tai, kas nepriimtina dorovės normoms ir religijai; aš priešindavausi viskam, kas įžeidžia dorybingumą, o nedoros užmačios, kurios buvo rezgamos prieš mano valią, sukėlė tokią sąžinės graužatį, kad, prisipažinsiu, sugrįžimas į viešuomenę manęs nė truputėlio nedžiugina. Aš nesutverta šurmuliui, draugijoje jaučiuosi vieniša ir svetima. Ir siela, ir protu esu daugiau atsiskyrėlė.

Tokios mintys, tuo metu dar nepakankamai brandžios, neapsaugojo manęs nei nuo netikusių ponios de Verken patarimų, nei nuo pagedimo, kurio vilionėms atsispirti neįstengiau. Draugijos, triukšmingi pasilinksminimai, kurie supo mane, žmonės, kuriuos regėjau, kalbos padarė įspūdį. Buvau įtikinėjama, kad esu graži, nelaimei, drįsau tuo patikėti.

Tuo metu Lotaringijos sostinėje, Nansi, įsikūrė Normandijos pulkas. Ponios de Verken namų durys visuomet būdavo atviros karininkams. Pas ją rinkdavosi ir visos jaunos miesto moterys. Ten užsimegzdavo, nutrūkdavo ir vėl iš naujo būdavo rezgamos įvairiausios intrigos.

Greičiausiai ponas de Sen Pra nežinojo nė pusės to, ką veikė ši moteris. Antraip kaipgi jis, būdamas tokių griežtų pažiūrų, būtų galėjęs ryžtis pasiųsti mane pas ją? Šios mintys neleido jam pasiskųsti. Ką dar turėčiau pasakyti? Tvaikas, kuriuo kvėpavau, pagadino mano širdį ir man nelyginant Telemachui Kalipsės saloje buvo lemta pražūti neišklausius Mentoro pamokymų.

Begėdė Verken, jau seniai ieškojusi būdų, kaip pastūmėti mane į nuodėmę, vieną dieną paklausė, ar aš iš tiesų atvažiavau

į Lotaringiją būdama tyra ir ar aš nesisielojanti dėl Paryžiuje paliktų savo meilužių.

– Ką jūs, ponia, – atsakiau aš, – man nė mintis nebuvo atėjusi į galvą apie tas nedorybes, kuriomis mane įtariate, ponas jūsų brolis gali laiduoti, kad elgiausi padoriai...

– Nedorybės! – nutraukė mano žodžius ponia de Verken. – Vienintelė jūsų nedorybė yra ta, kad iki šiolei tebesate nekalta, bet aš tikiuosi, kad greitai nekaltybės atsikratysite.

– O, ponia, ar gali būti, kad tokius žodžius tartų jūsų, garbingos moters, lūpos?

– Garbingos?.. Ak, daugiau nė žodžio, žinokite, brangioji, pagarba yra vienas iš tų jausmų, kuriuos mažiausiai noriu pažadinti. Aš trokštu įkvėpti meilę... o ne pagarbą, šis jausmas netinka mano metų moteriai... Beje, ar tu atkreipei dėmesį į Senvalį? – pridūrė toji sirena, primindama jauną septyniolikos metų karininką, dažnai leisdavusį laiką jos namuose.

– Ne daugiau nei į kitus, ponia, – atsakiau aš, – ir galiu pasakyti jums, kad jam, kaip ir kitiems vyriškiams, esu visiškai abejinga.

– Štai čia tu ir darai klaidą, kvailiuke, – aš noriu, kad nuo šiolei mes dalintumėmės savo pergalėmis... Tu turi suvilioti Senvalį, jis – mano kūrinys, aš apsiėmiau auklėti šį jaunuolį. Jis myli tave, reikia, kad jis būtų tavo...

– Ponia, jei galite, nereikalaukite iš manęs šito, man iš tiesų nerūpi jokie vyrai.

– Taip reikia, dėl visko aš jau susitariau su jo pulko vadu, dieniniu savo meilužiu, kaip tau žinoma.

– Maldauju, neverskite manęs šito daryti, aš neturiu nė mažiausio polinkio į tuos malonumus, kuriuos jūs taip branginate.

– Niekai, visa tai praeis, kada nors tu pamėgsi juos kaip ir aš; labai paprasta nebranginti to, ko nežinai, ir jau visai neleistina nepatirti to, kas suteikia mums malonumą. Taigi nuspręsta: šį vakarą, panele, Senvalis prisipažins jus mylįs, tik prašyčiau neversti jo pernelyg ilgai kankintis, antraip supyksiu... labai smarkiai.

Penktą valandą susirinko draugija. Kadangi buvo labai karšta, svečiai, pasiskirstę grupelėmis, pasklido giraitėje. Viskas buvo sutvarkyta taip, kad aš ir Senvalis, nespėję prisijungti prie kitų, likome dviese.

Nėra reikalo, pone, nuo jūsų slėpti, kad šis malonus ir sąmojingas jaunuolis prisipažino jaučiąs man beprotišką aistrą, o aš jam irgi pajutau nesuvaldomą potraukį. Kada vėliau bandžiau išsiaiškinti priežastis, kodėl kilo toji simpatija, visai susipainiojau. Man atrodė, kad tas potraukis nėra įprastas jausmas: tarytum kokia migla būtų paslėpusi nuo mano akių tikrąjį jo charakterį. Antra vertus, kada prie jo ėmė linkti mano širdis, atrodė, kažin kokia nenumaldoma jėga laiko mane. Ir toje sumaištyje... mane užplūdusių prieštaringų jausmų painiavoje aš negalėjau rasti atsakymo, ar man atsiduoti Senvaliui, ar išsiskirti su juo amžiams.

Jis turėjo daug laiko, kad galėtų įrodyti savo meilę man... Deja, pernelyg daug! Aš irgi dariau viską, kad jo akyse nepasirodyčiau bejausmė. Pasinaudojęs mano sutrikimu, jis pareikalavo, kad įrodyčiau savo jausmus, iškilo aikštėn mano neryžtingumas, ir aš pasakiau, kad nesu abejinga jo prielankumui. Po trijų dienų, silpnadvasiškumo akimirką, leidau jam gardžiuotis nuskintu vaisiumi.

Iš tiesų neįmanoma apsakyti piktdžiugiško dorybę perveikusios nuodėmės skonio.

Ponios de Verken džiūgavimui nebuvo galo, kai tik ji sužinojo, kad aš įkliuvau į jos paspęstus spąstus.

Ji šaipėsi, linksminosi ir galiausiai pareiškė, kad aš, žengusi tokį paprastą ir protingą žingsnį, galiu be baimės susitikinėti su savo meilužiu naktimis jos namuose... Ji į viską užmerksianti akis. Ji pernelyg užsiėmusi savo rūpesčiais, kad kreiptų dėmesį į tokius niekus; ji ir mano dorovingumu nesimėgausianti, mat buvo visiškai aišku, kad aš pasirinksiu vieną vienintelį meilužį. Ji pati, turėjusi pareigų išsyk trims, žinia, ne itin vertino mano santūrumą ir drovumą. Kai aš, sukaupusi drąsą, pasakiau, kad jos paleistuvystė yra pasibjaurėtina, o jausmuose nesama nė

trupinėlio subtilumo, ir kad toks ištvirkavimas prilygsta žemiausiam gyviškam elgesiui, ponia de Verken prapliupo juoktis.

– O, tikra gālų herojė! – pasakė ji man... – Žaviuosi tavimi ir nė kiek nesmerkiu. Aš puikiai žinau, kad tavo metuose subtilumas ir jausmingumas – du dievai, kuriems aukojami malonumai. Tačiau man tai jau praeitis. Suklaidintos efemeriškų iliuzijų apie kilnius jausmus, mes pamažu iš jų išsivaduojame ir atsiduodame kur kas realesnėms ir malonesnėms paikystėms. Ir kodėl turime būti ištikimos tiems, kurie niekada nebūna mums ištikimi? Negana, kad pasiduodame savo silpnumui, dar reikia, kad būtume patiklios? Moteris, siekianti tokiems santykiams suteikti subtilumo, elgiasi be galo kvailai... Paklausyk manęs, brangioji, keisk meilužius, kol šitai leidžia daryti tavo jaunystė ir grožis, pamiršk chimerišką pastovumą, dorybę – apgailėtinai absurdišką, nenaudingą, ir viso šito neprimesk kitiems.

Virpėdama klausiausi tų žodžių, bet supratau, kad nebeturiu teisės jų paneigti. Nebegalėjau išsiversti be šios begėdės globos, turėjau prie jos taikytis. Fatališka nedorybės kliauda: paslydusius mus ima saistyti ryšiai, iki tolei kėlę vien panieką. Taigi ėmiau nuolankauti poniai de Verken. Kasnakt Senvalis atrasdavo būdų vis kitaip įrodinėti man savo meilę, ir šešis svaigulyje praleistus mėnesius aš neturėjau laiko apmąstymams.

Tačiau greitai nelinksmi padariniai atvėrė man akis; aš pastojau ir nevilties prislėgta ėmiau galvoti apie mirtį, o tai labai pralinksmino ponią de Verken.

– Privalu laikytis gero tono, – pasakė ji, – ir tik todėl tu negali gimdyti mano namuose. Mudu su Senvalio pulkininku viskuo pasirūpinsime. Jis suteiks jaunuoliui atostogas, o tu kiek ankstėliau nuvyksi į Mecą... Senvalis atvažiuos iš paskos, ir ten, jo globojama, tu pagimdysi neteisėtą jūsų glamonių kūdikį; paskui sugrįšite atgalios vienas paskui kitą, kaip ir buvote išvykę.

Man neliko nieko kito, kaip tik paklusti. Aš jau sakiau jums, pone, kad, sykį suklupęs, pasiduodi bet kieno valiai ir imi daryti klaidą po klaidos. Užsimiršus ir paklusus aistroms, kas tik pano-

rėjęs gali tau įsakinėti, prisirišti prie savęs kaip kokį vergą.

Viskas vyko pagal ponios de Verken planą; trečią dieną aš susitikau su Senvaliu Mece, pas akušerę, kurios adresą buvau gavusi Nansi, ten pagimdžiau berniuką; Senvalis ir toliau buvo man švelnus bei meilus, atrodė, pamilo mane dar labiau, kai tik aš, anot jo, padvigubinau jo esybę. Jis buvo be galo dėmesingas, maldavo atiduoti jam sūnų, prisiekė rūpintis juo visą savo gyvenimą, o į Nansi sakė grįšiąs tik po to, kai atliksiąs visas savo priedermes.

Dar jam neišvykus, sukaupusi drąsą, prisipažinau, kokia jaučiuosi nelaiminga, įpuolusi į nuodėmę, kurion jis mane pastūmėjo, ir pasiūliau ištaisyti klaidą – sujungti mūsų gyvenimus prieš altorių. Senvalis, nesitikėjęs tokio pasiūlymo, sutriko...

– Deja! – pasakė jis. – Aš nesu savo likimo šeimininkas! Ar būdamas toks jaunas galiu vesti be tėvo sutikimo? Kokia būtų mūsų santuoka neatlikus šio formalumo? Be to, vargu ar tiŋku jums į vyrus. Būdama ponios de Verken dukterėčia (taip visi manė Nansi), jūs galite viltis geresnės partijos. Patikėkite, Florvil, bus geriau, jei pamiršime savo paklydimą; galite būti rami, aš išsaugosiu paslaptį.

Nesitikėjau išgirsti tokio atsakymo, todėl dabar itin skaudžiai išgyvenau savo paklydimo siaubą. Išdidumas neleido man atsakyti, užtat sielos sopulius kenčiau dar stipresnius. Jeigu ir galėdavau nors kiek pateisinti nuopuolį savo pačios akyse, tai, prisipažinsiu jums, buvo viltis, kad meilužis vieną gražią dieną taps mano vyru.

Koks patiklumas! Aš net nesuvokiau, – nors ir būdama ištvirkusi, ponia de Verken privalėjo man šitai išaiškinti, – aš net neįsivaizdavau, kad pramogai galima suvedžioti nelaimingą mergaitę ir po viskam ją pamesti, ir kad garbė, taip branginama vyrų, mums neturės jokios galios. Nežinojau, kad mūsų silpnumas gali būti įteisintas tokiu žiauriu įžeidimu, kurį patys vyrai galėtų nuplauti tik krauju. Taigi mane apgavo ir paaukojo tas, už kurį būčiau atidavusi savo gyvybę. Nors Senvalis nepaliko manęs, kaip ir anksčiau, buvau jo globojama, apie mano pasiū-

lymą jis nė žodeliu nebeužsiminė, o aš buvau pernelyg išdidi, kad dar kartą primінčiau apie beviltišką savo padėtį. Jis išvažiavo, kai tik aš atsistojau ant kojų.

Nusprendžiau niekada daugiau nebegrįžti į Nansi, buvau tikra, kad savo meilužį matau paskutinį kartą; atėjus jo išvykimo dienai, širdis skausmu plyšo. Ir vis dėlto man pakako jėgų atlaikyti šį paskutinį smūgį... Žiaurusis! Jis išvažiavo sužeidęs mano sielą ir paskandinęs ašarose, o jo skruostų nesuvilgė nė viena ašarėlė!

Štai kaip baigiasi meilės priesaikos, kuriomis iš paikumo patikime! Kuo jausmingesnės būname, tuo atsainiau su mumis elgiasi suvedžiotojai... Klastingieji!.. Kuo daugiau pastangų dedam bandydamos juos sulaikyti, tuo greičiau jie skuba atitolti nuo mūsų.

Senvalis pasiėmė sūnų ir išvežė jį į kaimą man nežinoma kryptimi... Jis atėmė iš manęs džiaugsmą pačiai auginti ir puoselėti tą gležną mūsų meilės daigelį. Atrodė, jis geidavo, kad aš pamirščiau visa, kas bent kiek galėtų mus sieti. Ir aš pamiršau, tikriau, maniau, kad pamiršau.

Nusprendžiau tuojau pat išvykti iš Meco ir daugiau niekuomet nebegrįžti į Nansi. Ir vis dėlto nenorėjau susipykti su ponia de Verken. Ji buvo mano geradario giminaitė ir to pakako, kad visam laikui išsaugočiau pagarbą jai. Parašiau mandagų laišką, kuriame paaiškinau, kad negaliu sugrįžti į miestą, nes mane kamuoja gėda dėl to, ką esu padariusi, ir paprašiau leidimo vykti į Paryžių pas jos brolį. Ji tučtuojau atrašė, kad aš galinti daryti viską, ką tik panorėsianti, ir kad ji išsaugosianti draugiškus savo jausmus man. Ji pridūrė, kad Senvalis dar negrįžo ir niekas nežino, kur jis yra, ir kad man nevertėtų dėl tokių niekų nusiminti.

Gavusi laišką, išvažiavau į Paryžių ir nedelsdama nuskubėjau pas poną de Sen Pra, kad galėčiau pulti jam po kojų. Iš mano skruostais tyliai riedančių ašarų jis greitai suprato, kokia bėda mane ištiko. Bet aš buvau atsargi, kaltinau vien save ir neišdaviau, kokį vaidmenį mano nuopuolio istorijoje suvaidino jo sesuo. Ponas de Sen Pra, kaip visi doruoliai, nė neįtardamas apie

palaidą savo giminaitės gyvenimą, laikė ją garbinga moterimi. Aš neišsklaidžiau jo iliuzijų, ir toks mano elgesys padėjo išsaugoti ponios de Verken draugystę. Ponas de Sen Pra gailėjosi manęs... jis davė pajusti, kaip sunkiai esu nusikaltusi ir galiausiai atleido man.

– Ak, mano vaike! – švelniai tarė tas kilniaširdis žmogus, pats būdamas taip toli nuo nepakeliamos nusikaltimo naštos.

– O! Brangi mergaite, dabar pati įsitikinai, kur nuveda paklydimas... Mes turime eiti tik doros keliu, nes dorybė – mūsų savastis, ir nėra didesnės nelaimės, kaip išklysti iš doros kelio. Prisimink, kokia rami, būdama nekalta mergaitė, palikai mane ir kokia – sopulių varstoma – sugrįžai. Argi trumpalaikiai malonumai, kuriais mėgavaisi nupuolusi į nuodėmę, dabar atlygina už tavo sielą draskančias kančias? Laimė slypi vien dorybėje, mano vaike; kad ir kokių vingrybių griebtųsi jos niekintojai, kaip gyvi jie nepatirs nė vienutėlio iš jos teikiamų džiaugsmų. Ak, Florvil, tie, kurie nepripažįsta ir kratosi malonių smagumų, elgiasi šitaip vien iš pavydo, jie jaučia nenuramdomą malonumą darydami viską, kad ir kiti taptų tokiais pat prasikaltėliais ir nelaimėliais. Jie klysta ir nori, kad klystų visi, jie nusivilia ir trokšta, kad visi nusiviltų. Bet jeigu mes galėtume pažvelgti į jų sielą, regėtume vien skausmą ir atgailą. Visi piktadarybės apaštalai tėra apgailėtini paklydėliai; tarp jų nėra nė vieno atviraširdžio, nė vičvienaičio, drįstančio prisipažinti, kad tik jo paties aistros skatina bjaurias kalbas ir piktavalę rašliavą. Ir kas galėtų ranką prie širdies pridėjęs pasakyti, kad supuvusi moralė liks nenubausta? Kas išdrįs teigti, kad geradarystė, troškimas daryti gera, nėra tikroji žmogaus paskirtis? Ir kaip tas, kuris sėja vien blogį, gali tikėtis rasti laimę visuomenėje, kurios paskirtis – be paliovos daryti gerus darbus? Ir argi jis, nusikaltimo apologetas, nekrūpčios kas akimirką, kai tik jam pavyks išrauti iš širdies tai, ką buvo privalu išsaugoti? Kas žmonai sukliudys užtraukti sutuoktiniui negarbę, jeigu jis pats įtikinėjo ją, kad dorybė esanti nieko neverta? Kas sulaikys vaikus už rankos, jei jis pats iš jų sielų išrovė gėrio daigelius? Kas tausos jo laisvę ir nuosavybę,

jeigu jis pats teigė grandams: *duokite sau valią, dorybė tėra chimera.* Kaip turi jaustis nelaimingasis, nesvarbu, kas jis būtų – sutuoktinis ar tėvas, turtuolis ar vargšas, šeimininkas ar vergas, – kada iš visų pusių gresia pavojai, kai jam į krūtinę įremti durklai; jeigu jis pats išdrįso žmoguje sunaikinti tas vieninteles priedermes, gebančias pergalėti ištvirkimą, neabejokite, anksčiau ar vėliau nelaimingasis taps siaubingų savo paties įsitikinimų auka*.

Jei norite, palikime trumpam tikėjimą, pakalbėkime apie žmogų: kas bus toks kvailas ir patikės, kad įžeista visuomenė neims persekioti to, kuris pamynė jai įprastas nuostatas? Argi ne remdamiesi įstatymais, kuriuos patys sukūrėme, gindami savo saugumą, siekiame pašalinti tai, kas mums kliudo ar net kenkia? Galbūt žmonių patiklumas ar turtai suteiks piktadariui tariamos gerovės regimybę. Bet kaip trumpai jis gyvens tame iliuzijų pasaulyje! Atpažintas, demaskuotas, visų nekenčiamas ir niekinamas, ar pajėgs susirasti gynėjų ir šalininkų, kurie jį paguostų? Ne, jis bus atstumtas. Neturėdamas nieko, ką galėtų pasiūlyti, jis bus numestas nelyg našta nuo pečių. Kamuojamas gėdos ir prislėgtas jį ištikusios negandos, negalėdamas rasti atsparos savo sieloje, jis netruks nugrimzti į nevilтį. Tad kokie yra vargani mūsų priešininkų argumentai! Ir kodėl jų pastangos suniekinti dorybę yra bejėgės? Jie drįsta sakyti, kad dorybė – tik chimera vien todėl, kad ji ne visiems pasiekiama ir tuo remdamiesi teigia, kad apskritai nesama dorybingumo. Pasak jų, dorybė neegzistuoja todėl, kad skirtingos klimato sąlygos ir temperamentai paskatino sukurti daugybę aistras tramdančių užtvarų, trumpai tariant, anot jų, dorybė neegzistuoja todėl, kad ji reiškiasi įvairių įvairiausiais pavidalais. Lygiai taip galima abejoti upės buvimu, mat ji turinti daugybę įvairiausių atšakų. Kas geriau gali patvirtinti

* "O, mano drauge, niekada nebandyk pastūmėti į nuopuolį to, kurį myli, antraip pasekmės bus nenusakomos", – kartą pasakė viena jausminga moteris siekiančiam ją suvedžioti bičiuliui. Žavioji moterie, leisk man pakartoti tuos žodžius, jie puikiai atskleidžia tavo sielą – tu išgelbėjai žmogui gyvybę. Tai, ką pasakei, norėčiau užrašyti atminties šventovėje – ten tavo dorybės nusipelnė turėti savo kertelę.

dorybės buvimą ir būtinumą, jeigu ne žmogaus reikmė padaryti ją savo įpročių pagrindu? Nėra tokios tautos, kuri būtų pamynusi dorybingumą, nėra tautos, kuriai geradarystė ir žmogiškumas nebūtų svarbiausias jos žmones jungiantis ryšys. Einu dar toliau: jeigu man parodytų niekšų gaują, kurios nevienija jokie doros principai, aš atsisakyčiau ginti savo nuomonę. Ir atvirkščiai: jeigu paaiškėtų, kad dorybės esama visur, kad nėra tokios tautos, nėra valstybės, visuomenės, nėra tokio individo, kuris galėtų be jos apsieiti, jeigu pasirodytų, kad be jos žmogus negali būti nei laimingas, nei saugus, argi tuomet būčiau neteisus, mano vaike, ragindamas tave neišklysti iš doros kelio? Matai, Florvil, – kalbėjo geradarys, glausdamas mane prie krūtinės, – kuo virto pirmi tavo paklydimai. Ir jei toks gyvenimas tebetraukia tave, jeigu pagundos ir silpna tavo valia spendžia naujus spąstus, prisimink kančias, kurias išgyvenai po pirmų paklydimų, prisimink tą, kuris myli tave kaip tikrą savo dukrą... tą, kuriam tavo nesėkmės drasko širdį, ir rasi jėgų eiti doros keliu, į kurį noriu tave sugrąžinti.

Savo principams ištikimas ponas de Sen Pra nepasiūlė man pasilikti jo namuose. Jis patarė vykti pas vieną iš savo giminaičių, pas moterį, garsėjančią pamaldumu, kaip kad ponia de Verken garsėjo savo ydomis. Šis pasiūlymas buvo man prie širdies. Ponia de Lerens priėmė mane labai maloniai, ir jau pirmą savo atvykimo į Paryžių savaitę aš apsigyvenau jos namuose.

O, pone, kaip skyrėsi toji garbi ponia nuo tosios, kurią palikau! Jei vienos namuose viešpatavo ydos ir ištvirkimas, tai kitos širdyje buvo radusios prieglobstį visos dorybės. Pirmosios nedorybingumas varė siaubą, o tvirti antrosios principai mane ramino. Klausydamasi ponios de Verken, jaučiau vien apmaudą ir sąžinės graužatį, švelnumas ir paguoda liejosi iš ponios de Lerens lūpų...

Ak, pone, leiskite nupiešti portretą šios nuostabios moters, kurią mylėsiu visą savo gyvenimą. Tai bus tik nedidelis pagarbos ženklas tajai, kuriai esu dėkinga už jos dorybes.

Ponia de Lerens, maždaug keturiasdešimties metų moteris, tebebuvo gerai išsilaikiusi. Nuoširdumas ir kuklumas ją puošė

labiau nei puikus kūno sudėjimas, kokiu gamta retai ką apdovanoja. Galbūt išdidi laikysena, kaip daug kas sakydavo, ir suteikdavo jos povyzai impozantiškumo, bet užtekdavo jai tarti keletą žodžių, ir šis įspūdis bemat išsisklaidydavo. Jos siela buvo tokia dangiška ir skaisti, elgesys nepriekaištingas, o nuoširdumas toks nesumeluotas, kad pagarba, kurią ji įkvėpdavo pirmomis pažinties akimirkomis, netrukus peraugdavo į švelnų prisirišimą. Nieko perdėto, nieko apsimestinio nebuvo ponios de Lerens dievotume. Tikėjimo principus jai inspiravo itin jausminga jos siela. Mylinčią jos širdį buvo užvaldžiusios mintys apie Dievą, apie tarnavimą Aukščiausiajam. Ji atvirai prisipažindavo, kad taptų nelaimingiausia, jeigu jos protas, paveiktas klastingo praregėjimo, išguitų iš širdies pagarbą ir meilę kultui, kuriam ji tarnaujanti. Religijos moralinės vertybės ją traukė labiau nei apeigos ar ceremonijos, todėl svarbiausia ponios de Lerens elgesio paskata buvo dorybingumas. Šmeižtas niekada nesuteršė jos lūpų, ji niekuomet neleisdavo sau nė menkiausių juokelių, kurie galėtų įskaudinti artimą. Švelni ir atidi aplinkiniams, užjaučianti netgi didžiausius paklydėlius, kiek pajėgdama stengėsi jiems padėti ar net atvesti į doros kelią. Susidūrus su nelaimės ištiktu žmogumi, jai nebuvo nieko brangiau, kaip galimybė palengvinti jo kentėjimus. Ji nelaukdavo, kol kenčiantieji patys ateis maldauti pagalbos, ji jų ieškodavo... ir rasdavo; reikėjo matyti džiaugsmą, kuris nušviesdavo ponios de Lerens veidą, kai jai pasisekdavo paguosti našlę ar našlaičiu likusį vaiką, kai jai pavykdavo pagelbėti vargstančiai šeimai ar išvaduoti iš grandinių kalinį. Ir jokio atšiaurumo, jokio griežtumo. Ji mielai dalyvaudavo nekaltose pramogose ir nerimaudavo tik dėl to, kad nenuobodžiautų šalia jos esantys bičiuliai. Išmintingoji... šviesuolė tarp moralistų... giliamintė tarp teologų. Ji įkvėpdavo romanistą, dovanodavo šypseną poetui, žavėdavo įstatymų leidėją ir politiką, mielai žaisdavo su vaiku. Kai ji imdavosi kokio nors reikalo ir kai savo dosniai aplinkiniams dalijamą dėmesį sutelkdavo konkrečiam darbui, sunku būdavo pasakyti, kada jos protas ryškiau sušvisdavo. Gyvenime vadovaudamasi savo skoniu, draugais rū-

pindamasi labiau nei savimi, ponia de Lerens buvo pavyzdys ir moterims, ir vyrams. Visus ji dosniai apdalindavo nebylios laimės džiaugsmais... dangiškomis malonėmis, kuriomis per ją žemėn garbingiems žmonėms pasiųsdavo Viešpats.

Pone, aš daugiau nebevarginsiu jūsų nuobodžiomis septyniolikos savo gyvenimo metų smulkmenomis, pasakysiu tik tiek, kad jaučiausi laiminga galėdama būti šalia šios kerinčios būtybės. Mes leisdavome dienas kalbėdamos apie dorybingumą ir dievobaimingumą, darėme gerus darbus, manydamos, kad tai ir yra mūsų priedermė.

– Miela Florvil, žmonės šalinasi religijos todėl, – kartą pasakė man ponia de Lerens, – kad aplaidūs ganytojai jiems kalba apie pančius, pamiršdami priminti malonumus. Argi protingas žmogus, atviromis akimis žvelgdamas į pasaulį, drįstų teigti, kad tasai stebuklas nėra visagalio Dievo tvarinys? Vien šios tiesos pakanka... argi jo širdžiai dar reikia kitų įrodymų?.. Koks žiaurus ir tamsus turi būti žmogus, atsisakantis pagarbinti Dievą, jį sutvėrusį. Religijos kultų įvairovė priblokia mus, ir kultų gausybėje mes imame įžiūrėti apgaulę. Kaip klystame šitaip samprotaudami! Argi ne čia slypi įvairių tautų siekimas pažinti Dievą ir jam tarnauti, argi tai nėra nebylus ir gilus suvokimas, kad gamtos didingumas ir yra toji nenuginčijama tiesa apie visagalį Dievą? Žmogus privalo gyventi tikėdamas į Dievą, antraip, abejodamas jo buvimu, jis būtinai atras tatai patvirtinančių argumentų.

Ne, Florvil, ne, nebūna savo valia netikinčių į Dievą. Puikybė, užsispyrimas, aistros – štai ginklai to dievūkščio, kuriais jis be paliovos gundo žmogaus sielą ir protą. Bet kai aš su kiekvienu širdies tvinksniu, kiekvienąsyk, kai praregi mano protas, atpažįstu tikrąją Aukščiausiąją Esybę – argi nepašlovinu jos? Aš atiduodu duoklę, kurios Dievas, būdamas toks doras, nė nereikalauja iš silpnos savo tarnaitės. Argi galiu nenusižeminti prieš Jo Didybę ir nemaldauti, kad Jis man nesiųstų sunkių išbandymų, kolei esu gyva, idant, užbaigusi savo kelionę žemėje, galėčiau būti Jo pašlovinta! Argi atsisakysiu malonės gyventi

amžinybėje grečium Jo ir rizikuosiu kamuotis baisioje pragarmėje vien dėl to, kad nepanorau tikėti nenuginčijamais Jo buvimo įrodymais, įrodymais, kuriuos Aukščiausioji Esybė kilniaširdiškai man pateikė. Vaikeli, argi ši siaubinga alternatyva dar gali kelti kokių nors abejonių? O jūs, užsispyrėliai, neįsileidžiantys į savo širdį Dievo pasiųsto tiesos spindulio, bent akimirkai atverkite savo sielas, pasigailėkite savęs – įsiklausykite į nenuginčijamą Paskalio argumentą: "Jeigu Dievo nėra, ko sukti sau dėl šito galvą; ką bloga tikėjimas gali jums atnešti? O jeigu Jis yra, kiek pavojų išvengsite į Jį patikėję". Nepatiklieji, jūs sakot, kad nežinote, kaip deramai pagarbinti Dievą, religijų gausa jus erzina. Na ir kas! Išstudijuokite jas visas, aš neprieštarauju, o paskui sąžiningai pasakykite, kurioje iš jų atradote daugiau kilnumo ir didingumo. Krikščionys, argi drįsite išsiginti, kad tikėjimas, kurio šviesoje jūs turėjote laimę gimti, nėra pats švenčiausias ir pats iškilniausias? Pabandykite kitur surasti didingesnių vilionių, nepriekaištingų dogmų ir daugiau paguodos teikiančią moralę. Ar dar yra religija, kur Kūrėjas būtų sudėjęs tokią didžiulę auką vardan savo tvarinio? Ar įmanoma rasti gražesnę viltį, patrauklesnę ateitį, didingesnę ir kilnesnę Dievybę? Ne, vienadieni filosofe, tu negali šito paneigti. Negali. Verge, kurs esi paskendęs kūniškuose džiaugsmuose ir prisimeni tikėjimą tik tada, kai kūnas tampa bejėgis, aistromis užsidegęs bedievi, lengvatiki, kai geismai užgęsta, sakau tau, tu negali šito paneigti. Tu nuolatos jauti Aukščiausiąjį, nors tavo protas šitam priešinasi, jauti Jį ir savo paklydimuose. Sutraukyk tave kaustančias nusikaltimo grandines, o šventas ir didingas Viešpats niekuomet nepaliks šventovės, kurią pastatė tavo širdyje. Brangi Florvil, mūsų siela labiau nei protas turi šauktis Dievo, nukreipiančio mus tikruoju keliu ir siunčiančio mums išbandymus.

Būtent siela šaukiasi tarnauti Dievui, ir ji vienintelė greitai įtikins tave, kad pati didingiausia ir prakilniausia religija yra toji, kurios šviesoje mes išvydome pasaulį. Tad stropiai ir su džiaugsmu tarnaukime kultui, suteikiančiam mums malonių bei paguodos. Šitam paskirkime laimingiausias savo gyvenimo aki-

mirkas. Ir nejučia, iki pat gyvenimo pabaigos su meile vedami gerumo ir užuojautos keliu, atnešime Amžinajam sielą, kurią mums įkvėpė tam, kad Jį pažintume ir kad mes – apšviestieji – tikėtume į Jį ir Jį garbintume.

Taip kalbėjo man ponia de Lerens, o nuo tų pamokymų mano protas šviesėjo, skaidrėjo siela. Aš jau sakiau, kad nutylėsiu savo gyvenimo smulkmenas, nenoriu atitraukti jūsų dėmesio nuo svarbiausių įvykių. Jums, kilniaširdžiui ir jausmingam žmogui, privalau papasakoti apie savo paklydimus, nes Dangui, kurio vedama taikiai ėjau dorybės keliu, man belieka tik padėkoti ir nutilti.

Aš tebesusirašinėjau su ponia de Verken. Reguliariai, du kartus per mėnesį, laiškuose ji pasakodavo naujienas ir nors būtų buvę geriau nebepalaikyti su ja santykių, o mano gyvenimo permainos ir griežti dorovės principai netgi vertė juos nutraukti, pareiga ponui de Sen Pra ir, atvirai prisipažinsiu, kažkoks nenusakomas jausmas nenumaldomai traukė į tas vietas, kadaise rišusias su tokiu brangiu man žmogumi. Viltis kada nors gauti žinią apie sūnų vertė mane palaikyti santykius su ponia de Verken, kuri maloniai teikdavosi reguliariai rašyti man laiškus. Aš bandžiau atversti ją į savo tikėjimą, liaupsinau naujo gyvenimo malonumus, bet ji laikė juos neįgyvendinama svajone, juokdavosi iš mano argumentų arba net griaudavo juos. Būdama tvirtų pažiūrų, ji įtikinėjo mane, kad niekam nepavyks priversti jos pakeisti savo nuomonę. Ponia de Verken pasakojo man apie naujus prozelitus, kuriuos ji turėjusi malonumą atversti į savąjį tikėjimą; jų paklusnumą ji vertino labiau nei manąjį. Toji palaidūnė pasakodavo, kad nesibaigiantys jų nuopuoliai – nedidelės jos pergalės, – suteikdavusios nežmonišką malonumą, mat į nuodėmę įpuolusios jaunos būtybės guodė ją: pati daryti to, ką kurdavo jos vaizduotė, ji jau nebegalėjo. Aš dažnai prašydavau ponios de Lerens, kad ji, pasitelkusi į pagalbą savo iškalbą, padėtų perauklėti mano priešininkę, ir ji mielai sutikdavo. Ponia de Verken atsakydavo mums, ir jos vingrybės, kartais gana pamatuotos, vertė ieškoti naujų argumentų, padiktuotų jautrios sielos;

kaip teisingai manė ponia de Lerens, toji dvasia neišvengiamai turėtų įveikti nedorybingumą ir sugėdinti netikėjimą. Kartkartėmis aš paklausdavau ponios de Verken apie tą, kurį tebemylėjau, bet ji arba neturėjo jokių žinių, arba nenorėjo man nieko apie jį pasakoti.

O dabar, pone, pats laikas pereiti prie antros mane ištikusios didžiulės nelaimės, prie kruvino įvykio, draskančio mano širdį kiekvieną sykį, kai tik jį prisimenu. O jūs, sužinojęs apie siaubingą nusikaltimą, kurį esu padariusi, be abejonės, atsisakysite tų gražių vilčių, kurias su manimi siejote.

Padorių, kaip jau esu sakiusi, ponios de Lerens namų durys buvo atdaros keletui bičiulių. Pas mus dažnai lankydavosi ponia de Diulfor, pagyvenusi moteriškė, kadaise buvusi princesės de Pjemon svitoje. Kartą ji paklausė ponios de Lerens, ar toji duosianti sutikimą pristatyti jai puikios reputacijos jaunuolį. Ponia de Diulfor geidavo įvesdinti jį į padorius namus, tikėdamasi, kad sektini pavyzdžiai padarys įtaką besiformuojančiai jo sielai. Mano globėja atsiprašė, pareiškusi, kad savo namuose ji nepriiminėjanti jaunuolių, bet po kurio laiko, savo draugės primygtinai spiriama, sutiko priimti ponaitį de Sent Anž, ir jis atvyko.

Gal nuojauta... o gal kas kita, spręskite patys, pone, persmelkė mane, kai tik pamačiau tą jaunuolį; pati nesuprasdama kodėl, ėmiau drebėti... vos neapalpau... Negalėdama rasti keistos savo būsenos priežasties, nusprendžiau, kad sunegalavau, ir Sent Anž daugiau manęs nebejaudino. Ne tik man jaunuolis pirmąsyk susidūrus padarė tokį stiprų įspūdį, panašus jausmas nutvilkė ir jį... šiuos žodžius išgirdau iš jo paties lūpų. Sent Anž taip gerbė juo pasitikėjusią draugiją, kad nė minutei neužsimiršo ir neleido įsidegti jį apėmusiai liepsnai. Praėjo trys mėnesiai, o jis taip ir neišdrįso manęs užšnekinti. Bet jaunuolio akys kalbėjo taip išraiškingai, kad negalėjai nesuprasti, kas darosi jo sieloje. Tvirtai nusprendusi daugiau nebedaryti klaidų, panašių į tas, kurios apkartino mano gyvenimą, sustiprėjusi morališkai, aš daugybę kartų buvau pasiryžusi įspėti ponią de Lerens apie prabudusius jaunuolio jausmus. Bijodama padaryti jam nemalonumų, vis dėl-

to nutariau patylėti. Pražūtingas sprendimas, nes, be abejonės, būtent jis ir buvo svarbiausia priežastis šiurpios nelaimės, apie kurią dabar jums papasakosiu. Kaip paprastai, šešis mėnesius per metus mes gyvendavome ponios de Lerens vasarvietėje, esančioje už dviejų ljė nuo Paryžiaus. Ten mus dažnai lankydavo ponas de Sen Pra. Mano nelaimei, tais metais, kamuojamas podagros, jis liko mieste. Sakau "mano nelaimei", pone, nes, pasitikėdama juo labiau nei globėjo giminaite, būčiau papasakojusi jam tai, ko niekam kitam nebūčiau išdrįsusi atskleisti, o jo patarimas būtų galėjęs sustabdyti sėlinančią nelaimę.

Sent Anž maldavo ponios de Lerens leidimo atvykti į vasarvietę, o kadangi ir ponia de Diulfor prašė suteikti jai malonę lydėti jaunuolį, ponia de Lerens davė sutikimą.

Mūsų draugija smalsavo išgirsti, kas yra šis jaunas vyriškis. Niekas tiksliai nežinojo, iš kur jis atkilęs. Ponia de Diulfor pristatė jį kaip savo kraštiečio, provincijos bajoro, sūnų. Jis pats kartais, pamiršęs ponios de Diulfor žodžius, išsiduodavo esąs pjemontietis, mat turėjo išskirtinę manierą kalbėti itališkai. Jis netarnavo kariuomenėje, bet jau buvo tokio amžiaus, kai privalu turėti užsiėmimą, nors mes ir nematėme, kad jaunuolis būtų turėjęs kokių nors rimtų ketinimų. Tiesa, kartais stebindavo impulsyvus ir ūmus jo charakteris.

Kai Sent Anž atvyko į kaimą, ilgą laiką tvardomi jausmai įsiplieskė dar stipriau ir ilgiau jų slėpti nuo manęs jis nebegalėjo. Iš pradžių aš krūptelėjau, bet paskui susitvardžiusi įstengiau išsakyti savo apgailestavimą.

– Pone, – pasakiau jam, – jūs išties pametėt galvą, jeigu užsimiršote tiek, kad veltui gaištate laiką siekdamas dukart už jus vyresnės moters palankumo. Bet netgi manydamas, kad aš, pasidavusi beprotystei, išklausysiu jūsų, – kokių absurdiškų ketinimų drįstate turėti?

– Panele, tai ketinimai susieti mūsų gyvenimus pačiais švenčiausiais ryšiais. Kaip mažai jūs vertinate mane, jeigu galėjote leisti sau pagalvoti ką nors kita!

– Pone, aš iš tiesų niekam nesuteiksiu malonumo pamatyti

keistą reginį, kai trisdešimt ketverių metų mergina išteka už septyniolikamečio vaiko.

– O, žiaurioji, argi būtumėte kreipusi dėmesį į tą niekingą metų skirtumą, jeigu jūsų širdyje žioruotų bent viena kibirkštėlė iš tos didžiulės liepsnos, kuri degina mano širdį?

– Jūs teisus, pone, kaip tik todėl aš tokia rami... Šit jau daug metų, kai panašūs prisipažinimai nejaudina manęs ir, tikiuosi, nebejaudins iki tolei, kol Aukščiausiasis ves mane man skirtu gyvenimo keliu.

– Jūs atimate iš manęs viltį kada nors palenkti jūsų širdį?

– Ir netgi daugiau, nuo šiol aš draudžiu jums kalbėti su manimi apie jus užvaldžiusią aistrą.

– Ak, žavioji Florvil, jūs norite, kad aš visą savo gyvenimą būčiau nelaimingas?

– Atvirkščiai, aš linkiu jums ramybės ir laimės!

– Be jūsų šitai neįmanoma.

– Taip... kol neatsikratysite tiesiog juokingų savo jausmų, kuriuos, vos tik patyręs, privalėjote užgesinti.

– Šito padaryti aš negalėjau.

– Jeigu taip, tuomet mums būtina išsiskirti, kad turėtumėte laiko sutramdyti savo jausmus. Jūs išvyksite dvejiems metams, per tą laiką, kai manęs nematysite, aistros nuslops, jūs pamiršite mane ir atgausite sielos ramybę.

– O, niekada, niekada! Laimingas būsiu tik parpuolęs prie jūsų kojų.

Priėjo svečiai, mūsų kalba nutrūko.

Po trijų dienų Sent Anž, nutaikęs momentą ir užklupęs mane vieną, norėjo pratęsti pokalbį. Šį kartą nutraukiau jį taip šiurkščiai, kad ašaros plūstelėjo jam iš akių. Sent Anž prieš pasitraukdamas mestelėjo man, kad aš pastūmėjusi jį į nevilį ir kad jis nusižudysiąs, jeigu aš ir toliau su juo taip elgsiuosi. Paskui sugrįžo ir įširdęs pasakė:

– Panele, jūs nežinote, kas dedasi mano sieloje... ne, nežinote... Tad žinokite, aš pulsiu į bet kokį kraštutinumą... aš galiu padaryti tai, ko jūs nė neįtariate... Taip, aš tūkstantį kartų galiu

kartoti jums, kad nė už ką neatsisakysiu galimybės pažinti laimę su jumis.

Ir jis, draskomas siaubingo skausmo, nuėjo.

Kaip niekada anksčiau geidžiau pasikalbėti su ponia de Lerens, bet, kartoju, baimė pakenkti jaunuoliui sulaikė mane, ir aš nutylėjau apie tai, kas buvo nutikę. Visą savaitę Sent Anž šalinosi manęs, beveik nekalbėjo, stengėsi išvengti susitikimų prie stalo... svetainėje... lauke ir visa tai grėičiausiai darė norėdamas pažiūrėti, kaip paveiks mane toji permaina. Jeigu būčiau mylėjusi jį, jo pasirinkta taktika būtų buvusi gera, bet aš buvau jam abejinga ir beveik neatkreipiau dėmesio į jo gudrybę.

Kartą, nutaikęs momentą, jis užklupo mane sodo tankmėje.

– Panele, – itin susijaudinęs pasakė Sent Anž. – Pagaliau aš atgavau ramybę, jūsų patarimai išėjo man į naudą... Matote, koks aš ramus... Jūsų ieškojau vien tam, kad galėčiau atsisveikinti... Taip, aš visam laikui palieku jus, panele... bėgu nuo jūsų... Jūs niekada nebepamatysite to, kurio taip neapkenčiate. O, ne, ne, niekada nebepamatysite.

– Aš pritariu jūsų sumanymui, pone, ir noriu tikėti, kad jūs atėjote į protą. Bet, – pridūriau šypsodamasi, – jūsų žodžiai kol kas neatrodo nuoširdūs.

– Kaip galėčiau įtikinti jus, panele, kad nuo šiolei esu jums abejingas?

– Jeigu jūs taip nesikarščiuotumėte...

– Bet kai aš išvyksiu... kai nebejausite mano įkyrumo, gal tuomet patikėsite, kad paklausiau jūsų patarimų, kuriuos su tokiu įkarščiu man piršote.

– Iš tiesų tik toks žingsnis privers mane patikėti jūsų nuoširdumu ir aš, kaip ir anksčiau, pritariu jam.

– Ak, jūs ir dabar baisitės manimi?

– Pone, jūs esate labai malonus, tad keliaukite kitoms užkariauti širdžių ir palikite ramybėje moterį, kuriai nepritinka klausytis jūsų kalbų.

– Ir vis dėlto jūs išklausykite manęs! – įniršęs sušuko jis. – Taip, žiaurioji, sakykite ką norite, jūs vis tiek išgirsite sužeis-

tos mano sielos dejonę. Prisiekiu, pasaulyje nėra nieko, ko aš negalėčiau padaryti... siekdamas pelnyti jūsų meilę ar turėti jus... Taigi nesitikėkite, – susijaudinęs dėstė Sent Anž, – kad aš iš tikrųjų išvažiuosiu, kelionę sugalvojau vien norėdamas išbandyti jus... man – palikti jus... išsiskirti, kai galite būti mano, ne, verčiau tūkstantį kartų numirti... Jūs galite bjaurėtis manimi, klastingoji, galite neapkęsti, – o nelaiminga mano dalia! – nemanykite, kad jums pavyks nužudyti mano širdyje liepsnojančią meilę...

Sent Anž lūpos tarė tokius lemtingus, man nesuprantamus žodžius, kad aš nebejstengiau susivaldyti: iš mano akių plūstelėjo ašaros, ir aš pasislėpiau nuo jo giraitės tankmėje. Jis nesivijo manęs. Girdėjau, kaip jis parpuolė ant žemės ir nelyg išprotėjęs ėmė blaškytis tampomas baisių konvulsijų...

Turiu prisipažinti, pone, jog ir aš, nors ir būdama tikra, kad neturiu tam jaunuoliui jokių švelnių meilės pajautų, vien pagailą ir pakantumą, puoliau į nevilti.

"Deja, – atsidusau, – toks buvo ir Senvalis... Žodžiai, kuriais išsakydavo man savo aistrą, irgi buvo tokie patys... sode... tokiame kaip šis... Ir argi ne jis taip žiauriai apgavo mane? O teisingasai Dangau! Jam buvo tiek pat metų... Senvali, Senvali!.. Nejau tu vėlei nori sudrumsti mano ramybę? Argi ne tu atėjai pas mane pasislėpęs po kauke suvedžiotojo, kuris antrą kartą nori pastūmėti mane į prarają? Dink, niekingas žmogau, traukis! Vien mintis apie jus man kelia pasidygėjimą".

Aš nusibraukiau ašaras ir, užsidariusi savo kambaryje, išbuvau ten iki vakarienės. Paskui nusileidau į valgomąjį... Sent Anž nepasirodė, man buvo pasakyta, kad jaunuolis serga, o rytojaus dieną jis dėjosi esąs visiškai ramus. Aš patikėjau, iš tiesų pamaniau, kad jis perveikė savo aistrą. Ir suklydau!.. Klastūnas! Bet ką aš sakau, pone, nebegaliu jo kaltinti... Man belieka jį apraudoti ir leisti dienas kamuojamai sąžinės.

Sent Anž dėjosi ramus todėl, kad tai atitiko jo planą. Taip prabėgo dvi dienos, trečiosios vakare jis visiems pranešė apie savo išvykimą. Kartu su globėja ponia de Diulfor jis davė

nurodymus, susijusius su kelione į Paryžių. Visi sugulė miegoti... Atleiskite, pone, mane visuomet ima krėsti drebulys, kai tik prisimenu šią siaubingą tragediją.

Naktis buvo karšta, aš gulėjau lovoje beveik nuoga; mano kambarinė išėjo, užgesinau žvakę. Nelaimei, ant lovos pradarytas liko gulėti rankdarbių krepšelis, ką tik buvau baigusi siuvinėti rankdarbį, kurio man reikėjo rytojaus dienai. Buvau tik tik užsnūdusi, kai išgirdau triukšmą... Aš staigiai kilstelėjau lovoje... ir pajutau, kaip kažkas sučiupo mane už rankos...

– Nebepabėgsi nuo manęs, Florvil, – pasakė Sent Anž, taip, tai buvo jis, – atleisk už beprotišką mano aistrą, bet nebandyk ištrūkti... tu turi būti mano.

– Gėdingas suvedžiotojau! – sušukau. – Tuojau pat išeik, antraip saugokis mano rūstybės...

– Bijau tik vieno – ar man pavyks paimti tave, žiauri mergiote, – atsakė tas aistringas jaunuolis ir puolė mane taip žaibiškai ir su tokiu įsiūčiu, kad aš tuojau pat tapau jo prievartos auka... Užsirūstinusi dėl tokio nežmoniško jo įžūlumo, pasirengusi viskam, kad tik išvengčiau liūdnų šios istorijos pasekmių, aš, išsiveržusi iš jo glėbio, pagriebiau lovugalyje gulinčias žirkles. Apimta baisaus įniršio, skubu ieškoti jo rankos, kad galėčiau kliudyti ją ir parodyti savo ryžtingumą bei nubausti jį pagal nuopelnus. Atsakydamas į mano bandymą išsivaduoti, jis su dar didesne jėga puola mane.

– Bėk, išdavike! – sušunku manydama, kad sužeidžiau jam ranką. – Greičiau bėk ir gėdinkis nusikaltimo, kurį padarei! Ak, pone! Mano smūgius nukreipė fatališka ranka... nelaimingas jaunuolis sušunka ir sukniumba ant grindų... Uždegu žvakę, prieinu prie jo... O teisingasai Dangau! Aš pataikiau jam į širdį... jis miršta!.. Puolu prie krauju paplūdusio lavono... it išprotėjusi glaudžiu jį prie krūtinės... prigludusi prie jo lūpų, bandau įkvėpti sielą... ašaromis laistau žaizdą.

– Vienintelis tavo nusikaltimas – pernelyg karšta meilė man, – sakau apimta nevilties, – tu nenusipelnei tokios klaikios bausmės. Kodėl tau buvo lemta mirti nuo rankos tos, už

kurią pats galėjai atiduoti savo gyvybę? O nelaimingasai jaunuoli... gyvas paveikslas to, kurį aš dievinau... Jeigu mano meilė galėtų atgaivinti tave, žinok, šią žiaurią akimirką, kada jau nebegirdi manęs... jeigu siela dar nepaliko tavo kūno, žinok, aš atiduodu savo gyvybę, kad tik galėčiau prikelti tave... žinok, aš niekada nebuvau tau abejinga... visuomet jaudindavausi tave regėdama, ir tie jausmai, kuriuos jaučiau, galbūt buvo stipresni už tavo širdyje liepsnojančią meilę.

Po šių žodžių aš be sąmonės susmukau ant nelaimingo jaunuolio kūno; išgirdusi triukšmą, į kambarį įėjo kambarinė, ji atgaivino mane, mes abi pripuolusios darėme viską, kad tik įkvėptume Sent Anž gyvybę... Deja, viskas veltui! Mes išeiname iš lemtingo kambario, užrakiname duris, pasiimame su savimi raktą ir skubame į Paryžių pas poną de Sen Pra... Aš paliepiu jį pažadinti, atiduodu raktą ir papasakoju jam apie baisų atsitikimą. Jis gailisi manęs, guodžia ir, dar neatsigavęs po ligos, tuojau pat išvažiuoja pas ponią de Lerens. Mūsų kaimas buvo netoli nuo Paryžiaus, tad kelionei nakties pakako. Mano globėjas atvyko pas savo giminaitę ankstų rytą, kai visi dar tik kėlėsi ir apie tai, kas įvyko, niekas nieko nežinojo. Nei draugai, nei giminės panašiomis aplinkybėmis niekada nesielgė taip protingai, kaip tie puikūs žmonės, nepanorėję sekti kvailiais ir žiauruoliais, kurie, patekę į panašią bėdą, temato malonumą viską iškelti viešumon. Jie neuždavė širdies ir nepadarė nelaimingais nei savęs, nei tų, kurie buvo šalia, ir neleido, kad tarnai ką nors įtartų.

Spręskite patys, pone, – ašaros užgniaužė gerklę panelei de Florvil, ir jos pasakojimas nutrūko. – Ar galite vesti merginą, gebančią nužudyti žmogų? Ar galėsite savo glėbyje laikyti tąją, kuri turėtų būti griežtai baudžiama įstatymų? Nelaimingąją, kurią nuolat kamuoja graužatis dėl padaryto nusikaltimo, tąją, kuri nuo pat anos kraupios nakties nė sykio negalėjo ramiai užmigti? Ne, pone, tai neįmanoma, kasnakt nelaiminga auka, kuriai aš persmeigiau širdį, iškyla apsipylusi krauju priešais mano akis.

– Nusiraminkite, panele, nusiraminkite, maldauju, – susijaudinęs pro ašaras pasakė ponas de Kurvalis šiai puikiai merginai. – Gamta apdovanojo jus jautria siela, man pažįstama jūsų sąžinės graužatis. Šis lemtingas įvykis nėra joks nusikaltimas. Be abejo, jis šiurpus, bet ne nusikalstamas. Nebūta išankstinių kėslų, nebūta žiaurumo, viena, ko siekėte, – apsiginti nuo šlykštaus pasikėsinimo... Trumpai tariant, ši žmogžudystė – grynas atsitiktinumas, juk jūs gynėtės... Nusiraminkitė, panele, nusiraminkite, galų gale aš reikalauju. Pats griežčiausias tribunolas tik nušluostytų jūsų ašaras. O, kaip jūs klydote manydama, kad šis įvykis užgesins mano širdies jausmus, kuriuos pabudino jūsų dorybės. Ne, ne, žavioji Florvil, mano akimis, šis nutikimas negali užtraukti jums negarbę, jis tik paliudija apie jūsų dorybes; jūs esate verta turėti šalia savęs guodėją, kuris įstengtų padėti pamiršti jus kamuojančią širdgėlą.

– Tai, ką jūs, būdamas toks geras, sakote man, – nutraukė jį panelė de Florvil,– kadaise yra sakęs ir ponas de Sen Pra. Bet jūsų širdies gerumas negali sušvelninti sąžinės priekaištų: ji niekada nenustos graužusi manęs. Bet užteks apie tai, pone, aš pratęsiu pasakojimą, manau, jums bus įdomu sužinoti, kuo visa tai baigėsi.

Be abejo, ponia de Diulfor labai sielvartavo. Šį jaunuolį, turėjusį tiek privalumų, ji buvo priprašyta globoti ir negalėjo neapraudoti jo netekties. Bet ji suprato būtinumą tylėti, suprato, kad kilęs skandalas pražudytų mane, o globotinio iš mirties vis tiek nebeprikelsi; taigi ji viską laikė paslaptyje. Ponios de Lerens – griežtų principų ir tvirtų dorovinių nuostatų moters – elgesys su manimi buvo vertas ypatingos pagarbos. Ji įrodė, kad tikrosios pamaldaus žmogaus būdo savybės yra šviesus protas ir žmoniškumas. Pirmiausia ji visiems paaiškino, kad man šovusi į galvą mintis pasinaudoti nakties vėsa ir išvažiuoti į Paryžių ir kad aš jai pranešusi apie nedidelę savo užgaidą, kuri iš dalies sutapusi su jos pačios planais, mat ji tą dieną ketino važiuoti į Paryžių kviestinėn vakarienėn. Tuo pretekstu ji paleido visus savo tarnus. Likusi viena su ponu de Sen Pra ir savo drauge, ji paprašė pa-

kviesti kleboną. Ponios de Lerens ganytojas, kaip ir ji pati, buvo žmogus išmintingas ir išsilavinęs. Jis be vargo surašė poniai de Diulfor mirties liudijimą, o pats slapčia, padedamas dviejų patikimų žmonių, palaidojo nelaimingą mano įniršio auką.

Atlikę savo pareigą, jie visi susirinko draugėn ir prisiekė vieni kitiems išsaugoti paslaptį. Paskui ponas de Sen Pra išskubėjo nuraminti ir pranešti man, kas padaryta, kad mano nusikaltimas būtų paskandintas užmaršties upėje. Jis išsakė pageidavimą, kad aš grįžčiau į savo globėjos ponios de Lerens namus... ji buvo pasirengusi mane priimti... aš neturėjau jėgų būti šalia jos. Ji pasiūlė man prasiblaškyti. Kaip jau esu jums sakiusi, pone, nuolat palaikiau ryšius su ponia de Verken, ir ji pakvietė mane praleisti jos namuose porą mėnesių. Papasakojau apie kvietimą jos broliui, jis tam pritarė, ir po savaitės aš išvažiavau į Lotaringiją. Ir vis dėlto nusikaltimo slogutis tebepersekiojo, niekas negalėjo manęs nuraminti.

Aš pakirsdavau iš miego vidury nakties, man rodydavosi, kad girdžiu nelaimingojo Sent Anž dejones ir šauksmą, kad matau jį, krauju paplūdusį, prie savo kojų; jis priekaištauja man dėl mano žiaurumo, tikina, kad prisiminimas apie šį baisų atsitikimą persekios mane, kolei gyva būsiu ir kad aš taip ir nesužinosiu, kieno širdį pervėrė mano ranka.

Vieną naktį susapnavau nelaimingą savo meilužį Senvalį, kurio niekaip negalėjau pamiršti, ir tik jis vienas traukė mane į Nansi... Senvalį išvydau šalia dviejų – Sent Anž ir kažkokios nepažįstamosios* – lavonų. Jis laistė juos ašaromis ir rodė man į netoliese stovintį atidengtą, dygliais apkaišytą karstą, kuris, rodėsi, laukė manęs. Siaubingai susijaudinusi pabudau. Neaiškios nuojautos sukilo sieloje, kažkoks paslaptingas balsas tarytum kalbėjo man: "Kol gyva būsi, kruvinom ašarom apraudosi savo auką, tavo ašaros darysis vis kartesnės ir kartesnės; užuot silpę sąžinės priekaištai dar stipriau ims kamuoti tave".

* Įsiminkite žodžius "kažkokios nepažįstamosios", kad paskui nenustebtumėte. Florvil ateityje dar laukia keli praradimai, ir ne iškart ji sužino, kas yra toji moteris, kurią regėjo sapne.

Pone, įsivaizduokite mano būseną, kurią išgyvenau važiuodama į Nansi. Ten manęs laukė nauji susikrimtimai. Jei jau sykį likimo ranka baudžia, ji kerta dukart, idant palaužtų mus.

Aš turėjau apsistoti pas ponią de Verken, paskutiniame laiške ji šito manęs prašė ir patikino, kad bus laiminga vėlei mane išvydusi. Bet kokiomis aplinkybėmis, o teisingasai Dangau! Mums abiems buvo skirta išgerti kartybės taurę iki dugno. Kai atvykau, ji gulėjo mirties patale. Kas galėjo pamanyti, Aukščiausiasis Dieve! Vos prieš dvi savaites ji man parašė... pasakojo apie esamas ir būsimas pramogas. Štai kokios mirtingųjų intencijos: kaip tik tada, kai jie rengiasi įvykdyti savo sumanymus, pačiame pramogų įkarštyje atsėlina negailestinga mirtis ir nutraukia gyvybės siūlą. O jie tęsia žemės kelionę nė nesusimąstydami apie lemtingą akimirką, leidžia dienas taip, tarsi jiems būtų skirta gyventi per amžius ir pranyksta miglotoje amžinybėje, nežinodami, kas jų ten laukia.

Pone, leiskite nutraukti pasakojimą apie savo nuotykius, norėčiau pašnekėti apie tąją netektį ir neapsakomą ponios de Verken dvasios stiprybę mirties valandą.

Ponia de Verken buvo pagyvenusi, apie penkiasdešimt dvejų metų moteris; po vieno pernelyg audringo jos amžiaus moteriai pasilinksminimo panorusi atsigaivinti ji išsimaudė šaltame upės vandenyje. Ji išsyk pasijuto blogai, namo buvo parnešta leisgyvė, o rytojaus dieną susirgo plaučių uždegimu. Šeštą ligos dieną jai buvo pranešta, kad gyventi jai likę ne daugiau kaip dvidešimt keturios valandos. Ši naujiena jos nė truputėlio neišgąsdino. Ji žinojo, kad aš turiu atvažiuoti ir įsakė tuojau pat palydėti mane į jos kambarį. Atvykstu tos dienos vakarą, kuris, anot daktaro, jai yra paskutinis. Ji pasiprašė pernešama į puošnų, skoningai įrengtą kambarį. Nerūpestingai apsitaisiusi, ji gulėjo nuodėmingame guolyje. Sunkios, šviesiai violetinės žaismingai pakeltos užuolaidos buvo apipintos gyvų gėlių girliandomis. Kambario kampuose puikavosi gvazdikų, jazminų, tuberozų ir rožių puokštės. Ji skabė žiedlapius į krepšelį ir barstė jais grindis ir lovą.

Pamačiusi mane, ištiesė ranką.

– Prieik arčiau, Florvil, – pakvietė ji, – pabučiuok mane, gulinčią tarp gėlių... Kokia tu suaugusi ir kokia daili... Ak! Išties, mano vaike, dorybė tave puošia... tau papasakojo apie mano būklę... jau pasakė, Florvil... aš irgi tai žinau... po poros valandų manęs nebebus. Jau nebesitikėjau tave pamatyti... – Išvydusi mano akyse ašaras, pasakė: – Kvailiuke, nebūk mažas vaikas! Negi iš tiesų manai, kad esu nelaiminga? Bet juk mėgavausi visais moteriai prieinamais malonumais! Ir aš palieku gyvenimą, kai man vis tiek būtų reikėję atsisakyti džiaugsmų, o ką be jų būčiau veikusi? Teisybę pasakius, nesigailiu, kad nesulauksiu žilos senatvės. Greitai vyrai liautųsi domėję manimi, o aš visada troškau jiems patikti. Mano vaike, mirtis baisi tik tiems, kurie tiki į Dievą, tiems, kurie amžinai blaškosi tarp pragaro ir rojaus nebūdami tikri, ką savo gyvenimu yra nusipelnę; pasimetę jie puola į neviltį. O aš, nieko nesivildama, žinodama, kad tiek nelaimių, kiek patyriau būdama gyva, jau nebepatirsiu, ramiai nugrimsiu nebūtin, be širdgėlos, be skausmo, be nerimo ir be sąžinės graužaties.

Aš prašiau, kad mane palaidotų po jazminų krūmu, man jau paruošta vieta. Ilsėsiuosi ten, Florvil, o mano kūno atomai maitins... pražydins žiedus, kuriuos mėgau visą gyvenimą. Na ką gi, – užbaigė ji, palytėjusi mano skruostus jazminų puokštele, – kitąmet, gerdama šių žiedų aromatą, sykiu įkvėpsi senos savo bičiulės sielą. Įsismelkęs iki pat smegenų ląstelių, tas kvapas sužadins džiugias mintis ir dar kartą primins tau mane.

Mano ašaros paskatino ją taip kalbėti... Aš suspaudžiau tos nelaimingos moters ranką ir pabandžiau jos mintis nuo šiurpių medžiaginių dalykų pasukti prie dievobaimingų apmąstymų.

Vos tik apie tai prabilau, ponia de Verken su pasidygėjimu atstūmė mane...

– O Florvil! – sušuko ji. – Maldauju, neužnuodyk paskutinių mano gyvenimo akimirkų ir leisk man ramiai numirti. Visą savo gyvenimą neapkenčiau šventeiviškumo, tad kodėl prieš pat mirtį turėčiau su tuo taikstytis!..

Aš nutilau. Ir ar galėjo menka mano iškalba perveikti tokią

valios jėgą? Aš baisiausiai susikrimtau; susidūrusi su ponios de Verken atkaklumu, tam priešinosi manoji prigimtis. Ji paskambino, netrukus išgirdau švelnią ir melodingą muziką, kuri, rodės, sklido iš kaimyninio kabineto.

– Dabar tu pamatysi, – tarė toji Epikūro pasekėja, – kaip aš rengiuosi pasitikti mirtį. Florvil, nejau manai, kad geriau, kai paskutinėmis gyvenimo minutėmis tave supa šventikai, keliantys sąmyšį, paniką ir varantys į nevilтį?.. Aš noriu, kad tie šventeivos žinotų, geidauju jiems įrodyti, kad mirti galima ramiai, – tam reikia ne tikėjimo, o drąsos ir proto.

Artėja lemtinga valanda: įeina notaras, ponia buvo paliepusi jį pakviesti. Muzika nutyla, mirštančioji diktuoja paskutinę savo valią. Neturėdama vaikų, prieš daugel metų netekusi vyro, nemažą savo turtą jį užrašo draugams ir tarnams. Paskui iš greta lovos stovinčio sekretero ji ištraukia nedidelę skrynelę.

– Tai viskas, ką aš turiu, – sako ji, – šiek tiek pinigų ir brangenybių. Šį paskutinį vakarą mes linksminsimės. Jūs esate šešiese, aš padarysiu tiek pat bilietų, ir mes surengsime loteriją.

Negalėjau atsistebėti tos moters šaltakraujiškumu. Man atrodė neįtikėtina, kad ji, nusidėjėlė, paskutinių savo gyvenimo akimirkų galėtų laukti su tokia ramybe, pasibaisėtinu bedieviškumu. Jei žvelgdami į besiartinančią užkietėjusio piktadario mirtį, mes krūptelime, lygiai tokį pat siaubą patiriame matydami nepalenkiamą kietaširdiškumą.

Viskas, ko ji troško, padaryta. Ji paliepia padengti puikų vaišių stalą, ji valgo be saiko, geria ispaniškus vynus ir likerį, daktaras pasakė, kad niekas nebegali pakeisti jos būklės.

Traukiama loterija, kiekvienam iš mūsų atitenka maždaug po šimtą luidorų auksu arba brangenybėmis. Vos tik baigėsi ši nedidelė pramoga, ją ėmė krėsti priešmirtinis drebulys.

– Na ką gi, išmušė mano valanda... – kaip visada ramiai pasakė ji daktarui.

– Ponia, bijau, kad taip.

– Prieik, Florvil, – kreipėsi ji į mane tiesdama rankas, – priimk paskutinį mano "sudie", paskučiausią atodūsį noriu išleisti prie dorovingos krūtinės...

Ji iš visų jėgų glaudžia mane prie savęs, gražios jos akys užsimerkia amžinam miegui.

Būdama svetima tuose namuose ir neturėdama nieko, kas mane galėtų ten sulaikyti, tuojau pat išvykstu į kaimą... Galite įsivaizduoti, kaip jaučiausi ir kaip ilgai šis reginys drumstė mano mintis.

Aš negalėjau nuoširdžiai mylėti ponios de Verken, pernelyg skirtingai mudvi mąstėme; ir ar ne ji pirmoji pastūmėjo mane į nešlovę, per ją aš patyriau tiek negandų. Kita vertus, toji moteris, sesuo vienintelio žmogaus, kuris iš tiesų manimi rūpinosi, visą laiką elgėsi su manimi maloniai ir netgi apdovanojo prieš mirdama; taigi mano ašaros buvo nuoširdžios; užtekdavo pagalvoti, kokia nelaiminga yra tieka puikiausių savybių apdovanota būtybė, netyčiom pražudžiusi save, o dabar, pripuolusi prie Aukščiausiojo krūtinės, be abejonės, žiauriausiai vargsta draskoma už ištvirkėlišką gyvenimą jai skirtų kančių, ašaros man iš akių plūste paplūsdavo. Ir vis dėlto aš patyriau nežemišką Dievo gerumą: suradau ramybę, liūdnos mintys nustojo mane kamavusios. Parpuolusi ant kelių, išdrįsau maldauti Aukščiausiosios Esybės pasigailėti nelaimingosios; aš, kuriai pačiai taip reikėjo Dangaus gailestingumo, drįsau maldauti šito kitai ir, pasiryžusi padaryti viską, kas tik nuo manęs priklausė, atidėjau dešimt ponios de Verken loterijoje laimėtų luidorų – paliepiau juos išdalinti vargšams parapijiečiams.

Nelaimingosios geidavimai buvo įvykdyti. Viskas buvo susakyta tiksliai, jos valiai nepaklusti nebuvo galima. Ją palaidojo tarp jazminų, ant kapo akmens užrašė vičvienaitį *Vixit.*

Taip iš gyvenimo pasitraukė brangiausio mano draugo sesuo. Jei ponia de Verken – guvaus proto, smalsi, gamtos apdovanota grožiu ir talentais moteris – būtų gyvenusi kitokį gyvenimą, ji, be abejonės, būtų pelniusi meilę ir pagarbą visų, kurie ją pažinojo; o dabar visi jautė jai vien panieką. Sendama ji vis labiau klydo iš doros kelio; nėra nieko pavojingesnio, kaip paminti moralinius principus tame amžiuje, kai veido jau nebenuplieskia gėdos raudonis. Ištvirkavimas gadina širdį; atlaidžiai žiūrėdami

į pirmus savo paklydimus, mes pamažu įprantame daryti piktadarystes, manydami, kad esame teisūs. Manęs visą laiką nepaliovė gluminęs neįtikėtinas jos brolio aklumas: tokia yra skiriamoji patiklumo ir gerumo savybė; padorūs žmonės negali patikėti, kad esama piktybės, kurios patys sutverti nepajėgūs; štai kodėl pirmas pasitaikęs apgavikas juos apmulkina ir štai kodėl taip paprasta, o sykiu ir negarbinga juos apgaudinėti; įžūlus niekšas, besiverčiantis panašiais darbeliais, pats būdamas nedorovingas, tik dar labiau išaukština dorybę.

Netekusi ponios de Verken, praradau paskutinę viltį ką nors sužinoti apie savo meilužį ir savo sūnų; jūs puikiai suprantate, kad aš, pamačiusi siaubingą jos būklę, nedrįsau apie tai prašnekti.

Priblokšta tragedijos, išvarginta kelionės, kur žlugo visos mano viltys, buvau priversta šiek tiek laiko pailsėti Nansi. Apsistojau atokiuose nakvynės namuose, man pasirodė, kad ponas de Sent Pra nenori, jog kas nors šiame mieste mane atpažintų; iš čia parašiau laišką brangiam savo globėjui ir nusprendžiau neišvažiuoti tol, kol negausiu jo atsakymo.

Pone, nelaiminga mergina, ne jūsų giminaitė, – rašiau aš, – *tegalėdama viltis vien gailestingumo, vėlei trikdo jūsų dienų ramybę; užuot kalbėjusi apie ką tik jus ištikusią netektį, ji drįsta priminti jums apie save, prašo ir laukia jūsų nurodymų* ir t.t.

Bet, kaip jau esu sakiusi, nedalia persekiojo mane ir man buvo skirta būti arba liudininke, arba lemtingų įvykių auka.

Kartą vėlai vakare, lydima savo kambarinės, grįžau iš pasivaikščiojimo. Be jos, mane lydėjo liokajus, kurį pasamdžiau vos tik atvykusi į Nansi. Visi sugulė miegoti. Man beeinant į savo kambarį, penkiasdešimties metų, aukšta, jaunystės grožį išsaugojusi moteris – su ja nuolat susitikdavau nakvynės namuose, – netikėtai išpuola iš kaimyninio numerio ir su durklu rankoje metasi į priešais esantį kambarį...

Suprantamas mano noras sužinoti, kas atsitiko... aš pribėgu... tarnai seka iš paskos; akimirksniu, taip greitai, kad nespė-

jome nei riktelėti, nei pasišaukti ką nors į pagalbą, toji piktadarė užpuola kitą moterį, dešimčia durių perveria jos širdį ir susijaudinusi pabėga taip ir nepastebėjusi mūsų. Mes manėme, kad moteriškei pasimaišė protas; nežinojome priežasčių, pastūmėjusių ją į nusikaltimą. Kambarinė ir liokajus norėjo šauktis ką nors į pagalbą. Nenumaldomas protrūkis, apie kurio paskatą neturėjau nė menkiausio supratimo, vertė mane prašyti jį nuslėpti tiesą ir, sugriebus už rankos, nusivesti į savo kambarį, kur mes tučtuojau užsirakinome.

Ir vis dėlto siaubinga atomazga artėjo; baisingai vaitodama durklu subadyta moteris įstengė nušliaužti prie laiptų. Prieš mirtį ji spėjo pasakyti savo žudikės vardą, o kadangi buvo žinoma, kad mes paskutiniai grįžome tąvakar, buvome sulaikyti draug su tikrąja prasikaltėle.

Nors mirštančiosios prisipažinimas nemetė ant mūsų nė mažiausio įtarimo šešėlio, vis dėlto buvome paprašyti neišvykti iki teismo proceso pabaigos. Šaltojon uždaryta nusikaltėlė neprisipažino kaltės ir atkakliai gynėsi; be manęs ir mano tarnų, kitų liudininkų nebuvo... Atėjo laikas vykti... stoti prieš teismą... slėpti mane apėmusį nerimą. Juk ir aš, kaip toji ant ešafoto vedama moteris, buvau nusipelniusi mirties bausmės – padariau panašų nusikaltimą. Kaip nenorėjau duoti tų kraupių parodymų; atrodė, krauju pasruvo mano širdis, o kiekvienas ištartas žodis virto kraujo lašu. Ir vis dėlto reikėjo viską pasakyti. Mes papasakojome, ką buvome matę. Nors ir kokie svarūs buvo savo varžovę nužudžiusios moters kaltės įrodymai, nors ir koks sunkus buvo jos varžovės padarytas nusikaltimas, vėliau sužinojome, kad be mūsų liudijimų nebūtų buvę galima jos nuteisti, mat į tą istoriją buvo įsipainiojęs dar vienas žmogus, kuriam pavyko pasprukti; ant jo pirmiausia ir būtų kritęs įtarimas; bet mūsų prisipažinimai, ypač mano liokajaus... tie klaikūs paliudijimai, kurių nebuvo galima paneigti, lėmė moteriai mirties nuosprendį.

Per paskutinę akistatą toji moteris, atidžiai mane nužvelgusi, paklausė, kiek man metų.

– Trisdešimt ketveri, – atsakiau.

– Trisdešimt ketveri?.. Ir jūs kilusi iš šių apylinkių?

– Ne, ponia.

– Jūsų vardas Florvil?

– Taip, mane vadina tuo vardu.

– Aš nepažįstu jūsų, – pasakė ji, – bet esate padori ir, kaip kalbama, šiame mieste gerbiama; juo blogiau man... – Paskui susijaudinusi pasakė: – Panele, jūs man prisisapnavote košmariškame sapne; mačiau jus kartu su savo sūnumi... aš esu motina ir, kaip matote, nelaiminga... mačiau jūsų veidą... figūrą... jūs vilkėjote tą pačią suknelę... prieš save regėjau ešafotą...

– Koks sapnas! – sušukau aš. – Ponia, koks sapnas!

Staiga galvoje šmėstelėjo prisiminimas, mane sukrėtė jos veidas. Atpažinau moterį, kuri kartu su Senvaliu stovėjo prie dygliais apkaišyto karsto... Iš akių man pabiro ašaros. Juo labiau pažinau tą moterį, juo labiau troškau atsiimti teisme pasakytus žodžius... norėjau mirti vietoj jos... norėjau bėgti, bet negalėjau pajudėti iš vietos... Pamatę, kaip mane sukrėtė susitikimas su tąja moterim, įsitikinę mano nekaltumu, mus atskyrė; grįžau priblokšta, draskoma jausmų, nesuvokdama, kas su manimi darosi. Rytojaus dieną nelaimingajai buvo įvykdyta mirties bausmė.

Tą pačią dieną gavau pono de Sen Pra atsakymą; jis ragino mane grįžti. Po tiekos siaubingų įvykių Nansi pasidarė man nepakenčiamas, aš greitai apsisprendžiau ir išvykau į sostinę, persekiojama naujos šmėklos, šmėklos moters, kuri, rodės, be perstogės šaukė man: *tai tu, nelaimėle, tu pasiuntei mane myriop, bet tu nežinai, kieno ranka tave pastūmėjo!*

Sukrėsta nelaimių, varstoma širdgėlos, aš paprašiau pono de Sen Pra paieškoti man kokio nors prieglobsčio, kur visiškoje vienatvėje galėčiau leisti likusias savo gyvenimo dienas, stropiai vykdydama visas religijos priedermes; jis pasiūlė man būstą, tą patį, kur ir sutikote mane, pone; vos tik sugrįžusi aš ten ir apsigyvenau, išeidavau tik du kartus per mėnesį pasimatyti su savo globėju ir aplankyti ponios de Lerens. Bet Dangus, panoręs kasdieną siųsti man smūgį po smūgio, neilgai leido džiaugtis paskutinės mano bičiulės draugyste, praėjusiais metais, o varge, aš

netekau jos. Ji visada elgėsi su manimi švelniai, ir aš nepalikau jos iki paskutinės akimirkos; mano glėby ji išleido paskučiausią savo atodūsį.

Ar galite įsivaizduoti, pone, ji merdėjo ne taip ramiai kaip ponia de Verken. Anoji, nieko nesivildama, su lengva širdimi buvo pasirengusi netekti visko. Antrąją buvo sukaustęs siaubas suvokus, kad jos viltims nelemta išsipildyti.

Mirdama ponia de Verken gailėjosi vien to, kad per mažai blogų darbų buvo padariusi, ponia de Lerens atsisveikino su gyvenimu sielvartaudama, kad lieka neįgyvendinti mielaširdingi jos sumanymai. Pirmoji apibėrė save gėlėmis gailaudama, kad tenka atsisveikinti su malonumais, antroji norėjo būti prikalta prie kryžiaus ir krimtosi prisiminusi tas valandas, kurių ji nepaskyrė geriems darbams.

Šis kontrastas mane be galo sukrėtė; aš atitokau. Bet kodėl, klausiau savęs tokiomis minutėmis, kodėl ramybė lydi ne tuos, kurie yra jos nusipelnę? Ir tą akimirką, išgirdusi dangišką balsą, kaip atrodė, ataidėjusį iš mano širdies, sušukau:

– Ar man skirta įspėti Amžinojo valią? Iš to, ką mačiau, mane stiprina viena mintis: ponios de Lerens išgąstis – nenumaldomas dorybingumo siekimas, žiaurus ponios de Verken abejingumas – ne kas kita, kaip paskutinis nedorybės paklydimas. O, jeigu man bus leista pasirinkti paskutinę savo valandą, tegu Dievas atsiunčia pirmosios nerimastį, o ne antrosios ramybę.

Pone, toks buvo paskutinis mano nuotykis; jau dveji metai, kaip gyvenu vienuolyne, kur mane įkurdino geradarys; taip, pone, šit jau dveji metai, kai leidžiu ten savo dienas, o ramybė manęs nebeaplanko. Nebuvo nakties, kai nelaimingojo Sent Anž ir tos nelaimėlės, kuri po mano parodymų Nansi buvo pasiųsta myriop, vaizdas neiškiltų prieš akis. Tokią jūs mane ir suradote, ir aš privalėjau išpažinti jums savo paslaptis; argi ne mano pareiga pasakyti jums viską, kad nepiktnaudžiaučiau jūsų jausmais man. Dabar spręskite, ar esu jūsų verta.

Spręskite, ar gebės toji, kurios sielą žeidžia kančia, šiek tiek praskaidrinti jūsų gyvenimo dienas. O, patikėkite manimi, pone,

nereikia savęs apgaudinėti. Leiskite vėlei užsisklęsti niūrioje vienatvėje, antraip, iš ten mane išplėšęs, priešais save matysite vien sąžinės graužatį, skausmą ir nedalią.

Labai susijaudinusi Florvil baigė savo pasakojimą. Pagauli, jausminga ir švelni, ji negalėjo abejingai apsakyti ją ištikusių nelaimių.

Ponas de Kurvalis, nieko bloga neįžvelgęs tame pasakojime, kaip, beje, ir pirmajame, dėjo visas pastangas, kad tik nuramintų tąją, kurią mylėjo.

– Panele, – kartojo jis, – ką tik jūsų papasakotoje istorijoje yra lemtingų ir keistų dalykų. Bet aš nematau nieko, kas galėtų kamuoti jūsų sąžinę ar pakenkti jūsų reputacijai... meilės intriga, kai jums buvo šešiolika... bet kiek švelninančių aplinkybių... jūsų amžius, ponios de Verken gundymai... jaunuolis greičiausiai buvo toks malonus... juk jūs po to daugiau jo nematėte, panele? – kiek sutrikęs paklausė ponas de Sen Pra. – Tikriausiai niekada jo nebepamatysite.

– O, niekada, galite būti tikras! – atsakė Florvil, suprasdama pono de Kurvalio nerimo priežastį.

– Puiku, panele, – pridūrė jis, – baikime mūsų pokalbį ir leiskite jus patikinti, kad šioje istorijoje nėra nieko, kas galėtų atstumti nuo jūsų garbingo žmogaus širdį: nėra nei perdėto jūsų atsargumo, nei nereikalingo gėrėjimosi savo pačios patrauklumu.

Panelė de Florvil pasiprašė leidimo grįžti į Paryžių paskutinį kartą pasitarti su savo globėju, pažadėjusi, kad pati nebedarys jokių kliūčių. Ponas de Kurvalis negalėjo jai uždrausti atlikti šią garbingą pareigą. Ji išvažiavo ir po savaitės grįžo kartu su Sen Pra. Ponas de Kurvalis visokeriopai pagerbė atvykėlį. Jis leido jam suprasti, kad yra laimingas galėdamas susieti savo likimą su tąja, kurią ponas de Sen Pra apdovanojo savo globa ir paprašė neatsisakyti giminystės ryšių su pagarbos verta mergina. Sen Pra, gerai įvertinęs pono de Kurvalio elgesį, papasakojo jam apie pačias geriausias panelės de Florvil būdo savybes.

Pagaliau atėjo Kurvalio ilgai laukta diena, prasidėjo jungtuvių ceremonija; skaitant vedybų sutartį, jis be galo nustebo

išgirdęs, kad, prieš tai nieko neįspėjęs, ponas de Sen Pra vestuvių proga pridūrė keturių tūkstančių livrų rentą prie tos pensijos, kurią jau turėjo panelė de Florvil, o testamente užrašė jai šimtą tūkstančių frankų.

Žavioji mergina apsipylė ašaromis matydama tokią savo globėjo mielaširdystę, o sielos kertelėje džiaugėsi, kad dabar tajam, kuris nuo šiolei ja rūpinsis, galės atiduoti ne mažesnį nei jo paties turtą.

Švelnumas, nekalti džiaugsmai, abipusis dėmesys ir švelnus prieraišumas lydėjo šią santuoką... lemtingą santuoką, nes pikta lemiančios dvasios slapta jau gesino jos liepsną.

Ponas de Sen Pra savaitę išbuvo pas Kurvalį kartu su jaunavedžių draugais, tačiau sutuoktiniai nekilo drauge su juo į Paryžių. Jie nusprendė iki žiemos pasilikti kaime, susitvarkyti savo reikalus ir tik paskum nusipirkti Paryžiuje gerus namus. Jie paprašė pono de Sen Pra surasti jiems tinkamą būstą netoli jo paties namų ir taip, supami malonių rūpesčių, ponai de Kurvaliai praleido kartu tris mėnesius. Jie jau buvo tikri, kad netruks susilaukti palikuonių, apie ką paskubėjo pranešti mielajam Sen Pra, kai netikėti įvykiai žiauriai sugriovė laimingą šios poros gyvenimą, ir juodas kipariso šešėlis užklojo Himenėjo rožes.

Čia mano plunksna stabteli... aš privalėčiau prašyti skaitytojo atlaidumo ir maldauti nebeskaityti toliau... taip... taip, tegu jis trumpam stabteli, jeigu netrokšta pakraupti iš siaubo... Nelinksma šioj žemėj žmogaus liktis... Žiaurus lemties neišvengiamumas... Kodėl likimas nelaimingajai Florvil, dorybingiausiai, meiliausiai ir jautriausiai esybei, lėmė nepaaiškinamą skirtį išsigimėlės, – klaikiausios iš visų gamtos būtybių?

Vieną vakarą toji švelni ir meili žmona sėdėjo šalia savo vyro ir skaitė neįtikėtinai niūrų anglišką romaną, tuo metu sukėlusį daug triukšmo.

– Štai tokia pat nelaiminga būtybė kaip aš, – pasakė ji, numetusi knygą į šalį.

– Tokia pat nelaiminga kaip tu? – paklausė ponas de Kurvalis, spausdamas glėbyje brangią žmoną. – O Florvil, maniau,

kad man pavyko priversti tave užmiršti savo nelaimes... dabar matau, kad apsirikau... jei tarei tokius žiaurius žodžius.

Ponia de Kurval, tarytum neišgirdusi jo, nė žodeliu neatsakė į glamones, nevalingu judesiu su siaubu atstūmė vyrą ir nubėgo šalin; įsispraudusi sofos kamputyje, apsipylė ašaromis; veltui tas garbingas vyras pripuolė prie jos kojų, veltui maldavo karštai mylimą žmoną nusiraminti arba bent jau pasakyti tokio nevilties priepuolio priežastį; ponia de Kurval stūmė jį nuo savęs, suko galvą į šalį, kai jis norėjo nušluostyti jai ašaras. Galop Kurvalis, daugiau neabejodamas, kad Florvil atgijo niūrūs prisiminimai apie buvusią aistrą, nesusilaikė nepapriekaištavęs. Ponia de Kurval tylėdama išklausė jo, paskui atsistojusi tarė:

– Ne, pone, ne... Jūs klystate šitaip aiškindamas priežastis to skausmo, kuris it replėmis gniaužia mano širdį. Ne, mane jaudina ne prisiminimai, o siaubingas nujautimas... Aš laiminga su jumis, pone... taip, labai laiminga... bet man neskirta būti laimingai, mano laimė negali ilgai trukti. Likimo pirštas: mano laimė – tik trumpas pragiedrulys, labiau panašus į žaibo tvykstelėjimą, po kurio nugrūmoja perkūnija...

Mane baugina mintis, kad mums neskirta gyventi drauge. Šiandieną aš jūsų žmona, o rytoj gal ja ir nebūsiu... Širdies balsas man sako, kad šioji palaima nėra niekas kita kaip šešėlis, kuris sunyksta nelyg tą pačią dieną pražystanti ir numirštanti gėlė. Pone, todėl nekaltinkite manęs nei kaprizais, nei atvėsusiais jausmais jums, aš kalta tik tiek, kad esu pernelyg jautri, kad gamta mane apdovanojo gebėjimu matyti tik pačias juodžiausias daiktų puses, ir visa tai yra mano negandų tęsinys.

O ponas de Kurvalis, parpuolęs prie savo žmonos kojų, glamonėmis ir žodžiais bandė ją nuraminti, deja, nesėkmingai, kai staiga... buvo septynios valandos vakaro, spalio mėnuo... Įėjęs tarnas praneša, kad kažkoks nepažįstamasis skubiai nori pasikalbėti su ponu de Kurvaliu... Florvil krūpteli... jos skruostais ima riedėti ašaros, ji susverdėja, nori kažką pasakyti, bet žodžiai sustingsta lūpose.

Ponas de Kurvalis, labiau susirūpinęs žmona, o ne jam pra-

nešta žinia, dygiai atsako, kad tegu ateivis palaukia, o pats skuba padėti savo pačiai, bet ponia de Kurval, būgštaudama, jog neištvers keisto ją užplūdusio nerimo... norėdama paslėpti savo jausmus nuo nepažįstamojo, apie kurį ką tik buvo pranešta, sukaupusi visas savo jėgas, atsitiesia ir sako:

– Niekis, pone, niekis, lai jis įeina.

Liokajus išskuba, po kiek laiko jis grįžta su trisdešimt septynerių ar trisdešimt aštuonerių metų vyriškiu. Svečio veidas, nors ir malonus, paženklintas neišdildomo sielvarto.

– O, mano tėve! – sušunka nepažįstamasis, puldamas po kojų ponui de Kurvaliui, – ar atpažįstate nelaimingą savo sūnų, šit jau dvidešimt dvejus metus gyvenusį toli nuo jūsų? Už žiaurius paklydimus jis buvo rūsčiai nubaustas ir nuo to meto likimo smūgiai nepaliauja jo gniuždę.

– Kaip, jūs esate mano sūnus?.. O Dieve!.. Kokios aplinkybės... nedėkingasai, kas privertė mane prisiminti?

– Mano širdis... prasikaltusi širdis, kuri niekada nepaliovė tavęs mylėjusi... išklausykite manęs, tėve, aš privalau papasakoti jums apie nelaimes, daug didesnes nei maniškės. Teikitės atsisėsti ir paklausyti manęs. Ir jūs, ponia, – jaunasis Kurvalis atsisuko į tėvo žmoną, – dovanokite, kad pirmą kartą reikšdamas jums pagarbą, esu priverstas iškelti aikštėn baisias mūsų šeimą ištikusias nelaimes, kurių ilgiau slėpti nuo tėvo negalima.

– Kalbėkite, pone, kalbėkite, – įbedusi į jauną vyriškį paklaikusį žvilgsnį sušnabždėjo ponia de Kurval. – Nelaimės kalba man nesvetima, aš ja kalbu nuo pat vaikystės.

Atvykėlis, atidžiai pažvelgęs į ponią de Kurval, susijaudinęs atsakė:

– Jūs, nelaiminga... ponia... O, teisingasai Dangau, argi jūs galite būti tokia nelaiminga kaip mes!

Jie atsisėda... Sunku ir aprašyti ponios de Kurval būseną... Ji meta žvilgsnį į vyriškį... nuduria akis žemyn... Susijaudinusi vos gaudo kvapą... Ponas de Kurvalis verkia, sūnus stengiasi jį nuraminti maldaudamas išklausyti jį. Pagaliau jie gali pradėti kalbą.

– Aš tiek visko turiu jums papasakoti, pone, – sako jaunasis Kurvalis, – kad jūs leisite man nekalbėti apie smulkmenas ir pateikti tik faktus; reikalauju tik vieno, kad jūs ir jūsų žmona pažadėtumėte, jog nenutrauksite mano kalbos, kol aš nebaigsiu savo pasakojimo.

Pone, palikau jus, kai man buvo penkiolika, tam žingsniui paskatino noras sekti paskui motiną, kuriai, aklai tikėdamas, atidaviau pirmenybę; ji išėjo iš jūsų namų prieš daugelį metų; susiradau ją Lione ir buvau taip sukrėstas jos pasileidimo, kad, norėdamas išsaugoti bent dalelę savo jausmų, kuriuos jai jaučiau, buvau priverstas bėgti. Atvykau į Strasbūrą, kur buvo įsikūręs Normandijos pulkas...

Ponia de Kurval krūptelėjo, bet susitvardė.

– Manimi susidomėjo pulkininkas, – kalbėjo toliau jaunasis Kurvalis, – pasistengiau padaryti jam gerą įspūdį, ir jis suteikė man jaunesniojo leitenanto laipsnį. Po metų kartu su pulku atvykau į Nansi. Ten įsimylėjau ponios de Verken giminaitę... Suviliojau tą jauną merginą, ji pagimdė sūnų, o aš beširdiškai ją palikau.

Išgirdusi šiuos žodžius, ponia de Kurval suvirpėjo, dusli dejonė išsiveržė iš jos krūtinės, bet jai pavyko susitvardyti.

– Šis nelaimingas nuotykis buvo visų mano nelaimių priežastis. Vargšės mergaitės kūdikį nuvežiau netoli Meco, pas vieną moterį, pažadėjusią rūpintis juo, ir po kurio laiko grįžau į savo pulką; mano elgesys buvo pasmerktas, į Nansi mergina nebegrįžo, ir aš likau kaltas dėl jos dingimo. Dėl tos mielos merginos sujudo visas miestas, atsirado tokių, kurie panoro už ją atkeršyti. Aš koviausi dvikovoje, nušoviau savo priešininką, pasiėmiau iš Meco sūnų ir kartu su juo išvykau į Turiną. Dvylika metų tarnavau Sardinijos karaliui. Nepasakosiu jums apie mane lydėjusias nesėkmes, neįmanoma jų suskaičiuoti. Tik palikęs Prancūziją, imi jos ilgėtis. Per tą laiką užaugo mano sūnus, jis teikė daug vilčių. Turine susipažinau su viena prancūze, kuri tarnavo mūsų princesės, atitekėjusios į tenykštį dvarą, svitoje. Garbingą damą sujaudino mano nelaimės, ir aš išdrįsau prašyti jos pasiimti

mano sūnų į Prancūziją ir auklėti jį. O pats pasižadėjau susitvarkyti reikalus ir po šešerių metų atsiimti sūnų; ji sutiko išsivežti į Paryžių nelaimingą mano vaiką, nuoširdžiai rūpinosi jo auklėjimu ir reguliariai pranešdavo man visas naujienas.

Aš grįžau metais vėliau, nei buvau pažadėjęs; atvažiuoju pas tą ponią, degdamas troškimu apkabinti sūnų, priglausti jį prie krūtinės, išlieti širdyje susitvenkusius jausmus... "Jūsų sūnaus nebėra tarp gyvųjų, – apsipylusi ašaromis sako man garbioji bičiulė, – jis tapo auka tokios pačios aistros, kuri pražudė jo tėvą. Mes išsiuntėme jį į kaimą, o ten jis įsimylėjo žavingą merginą, kurios vardą aš prisiekiau laikyti paslaptyje; užsiliepsnojęs meilės aistra, jis užsigeidė jėga paimti tai, ką jam atsakė duoti dorybė... Peilis, turėjęs tik pagąsdinti, pataikė tiesiai į širdį, smūgis buvo mirtinas".

Dabar ponia de Kurval tarytum suakmenėjo, akimirką juos persmelkė baimė, kad ji staiga nenumirtų; jos akys žvelgė į vieną tašką, kraujas stingo gyslose. Ponas de Kurvalis, gerai suprasdamas ryšį tarp tų nelaimingų nutikimų, nutraukė sūnaus kalbą ir puolė prie žmonos... Atsipeikėjusi iš paskutinių jėgų ji pralemena:

– Pone, tegu jūsų sūnus pasakoja, galbūt karčios savo taurės dar neišgėriau iki dugno.

Tuo metu jaunasis Kurvalis, nesuprasdamas, kodėl moterį taip jaudina tiesiogiai su ja nesusiję įvykiai, bet įžvelgęs savo tėvo žmonos bruožuose kažką jam nesuvokiama, susijaudinęs nenuleidžia nuo jos akių; ponas de Kurvalis sugriebia sūnų už rankos ir, atitraukęs jo dėmesį nuo Florvil, paliepia jam pasakoti esminius dalykus nesileidžiant į smulkmenas, nes jo pasakojime esama jį labai sudominusių paslaptingų aplinkybių.

– Priblokštas savo sūnaus mirties, – sako atvykėlis, – neturėdamas nieko, kas galėtų mane sulaikyti Prancūzijoje... Vien tik jus, mano tėve!.. Nedrįsdamas stoti prieš jus, bijodamas jūsų rūstybės, nusprendžiau iškeliauti į Vokietiją... Nelaimingasai mano gimdytojau, dabar turiu pranešti pačią baisiausią naujieną, – tarė jaunasis Kurvalis, laistydamas ašaromis tėvo rankas, –

maldauju jūsų, sukaupkite visą savo drąsą. Atvažiavęs į Nansi, sužinau, kad kažkokia ponia Debar – būtent tokiu vardu pasivadino puolusi mano motina po to, kai jus pasiekė gandai apie jos mirtį, – taigi aš sužinau, kad toji ponia Debar neseniai pasodinta į kalėjimą už savo varžovės nužudymą ir rytojaus dieną greičiausiai jai bus įvykdyta mirties bausmė.

– O, pone! – sušuko nelaimingoji Florvil, su ašaromis akyse ir dejone lūpose pripuolusi prie savo vyro krūtinės, – o, pone, ar suprantate, kuo baigėsi mano nelaimės?

– Taip, ponia, aš viską suprantu, – atsakė ponas de Kurvalis, – viską suprantu, bet maldauju, leiskite mano sūnui baigti pasakojimą.

Florvil nutilo, bet vos kvėpavo, visi jos jausmai buvo sukilę, visi nervai buvo įtempti iki beprotybės.

– Kalbėkite, mano sūnau, kalbėkite, – paprašė nelaimingas tėvas, – netrukus aš jums viską paaiškinsiu.

– Gerai, pone, – prabilo jaunasis Kurvalis, – aš išsiaiškinu, ar kas nesupainiojo vardo; nelaimei, viskas, pasirodo, teisybė, o toji nusikaltėlė – mano motina. Prašau leidimo su ja pasimatyti, gaunu jį, puolu jai į glėbį...

– Aš kalta, ir todėl mirštu, – sako man nelaimingoji, – bet mano mirtį nulėmė baisi skirtis; kitas turėjo būti teisiamas: visi įkalčiai rodė jo kaltę. Moteris ir du jos tarnai, atsitiktinai buvę nakvynės namuose, viską matė, o aš jų nepastebėjau. Jų parodymai ir buvo tas vienintelis įkaltis, nulėmęs mano mirtį. Bet negaiškime tuščiai laiko, aš dar daug ką turiu jums pasakyti. Mano sūnau, privalau jums pasakyti keletą svarbių paslapčių, išklausykite mane. Kai tik aš užmerksiu akis, susiraskite mano vyrą ir pasakykite jam, kad tarp kitų mano nusikaltimų yra vienas, apie kurį jis niekada nieko nežinojo, ir aš pagaliau turiu prisipažinti jį padariusi... Kurvali, jūs turite seserį... ji išvydo šį pasaulį praėjus metams po jūsų gimimo... Aš jus dievinau, todėl būgštavau, kad toji mergaitė gali tapti sunkia našta, kai ateis metas išleisti ją už vyro, kad ji gali pareikalauti savo dalies, turinčios atitekti vien jums; norėdama išsaugoti jūsų turtą, nu-

sprendžiau atsikratyti mergaitės ir daryti viską, kad mano vyras iš mudviejų santuokos nebesusilauktų palikuonių.

Visiškas pakrikimas pastūmėjo mane į dar didesnius nusikaltimus; savo dukterį be jokio gailesčio nutariau nužudyti. Šį baisų sumanymą norėjau įgyvendinti kartu su žindyve, dosniai mano apdovanota, kai staiga toji moteris pasakė žinanti žmogų, seniai vedusį ir trokštantį turėti vaikų, kurių iki šiolei nesusilaukė, taigi ji galėtų padėti man atsikratyti kūdikio, neįvykdžius žiauraus nusikaltimo ir galbūt net padarius mergaitę laimingą. Aš iškart sutikau. Dar tą pačią naktį mano duktė buvo nunešta prie to žmogaus durų kartu su laišku, prisegtu prie lopšio. Kai manęs nebebus, tuojau pat važiuokite į Paryžių, maldaukite tėvo, kad man atleistų, kad neminėtų manęs bloguoju ir pasiimtų tą vaiką.

Tai pasakiusi motina pabučiavo mane... bandė nuraminti, mat buvau be galo sukrėstas tokio klaikaus jos pasakojimo... O tėve, rytojaus dieną jai buvo įvykdyta mirties bausmė. Baisi liga vos nenuvarė manęs į kapus, beveik dvejus metus kovojau dėl savo gyvybės, neturėdamas nei jėgų, nei drąsos jums parašyti; vos tik pasveikau, pirmas mano noras buvo atvažiuoti pas jus, pulti po kojų, maldauti atleidimo nelaimingajai jūsų žmonai ir pranešti jums vardą žmogaus, iš kurio galite gauti žinių apie mano seserį; tai ponas de Sen Pra.

Ponas de Kurvalis sudreba, kraujas ima stingti jo gyslose, jį apleidžia jėgos... jo būsena klaiki.

O Florvil, štai jau ketvirtį valandos draskoma nežmoniškos kančios, pakyla ramiai, kaip žmogus, ką tik priėmęs ryžtingą sprendimą.

– Ką gi, pone, – sako ji Kurvaliui, – dabar jūs tikite, kad nėra pasaulyje baisesnės nusikaltėlės, kaip vargšė Florvil... Ar atpažįsti mane, Senvali, ar atpažįsti vienintelę savo seserį, kurią tu suvedžiojai Nansi, tavo sūnaus žudikę, tavo tėvo žmoną ir šlykščią būtybę, atvedusią tavo motiną ant ešafoto?.. Taip, ponai, tokie yra mano nusikaltimai. Į ką tik bepažvelgčiau, jaučiu vien koktumą: čia meilužyje matau brolį savo, čia regiu, kad mano

gyvenimo dienų kaltininkas kartu yra ir vyras mano. Savyje regiu vien siaubingą pabaisą, pražudžiusią savo sūnų ir pasiuntusią myriop motiną. Nejau manote, kad Dangus galėtų pasiųsti man pritinkančią bausmę; nejau manote, kad galėčiau bent akimirką ištverti skausmus, kurie varsto mano širdį? Ne, man belieka padaryti dar vieną nusikaltimą: jis išpirks visus kitus.

Akies mirksniu ji prišoka prie Senvalio pistoleto, pagriebia jį ir šauna sau į smilkinį anksčiau, nei kas nors būtų galėjęs susivokti, kas vyksta.

Ponas de Kurvalis nualpsta, jo sūnus, priblokštas tokio baisaus reginio, kiek įstengdamas šaukiasi pagalbos. Bet Florvil pagalbos jau nebereikia, ant jos kaktos nusileido mirties šešėlis, veido bruožus iškreipė staigi mirtis ir baisios nevilties konvulsijos... ji gulėjo kraujo klane.

Poną de Kurvalį nunešė į lovą; du mėnesius jo gyvybei grėsė pavojus; sūnus, išgyvenęs nė kiek ne mažesnį siaubą, bent buvo laimingas, kad švelnumu ir rūpinimusi sugrąžino tėvą į gyvenimą; bet, pakėlę tiek žiaurių likimo smūgių, jiedu nusprendė pasitraukti iš viešuomenės. Užsidarę vienatvėje, jie visam laikui pasislėpė nuo draugų akių; taip pamaldžiai ir dorai nugyveno jie liūdną ir varganą savo gyvenimą, ir pirmam, ir antram duotą vien tam, kad įtikintų juos ir visus, kurie perskaitys šią graudžią istoriją, kad tik kapo tamsa suteikia žmogui ramumą, nes pikti artimųjų darbai, aistrų pakrikimas, o visų daugiausia lemties neišvengiamumas niekada neatneša ramybės žemėje.

DORŽEVILIS,
arba
NUSIKALTĖLIS PER DORĄ

Dorževilis, turtingo de La Rošelės pirklio sūnus, tėvų patartas labai jaunas išvyko į Ameriką, pas dėdę, kurio reikalai ėmė gerai klostytis; buvo ten išsiųstas dar nė dvylikos metų nesulaukęs; šalia to giminaičio subrendo, pasiruošė gyvenimo keliui, kuriuo ketino eiti, ir išsimokino visų dorybių.

Jaunajam Dorževiliui gamta pašykštėjo kūno elegancijos ir grakštumo; bjaurumo jis nebuvo bjaurus, tik neturėjo nė vieno bruožo, dėl kurio mūsų lyties žmogus paprastai nusipelno gražuolio vardą. Tačiau ko Dorževilis stokojo iš šitos pusės, gamta jam pridėjo iš kitos: jis buvo geros širdies, o tai dažnai vertingiau už bet kokį talentą, stebinamai švelnios sielos, atviro, ištikimo ir nuoširdaus būdo; žodžiu, visų tų savybių, kurios būtinos garbingam ir jautriam žmogui, Dorževilis turėjo apsčiai; o tais laikais, *kuriais jis gyveno*, tatai jau buvo daug daugiau, negu reikėjo, kad bevėik neturėtum jokių abejonių, jog būsi nelaimingas visą gyvenimą.

Vos tik Dorževiliui sukako dvidešimt dveji metai, mirė dėdė ir paliko jį savo namų šeimininku, o šis kaip išmanė, taip juos tvarkė dar trejetą metų; bet dėl širdies gerumo beregint nusigyveno; mat susisaistė su galybe draugų, kurie toli gražu nebuvo tokie garbingi kaip jisai, ir nors klastuoliai jį apgavo, jis norėjo garbingai tesėti savo įsipareigojimus, todėl greit ir pats nušapo.

– Baisu, kai tavo metuose tave ištinka tokie nemalonumai, – kalbėjo šis jaunuolis, – bet jei šioj širdgėloj galiu kuo nors pasiguosti, tai bent įsitikinimu, kad padariau žmones laimingus ir nieko nenusivedžiau su savim į pražūtį.

Dorževilis patyrė negandų ne tik Amerikoje, – baisių dejų jam suteikė pati jo šeima. Štai netikėtai sužino, kad viena jo seserų, gimusi praėjus keletui metų po jo išvykimo į Naująjį Pasaulį, ką tik užtraukė nešlovę ir visiškai sužlugdė ir jį, ir pragaišino jo gerą; kad ši pasilėidus, dabar jau aštuoniolikinė ir dar, nelaimei, graži kaip angelas mergina, vardu Viržini, įsimylėjo jo namų raštvedį ir, negavusi leidimo už jo ištekėti, norėdama įgyvendinti savo planus, pačiu niekšiškiausiu būdu pasikėsino į savo tėvų gyvybę; laimei, tuo metu, kai pasigrobusi dalį pinigų ruošėsi bėgti, jai buvo sutrukdyta ši vagystė, bet abiejų kaltininkų, pasak žmonių, atsidūrusių Anglijoje, nesuspėta sučiupti. Tuo pačiu laišku Dorževilis buvo raginamas kuo greičiau grįžti Prancūzijon ir stoti valdyti savo gero bei išlikusiu turtu bent jau atlyginti tąjį, kurį, nelaimei, turėjo prarasti.

Nusiminęs dėl gausybės nelaimių, sykiu tokių skaudžių ir gėdingų, jaunuolis lėkte parlekia La Rošelen ir įsitikina, kad liūdnos žinios su kaupu pasitvirtina; tada, atsisakydamas prekybos, kuria, mano jis, po tiekos nelaimių nebegalįs verstis, įvykdo įsipareigojimus savo kompanionams Amerikoje – neįsivaizduojamo delikatumo poelgis! – antra vertus, ketina pirktis dvarą Fontenė, Puatu, kur leistų sau likusias gyvenimo dienas ilsėdamasis, užsiimdamas labdara ir geradaryste – šiomis dviem brangiausiomis jo širdies dorybėmis.

Šis sumanymas įgyvendinamas, ir Dorževilis, įsikūręs savo mažam ūkely, lengvina gyvenimą vargšams, guodžia senius, tuokia našlaičius, drąsina valstietį, žodžiu, pasidaro mažo kantono, kuriame gyvena, dievuku. Jeigu tik atsirasdavo koks nelaimėlis, Dorževilis tuoj puldavo atlapoti jam savo namų durų; jeigu iškildavo reikalas kokį gerą darbą padaryti, jis varžydavosi dėl tos garbės su kaimynais; jeigu kam bėgdavo ašara, tai, žinoma, tik Dorževilis savo ranka norėdavo ją nušluostyti; todėl visi, laimindami jo vardą, tyliai sau galvojo: "Štai žmogus, kurį gamta mums siunčia piktadarių padarytoms skriaudoms atlyginti... Štai dovis, kurį kartais gamta dovanoja žemei, idant būtų sušvelnintos tos nelaimės, kuriom ji pati mus visaip gniuždo".

Buvo geidaujama, kad Dorževilis vestų; tokio kraujo žmonės visuomenei būtų buvę labai brangintini; bet, iki šiol visai nejautrus meilės kerams, Dorževilis maždaug taip atsakė: jeigu atsitiktinumas nepanorėjo, kad jis susirastų merginą, kuri iš dėkingumo jam kaip ir įsipareigotų padaryti jį laimingą, tai jis, žinoma, nevesiąs; buvo siūlyta daugybė partijų, bet jis visas atmetė, nematydamas nė vienoje iš jam peršamų moterų, anot jo, ganėtinai tvirtų paskatų, kad galėtų būti tikras, jog kada nors bus jų pamiltas.

– Aš noriu, kad toji, kurią paimsiu į žmonas, man privalėtų viską, – kalbėjo jis. – Neturėdamas nei ganėtinai didelių turtų, nei gražaus veido, kad ją patraukčiau, noriu, kad ji laikytųsi prie manęs vien iš būtinos pareigos, kuri, susaistydama ją su manimi, nepaliktų jai jokių galimybių pamesti mane ar išduoti.

Kai kurie Dorževilio draugai kirtosi su juo dėl tokių jo samprotavimų:

– Kokio stiprumo bus tie ryšiai, – kartais jam sakydavo, – jeigu siela tosios merginos, kuriai jūs taip pasitarnausit, nebus tokia graži kaip jūsiškė? Dėkingumas nėra visoms būtybėms tokia jau nesutraukoma grandinė kaip jums; yra silpnos dvasios žmonių, kurie jį niekina, yra ir išdidėlių, kurie stengiasi jo išvengti; argi jūs savo kailiu nepatyrėt, Dorževili, kad darydamas paslaugą dažniau susipyksti, nei įsigyji draugų?

Šitie samprotavimai buvo ne visai pagrįsti; bet Dorževilio nelaimė buvo ta, kad jis sprendė apie kitus pagal savo širdies polinkius; o kadangi šitoks mąstymo būdas jį darė nelaimingą iki tol, tai buvo daugiau nei tikėtina, kad toks jis bus ir likusį gyvenimą.

Taip mąstė, kad ir kaip ten būtų buvę, garbingasis žmogus, kurio istoriją pasakojame, kol likimas labai neįprastu būdu nesuvedė jo su būtybe, su kuria, manė jis, jam skirta pasidalinti savo laime, kurią įsivaizdavo kaip neįkainojamą savo širdies dovaną.

Tuo įdomiu metų laiku, kai gamta, regis, negali su mumis atsisveikinti kitaip, kaip tik apipildama savo dovanomis, kai

keletą mėnesių mus gobte gobia savo begaliniu rūpestingumu, dosniai apdalindama viskuo, idant ramybėje ir gausoje vėlei sulauktume pirmųjų jos malonių, tuo metu, kai kaimo gyventojai dažniausiai lanko vieni kitus čia medžioklės, čia vynuogių derliaus nuėmimo progom arba dėl kitų mielų pramogų, tokių brangių kaimo gyventojui ir taip mažai vertinamų šaltų, bedvasių būtybių, atbukusių nuo miestų prabangos, sugrudusių nuo ištvirkavimo, gerai tepažįstančių vien visuomenės teikiamus skausmus ir tuštybę, nesgi tą atvirumą, atlapaširdiškumą, tą švelnų širdingumą, dėl kurio taip nuostabiai lengvai mezgasi bičiulystės ryšiai, tegali pamatyti vien tarp kaimiečių, – tokie žmonės, regis, po tyru dangum ir tegali gyventi, – tuo tarpu niūrios suodinos išgaros, kurių pritvinkęs didžiųjų miestų oras, drauge sutepa nelaimingųjų jo belaisvių širdis, ir jis pasmerkia save niekada nekelti kojos iš miesto.

Pagaliop rugsėjo mėnesį Dorževilis sumanė aplankyti kaimyną, kuris jį priėmė jam atvykus į provinciją ir kurio švelni ir atjautos kupina širdis, atrodė, atliepė jo širdžiai.

Dorževilis sėda ant arklio ir, tarno lydimas, leidžiasi to draugo pilies, stovinčios tik per keletą ljė nuo jo namų, link. Nukakęs maždaug trejetą mylių, išgirsta už gyvatvorės šalia kelio dejones ir sustoja – iš pradžių dėl smalsumo, o netrukus ir dėl natūralaus savo širdies palinkimo guosti visus kenčiančius; palieka arklį tarnui, peržengia griovį, skiriantį jį nuo gyvatvorės, apeina ją ir pagaliau atsiduria toj vietoj, iš kur sklido jį nustebinusios dejonės.

– Ak, pone! – sušunka dailutėlaitė moteris, laikydama rankose ką tik pagimdytą kūdikį. – Kokie dievai jus siunčia gelbėti šito nelaimingojo?.. Jūs regite neviltin puolusį padarą, pone... – kalba toliau ta apsiverkus, kruvinas ašaras liejanti moteris. – Šis apgailėtinas mano nešlovės vaisius išvydo pasaulį tik tam, kad būtų nužudytas mano pačios rankomis.

– Prieš aiškindamasis su jumis priežastis, panele, – sako Dorževilis, – paskatinusias jus tokiam siaubingam poelgiui, leiskite man pirmiausia pasirūpinti, kaip galėčiau jums pagelbėti;

man regis, už keleto žingsnių nuo čia matau klojimą; pabandykim iki jo nusigauti, ir tik tenai, suteikęs pirmąją pagalbą, kurios reikalauja jūsų būklė, aš išdrįsiu jūsų paklausti, kokia gi nelaimių našta jus taip slegia, ir prisiekiu garbės žodžiu, kad mano smalsumas teturės vienintelį tikslą – kaip naudingiau jums pasitarnauti, ir neperžengs tų ribų, kurias teiksitės jam nustatyti.

Sutrikusi Sesilė suniurna keletą padėkos žodžių ir priima pasiūlymą; prieina tarnas, paima vaiką, Dorževilis pasisodina draug su savimi motiną ant arklio, ir jie patraukia fermos link; ferma, jų džiaugsmui, priklausė valstiečiams, taigi šie Dorževilio prašymu labai gerai priima ir motiną, ir kūdikį. Sesilei paklojama lova, kūdikis paguldomas šalia jos į kaimišką lopšį; tuo tarpu Dorževilis, netverdamas smalsumu sužinoti šios istorijos tęsinį ir nenorėdamas atsisakyti numanomo malonumo pats jį išgirsti, siunčia dvaran žinią, kad jo nelauktų, nes ketinąs praleisti kaip išgalėsiąs šioje trobelėje dieną ir ateinančią naktį. Sesilei reikia poilsio, tad jis ima maldaute maldauti, kad ji pirma pailsėtų ir tik paskui patenkintų jo smalsumą; o kadangi jai nepagerėjo iki pat vakaro, Dorževilis palaukė kito ryto, norėdamas paklausti šios žavios būtybės, kuo gi galėtų jai pagelbėti.

Sesilės byla nebuvo ilga: pasisakė esanti bajoro, pavarde Diuperjė, duktė, o to bajoro žemės nesą toliau nuo čia kaip per dešimtį ljė; kad, nelaimei, ji leidusis sugundoma jauno karininko iš Vermandua pulko, tuo metu stovėjusio Njoro garnizone, o to karininko tėvas gyvenąs vos už keleto ljė; kad meilužis, vos tik sužinojęs, jog ji nėščia, dingo kaip į vandenį, o kas išvis baisiausia, pridūrė Sesilė, kad šis jaunuolis po trijų savaičių žuvęs dvikovoje ir kad ji iškart praradusi garbę ir viltį kada nors atitaisyti savo klaidą; slėpusi, kalbėjo ji toliau, savo padėtį nuo tėvų tiek ilgai, kiek tik galėjusi, bet matydama daugiau nebegalinti slapstytis, viską prisipažinusi, ir nuo tada tėvas ir motina taip blogai su ja elgęsi, kad nusprendusi bėgti. Jau kelias dienas besislapstanti šiose apylinkėse, nežinodama, kaip apsispręsti, ir negalėdama ryžtis visiškai apleisti tėvų namų bei šito krašto; paga-

liau, didžiausių skausmų suremta, užsimojusi nužudyti savo kūdikį ir galbūt nusižudyti pati, tik čia pasirodęs Dorževilis nepasibranginęs, padėjęs jai, širdingai ją nuraminęs.

Šios smulkmenos, kerinčiu veidu ir kuo naiviausiai papasakotos, bemat sugraudino jautrią Dorževilio širdį.

– Panele, – tarė jis nelaimėlei, – aš be galo džiaugiuosi, kad Dangus man leido jus sutikti; dėl to mano širdis patiria du man labai brangius malonumus: vieną – kad jus pažinau, o kitą dar saldesnį – aš esu beveik tikras, kad sugebėsiu atlyginti jūsų skriaudas.

Ir tada šis mielas guodėjas pareiškė Sesilei ketinąs eiti pas jos tėvus ir jąją su jais sutaikinti.

– Bet eiti turėsit vienas, pone, – atsakė Sesilė, – nes aš, žinoma, negaliu rodytis jiems akyse.

– Taip, panele, iš pradžių nueisiu vienas, – tarė Dorževilis, – bet viliuosi, kad negrįšiu namo tol, kol negausiu sutikimo ir jus parvesti jų pastogėn.

– Ak, pone, nedėkit į tai jokių vilčių, jūs nežinote, kokie žiaurūs tie žmonės, su kuriais turiu reikalų; jie tokie aplink išgarsėję barbarai ir tokie dideli apgavikai, kad jeigu ir imtų tvirtinti man atleidžią, vis tiek nedrįsčiau jais patikėti.

Tačiau Sesilė sutiko priimti jai siūlytą paslaugą, ir matydama, kad Dorževilis pasiryžęs vykti pas Diuperjė jau kitą dieną, iš ryto, prisiprašė jį perduoti laišką tokiam Sen Siurenui, vienam iš jos tėvo tarnų, kuris esąs begaliniu prisirišimu pelnęs jos pasitikėjimą. Laiškas buvo įteiktas antspauduotas, ir Sesilė, paduodama jį Dorževiliui, karštai prašė nepiktnaudžiauti tuo begaliniu pasitikėjimu, kurį jam jaučianti, ir atiduoti laišką neatplėštą – tokį, kokį jam įteikianti.

Dorževilis supyksta, kad po tokio elgesio su ja dar abejojama jo diskretiškumu; tada Sesilė tūkstantį kartų jo atsiprašo, jis apsiima atlikti pasiuntinystę, paveda Sesilę valstiečių, pas kuriuos ši yra apsistojus, globon, ir išvyksta.

Dorževilis, įsivaizduodamas, kad laiške, kurį įgaliotas perduoti tarnui, tikriausiai prašoma parodyti jam palankumą, sume-

ta, jog, visiškai nepažįstant Diuperjė, visų pirma geriausia būtų atiduoti laišką, o jau paskui paprašyti šitą patį tarną pranešti jam apie vizitą – tokiu būdu tėvai sužinotų, kas jis toks esąs. Kadangi yra pasisakęs savo pavardę Sesilei, tai neabejoja, kad ši informuoja Sen Siureną, kurio ištikimybę taip kelia į padanges, kas yra tas žmogus, besidomįs jos likimu. Taigi jis įteikia laišką, ir Sen Siurenas, dar jo beveik neperskaitęs, lyg ir susijaudina ir, begãlis suvaldyti savo jausmų, sušunka:

– Kaip, tai jūs, pone!.. Ponas Dorževilis, mūsų nelaimingosios ponios globėjas? Aš pranešiu apie jus, pone; tik perspėju, kad jie žiauriai supykę, ir abejoju, ar jums pasiseks juos su dukra sutaikyti; bet kad ir kaip ten būtų, pone, – kalbėjo toliau Sen Siurenas, kuris atrodė nekvailas malonaus veido vaikinas, – šis pasielgimas daro jums didžiulę garbę, ir aš, norėdamas priartinti jūsų sėkmę, skubu kuo greičiausiai apie jus pranešti...

Sen Siurenas užlipa į kambarius, beregint perspėja šeimininkus ir po ketvirčio valandos vėl pasirodo.

Jie sutinką pasimatyti su ponu Dorževiliu, kadangi šis teikėsi iš taip toli dėl tokio reikalo atvykti, bet jiems juo skaudžiau, kad jis šio reikalo ėmęsis, nes jie nematą jokio būdo, kaip patenkinti jo ką tik išdėstytą prašymą padėti prakeiktai dukteriai, nusipelniusiai tokio likimo dėl siaubingos savo nuodėmės.

Dorževilis nė kiek neišsigąsta, jis pristatomas, ponas ir ponia Diuperjė, dvi maždaug penkiasdešimties metų žmogystos, priima jį su derama pagarba, nors kiek ir sutrikusios, ir Dorževilis glaustai išdėsto, kas jį į šituos namus atvedė.

– Pone, mudu su žmona esam galutinai nutarę, – sako vyras,– niekad daugiau akyse nematyti būtybės, kuri teršia mūsų garbę; ana gali daryti, ką tik jos širdis geidžia, mudu pavedam ją Dievo valiai, tikėdamiesi iš jo teisingumo ir kad jis dėl tokios dukters kuo greičiau už mus atsikeršytų...

Tokį barbarišką nusistatymą Dorževilis atmetė kuo patetiškiausiais ir iškalbingiausiais žodžiais: negalėdamas paveikti tų žmonių proto, mėgino palenkti jų širdis... Tas pats užsispyrimas... tuo tarpu Sesilė žiaurių savo tėvų buvo kaltinama tik dėl to

paklydimo, dėl kurio pati prisipažino kalta, ir taip išėjo, kad jos pasakojimas žodis žodin sutapo su jos teisėjų kaltinimais.

Veltui Dorževilis mėgino išaiškinti, kad silpnumas nėra nusikaltimas, kad jeigu ne Sesilės suvedžiotojo mirtis, viską būtų atitaisiusios vedybos – niekas nepadėjo; ir mūsų derybininkas nelabai patenkintas pasišalina; paprašytas pasilikti vakarienės padėkoja ir žengdamas pro duris leidžia suprasti, kad šio atsisakymo priežastis – tik jis ir jo jausmai; niekas jo neįkalbinėja, ir jis išeina.

Sen Siurenas laukė Dorževilio prie išėjimo iš pilies.

– Na kaip, pone, – sako jam tarnas, neslėpdamas susijaudinimo, – ar aš nesakiau, kad jūsų pastangos bus bergždžios? Jūs nepažįstat tų, su kuriais ką tik turėjote reikalą; tai tikri akmenširdžiai, niekad negirdėję, kas per daiktas yra žmogiškumas; jeigu ne mano pagarbus atsidavimas šitai brangiai būtybei, kuriai jūs norite pasitarnauti kaip globėjas ir kaip draugas, jau seniai ir pats būčiau juos palikęs ir, prisipažįstu tik jums pone, – toliau porina vaikinas, – prarasdamas, kaip kad šiandien prarandu, viltį kada nors daugiau pasitarnauti panelei Diuperjė, dabar nieko kito nedarysiu, kaip ieškosiuos vietos kitur.

Dorževilis nuramina ištikimąjį tarną, pataria jam nepalikti šeimininkų ir garantuoja, kad šis galįs būti ramus dėl Sesilės likimo, kad dabar, kai ji esanti tokia nelaiminga ir taip žiauriai šeimos atsižadėta, jis ketinąs iki jos dienų galo atstoti jai tėvą.

Raudodamas Sen Siurenas apkabina Dorževilio kelius ir tuo pat metu paprašo leisti jam įduoti atsakymą į Sesilės laišką; Dorževilis apsiima tai padaryti su džiaugsmu ir grįžta pas savo įdomiąją globotinę, kurios negali paguosti taip, kaip norėjo.

– Deja, pone! – sako Sesilė, patyrusi apie žiaurų šeimos nusistatymą, – to ir turėjau tikėtis, todėl negaliu sau atleisti, jog, tikrai žinodama, kad taip bus, neatkalbėjau jūsų nuo tokio nemalonaus vizito. – Ir sulig šiais žodžiais pratrūksta ašarų upeliais. Geradarys Dorževilis jas nušluosto, patikindamas Sesilę, kad niekad jos neapleisiąs.

Tačiau po keleto dienų, mūsų avantiūristei pasveikus, Dorževilis pasiūlė jai galutinai atgauti jėgas jo namuose.

– O, pone, – švelniai atsakė Sesilė, – argi aš galiu atsispirti jūsų pasiūlymams ir neraudonuoti juos priimdama? Jūs jau ir taip daug dėl manęs padarėte; bet, tarsi belaisvė susaistyta su jumis dėkingumo ryšiais, aš neatsisakysiu nieko, kas juos pagausintų ir tuo pat metu padarytų juos man dar brangesnius.

Ir jiedu persikraustė pas Dorževilį; prieš pat atvykstant pilin, panelė Diuperjė išsakė savo geradariui pageidavimą, kad toje pastogėje, kurią taip maloniai jai suteikiąs, ji nenorėtų gyventi viešumoje – mat nors iki jos tėvų namų esą apie penkiolika ljė, to per maža, ji vis tiek bijanti būti atpažinta; o kaipgi ji gali nesibaiminti tokios žiaurios šeimos pykčio... juk galinti būti griežtai jos nubausta... dėl vienintelės klaidos... rimtos (tą jį pripažįstanti), bet kodėl tada jie neperspėjo, nesukliudė, kad taip neatsitiktų, o dabar, kai šaukštai popiet, rūsčiai ją baudžia? Beje, o ar pačiam Dorževiliui būtų malonu apsiskelbti visoj provincijoj, kad jis jaučiąs ypatingą susidomėjimą tėvų išvaryta ir visuomenės akyse susiteršusia garbę mergina?

Dorževilio garbingumas neleido jam ilgėliau sustoti prie antro samprotavimo, bet pirmasis jį įtikino, ir jis pažadėjo Sesilei, kad ji galėsianti gyventi pas jį kaip tik pageidausianti, kad namuose ji bus laikoma jo pussesere, o už namų sienų besimatysianti tik su tais žmonėmis, su kuriais panorėsianti; Sesilė dar sykį padėkojo savo kilniam bičiuliui, ir jiedu parvažiavo namo.

Laikas pasakyti, kad Dorževilis dabar žiūrėjo į Sesilę su tam tikru susidomėjimu, atmieštu jausmo, kuris iki tol jam buvo nežinomas; tokia siela, kaip jo, galėjo atsiduoti meilei tik suminkštinta jausmingumo arba parengta labdaringo poelgio; panelė Diuperjė turėjo visas tas savybes, kurias Dorževilis troško matyti moteryje; jis norėjo, kad aplinkybės taip susidėtų, jog toji, kurią jis ketino vesti, jaustųsi jam skolinga; taigi tos keistos aplinkybės taip ir susiklostė; jis visada sakėsi trokštąs, kad moteris, kuriai atiduosiąs savo ranką, būtų prisirišusi prie jo iš dėkingumo ir kad jis, atvirai pasakius, geidė išlaikyti ją prie savęs tik šituo jausmu. Argi ne taip čia viskas ir dėjosi? Ir tuo atveju, jeigu Sesilės potroškiai nebūtų labai svetimi jo sielos

potroškiams, argi jam dar reikėjo, turint omeny jo požiūrį į tuos dalykus, kankintis dvejonėmis ir svyruoti, užuot susisaisčius su ja vedybiniais ryšiais ir tokiu būdu paguodus ją dėl tų neatleistinų meilės paklydimų? Turėjo jis dar vieną viltį – tokią subtilią ir taip be galo atliepiančią jo sielai – atitaisyti panelės Diuperjė garbę. Argi nebuvo aišku, kad jis taikė ją su tėvais, ir argi jam nebuvo malonu sykiu grąžinti nelaimingajai moteriai ir barbariškiausių prietarų paveržtą garbę, ir negirdėto žiaurumo atimtą šeimos švelnumą?

Tokių minčių kupinas, Dorževilis klausia panelę Diuperjė, ar ji neprieštarautų, jeigu jis pabandytų dar sykį nueiti pas jos tėvus; Sesilė jo neatkalbinėja, bet ir nepataria ten vykti, netgi leidžia suprasti, kad tai būtų bergždžios pastangos, tačiau nekliudo jam pasielgti taip, kaip jis pageidauja, ir galiausiai Dorževiliui prasitaria, kad ji tikriausiai pradedanti jam darytis našta, jeigu jis su tokiu įkarščiu trokšta ją grąžinti šeimos prieglobstin, nors gerai žino, kad toji jos nekenčia.

Labai patenkintas atsakymu, suteikusiu jam galimybę atverti širdį, užtikrina savo globotinę, kad jei jis trokšta sutaikyti ją su tėvais, tai tik jos ir žmonių labui, nes jam nereikią nieko, kas sužadintų jo susidomėjimą ja, juolab jis nemanąs, kad jo rūpinimasis ja galįs jai nepatikti. Panelė Diuperjė atsako į šiuos galantiškus žodžius nužvelgdama jį ilgesingu ir švelniu žvilgsniu, bylojančiu truputį daugiau nei paprastą dėkingumą. Dorževilis pernelyg gerai supranta, ką ji nori ta išraiška parodyti, ir, pasiryžęs viskam, kad galop grąžintų savo globotinei garbę ir ramybę, praėjus dviem mėnesiams po pirmo apsilankymo pas Sesilės tėvus, ryžtasi vykti antrą kartą ir galų gale pareikšti jiems apie savo teisėtus ketinimus, nė kiek neabejodamas, kad šis žygis paskatins juos tuojau pat atlapoti namų duris ir priimti tėviškan glėbin tą, kuri dabar esanti ganėtinai laiminga, nes gali atitaisyti klaidą, privertusią juos pernelyg žiauriai atstumti dukrą, kurią širdyje jie tikriausiai myli.

Šį kartą Sesilė neįduoda per Dorževilį laiško Sen Siurenui, kaip kad padarė pirmojo vizito metu – galbūt mes greitai suži-

nosime kodėl. Dorževilis kreipiasi į tarną, kad būtų vėl pono Diuperjė priimtas; Sen Siurenas sutinka jį gyvai susidomėjęs ir su didžiule pagarba pasiteirauja, kaip gerai gyvenanti Sesilė, ir kai tik sužino antrojo Dorževilio apsilankymo motyvus, puola liaupsinti tokį kilnų poelgį, bet sykiu pareiškia esąs kone tikras, jog šis žygis nebus nė kiek sėkmingesnis už pirmąjį. Dorževilis nenusimena, įžengia pas Diuperjė, pasako šiam, kad jo duktė esanti jo namuose, kad jis labai rūpinasi ja ir jos kūdikiu, kad manąs, jog ji yra visiškai atpirkusi savo nuodėmes, kad vis nesiliaujanti kankintis graužatim ir kad galų gale toks elgesys nusipelnęs bent kokio atleidimo. Tėvas ir motina labai atidžiai išklauso, ir akimirką Dorževilis net patiki sėkme; bet jam atsakoma su tokiu nuostabą keliančiu abejingumu, kad jis greit įsitikina, jog kalbasi su akmenširdžiais žmonėmis, su galvijais, labiau panašiais į žiaurius laukinius žvėris nei į žmogiškas būtybes.

Sutrikęs dėl tokio kietaširdiškumo, Dorževilis klausia ponų Diuperjė, ar jie turi dar kokių priežasčių skųstis ar nekęsti savo dukters, nes jam regisi protu nesuvokiama, kad dėl tokio nusidėjimo jie atkakliai rodą perdėtą griežtumą švelniai ir padoriai merginai, atperkančiai savo nuodėmes šimtu dorybių.

Tada prabyla Diuperjė:

– Aš nesistengsiu jūsų atkalbėti, pone, – sako jis, – nuo gerų ketinimų atžvilgiu tos, kurią kadaise vadinau savo dukra ir kuri tapo neverta šito vardo; mes žinome, kad ji padarė tik vieną nuodėmę – nevertai susidėjo su tipu, į kurį nė akių pakelti neturėjo teisės; mūsų supratimu, ši jos nuodėmė ganėtinai rimta, todėl po to, kai ja susitepė, mes pelnytai pasmerkėm ją niekad gyvenime daugiau mums nesirodyti. Apsvaigimo pradžioje Sesilė buvo ne kartą mūsų perspėta, mes išpranašavom visa, kas jai nutiko, bet niekas jos nesulaikė; ji paniekino mūsų patarimus, ji neįvertino mūsų draudimų, ji savo noru puolė į bedugnę, nors mes nuolat rodėm jai, kad ji žioji po jos kojom. Mylinti tėvus dukra taip nesielgia; palaikoma suvedžiotojo, kuriam turi būti dėkinga už savo nuopuolį, ji manė galinti su mumis nesiskaityti ir įžūliai tą darė; labai gerai, kad dabar pripažįsta savo

klaidas, bet, mums regis, mes teisingai elgiamės, atsisakydami jai padėti, nes ji paniekino mūsų pagalbą, kai jai iš tikro jos reikėjo. Sesilė padarė kvailystę, pone, o netrukus, žiūrėk, iškrės ir kitą; skandalas įvyko; mūsų draugai, mūsų giminės žino, kad ji pabėgo iš tėvų namų, susigėdijus dėl padėties, kurioje atsidūrė dėl savo užgaidų; tai ir tebūnie taip, kaip yra, ir neverskit mūsų atlapoti širdį nedoro elgesio, beširdei būtybei, kuri vėl pargrįžtų čionai tik suteikti mums naujų skausmingų išgyvenimų.

– Siaubingi jūsų papročiai, – sušuko Dorževilis, įsižeidęs dėl tokio užsispyrimo, – o dar pavojingesnės jūsų dogmos, baudžiančios merginą, nepadariusią jokios kitos nuodėmės, tik neatsispyrusią jausmų pagundoms. Tokios pavojingos neteisybės nesyk tampa baisių žmogžudysčių priežastimi. Žiaurieji tėvai! Liaukitės įsivaizdavę, kad jei nelaiminga moteris suvedžiota, tai jau ir paniekinta; ji nebūtų pasidarius tokia nusikaltėlė, jeigu būtų buvus mažiau protinga ar dievota; nebauskite jos dėl to, kad ji gerbė dorą net atsidūrus beprotybės glėbyje; kvailu savo nenuoseklumu neverskit gėdingai elgtis tos, kuri suklydo, sekdama motina gamta; štai kaip buki ir prieštaringi mūsų papročiai, bausdami priklausyti garbę nuo pačios nekalčiausios nuodėmės, skatina didžiausiems nusikaltimams tas, kurioms gėda yra dar siaubingesnė našta nei sąžinės priekaištai; ir štai kaip šiuo atveju, kaip ir daugeliu kitų, pirmenybė teikiama žiaurumams, kurie tėra priedanga veidmainiškiems paklydimams. Tegu lengvos nuodėmės neženklina nė menkiausia žymele kaltųjų, ir tada tie, kurie panorės savo niekų darbelius nuslėpti, nebenugrims daugiau į blogio bedugnę... Jeigu atmesime prietarus, tai kurgi jūs įžvelgiat tą begėdystę, priskiriamą vargšei merginai, kuri, pernelyg atsidavusi prigimtiniausiam jausmui, papildė savo egzistavimą perdėtu jausmingumu? Kokia gi piktadaryste ji kaltinama? Kur tie siaubingi jos sielos ar proto paklydimai? Gal sakysit, kad antroji klaida tėra pirmosios padarinys, bet juk ši, pirmoji, nėra niekieno padarinys. Koks neatleistinas prieštaravimas! Auklėdami šią nelaimingąją lytį mes padarome viską, kad ji nusidėtų, o paskui, kai ji puola, ženklinam ją gėdos žyme!

Tėvai barbarai! Nedrauskite savo dukroms to, kas jas jaudina ir traukia, dėl žiauraus egoizmo nedarykite jų amžinomis savo šykštumo ar ambicijų aukomis; ir tada, atsiduodamos savo polinkiams, paisydamos jūsų taisyklių, matydamos jumyse savo draugus, jos saugosis nedaryti tų klaidų, kurias jas verčia daryti jūsų draudimai; jos kaltos tik per jus; jūs, tik jūs, įspaudžiate jų kaktoje fatališkąją gėdos žymę... Jos klaūsė prigimties, o jūs ją prievartaujat; jas prislėgė jos įstatymai, o jūs smaugiate jas savo širdyje... Taigi jūs, vien tik jūs nusipelnote nešlovės ar bausmės, nes esat vienintelė jų daromo blogio priežastis – jos gi niekados, be jūsų žiaurumo, nebūtų pamynusios tų skaisčių ir dorų jausmų, kuriuos Dievas įspaudė jų sieloje.

– Ką gi, – kalbėjo toliau Dorževilis, dar labiau įsikarščiavęs. – Ką gi! Kadangi jūs, pone, nenorite atitaisyti savo dukters klaidos, tuo pasirūpinsiu aš; kadangi jūs ir toliau, kaip koks barbaras, tegeidžiate žiūrėti į Sesilę kaip į svetimą, aš pareiškiu, kad žiūriu į ją kaip į savo žmoną; aš užsikraunu visą jos paklydimų naštą, kad ir kokie jie būtų buvę, ir prieš visą provinciją pripažįstu ją savo žmona; būdamas daug garbingesnis už jus, pone, ir, nors pamačius, kaip jūs elgiatės, jūsų sutikimas man nebereikalingas, vis dėlto noriu jūsų prašyti... Ar galiu būti tikras, kad ją man atiduodate?

Sutrikęs Diuperjė neįčiom įsispoksojo į Dorževilį baisiausiai nustebęs.

– Kaip, pone, – pasakė, – jūs, toks galantiškas žmogus, savo noru metat iššūkį visiems iš tokios santuokos kylantiems pavojams?

– Visiems, pone; jūsų dukters nuodėmės, padarytos, kol ji manęs nepažino, aišku savaime, man nekelia nerimo: tik neteisingas žmogus ar siaubingi prietarai gali niekinti ar kaltinti merginą, kad ji mylėjo kitą vyrą prieš pažindama savo sutuoktinį. Toks mąstymo būdas – neatleistinas pasipūtimas, o tai reiškia, kad nepasitenkindamas tuo, ką turi, jis norėtų pasiglemžti ir tai, ko dar neturėjo... Ne, pone, šis pasišlykštėjimą keliantis absurdas neturi man jokios galios; aš daug labiau pasitikiu dorumu mer-

ginos, kuri pažino blogį ir dėl jo atgailauja, nei moterimi, kuri neturi sau ko priekaištauti prieš susisaistydama vedybiniais ryšiais; viena pažįsta bedugnę ir stengiasi jos išvengti, kita mano joje esant gėlių ir puola į ją; dar sykį, pone – aš telaukiu jūsų sutikimo.

– Šis sutikimas daugiau nebėra mūsų galioj, – tvirtai atrėžė Diuperjė. – Atsisakydami savo valdžios Sesilei, prakeikdami ją, atsižadėdami jos, kaip ką tik girdėjote, mes negalim tvarkyti jos likimo; ji mums yra svetimoji, atsitiktinumo įduota jums į rankas... todėl ji tampa laisva – dėl savo amžiaus, dėl savo poelgių ir dėl mūsų atsižadėjimo... ir mes leidžiame jums elgtis su ja, pone, taip, kaip tik jums atrodys tinkama.

– O, pone! Jūs neatleidžiate poniai Dorževil panelės Diuperjė nuodėmių?

– Mes dovanojam poniai Dorževil Sesilės pasileidimą; bet ta, kuri vadinas ir vienu, ir kitu vardu, labai nepagarbiai pasielgė su savo šeima... Taigi kad ir kas ją bepaimtų, ji negalės rodytis tėvų akyse, nes nebus priimta nei vienu, nei kitu vardu.

– Atkreipkite dėmesį, pone, kad šiuo metu jūs įžeidžiate mane, o jūsų elgesys atrodo juokingas palyginti su mano padoriu elgesiu.

– Todėl, kad aš jaučiu, pone, aš manau, jog geriausia bus mums dabar išsiskirti; būkit sau į sveikatą kekšės vyru tiek ilgai, kiek tik jums patiks, mes neturime jokios teisės jums sutrukdyti; bet tik neįsivaizduokit, kad kas nors gali mus priversti priimti šitą moterį į mūsų namus po to, kai ji pripildė juos gedulo ir kartėlio... kai juos taip bjauriai suteršė.

Įniršęs Dorževilis atsistoja ir išeina žodžio netaręs.

– Būčiau sutraiškęs tą žvėrį, – sako jis Sen Siurenui, atvedusiam arklį, – jeigu manęs nebūtų sulaikęs žmogiškumas ir jeigu rytoj nevesčiau jo dukters.

– Tai jūs ją vedat, pone? – paklausė nustebęs Sen Siurenas.

– Taip, rytoj aš noriu atpirkti jos garbę... rytoj noriu suteikti paguodą nelaimingajai.

– Ak, pone, koks kilnus poelgis! Jūs priversit susigėsti ši-

tuos žmones dėl jų žiaurumo, jūs išgelbėsit gyvybę visų nelaimingiausiai, nors ir pačiai dorovingiausiai merginai. Jūs apsigobsit nemirtinga šlove visos provincijos akyse...

Ir Dorževilis pasileidžia šuoliais.

Grįžęs prie savo globotinės, jis kuo smulkiausiai papasakoja jai apie ką tik patirtą siaubingą priėmimą ir laiduoja, kad jei ne ji, tikriausiai būtų privertęs Diuperjė gailėtis dėl netinkamo elgesio. Sesilė padėkoja už jo apdairumą, bet kai Dorževilis vėl prabyla ir pasako jai, kad, nepaisant viso to, jis nusprendęs ją rytoj vesti, mergina nejučiom susijaudina... Ji nori tarsi kažką sakyti, bet žodžiai stringa gerklėje... Nori nuslėpti sumišimą, bet tik dar labiau sutrinka.

– Tai aš... – sako be galo pasimetusi, – tai aš turiu tapti jūsų žmona?.. Ak, pone! Kaip didžiai jūs aukojatės dėl vargšės merginos... tokios nevertos jūsų gerumo.

– Jūs esat to verta, panele, – su įkarščiu atsako Dorževilis, – nes toji nuodėmė, už kurią pernelyg žiauriai susimokėjot ir kitų panieka, ir ypač savo sąžinės graužatim, – toji nuodėmė neturi daugiau jūsų kankinti, nes nebėra to, kuris privertė ją padaryti; galų gale toji nuodėmė subrandino jūsų protą ir suteikė jums tą fatališkąjį gyvenimo patyrimą, kurį visada teįgyji savo kančių sąskaita. Tokia nuodėmė, sakau jums, nė kiek nežemina jūsų mano akyse... Jeigu manote, kad galiu ją atpirkti, esu jūsų paslaugoms, panele... Mano ranka, mano dvaras... mano turtai, visa, ką turiu, yra jūsų... tik tarkit žodį.

– O pone! – sušuko Sesilė, – atleiskit, jei esu pernelyg sutrikusi ir negaliu kalbėti, bet nejau jūs manot, kad po tokio mano tėvų su jumis apsiėjimo galėčiau tą pasiūlymą priimti ir juo pasinaudoti?

– Man svetimas jūsų tėvų griežtumas, aš nelaikau lengvabūdiškumo nusikaltimu, ir šitą klaidą, dėl kurios liejat ašaras, aš atperku, siūlydamas jums savo ranką.

Panelė Diuperjė puola prie savo geradario kelių; regis, jai trūksta žodžių išsakyti jausmus, kurių kupina jos širdis; ir tuos jausmus, kuriuos jai privalu rodyti, ji geba su tokiu buklumu

paskaninti meile, žodžiu, Sesilė taip apipainioja vyrą, kurį, regis, turi dar ir savų interesų sužavėti, kad, nepraėjus nė savaitei, atšvenčiamos vestuvės, ir ji tampa ponia Dorževil.

Tačiau jaunoji ponia dar nė iš tolo nenori palikti savo prieglobsčio, ji leidžia suprasti vyrui, kad ją, nesusitaikiusią su šeima, padorumas verčia matytis su nedaugeliu žmonių; kaip dingstimi pasinaudoja sveikata, ir Dorževilis apsiriboja namų aplinka ir keletu kaimynų. Tuo metu buklioji Sesilė daro viską, ką išgali, kad įtikintų vyrą išvykti iš Puatu: prišneka jam, kad, esant tokiai padėčiai, nei vienam, nei kitam gyventi čia nebūsią didelio malonumo, ir kad būtų daug padoriau įsikurti kokioj nors atkampioj provincijoj, toli nuo vietos, kur Dorževilio žmona patyrė iš visų pusių tiek nemalonumų ir įžeidimų.

Dorževiliui visai patiko toks sumanymas; jis net parašė draugui, gyvenančiam prie Amjeno, kad tas jo apylinkėse paieškotų kokio kaimo, kur jis galėtų apsigyventi ir baigti savo amželį su jauna ir malonia persona, kurią ką tik vedė ir kuri, susipykusi su savo tėvais, Puatu patirianti tik širdgėlą, dėl kurios priversta iš ten išsikraustyti.

Belaukiant atsakymo, staiga pilin atvyksta Sen Siurenas; nedrįsdamas prisistatyti savo šeimininkei, pirmiausia prašo leidimo perduoti labų dienų Dorževiliui; jis priimamas su džiaugsmu ir pasitenkinimu.

Sen Siurenas paaiškina, kad dėl to, kam taip karštai palaikęs Sesilę, jis praradęs vietą, todėl dabar atvykęs perduoti poniai nuoširdžiausių linkėjimų, atsisveikinti su ja ir traukti pasiieškoti laimės kitur.

– Niekur jūs iš čia neisit, – sako Dorževilis, perimtas užuojautos ir sumesdamas, kad šis žmogus būsiąs malonus ir netikėtas atradimas ir tikriausiai patiksiąs žmonai. – Ne, niekur jūs iš čia neisit. – Ir Dorževilis, pamanęs, kad šis nuotykis suteikia jam progą padaryti mielą netikėtumą dievinamai žmonai, įeina pas Sesilę ir pristato Sen Siureną kaip pirmąjį savo dvaro tarną.

Sujaudinta iki ašarų, ponia Dorževil pabučiuoja vyrą, dėkoja jam neatsidėkodama ir parodo jo akyse šitam tarnui, kokia yra

sujaudinta begalinio jo prisirišimo. Valandėlę visi pasišneka apie poną ir ponią Diuperjė, Sen Siurenas nupiešia abudu tais pačiais griežtais žodžiais, kokiais juos apibūdino prie Dorževilio, paskui imamasi aptarinėti greito išvykimo planų.

Tuo tarpu iš Amjeno ateina žinia, kad pavyko rasti tinkamą vietą; ir tada, kai sutuoktiniai buvo pasirengę kraustytis į tą dvarą ir jame apsigyventi, niekam nesitikėtas ir be galo žiaurus įvykis atveria Dorževiliui akis, atima jam ramybę ir pagaliau nuplėšia kaukę šlykščiam padarui, apgaudinėjusiam jį pusę metų.

Pilyje viešpatavo ramybė ir pasitenkinimas; ką tik tyliai papietavę, Dorževilis su žmona, tądien visiškai vieni, ramiai šnekučiavosi svetainėje, apgaubti švelnios ir raminančios laimės, kuria Dorževilis mėgavosi be baimės ir graužaties, o jo žmona su ne tokiom skaisčiom mintimis; laimės skirtis nėra nusikaltimas, pasileidusi būtybė gali kurį laiką dėtis besimėgaujanti nekaltos sielos ramybe, bet taip būna retai. Staiga pasigirsta siaubingas triukšmas, su trenksmu atsidaro durys, žandarmerijos kareivių būryje pasirodo sukaustytas geležimi Sen Siurenas, lydimas keturių vyrų, karininkas puola prie besiruošiančios bėgti Sesilės, sučiumpa ją ir, nepaisydamas nei jos šauksmų, nei Dorževilio aiškinimųsi, ruošiasi beregint ją išsivesti.

– Pone... pone, – sušunka Dorževilis, paplūdęs ašaromis, – dėl Dievo meilės, išklausykite manęs... ką jums padarė šita dama ir kur ruošiatės ją išsivesti? Gal nežinote, kad ji mano žmona ir kad esate mano namuose?

– Pone, – atsako jau bemaž nusiraminęs karininkas, įsitikinęs, kad jo aukos niekur nepabėgs, – didžiausia nelaimė, galėjusi ištikti tokį garbingą žmogų kaip jūs, žinoma, yra ta, kad vedėte šitą padarą; bet titulas, kurį ji taip šlykščiai ir begėdiškai pasisavino, negali jos apsaugoti nuo likimo, kuris jos laukia... Jūs manęs klausiate, kur ją vedu? Į Puatjė, pone, kur pagal jai paskelbtą nuosprendį Paryžiuje, kurio ji iki šiol išvengė suktybėmis ir klastomis, rytoj bus gyva sudeginta drauge su štai šituo niekingu savo meilužiu, – kalbėjo toliau karininkas, rodydamas į Sen Siureną.

Išgirdus šiuos šiurpą keliančius žodžius, Dorževilį apleidžia jėgos; jis griūva be sąmonės, visi puola jam padėti; karininkas nebesibaiminąs dėl savo kalinių, pats imasi pagelbėti nelaimingajam vyrui. Galop Dorževilis atsipeikėja...

Tuo tarpu Sesilė sėdėjo ant kėdės, saugoma kaip nusikaltėlė svetainėje, kurioje ką tik karaliavo kaip šeimininkė... Sen Siurenas kiūtojo ta pačia poza už dviejų trijų žingsnių nuo jos, taip pat stipriai sukaustytas grandinėmis, tik ne toks ramus kaip Sesilė, kurios veide negalėjai įžvelgti jokių permainų; joks šešėlis nedrumstė nelaimingosios moters bruožų, josios linkusi į nusikaltimą širdis žiūrėjo į bausmę be išgąsčio.

– Dėkokit Dangui, pone, – tarė ji Dorževiliui. – Šis nutikimas išgelbsti jums gyvybę; kitą dieną po mūsų atvykimo į naująjį dvarą, kur jūs norėjote įsikurti, šita dozė, – kalbėjo ji toliau, sviesdama iš kišenės paketą nuodų, – būtų buvusi įmaišyta į jūsų maistą ir jūs būtumėt nusigalavęs po šešeto valandų.

– Pone, – tarė šis baisus padaras karininkui, – štai jūs dabar esat mano viešpats, ir valanda daugiau ar mažiau negali turėti didelės reikšmės; tad prašau man skirti valandą, kad galėčiau supažindinti Dorževilį su ypatingomis aplinkybėmis, kurios jį domina.

– Taip, pone, – kalbėjo toliau, kreipdamasi į savo vyrą, – taip, jūs esat įmaišytas į šitą istoriją ir sukompromituotas labiau, nei manote; paprašykit, kad man būtų leista pasišnekėti su jumis valandėlę, ir sužinosite dalykų, kurie jus priblokš. Ar galėtumėte išklausyti mane iki galo ramiai, nepuldamas dar labiau aitrinti pasišlykštėjimo, kurį, be abejo, man jaučiate? Iš šito siaubingo pasakojimo bent patirsite, kad jeigu aš esu pati nelaimingiausia ir labiausiai nusidėjusi iš visų moterų... tai šis monstras, – tarė ji, kreipdamasi į Sen Siureną, – be abejo, yra pats didžiausias niekšas iš visos vyrų giminės.

Buvo dar ankstus metas, karininkas sutiko išklausyti belaisvės žadėto pasakojimo; gal jis ir pats, kad ir žinodamas apie kalinės nusikaltimus, su malonumu norėjo patirti, kokį gi jie turi ryšį su Dorževiliu. Svetainėje su karininku liko du kareiviai ir

du nusikaltėliai; kiti pasišalino, durys užsidarė, ir apsimetėlė Sesilė Diuperjė pradėjo savo pasakojimą tokiais žodžiais:

– Mano asmenyje jūs matote, Dorževili, padarą, kurį Dievas paleido į pasaulį ir jūsų gyvenimo kančiai, ir jūsų namų nešlovei; būdamas Amerikoje sužinojote, kad, praėjus keleriems metams po jūsų išvykimo iš Prancūzijos, gimė jūsų sesuo; po ilgo laiko taip pat sužinojote, kad ši sesuo, norėdama laisviau pasimėgauti savo dievinamo vyro meile, išdrįso pakelti ranką prieš tuos, kurie ją pagimdė ir kad paskui pabėgo su savo meilužiu... Ką gi, Dorževili! Dabar žinokit, kad ši nelaimingoji jūsų žmona yra jums sesuo, o jos meilužis – Sen Siurenas... Matote, kokią vertę man turi nusikaltimai, ir ar aš gebu, kada reikia, juos papildyti naujais. Taigi dabar žinokit, kaip jus apgavau, Dorževili... ir nusiraminkit, – pasakė, matydama nelaimingąjį brolį traukiantis atatupstą ir antrąkart beprarandantį sąmonę... – taip, atsipeikėkit, broleli, – drebėti turėčiau aš... o matot, kokia esu rami... Gal iš prigimimo aš nebuvau linkusi į nusikaltimus, ir be suktų Sen Siureno patarimų ši yda gal niekad nebūtų pabudusi mano širdyje... tai jam privalot dėkoti už mūsų tėvų mirtį, tai jis man patarė, aprūpino mane viskuo, ko reikėjo, kad jie abu būtų nužudyti; tai iš jo rankų aš taip pat gavau nuodų, kurie turėjo atimti jums gyvastį.

Po pirmųjų nusikaltimų mus pradėjo įtarinėti; reikėjo išvykti, netgi negalint išsinešti pinigų, kuriuos tikėjomės pasisavinti; įtarimai greitai virto įrodymais; mums buvo iškelta byla, paskelbtas pražūtingas nuosprendis, kurį turėjome savo kailiu patirti; tada pabėgome... tik, nelaimei, ne per toliausiai: paleidom gandą, kad neva pabėgom į Angliją, ir mumis patikėjo; kvailai įsivaizdavome, kad nebūtina vykti kur nors toliau. Sen Siurenas pasiprašė tarnu pas poną Diuperjė ir dėl savo gebėjimų tučtuojau buvo priimtas. Jis paslėpė mane gretimame kaime, netoli nuo šio garbingo žmogaus žemių, jis slapčiomis matydavosi su manimi, ir per tą laiką, be moters, pas kurią apsigyvenau, daugiau niekam nesirodžiau akyse.

Toks gyvaliojimas man pabodo, aš nesijaučiau esanti skirta tokiam užmirštuolės gyvenimui; juk kartais ir nusikaltėliai turi

ambicingų potroškių; pasiklauskit tų, kurie nepelnytai iškilo ir, geriau apsidairęs aplink, pamatysite, kad retas kuris prasisiekė nenusikalsdamas. Sen Siurenas noriai sutiko traukti ieškoti kitų nuotykių, bet aš buvau nėščia, pirmiausia reikėjo nusikratyti našta; Sen Siurenas norėjo išsiųsti mane gimdyti į kuo tolimesnį nuo savo šeimininko dvaro kaimelį, pas mano šeimininkės draugę; ir kaip visada, norint geriau išsaugoti paslaptį, buvo nutarta, kad vyksiu tenai viena; iškeliavau, ir tada mudu susitikom; dar nenuėjus iki tos moters mane suėmė skausmai, ir aš ėmiau mažuotis prie medžio papėdės... o tada, nevilties apimta ir matydama, kad esu visų apleista, aš, gimusi prabangoje ir, jei būčiau doriau elgusis, galėjusi pretenduoti į šauniausius jaunikius, norėjau nužudyti nelaimingąjį savo paleistuvystės vaisių, o paskui ir pati nusidurti; pro šalį ėjot jūs, broli, susidomėjot mano likimu, ir staiga man širdyje vėl blykstelėjo naujų nusikaltimų viltis; norėdama labiau atkreipti į save dėmesį, ryžausi jus apdumti. Vengdama bausmės ir gėdos dėl su meilužiu padarytos nuodėmės, Sesilė Diuperjė buvo ką tik pabėgusi iš tėvų namų, todėl atsidūrė tokioje padėtyje kaip aš; puikiausiai žinodama visas aplinkybes, aš ryžausi vaidinti tos merginos rolę; buvau tikra dėl dviejų dalykų: kad ji nepasirodys ir kad jos tėvai, nors ji ir būtų puolusi jiems po kojų, niekad nebūtų jai dėl tokio elgesio dovanoję; tad šitų dviejų sąlygų man užteko sukurpti visai istorijai; jūs pats apsiėmėt nunešti laišką, kuriuo primokinau Sen Siureną ir papasakojau jam apie stebuklingą susitikimą su broliu – pati jo niekad nebūčiau pažinusi, jei nebūtų man pasisakęs savo pavardės – ir apie įžūlią viltį pasinaudoti juo, nieko jam apie tai nenutuokiant, ir atgauti mūsų turtą.

Sen Siurenas man atsakė per jus, ir nuo tos akimirkos, jums nė neįtariant, mudu susirašinėjom ir net kartais slapčia matydavomės. Prisimenat savo nesėkmes pas Diuperjė; aš nė kiek nesipriešinu jūsų žygiams, nes to žmogaus visai nebijojau, o jis, supažindindamas jus su Sen Siurenu, galėjo padėti atkreipti jūsų akis į meilužį, kurį ketinau prie mūsų priartinti. O čia dar ėmėt man rodyti prielankumą, meilę... pasiaukojot dėl manęs; kadangi jūsų elgesys sutapo su mano planais jus suvilioti, tai greit pama-

tėt, kuo į tai atsakiau, ir pats savo kailiu patyrėt, Dorževili, ar tie ryšiai, kurie mane saistė su jumis, sutrukdė man sumegzti dar ir vedybinius ryšius, taip gerai sutvirtinančius mano planus... kurie išvadavo mane iš nešlovės, pažeminimo, skurdo ir kurie, po keleto kitų mano nusikaltimų, būtų man padėję įsikurti tolimoje provincijoje kaip turtingai moteriai, o paskui ir kaip meilužio žmonai... Dangus tam pasipriešino; visa kita jūs žinot ir matot, kaip esu nubausta už savo nuodėmes... Jūs atsikratysit monstru, į kurį tikriausiai žiūrite su pasišlykštėjimu... bjaurybe, niekše, kuri nesiliovė jūsų apgaudinėti, kuri, netgi patirdama jūsų glėbyje kraujomaišos malonumus, nė dienos nepraleisdavo neatsidavusi šitam monstrui nuo tos akimirkos, kai jūs, persiėmęs gailestingumu, taip neatsargiai jį prie mūsų prisišaukėt.

Nekęskite manęs, Dorževili... esu to nusipelniusi... niekinkit mane, aš to reikalauju... bet rytoj, matydamas iš savo pilies liepsnas, kurios sudegins nelaimingąją... taip žiauriai jus apgavusią... ir kuri greit būtų nukirpusi jūsų gyvybės siūlą... neatimkit nors paguodos tikėtis, kad iš šios jautrios, atviros mano nelaimėms širdies ištrykš keletas ašarų ir kad jūs galbūt prisiminsite, jog, gimusi kaip jūsų sesuo, prieš tapdama jūsų gyvenimo kančia ir rykšte, aš neturiu nė akimirkos prarasti teisės į jūsų užuojautą, kurią man suteikia prigimtis.

Šlykštusis padaras neklydo: sugildė nelaimingojo Dorževilio širdį ir, kol pasakojo, jis liejo ašaras.

– Neverkit, Dorževili, neverkit, – tarė ji. – Ne, ne, aš klystu, prašydama jūsų apraudoti mane, aš nenusipelniau jūsų ašarų, bet kadangi esat toks geras ir jas liejat, leiskit man, idant jas išdžiovinčiau, priminti jums tik savo paklydimus; pažvelkit į kalbančią su jumis nelaimingąją, ir tegu jūsų akys jos asmenyje pamatо vien šlykščiausių nusikaltimų sankaupą – tada, užuot jos gailėjęsis, imsite drebėti.

Sulig šiais žodžiais Viržini atsistoja.

– Nagi, pone, – sako rūsčiai karininkui, – eime parodyti provincijai pavyzdį, kokio ji laukia iš mano mirties; tegu žiūrėdama į ją silpnoji lytis sužino, kur veda priedermių nepaisymas ir Dievo atsižadėjimas.

Lipdama laiptais, vedančiais į kiemą, ji paprašė savo kūdikio; Dorževilis, kurio kilni ir gailestinga širdis auklėjo jį su didžiausiu rūpesčiu, pamanė negalįs nesuteikti jai šitos paguodos; kai nelaimingoji būtybė atnešama, Sesilė paima ją, prispaudžia prie krūtinės, pabučiuoja... paskui, akimirksniu nuslopinusi švelnumo jausmus, kurie, suminkštindami jos sielą, gal būtų leidę jai pernelyg skaudžiai pajusti šios padėties baisumą, pasmaugia kūdikį savo rankomis.

– Keliauk, – sako jį numesdama, – tau nėra reikalo išvysti dienos šviesą, nes patirsi joje vien nešlovę, gėdą ir vargą; kad žemėje neliktų jokių mano piktadarystės pėdsakų, tebūnie tai paskutinė auka.

Sulig šiais žodžiais pabaisa puola prie karininko vežimo; sukaustytas Sen Siurenas seka įkandin ant arklio, o rytojaus dieną, penktą valandą vakaro, abudu pasišlykštėtini padarai gavo galą siaubingose kančiose, kurias jiems paskyrė Dangaus pyktis ir žmonių teisingumas.

Tuo tarpu po žiaurios ligos Dorževilis paliko savo labą įvairiems gailestingumo namams, išvyko iš Puatu ir pasitraukė į Trapą, kur po dvejų metų numirė, negalėdamas numalšinti savyje, nepaisant tokių siaubingų pamokų, nei kilnių ir gailestingų jausmų, kurie tarpo jo gražioje sieloje, nei begalinės meilės, kuria degė iki paskutinio atodūsio nelaimingajai moteriai... tapusiai jo gyvenimo gėda ir vienintele jo mirties priežastimi.

O jūs, kurie skaitysite šitą istoriją, tegu ji padeda jums persismelkti pareiga, skatinančia mus visus gerbti šventas priedermes, nes jų atsisakymas visada gresia pražūtimi. Jeigu sąžinės graužatis mus sulaikytų vos sulūžus pirmajam stabdžiui ir jeigu mes tada galėtume sustoti, niekada doros teisės nebūtų pamintos; bet mūsų silpnybės mus veda pražūtin, siaubingi patarimai mus gadina, pavojingi pavyzdžiai tvirkina, visi pavojai, regis, pradingsta, ir šydas suplyšta tik tada, kai teisingumo kalavijas galop sustabdo nusikaltimų seką. Tada atgailos geluonis pasidaro nepatveriamas, laiko nebėra, žmonės reikalauja keršto, ir tas, kuris tegebėjo jiems kenkti, anksčiau ar vėliau ima juos šiurpinti.

GRAFIENĖ DE SANSER,
arba
SAVO DUKTERS VARŽOVĖ
Trumpa Burgundijos dvaro istorija

Karolis Drąsusis, Burgundijos kunigaikštis, amžinas Liudviko XI priešas, amžinai rezgantis ambicingus kerštо planus, turėjo palydoje beveik visus savo Žemių riterius, ir visi jie, verti savo vado, nieko daugiau neveikdavo, tik skindavo pergales ar žūdavo mūšio lauke, pamiršę tėvynėje laukiančius malonumus. Burgundijos dvarai buvo liūdni, pilys tuščios; nuostabiuose Dižono ir Oteno turnyruose jau nebesimatė tų šaunių, narsa besipuikuojančių riterių, taip puošdavusių juos anksčiau, o jųjų paliktos gražuolės apsiminė, pamiršo netgi koketeriją, nes nebuvo kam jos rodyti; jos drebėjo dėl šių brangių karo vyrų gyvybės, ir jų veiduose teregėdavai vien rūpestį ir nerimą, kurį kartais pagyvindavo pasididžiavimas, prisiminus, kaip kitados, arenos viduryje, tiek narsuolių kovodavo dėl savo damų, rodydami vikrumą ir drąsą.

Išeidamas paskui savo valdovą į kariuomenę, išvykdamas įrodyti jam savo uolumo ir ištikimybės, grafas de Sanseras, vienas geriausių Karolio generolų, patarė žmonai nieko negailėti dėl jų dukters Ameli auklėjimo ir leisti ramiai tarpti švelniai meilei, kurią ši jauna būtybė jautė kaštelionui de Monreveliui ir kuri, šiojo dievinama nuo pat vaikystės, turėjo vieną gražią dieną jam tekti. Monrevelis, dvidešimt ketverių metų jaunuolis, drauge su kunigaikščiu jau dalyvavęs daugelyje kampanijų, dėl tų vedybų buvo ką tik gavęs leidimą pasilikti Burgundijoje, ir jo jaunai sielai labai reikėjo tos karštos meilės, kad ne taip nerimastautų, jog šis susitarimas atitolina jo ginklo pergales. Bet Monrevelis, gražiausias ir drąsiausias to amžiaus riteris, mokėjo mylėti, kaip ir mokėjo nugalėti; gracijų ir karo dievų favoritas,

jis gebėjo žavingai pildyti tai, ko iš jo reikalavo kiti, ir paeiliui apsivainikuodavo čia laurais, kuriuos jam dosniai dalijo karo deivė Belonė, čia mirtomis, kuriomis jam kaktą papuošdavo Meilė.

Ak, o kas gi dar, jei ne Ameli, nusipelnė tų valandėlių, kurias Monrevelis pavogdavo iš Marso? Plunksna iškristų iš rankų tam, kas norėtų tai aprašyti... Ir kaipgi iš tikrųjų keliais štrichais nupiešti tą lengvą plonutę taliją, kurios kiekvienas judesys buvo tarsi Dievo malonė, švelnų, žavingą veidą, kurio kiekvienas bruožas spinduliavo meilę! O kiek dorybių dar puošė šią dangišką būtybę, vos įžengusią į dvidešimtuosius metus!.. Naivumas, žmogiškumas... dukters meilė... galų gale buvo neįmanoma pasakyti, kuo labiausiai traukė Ameli – ar sielos ypatumu, ar veido žavumu.

Bet kaip tatai atsitiko – deja! – kad tokią merginą pagimdė tokia žiauri ir tokio grėslaus būdo moteris? Dar gražios išvaizdos, kilnių ir didingų veido bruožų, grafienė de Sanser turėjo pavydžią, valdingą ir pagiežią sielą, žodžiu, tokią sielą, kuri, aistrų užvaldyta, galėjo padaryti bet kokią piktadarystę.

Per daug išgarsėjusi Burgundijos dvare palaidu elgesiu ir meilės nuotykiais, ji privertė ir savo vyrą išgerti kone sklidiną kartybės ir liūdesio taurę.

Tad ne be nerimo tokia motina žiūrėjo, kaip jos akyse skleiste skleidžiasi dukters žavesys, ir ne be slapto liūdesio – į ją įsimylėjusį Monrevelį. Visa, ką ji lig šiol galėjo padaryti, tai apgaubti tyla jausmus, kuriuos ši jauna būtybė juto Monreveliui, ir todėl, nepaisydama grafo ketinimų, visąlaik akstino dukterį jokiu būdu neprisipažinti, ką ši jautė tėvo nuskirtam vyrui. Šitai keistai moteriai atrodė, jog jai, širdyje slapčia liepsnojančiai – o iš tikro taip ir buvo, – meile dukters mylimajam, tebėra likusi vienintelė paguoda: nuslėpti nuo mylimojo aistrą, kuri ją žeidė. Bet kad jau stojo prieš Ameli potroškius, tai būtinai reikėjo prisiversti sutramdyti savuosius, – ir Monrevelis seniai iš jos akių būtų viską sužinojęs, jeigu tik jaunasis karys būtų panorėjęs suprasti jų bylą... jeigu nebūtų manęs, kad kita, ne Ameli, meilė jam būtų buvus daugiau įžeidimas nei laimė.

Jau buvo koks mėnuo, kai grafienė, vyro paliepimu, laikė savo pilyje jaunąjį Monrevelį, ir per tą laiką nieko kito nedarė, kaip tik stengėsi nuslėpti dukters jausmus ir įžūliai rodyti savuosius. Tačiau nors Ameli nutilo ir tvardėsi, Monrevelis įtarė, kad grafo de Sansero nurodymai šitai gražiai merginai patiko, ir jis drįso godoti, jog Ameli tik su skausmu širdyje būtų žiūrėjusi į kitą, puoselėjantį viltį kada nors jai priklausyti.

– Kaip čia yra, Ameli, – kalbėjo Monrevelis savo gražiajai mylimajai tomis trumpomis akimirkomis, kai jo netvilkydavo pavydžios ponios de Sanser akys, – kaip čia yra, kad, nors ir tikrai žinant, jog vieną dieną mudu priklausysim kits kitam, jums netgi neleidžiama pasakyti, ar šis sumanymas prieštarauja jūsų norams, ar, priešingai, mano širdis gali džiaugtis, kad jam pritariat? Kaipgi čia dabar! Mylimajam, tik ir svajojančiam būti jūsų vertam ir padaryti jus laimingą, net neleidžiama žinoti, ar jis gali į jus pretenduoti?

Bet Ameli tik švelniai pažvelgdavo į Monrevelį, atsidusdavo ir eidavo pas motiną, žinodama ir baimindamasi, kad ją gali bet kas ištikti, jei apie jos širdies svajones drįstų prasitarti jos lūpos.

Tokia buvo padėtis, kai į Sansero pilį atvyko kurjeris ir pranešė apie grafo mirtį prie Bovė sienų tą pačią dieną, kai buvo panaikinta apgulties padėtis; Liusenė, vienas šio generolo riterių, raudodamas atgabeno šitą liūdną žinią, prie kurios buvo pridėtas Burgundijos kunigaikščio laiškas grafienei. Jis atsiprašė, kad jo paties negandos neleidžiančios jam pareikšti gilesnės užuojautos, kurią pareikšti esanti jo pareiga, ir prisakė jai griežtai laikytis vyro pageidavimo dėl savo dukters Ameli ir Monrevelio jungtuvių, kurių generolas, gyvas būdamas, taip troško, prašė jas paskubinti ir, praėjus porai savaičių po to, kai jos bus atšoktos, atsiųsti jam jaunąjį didvyrį, nes, tokiai padėčiai esant, jis negalįs apsieiti savo kariuomenėje be tokio narsaus karžygio kaip Monrevelis.

Grafienė apsivilko gedulo drabužiais ir niekam viešai neprasitarė apie Karolio įsakymą; ji buvo pernelyg nusistačiusi prieš jo norus, kad ką sakytų. Atleido Liusenė ir patarė dukteriai dar

labiau nei kada nors anksčiau slėpti savo jausmus, netgi juos gniaužti savyje, nes dabar esą jokios aplinkybės negalėsiančios sutrukdyti vedyboms... kurios niekad neįvyks.

Taip pasitvarkiusi ir laisvai atsikvėpusi, kad pašalino visas kliūtis, trukdančias pasireikšti jos gniaužiamiems jausmams dukters mylimajam, pavydžioji grafienė dabar visą įkarštį nukreipė atšaldyti jaunojo kašteliono meilei Ameli ir uždegti jo širdyje meilę sau.

Pirmuoju žygiu sumanė priminėti visus laiškus, kuriuos Monrevelis galėjo rašyti į kariuomenę Karoliui, ir laikyti jį prie savęs, kurstydama jo meilę ir tepalikdama jam tolimą ir neaiškią viltį, kuri, dienąnakt godojama, užvaldė jį ir sykiu stūmė neviltin; paskui pasinaudoti sumaištimi, kurią ji pasistengs sukelti jo sieloje, ir pamažu palenkti jį savo pusėn, kaip apsukri moteris įsivaizduodama, kad piktumu jai pavyksią pasiekti tai, ko negalėtų gauti meile.

Galop įsitikinusi, kad nė vienas laiškas neišeis iš pilies jai neatneštas ir neparodytas, grafienė paskleidė netikrus gandus: ėmė visiems kalbėti ir net šnibždėti į ausį kaštelionui Monreveliui, kad Karolis Drąsusis, pranešdamas jai apie vyro mirtį, neva prisakęs ištekinti dukrą už sinjoro Saleno, kuriam ir liepęs atvykti susirišti vedybų sąjunga į Sanserą, ir su paslaptinga mina kreipdamasi į Monrevelį pridūrė, kad šis netikėtas įvykis tikriausiai nesupykinsiąs Ameli, štai jau penketą metų dūsaujančios dėl Saleno. Šitaip įsmeigusi durklą į Monrevelio širdį, ji pasikvietė dukrą ir pasakė, jog daranti tai vieno tenorėdama – atitolinti nuo jos kaštelioną, todėl jai patarianti pritarti šiam sumanymui, nes ji tų vedybų visiškai nenorinti, o kai tai susitvarkysią, ir jai pačiai būsią geriau pasinaudoti jos sugalvota dingstim, nei nutraukti ryšius be jokio pagrindo; o kad duktė nesijaustų per daug nelaiminga, ji pažadanti už šitą mažą auką leisti jai pasirinkti kitą jaunikį – tokį, koks jai patiksiąs.

Klausydamasi šių žiaurių nurodymų, Ameli norėjo užgniaužti ašaras, bet prigimtis, daug stipresnė už atsargumą, parklupdė ją prie grafienės kelių; ji maldavo, prisiekinėjo viskuo, kas jai buvo

brangiausia, neišskirti jos su Monreveliu ir įvykdyti pageidavimą tėvo, kurį dievino ir kurį taip graudžiai apraudojo.

Ši įdomi mergina neišliejo nė vienos ašaros, kuri nebūtų sugildžiusi motinos širdies.

– Kaip! – sušuko grafienė, stengdamasi tvardytis, kad geriau perprastų dukters jausmus, – ši nelaiminga aistra jus taip užvaldžiusi, kad jūs negalite jos paaukoti? O jeigu jūsų mylimąjį būtų ištikęs jūsų tėvo likimas, jeigu jums būtų reikėję jį apraudoti, kaip apraudate tėvą?..

– Ak, ponia! – sušuko Ameli. – Nepirškite man tokios liūdnos minties. Jei būtų žuvęs Monrevelis, aš nebūčiau nuo jo nė per žingsnį traukusis, ir tenekyla jums abejonių – tėvas, žinoma, man yra toks pat brangus, ir aš amžinai būčiau sielojusis jo netekus, jei nebūčiau turėjusi vilties, kad ašaras nušluostys jo man skirto vyro ranka: tik dėl jo, vienatinio, aš nenuėjau į kapus, tik dėl jo vieno pergalėjau nevilтį, į kurią mane įstūmė ką tik išgirsta žinia. Negi jūs norite išsyk sudraskyti mano širdį tieka žiaurių aksčių?

– Gerai! – atkirto grafienė, pajutusi, kad šiurkštumu sunervins dukterį, su kuria dėl savo klastingų triukų privalėjo elgtis atsargiai. – Kadangi negalite savęs įveikti, tai ir toliau apsimetinėkit: pasakykit Monreveliui, kad mylite Saleną – tokiu būdu sužinosit, ar jis iš tiesų prie jūsų prisirišęs; pats tikriausias būdas pažinti mylimąjį – sukelti jam pavydą. Jeigu Monrevelis ims apmaudauti ir paliks jus, tai argi bus blogai, kad patirsite, jog buvot kvailė jį mylėdama?

– O jeigu jo aistra dar labiau įsiliepsnos?

– Tada gal jums ir nusileisiu; argi nežinote, kokią galią man turite?

Ir švelnioji Ameli, paskutinių žodžių paguosta, nesiliovė bučiuoti rankų tai, kuri iš tikro laikė ją savo mirtinu priešu... žodžiu sakant, moteriai, kuri, pildama balzamą ant sunerimusios dukters širdies, savojoje puoselėjo neapykantą ir siaubingo keršto planus.

Tačiau Ameli sutinka su viskuo, ko iš jos reikalaujama; pasi-

žada ne tik apsimesti mylinti Saleną, bet netgi užtikrina pasinaudosianti šiuo apsimetimu kaip priemone paskutinįsyk išbandyti Monrevelio širdį; bet su viena sąlyga – motina neturinti nueiti per toli ir liautis, vos tik jiedvi įsitikins kašteliono pastovumu ir meile. Ponia de Sanser viską prižada, o po keleto dienų pasako Monreveliui, kad jai atrodą keista, kodėl jis, nebeturėdamas jokios protu paaiškinamos vilties priklausyti jos dukteriai, taip ilgai sėdi užsidaręs Burgundijoje, kai visa provincija ištikimai tarnaujanti Karoliui; ir, taip kalbėdama, mikliai jam pakiša perskaityti paskutines kunigaikščio laiško eilutes, kuriose buvo parašyta tai, ką mes jau skaitėme: "Po to atsiųskite man Monrevelį, nes dėl padėties, kurioje dabar esu atsidūręs, daugiau nebegaliu be šito narsuolio apsieiti". Bet kas buvo parašyta toliau, klastingoji grafienė jam neleido pamatyti.

– Kaip, ponia! – sušuko nevilties apimtas kaštelionas, – tai jūs iš tikro mane aukojate? Tai jau tvirtai nuspręsta, kad aš privalau atsisakyti savo širdžiai mielų vilčių, kurios buvo visas mano gyvenimo žavesys?

– Iš teisybės, Monreveli, jų išsipildymas tebūtų buvus vien amžina nelaimė; argi jūs manote, kad reikia mylėti neištikimąją? Jeigu Ameli kada nors ir buvo jums suteikusi viltį, tai ji, be abejo, jus apgaudinėjo, nes iš tikro mylėjo tik Saleną.

– Deja, ponia! – vėl sušuko jaunasis didvyris, išliedamas vieną kitą ašarą, – sutinku, kad neturėjau teisės viltis, jog Ameli mane myli; bet ar kada galėjau pagalvoti, kad ji myli kitą?..

Ir, akies mirksniu pamiršęs skausmą ir puolęs neviltin, su įniršiu toliau kalbėjo:

– Ne... ne, tegu ji nemano, kad gali piktnaudžiauti mano patiklumu; aš nepakelsiu tokių įžeidinėjimų, tai ne mano jėgoms; o kadangi jai nepatinku, kadangi man nėra ko daugiau bijoti, tai kodėl turėčiau tramdyti savo kerštą?.. Tuoj pat einu ieškoti Saleno; ieškosiu jo kad ir iki pasaulio krašto, ieškosiu tol, kol surasiu tą varžovą, kuris mane įžeidinėja ir kurio aš nekenčiu; arba jis atsakys už įžeidinėjimus savo gyvybe, arba aš prarasiu savąją, pervertas jo durklo.

– Ne, Monreveli, ne! – sušuko grafienė, – jau vien iš atsargumo negalėčiau pakęsti tokių dalykų! Jei drįstate puoselėti tokius sumanymus, tai verčiau keliaukite pas Karolį, nes po keleto dienų aš laukiu atvykstant Saleno ir nenoriu, kad judu susitiktumėt mano namuose... Nebent, – kalbėjo toliau grafienė, mažumėlę sutrikusi, – nebent jūs, perveikęs savo jausmus, pasidarytumėt jam nebepavojingas. Ak, Monreveli... Jeigu būtumėt išsirinkęs kitą meilės objektą... tada aš, nedrebėdama iš baimės dėl jūsų, pirmoji paprašyčiau jus kuo ilgiau paviešėti mano pilyje. – Ir, sviedusi į kaštelioną liepsningą žvilgsnį, iškart pridūrė:

– Kaip? Nejau šioje pilyje tik viena Ameli gali mėgautis laime jums patikti? Kaip jūs tada menkai pažįstate savo aplinkos žmonių jausmus, jeigu manote, kad tik jos širdis gali jausti, ko esate vertas? Nejau manote, kad vaiko širdis geba stipriai mylėti? Ar mes žinome, ką tie vaikai galvoja?.. Ar mes žinome, ką jie myli tokiam amžiuje?.. Patikėkit manimi, Monreveli, stipriai mylėti gali tik tas, kuris turi daugiau patirties. Argi vilionė – tai jau pergalė? Ar mes galime triumfuoti, laimėję prieš beginklį? Ak, nejau pergalė nėra mielesnė tada, kai puolamas objektas, gerai žinąs visas klastas ir suktybes, kurių dėka galėtų apsiginti, vis dėlto atstato jūsų strėlėms savo širdį ir kovoja vien trokšdamas nusileisti?

– Ponia, – pertraukė ją kaštelionas, gerai supratęs, kur suka grafienė, – man nežinomos tos savybės, kurių privalu norint karštai mylėti, bet aš puikiai žinau, kad vienintelė Ameli jų turi; todėl dievinu ją ir pasaulyje amžinai tik ją dievinsiu.

– Tada man jūsų gaila, – kandžiai atrėžė ponia de Sanser. – Nes ji ne tik nemyli jūsų, bet ir aš, įsitikinusi, jog jūsų širdis nepalenkiama, esu priversta jus visiems laikams išskirti.

Ir sulig paskutiniais žodžiais palieka kaštelioną.

Būtų sunku apibūdinti jausmus Monrevelio, čia gniaužiamo skausmo ir nerimo, čia pavydo ir keršto; jis jau nebežinojo, kuriam šių jausmų duoti pirmenybę – jo širdis buvo visų vienodai draskoma. Galop nulekia pas Ameli ir puola jai po kojų.

– O jūs, kurios nė akimirką nesilioviau dievinti, – sušunka

plūsdamas ašaromis... – Ar galiu patikėti?.. Jūs mane išduodate... Kitas jus padarys laimingą... Kitas pagrobs iš manęs vienintelį turtą, už kurį atiduočiau visą žemės karalystę, jei tik ji man priklausytų... Ameli... Ameli!.. Ar tikrai teisybė, kad esat neištikima ir kad netrukus priklausysit Salenui?

– Esu supykusi, kad jums apie tai žinoma, Monreveli, – atsakė Ameli, apsisprendusi paklusti motinai – ir nenorėdama jai užduoti širdies, ir geisdama sužinoti, ar iš tikro kaštelionas ją nuoširdžiai myli. – Bet jei ši paslaptis išaiškėja šiandien, tai aš visai nenusipelnau jūsų karčių priekaištų: aš niekad nesu jums suteikusi vilties, tai kaip jūs galite mane kaltinti išdavyste?

– Tikra teisybė, žiaurioji, sutinku. Aš niekad nesugebėjau įžiebti jūsų sieloje nė menkiausios aistros kibirkštėlės, kai ji deginte degino manąją, ir tik įvertinęs ją savo širdies matu, išdrįsau jus įtarti apgavyste, kuri tėra meilės padarinys; tuo tarpu jūs niekad manęs nemylėjot, Ameli, tai ko iš tikrųjų aš gailauju? Gerai, pasakysiu! Jūs neišduodat manęs, jūs visai manęs neaukojat... jūs niekinat mano meilę... ir darote mane pačiu nelaimingiausiu žmogumi.

– Iš tiesų, Monreveli, aš nesuprantu, kaip, nesant tikram, galima tokia karšta meile užsidegti?

– Tai argi mums nebuvo lemta susijungti?

– To buvo pageidaujama, bet ar tai reiškia, kad ir aš turėčiau to norėti? Ar mūsų širdys atliepia mūsų tėvų planus?

– Tai aš būčiau tapęs jūsų gyvenimo nelaime?

– Kai buvo galutinai tariamasi, privalėjau leisti jums pažvelgti mano širdin, ir jūs nebūtumėt manęs privertęs sutikti.

– O Dangau!.. Štai man ir nuosprendis! Aš privalau jus palikti... privalau pasišalinti; tai jūs su malonumu draskote širdį to, kuris geidė amžinai jus dievinti. Ką gi! Paliksiu jus, klastingoji, iškeliausiu su savo kunigaikščiu ieškoti dar greitesnio būdo nuo jūsų pasišalinti – iš nevilties, kad praradau jus, eisiu ieškoti sau mirties šalia jo šlovės laukuose.

Sulig šiais žodžiais Monrevelis išėjo; ir liūdnoji Ameli, kuri iš paskutiniųjų stengėsi prisiversti pildyti motinos nurodymus,

likusi viena niekieno netrukdoma ir nevaržoma paplūdo ašaromis.

"O tu, kurį dievinu! Ką tu pagalvosi apie Ameli! – sušuko ji. – Kokiais jausmais dabar pakeisti širdyje tuos, kuriuos tvilkė mano meilės liepsna? O, kaip tu tikriausiai man priekaištauji ir kaip aš tų priekaištų esu nusipelniusi! Teisybė, kad niekad neprisipažinau tave mylinti... bet ar mano akys per mažai tau kalbėjo?.. Ir jeigu atidėliojau savo prisipažinimą iš atsargumo, tai dar nereiškia, kad turėjau mažiau vilties, jog vieną dieną mano laimė prasiskleis... O Monreveli, Monreveli!.. Kokias kančias turi iškęsti mylimoji, nedrįstanti prisipažinti apie savo aistrą tam, kuris yra labiausiai vertas ją uždegti... kuri verčiama apsimetinėti, pakeisti abejingumu ją deginte deginantį jausmą!"

Tokią sugniužusią Ameli užklupo grafienė.

– Aš padariau viską, ko jūs pageidavote, ponia, – tarė jai. – Kaštelionas kenčia. Tai ko dar reikalaujate?

– Noriu, kad ir toliau apsimetinėtumėt, – atsakė ponia de Sanser, – noriu žinoti, kaip labai Monrevelis prie jūsų prisirišęs... Klausykit, dukra, kaštelionas nepažįsta savo varžovo... Klotilda, viena mano mylimiausių tarnaičių, turi jauną Saleno ūgio ir metų giminaitį; pasikviesiu jį pilin, ir jis suvaidins rolę jaunuolio, kurį štai jau šešeri metai mes dedamės verčią jus mylėti; bet čia jis bus kaip paslaptingas svečias, matysit jį tik vogčiomis ir tarsi man nežinant... Monreveliui kils įtarimų... įtarimų, kuriuos aš pasistengsiu palaikyti, ir mes spręsime apie jo meilę iš jo nevilties.

– Ak, ponia, ko verti visi tie apsimetinėjimai, – atsakė Ameli. – Neabejokit Monrevelio jausmais, jis ką tik karštai man juos įrodė, ir aš jais tikiu visa širdimi.

– Tai gal reikia jums prisipažinti, – atkirto piktoji moteris, veikdama pagal savo niekingą planą, – kad aš gavau iš kariuomenės laišką, kuriame rašoma, jog Monrevelis toli gražu nėra toks doras, narsus ir kilnus riteris... Sakau tai jums su skausmu – jis kaltinamas bailumu; žinau, kunigaikštis klysta, bet faktai nepaneigiami: visi matė, kaip Monleri jis bėgo iš mūšio lauko...

– Jis, ponia? – sušuko panelė de Sanser. – Argi jis gali parodyti tokį silpnumą! Būkit tikra, kad esat apgaudinėjama; juk kas gi, jei ne jis, mirtinai nukovė Brezė* ... Sakot, bėga... Jei būčiau savo akimis mačiusi, nebūčiau patikėjusi... Ne, ponia, ne, jis net paliko šią pilį, kad galėtų kautis tame mūšyje; jūs leidot jam pabučiuoti mano ranką, ir ši pati ranka papuošė jo antveidį kaspinu... Jis man prisiekė būti nenugalimas; savo širdy jis saugojo mano veido bruožus, jis negalėjo jų sutepti... ir nesutepė.

– Žinau, – atsakė grafienė, – kad pirmieji gandai bylojo jo naudai; bet nuo jūsų nuslėpti kiti gandai... Senešalas visai nežuvo nuo jo rankos, o bėgant Monrevelį matė per dvidešimt karių. Bet argi tai jums svarbu, Ameli? Šis, dar vienas, išbandymas niekad nebus aplaistytas krauju, aš sugebėsiu jį laiku sustabdyti. Jeigu Monrevelis bailys, tai argi jūs panorėsit atiduoti jam savo ranką? Beje, gerai pagalvokit: ten, kur aš veikiu vien nuolankaudama, turiu teisę diktuoti jums savo sąlygas; kunigaikštis nesutinka, kad šiandien Monrevelis taptų jūsų vyru, jis atsiima savo žodžius, ir jeigu nieko nepaisydama aš nusileidžiu jūsų troškimams, tai ir jūs bent kiek turėtumėt atsižvelgti į manuosius.

Iškalbėjusi šiuos žodžius, grafienė išėjo ir paliko dukterį vėl baisiai sutrikusią.

– Monrevelis bailys, – kalbėjo sau verkdama Ameli. – Ne, tuo niekad nepatikėsiu... tai neįmanoma, jis mane myli... ar aš nemačiau, kaip jis, nepaisydamas pavojų, kovojo po mano akių turnyre ir, būdamas tikras, kad apdovanosiu jį žvilgsniu, buvo pasiryžęs įveikti visas kliūtis!.. Mano drąsinantis žvilgsnis lydėjo jį Prancūzijos lygumomis, jis visą laiką regėjo mane, grūmėsi mano akių šviesoje, mano mylimasis toks pat narsus, kaip ir myli mane; jo siela kupina šių dviejų dorybių, ir jos niekad nepersmelks neskaisti mintis... Tačiau jei motina pageidauja, aš paklusiu... tylėsiu, slėpsiu savo širdies troškimus nuo to, kuriam ji priklauso, bet niekad neįtarinėsiu jo širdies.

* Turimas omenyje Pjeras de Brezė, didysis Normandijos senešalas; tą dieną, kai žuvo mūšio lauke, jis vadovavo Liudviko XI avangardui.

Taip prabėgo daugel dienų, kurių metu grafienė rezgė savo klastas, o Ameli nesiliovė vaidinti jai primestą personažą, nors ir kaip jai skaudėjo širdis; galop ponia de Sanser liepė pranešti Monreveliui, kad ateitų pas ją, kai būsianti viena, nes turinti jam pasakyti kažką svarbaus... Ir tada ji apsisprendė atskleisti iki galo savo ketinimus, kad jos nebegraužtų sąžinės priekaištai, jeigu kašteliono pasipriešinimas pastūmėtų ją į nusikaltimus.

– Riteri, – pasakė vos pamačiusi jį įeinant, – dabar, kai jūs tikriausiai žinot apie mano dukters panieką jums ir apie savo varžovo laimę, aš būtinai privalau šį taip ilgai užtrukusį jūsų užsibuvimą Sansere priskirti kam nors kitam, juolab kad jūsų valdovas reikalauja ir trokšta jus matyti šalia savęs; taigi prisipažinkit man neapsimetinėdamas, kas gi čia jus laiko, Monreveli... ar tas, kas ir mane verčia godoti, kad kuo ilgiau čia užsiviešėtumėt?

Nors jaunasis riteris jau seniai įtarė grafienę jį mylint, jis ne tik nieko apie tai nesakė Ameli, bet, nusiminęs, kad galbūt pats jai šitą meilę sužadino, stengėsi ir pats apsimetinėti. Prispirtas šio klausimo, pernelyg aiškaus, kad būtų buvę galima suabejoti dėl jo prasmės, rausdamas atsakė:

– Ponia, jūs žinote, kokios grandinės mane laiko, ir jei, užuot jas sutraukiusi, teiktumėtės dar labiau jas suveržti, tai aš, žinoma, būčiau pats laimingiausias žmogus pasaulyje.

Ponia de Sanser, gal apsimetus, gal puikės apimta, prisitaikė šį atsakymą sau.

– Švelnusis mano bičiuli, – tarė grafienė, – prisitraukdama jį prie savo krėslo, – šitos grandinės bus suveržtos, kai tik jūs to panorėsite... Ak, jos jau seniai apipainiojo man širdį; jos papuoš mano rankas, kada tik pageidausite; šiandien aš nesu susaistyta jokiais ryšiais, ir jei trokštu antrą kartą prarasti laisvę, tai jūs turėtumėte gerai žinoti, su kuo...

Monrevelis sudrebėjo nuo šių žodžių, ir grafienė, akylai sekusi kiekvieną jo judesį, staiga įnirtusi ir be atodairos atsidavusi ją deginančiai aistrai, pačiais griežčiausiais žodžiais ėmė priekaištauti jam dėl abejingumo, kuriuo visada jai atsimokėdavęs už širdyje jam plėnojantį karštį.

– Nedėkingasai, kaipgi tu galėjai apsimesti nematąs tos liepsnos, kuri degino tau akis? Ar galėjai jos nematyti? – šaukė ji. – Ar bent vienos tavo jaunystės dienos nepapuošė mano jausmai, kuriuos su tokiu įžūlumu dabar niekini? Ar buvo Karolio dvare bent vienas riteris, taip mane dominęs kaip tu? Aš didžiavausi tavo sėkmėmis, gailavau dėl tavo nelaimių: ar bent kada nors nusiskynei laurą, kurio nebūčiau apipynusi mirtomis? Argi tavo mintys tą pačią akimirką netapdavo mano mintimis, o tavo jausmai – mano jausmais? Visur džiaugsmingai sutinkama, apsupta gerbėjų, matydama visą Burgundiją prie savo kojų... apsvaigusi nuo liaupsių ir smilkalų... vis vien tegalvojau apie Monrevelį, jis vienintelis buvo mano valdovas, aš nekenčiau visko, kas buvo ne jo... Ir tuo metu, kai tave šitaip dievinau, klastingasai, tu nusukdavai nuo manęs akis... beprotiškai įsimylėjęs tą kūdikį... aukodamas mane nevertai varžovei... netgi priversdamas mane nekęsti savo dukters... Aš jaučiau, aš viską žinojau, kiekvienas tavo poelgis tarsi durklas perverdavo man širdį, ir vis dėlto negalėjau tavęs neapkęsti... Bet ko tikiesi dabar? Tada verčiau tegu nors apmaudas pastumia tave į mano glėbį, jeigu meilė yra bejėgė... Tavo varžovas yra čia, aš galiu padaryti, kad rytoj jis taptų triumfatorium, duktė mane skubina... tai ko dar tikiesi, kokia pamišėlė viltis dar gali tau temdyti akis?

– Tik viena – kuo greičiau numirti, ponia, – atsakė Monrevelis. – Iš savigraužos, kad sukėliau jums jausmus, į kuriuos negaliu atsakyti tuo pačiu, ir iš sielvarto, kad negaliu jų įkvėpti vienintelei būtybei, kuri bus amžinai mano širdies valdovė.

Ponia de Sanser susitvardė; ją valdė meilė, išdidumas, klasta ir kerštas, ir ji nematė reikalo apsimetinėti. Atvira ir sąžininga širdis būtų užsiplieskusi; kerštinga, apsimetėlė moteris teturėjo vieną ginklą – vaidybą, ir grafienė juo pasinaudojo.

– Riteri, – tarė ji, gniauždama apmaudą, – jūs atstumiat mane pirmą kartą gyvenime, tai nustebintų jūsų varžovus, tuo tarpu manęs jūs nė kiek nenustebinot: ne, tą aš pripažįstu... Juk galėčiau jums būti motina, riteri... Argi aš, tokia paklydėlė, galėjau tikėtis jūsų rankos? Daugiau jums nebetrukdysiu, Monreveli;

nusileidžiu, suteikdama garbę laimingajai varžovei užvaldyti jūsų širdį; negalėdama jums būti žmona, amžinai būsiu jūsų draugė; gal dar imsite prieštarauti? Žiaurusis žmogau, gal pavydite man ir šito vardo?

– O, ponia, kaip puikiai šis poelgis parodo man jūsų širdies kilnumą, – atsakė kaštelionas, apgautas grafienės vaidybos. – Patikėkite, – pridūrė jis, puldamas po kojų grafienei, – patikėkite, kad visus savo širdies jausmus, išskyrus meilės jausmą, aš amžinai skirsiu jums; pasaulyje neturėsiu geresnės už jus draugės, jūs sykiu būsite man ir globėja, ir motina, ir aš jums skirsiu visas likusias savo gyvenimo valandas, kai tik svaiginanti Ameli aistra leis man atsitraukti nuo jos kojų.

– Aš būsiu patenkinta tuo, kas man liks, Monreveli, – atsakė grafienė, keldama jį nuo grindų, – viskas yra labai brangu širdžiai iš to, ką myli; be abejo, karštesni jausmai būtų mane labiau sujaudinę, bet dabar, kai negaliu į juos pretenduoti, pasitenkinsiu bent šia nuoširdžia draugyste, kurią man prisiekiate, ir atsilyginsiu jums savąja... Klausykit, Monreveli, aš užtikrinu, kad tuoj pat įrodysiu tuos jausmus, kuriuos prisiekinėju: žinokit, jog trokštu jūsų meilės triumfo ir geidžiu amžinai išlaikyti jus šalia savęs... Jūsų varžovas jau čia – tai gryna teisybė: man buvo įsakyta įvykdyti Karolio valią, tai ar aš galėjau uždrausti jam įžengti šion pilin? Daugiausia, ką galėjau padaryti dėl jūsų... dėl jūsų, kurio ketinimų jis nežino, tai, kad jis čia pasirodys kaip persirengėlis – jis jau persirengęs, – ir tematys mano dukrą slapčia. Ką gi, jūsų manymu, tokiomis aplinkybėmis turėtume daryti mes?

– Širdis man byloja tik viena, ponia, ir vienintelė malonė, kurios drįstu maldauti suklupęs prie jūsų kelių, yra tokia: leiskite dėl mylimosios susikauti su varžovu dvikovoje – taip, kaip to reikalauja mano, kaip riterio, orumas ir garbė.

– Tuo jūs nieko nelaimėsite, Monreveli; jūs nepažįstate žmogaus, su kuriuo turite reikalą: ar kada nors matėte jį kaunantis dėl savo garbės? Gėda pasakyti, bet Salenas – provincialas, jis pirmąsyk gyvenime išeina viešumon ir veda mano duk-

terį. Man galvoj netelpa, kaipgi Karoliui šovė mintis taip pasirinkti... tačiau jis to nori, ir mes nieko negalime pasakyti; bet, kartoju, Salenas, žinomas kaip išdavikas, tikriausiai niekad nestos į dvikovą... o jei dar sužinos apie jūsų planus, jeigu sužinos apie juos ir žygius, kurių imatės, o Monreveli, man beliks tik drebėti dėl jūsų... Paieškosime kitų būdų ir slėpkim nuo jo savo ketinimus... Leiskit man pagalvoti keletą dienų, aš jums pranešiu, ką būsiu padariusi; tuo tarpu pagyvenkit pilyje; o aš paskleisiu įvairiausių gandų dėl priežasčių, kurios jus čia sulaiko.

Monrevelis, be galo patenkintas gautu pažadu ir nė neįsivaizduodamas, kad gali būti apgautas, nes jo garbinga ir jautri širdis niekad nežinojo gudrybių, dar sykį apkabina grafienės kelius ir pasišalina mažiau skaudančia širdimi.

Ponia de Sanser pasinaudoja šitom valandėlėm ir duoda reikalingus nurodymus savo klastingiems planams įgyvendinti. Jaunasis Klotildos giminaitis, paslapčiom įleistas pilin ir perrengtas pažu, taip gerai vaidina savo rolę, kad Monrevelis nieko nepastebi. Keturi nepažįstami tarnai gyvena vienu metu dvare ir laikomi grafo de Sansero tarnais, grįžusiais į jo namus po šeimininko mirties; bet grafienė pasirūpina pranešti Monreveliui, kad šie svetimšaliai yra iš Saleno palydos. Nuo šio momento riteris vos vos begali pasišnekėti su mylimąja; jeigu prisistato prie jos durų, kambarinės jo neįleidžia; jeigu nori prieiti prie jos parke, sode, arba ji pabėga nuo jo, arba pamato ją su savo varžovu: tokios nesėkmės per daug gildo įsijaudrinusią Monrevelio sielą: galop, kone puolęs neviltin, prieina prie Ameli, kurią apsimetėlis Salenas ką tik paliko vieną.

– Žiaurioji, – sako jai, negalėdamas susitvardyti, – tai jūs taip niekinat mane, kad norite susisaistyti baisiais ryšiais, kurie mus išskirtų? Ir dabar, kada palenkiau į savo pusę jūsų motiną, dabar tik jūs, tik jūs viena – deja! – smogiate smūgius, draskyte draskančius man širdį!

Ameli, perspėta dėl vilties kibirkštėlės, kurią grafienė įžiebė Monreveliui, be to, manydama, kad tai turėtų pasitarnauti laimingai atomazgai, Ameli, sakau jums, ir toliau apsimetinėja; ji

atsako mylimajam, kad jei jis nori išvengti to skausmingo spektaklio, kuris tikriausiai jam keliąs baimę, tai gali elgtis kaip tinkamas, ir kad ji pirmoji patarianti išvykti iš čia ir drauge su karo deive Belone pamiršti visas meilės širdperšas. Tačiau kad ir ką jai buvo prikalbėjusi grafienė, Ameli jokiais būdais nepasako mylimajam įtarianti jį drąsos stygium. Ameli pernelyg gerai pažįsta Monrevelį, kad juo abejotų – širdies gilumoje per daug jį myli, kad drįstų pasišaipyti iš tokio švento dalyko.

– Tada viskas aišku, aš turiu jus palikti! – sušunka kaštelionas, laistydamas ašaromis Ameli kelius, prie kurių dar sykį drįsta prisiliesti. – Jūs turite galią man įsakinėti! Ką gi! Savo širdyje rasiu jėgų jums paklusti. Tegu laimingas mirtingasis, kuriam jus palieku, pažįsta kainą to, ką jam užleidžiu! Tegu jis padaro jus laimingą – jūs to nusipelnėt. Ameli, jūs pasidalinsit su manimi savo džiaugsmu! Tai vienintelė malonė, kurios jūsų prašau; aš būsiu mažiau nelaimingas, žinodamas, kad jūs gyvenate laimėje.

Ameli negalėjo ramiai išklausyti šitų žodžių... Netikėtai ištryškusios ašaros ją išduoda, ir tada Monrevelis, spausdamas ją glėbyje, sušunka:

– Kokia laiminga akimirka! Aš pajutau sielvartą širdyje, kurią taip ilgai tikėjau esant mano! O brangioji Ameli! Juk netiesa, kad jūs mylite Saleną, jei apraudate Monrevelį? Pasakykit man, Ameli, vieną žodį, ir kad ir koks didelis bailys būtų tasai monstras, kuris jus iš manęs pagrobia, aš arba priversiu jį kautis, arba nubausiu jį sykiu ir už jo niekingą bailumą, ir už tai, kad jis drįsta rodytis jums akyse.

Bet Ameli atitoko: prigrasintai, kad gali viską prarasti, jai buvo per daug svarbu tebevaidinti tą rolę, kurią buvo liepta vaidinti, todėl ji nedrįso nė akimirką pasiduoti silpnumui.

– Aš nė neketinu slėpti ašarų, kurias jūs netikėtai pamatėte, riteri, – tvirtai atsakė. – Bet jūs blogai viską išsiaiškinat – aš tik mažumėlę pasigailėjau jūsų, ir jos pradėjo byrėti, nors meilė čia visai niekuo dėta. Nuo seno įpratusiai jus matyti, man skaudu jus prarasti, betgi tas mano liūdnumas pareina ne nuo kokio švelnesnio jausmo, o tik iš paprasčiausios draugystės.

– O teisingasai Dangau! – sušunka kaštelionas, – tai jūs atimat net paguodą, ką tik raminusią man širdį!.. Ameli, kokia jūs esat žiauri tam, kuris niekad niekuo jums nenusikalto, tik dievino jus! Tai ir šitas ašaras, kuriomis, tuštybės apimtas, ką tik didžiavausi, privalau priskirti jūsų gailesčiui? Nejau tik tokio jausmo galiu iš jūsų tikėtis?

Kažkas ėjo artyn, ir mūsų mylimieji buvo priversti išsiskirti – vienas su neviltim, žinoma, o kita – dėl tokios žiaurios prievartos skausmo gildoma širdžia... bet daug lengviau atsidususi, kad bent šis netikėtas susitikimas išvadavo ją nuo ilgesnių kančių...

Prabėgo dar daugel dienų, ir grafienė jomis pasinaudojo išdėstyti paskutinėms savo baterijoms, kai Monrevelis, vieną vakarą vienas ir beginklis grįždamas iš sodų gilumos, kur jį buvo nuvedusi melancholija, staiga buvo užpultas keturių vyrų, regis, ketinusių jį užmušti. Tačiau ir tokiomis pavojingomis aplinkybėmis jo neapleidžia drąsa – jis ginasi, nuveja šalin jį spaudžiančius priešus... šaukiasi pagalbos ir išsivaduoja, padedamas grafienės žmonių, atvykusių vos pasigirdus jo šauksmui. Ponia de Sanser, patyrusi apie jį ką tik ištikusį pavojų... klastingoji Sanser, žinojusi geriau nei kas kitas, kieno rankomis įvykdyta ši klasta, prašo Monrevelį prieš einant namo užsukti į jos apartamentus.

– Ponia, – sako kreipdamasis į ją kaštelionas, – aš nežinau, kas tieji, kurie kėsinasi į mano gyvybę, bet iki šiol nemaniau, kad jūsų pilyje kas nors galėtų užpulti beginklį riterį.

– Monreveli, – atsako grafienė, gerai matydama, kad jis dar susijaudinęs, – man sunku jus apsaugoti nuo šių pavojų, aš tik galiu padėti jums nuo jų apsiginti... Mes puolėme jūsų gelbėti, o ką aš dar galėjau padaryti? Jau sakiau, jūs turite reikalą su išdaviku, ir bergždžios bus jūsų pastangos kovoti su juo garbingais metodais – jis jų nepripažins, o jūsų gyvybei grės pavojus. Aš, žinoma, irgi norėčiau, kad jis būtų kuo toliau nuo mano namų, bet argi galiu uždrausti gyventi savo pilyje žmogui, kurį Burgundijos kunigaikštis man liepia priimti kaip žentą? Žmogui, kurį myli ir kurio mylima mano duktė? Būkit teisingesnis, riteri,

aš prisikentėjau tiek, kiek ir jūs; palyginkite tą naudą, kuri skatina mane taip elgtis, su ta gausybe saitų, siejančių mane su jūsų likimu. Nė kiek neabejoju, kad į jus kėsinosi Salenas; jis sužinojo apie priežastis, sulaikančias jus čia tuo metu, kai visi riteriai yra prie savo vadų; apie jūsų meilę, nelaimei, per daug žinoma, tikriausiai atsirado nediskretiškų žmonių... Salenas keršija ir, pernelyg gerai suprasdamas, kad kitaip negali jumis atsikratyti, kaip tik įvykdydamas nusikaltimą, jo ir griebiasi; pamatęs, kad nepasisekė, pamėgins dar sykį... Ak, švelnusis mano riteri, aš drebu... drebu dėl to dar labiau nei jūs...

– Ką gi, ponia, – atsikirto kaštelionas, – tada įsakykit jam nusimesti tuos niekam nenaudingus persirengėlio drabužius ir leiskit man jį pulti taip, kad priverščiau atsakyti tuo pačiu... Kas gi verčia Saleną slėptis, jeigu jis gyvena pas jus savo valdovo įsakymu? Nebent yra tos, kurios palankumo ieško, mylimas, o jūsų, ponia, globojamas?

– Mano globojamas? Riteri, nesitikėjau iš jūsų tokio įžeidimo... bet tai niekis, dabar ne laikas teisintis, tik atsakykim į jūsų teiginius, ir kai viską paaiškinsiu, pamatysite, ar aš pritariu dukters pasirinktiems metodams. Jūs klausiate manęs, kodėl Salenas slepiasi? Iš pradžių, rūpindamasi jūsų saugumu, to pareikalavau aš pati, ir jeigu jis ir toliau apsimetinėja, tai tik todėl, kad bijo; jis bijo jūsų, vengia, puola jus kaip išdavikas... Norite, kad leisčiau jums susikauti garbingoje dvikovoje? Patikėkit, Monreveli, jis nesutiks – jau sakiau jums; jeigu jam žinomi jūsų ketinimai, jis pasistengs imtis priemonių, ir aš nebegalėsiu daugiau už jus atsakyti. Mano padėtis jo atžvilgiu yra tokia, kad aš net negaliu jam papriekaištauti dėl to, kas įvyko; atsikeršyti galite tik jūs, tai priklauso tik nuo jūsų, ir aš labai jūsų gailausiu, jei nepasinaudosit teisėta keršto galimybe po tokio bjauraus jo pasielgimo. Argi turint reikalą su išdavikais privalu laikytis jų garbės įstatymų? Ir kaipgi jūs galite ieškoti kitų atsikeršijimo būdų, jei ne tų pačių, kuriais naudojasi jis, būdamas įsitikinęs, kad nepriims nė vieno tų, kuriuos jam pasiūlys jūsų dorumas? Ar neprivalote jo perspėti, riteri, ir apskritai nuo kada bailio

gyvybė yra tokia brangi, kad negalima jo atsikratyti be kovos? Paprastai varžomasi su garbingu žmogumi, ir tas, kuris norėjo atimti jums gyvybę, nužudomas; te jums pasitarnauja jūsų valdovų pavyzdys: kai Karolio Burgundiečio, kuris šiandien mus valdo, išdidumą paniekino hercogas Orleanietis, ar jis siūlė jam stoti į dvikovą, ar paprasčiausiai liepė jį nužudyti? Pastarasis variantas jam pasirodė tikresnis, juo ir pasinaudojo; o ar ne tas pat jam nutiko Montero, kai juo ėmė skųstis dofinas? Mūsų elgesys nėra nei mažiau garbingas, nei šaunus, riteri, kai turime atsikratyti sukčiumi, besikėsinančiu į mūsų gyvybę... Taip, Monreveli, taip, aš noriu, kad duktė būtų jūsų, noriu, kad gautumėt ją bet kokia kaina... Nesistenkit sužinoti, kokiais jausmais vadovaudamasi jinai geidžia jus turėti prie savo šalies... aš, be abejos, imčiau raudonuoti... o ir ši nevisiškai pasveikus širdis... Nesvarbu – jūs būsite mano žentas, riteri, būsite... Aš noriu jus matyti laimingus netgi savo laimės sąskaita... Išdrįskite dabar man pasakyti, kad aš globoju Saleną, išdrįskite tai pasakyti, mielas bičiuli, ir aš įgysiu teisę elgtis su jumis neteisingai, jeigu neįvertinsite iki šiol jums rodyto mano gerumo.

Susigraudinęs Monrevelis puola po kojų grafienei ir prašo atleisti, kad taip blogai apie ją galvojęs... Bet padaryti nusikaltimą – nužudyti Saleną – jam regis ne pagal jėgas.

– Ak, ponia! – sušunka raudodamas, – šitos rankos niekad neišdrįs įsmeigti durklo į krūtinę panašiam į mane žmogui, o ir žmogžudystė, pats baisiausias nusikaltimas...

– Tai jau ne nusikaltimas, jei jis padeda išgelbėti mūsų gyvastį... Bet koks jūs silpnavalis, riteri... ir kaip šis silpnumas nepritinka didvyriui! Tada gal paaiškinsit man, kaip jūs elgiatės, eidamas į mūšį? Argi šitie laurai, kuriais esate apvainikuotas, nėra pelnyti žmogžudysčių kaina? Jūs manote, kad galite leisti sau nusmeigti durklu savo kunigaikščio priešą ir drebate iš baimės, kai reikia nudurti savąjį. Ir koks tada turėtų būti tasai tironiškas įstatymas, galįs nustatyti tokį be galo skirtingą dviejų tų pačių veiksmų vertinimą? Ak, Monreveli, tada mes arba išvis neturime teisės niekad kėsintis į niekieno gyvybę, arba, jeigu

šitoks poelgis mums kartais gali pasirodyti teisėtas, tai tik todėl, kad yra padiktuotas keršto už įžeidimą... Bet ką aš čia kalbu, ir argi man tas rūpi! Drebėk, silpnavali, bailus žmogau, ir, absurdiškos baimės dėl įsivaizduojamo nusikaltimo apakintas, negarbingai atiduok tą, kurią myli, į monstro, kuris tau ją atima, rankas, ir žiūrėk, kaip tavo nelaimingoji, suviliotoji, nevilties apimta, išduota Ameli kankinasi patekusi į bėdą, kaip ji šaukiasi tavo pagalbos, o tu, klastingasai, vis tiek bemeiliji palikti nelaimingąją, kurią mylėjai, užuot teisingai ir nieko nelaukdamas atėmęs gyvybę niekingajam judviejų kankintojui.

Matydama Monrevelį dvejojant, grafienė galop pasitelkė visą savo išmonę, kad sušvelnintų tą siaubą, kuriam pati jį skatino, ir leido Monreveliui pajusti, kad jei toks pasielgimas yra neišvengiamas, tai esą labai pavojinga delsti; žodžiu, jei jis nepaskubėsiąs, tai ne tik jo gyvybei kiekvieną akimirką grėsiąs pavojus, bet jis net rizikuojąs savo akimis išvysti, kaip būsianti pagrobta jo mylimoji, nes Salenas, negalėdamas nepastebėti jos šaltumo, bet būdamas tikras, kad Burgundijos kunigaikštis pritars bet kokioms priemonėms, kurių imsiąsis, norėdamas gauti tą, kurią myli, tikriausiai pirmai progai pasitaikius pavogs ją, ir tai padarys labai nesunkiai, nes Ameli tam neprieštaraujanti; taigi grafienė taip įkaitina jaunojo riterio protą, kad šis su viskuo sutinka ir prie grafienės kojų prisiekia nudurti savo varžovą.

Iki to momento kerštingosios moters mintys, be abejo, atrodė dviprasmės, tačiau tolesni siaubingi įvykiai su kaupu jas paaiškins.

Monrevelis išėjo; bet greit persigalvojo ir, prigimties balsui, nepaisant jo valios, atkakliai besigrumiant su kerštingas mintis įkvėpusiu balsu, jis nenorėjo apsispręsti tol, kol nesugalvojo veikti taip, kaip jam liepė veikti sąžinė ir garbė; kitą dieną jis siunčia tariamajam Salenui kvietimą dvikovon, ir kone tą pačią valandą gauna tokį atsakymą:

Esu visai nelinkęs kautis dėl to, kas man priklauso, mirties tegali trokšti tik gražuolės atstumtas mylimasis; kai dėl manęs, aš myliu gyvenimą; ir kaipgi galėčiau jo nebranginti, jeigu kiekviena

jį sudaranti akimirka tokia neįkainojama manajai Ameli? Karoliui reikalingi didvyriai, tad jei norite kautis, skubėkit pas jį – patikėkit manimi, Marso pratybos jums tinka geriau nei meilės švelnumai; atsiduodami pirmiesiems, jūs pelnysit šlovę, o kiti, dėl kurių, be abejo, aš niekuo nerizikuoju, gali jums brangiai atsieiti.

Perskaitęs šiuos žodžius, kaštelionas sudrebėjo iš įniršio.

– Išdavikas! – sušuko, – jis grasina man ir nedrįsta gintis; dabar manęs niekas nelaiko; pagalvokim apie savo saugumą, stenkimės išsaugoti savo meilės objektą; neturiu svyruoti nė akimirkos. Didysis Dieve, ką aš čia kalbu... Jeigu ji myli jį... jeigu ir Ameli liepsnoja meile klastingajam varžovui, tai ar atimdamas jam gyvybę susigrąžinsiu savo mylimosios širdies palankumą? Ar išdrįsiu stoti jos akivaizdoje, susitepęs rankas to, kurį ji dievina, krauju?.. Šiandien esu jai niekas... o jei eisiu dar toliau, jinai pradės manęs nekęsti.

Tokios buvo nelaimingojo Monrevelio mintys... tokie buvo jį draskantys jausmai, kai, praėjus maždaug dviem valandoms po to, kai gavo atsakymą, kurį mes ką tik skaitėme, grafienė pasikvietė jį pas save.

– Norėdama išvengti jūsų priekaištų, – tarė vos jam įėjus, – aš ėmiausi pačių tikriausių priemonių, kad būčiau informuojama apie tai, kas čia dedasi; jūsų gyvybei gresia nauji pavojai, iškart rengiami du nauji nusikaltimai: praėjus valandai po saulės laidos, jus seks keturi vyrai, kurie tol neatstos nuo jūsų, kol nenudurs; tuo metu Salenas pagrobs mano dukterį; jei pasipriešinsiu, jis apie tai praneš kunigaikštienei ir pasiteisins, apkaltindamas mus abu. Jūs išvengsite pirmojo pavojaus, jei jus lydės šeši mano žmonės – jie lauks jūsų prie durų... Kai išmuš dešimt valandų, palikite sargybą, įsigaukite vienas į didžiąją skliautuotą salę, susisiekiančią su mano dukters kambariais; tą pačią valandą, apie kurią minėjau, Salenas eis per šią salę pas Ameli; ji laukia jo, jiedu išvyks prieš vidurnaktį. Tada... apsiginklavęs štai šiuo durklu... paimkit jį, Monreveli, noriu, kad paimtumėt jį iš mano rankų... – tada, sakau jums, jūs atsikeršysite už pirmąjį nusikaltimą ir užbėgsit už akių antrajam... Matot, neteisingasis

vyre, kad būtent aš noriu įduoti į rankas ginklą, kuris turi nubausti jūsų neapykantos objektą, būtent aš grąžinu jus pas tą, kurią, be abejo, mylite... Gal dar imsite man priekaištauti?.. Nedėkingasai, štai kaip aš atmoku už tavo panieką... Eik, bėk, keršyk, Ameli tavęs laukia mano glėbyje...

– Duokit jį šen, ponia, – tarė Monrevelis, iš begalinio pykčio pamiršęs neryžtingumą, – duokit jį, niekas daugiau man nekliudo su įniršiu užmušti savo varžovą; aš siūliau jam garbingus kovos būdus, jis atsisakė, jis bailys, todėl tegu gauna, kas Dievo skirta... Duokit, aš paklūstu jums...

Kaštelionas išeina... Vos tik palieka grafienę, šioji skubiai kviečiasi dukterį.

– Ameli, – sako jai, – mes dabar turim įsitikinti riterio meile, mes taip pat turim pasirodyti esą jo vertos; antraip visi nauji išbandymai būtų beprasmiai; taip, aš galų gale sutinku patenkinti jūsų norus; bet kadangi, nelaimei, Burgundijos kunigaikštis, be jokių abejų, atiduoda jus Salenui... ir kad yra daugiau negu tikra, jog nepraėjus nė savaitei jis bus čia, jums, jei norite priklausyti Monreveliui, belieka viena – bėgti; reikia padaryti taip, kad jis pagrobtų jus tarsi man nežinant ir kad tam tikslui pasinaudotų paskutiniu mano vyro pageidavimu; kad neigtų kada nors girdėjęs apie mūsų kunigaikščio valios pakeitimą, kad Monrevelis slapta susituoktų su jumis ir po to skubiai jotų prašyti kunigaikščio atleidimo. Jūsų mylimasis pripažino, kad šios sąlygos yra būtinos, ir su visomis sutiko; bet aš norėjau jus perspėti pirmiau, nei jis prisipažins jums... Kaip jums patinka mano sumanymas, dukra? Gal atrodo nepatogus ar neprideramas?

– Jis būtų įvykdytas, ponia, – atsakė Ameli drauge su pagarba ir dėkingumu, – ir be jūsų sutikimo. Bet dabar, kai teikiatės jam pritarti, man belieka apkabinti jūsų kelius, kad tokiu būdu paliudyčiau, kaip jautriai priimu tai, ką jūs maloningai teikiatės dėl manęs padaryti.

– Tada negaiškim nė minutės, – atsakė klastingoji moteris, kurią dukters ašaros vėl įžeidė. – Monrevelis viską žino; bet svarbiausia – jums reikia persirengti, būtų neatsargu, jei kas jus

atpažintų prieš atsiduriant mylimojo pilyje, ir dar nemaloniau būtų, jei atsitiktinai sutiktumėte Saleną, kurio mes laukiam kiekvieną dieną. Taigi apsivilkite šitais drabužiais, – kalbėjo toliau grafienė, duodama dukrai tuos drabužius, kuriais vilkėjo apsimetėlis Salenas, – ir eikit į savo kambarį, kai tik dešimtą valandą sargybinis ims pūsti ragą; tai sutarta valanda, valanda, kai Monrevelis ateis pas jus; arkliai jūsų laukia, ir judu nedelsdami nė minutės iškeliausite.

– O garbioji motina! – sušuko Ameli, puldama į grafienės glėbį. – Jeigu galėtumėte mano širdyje įžvelgti jausmus, kuriuos man sukeliate... jei galėtumėt...

– Ne, ne, – nutraukė ją ponia de Sanser, išsivaduodama iš dukters rankų, – be reikalo dėkojat. Jei būsite laiminga jūs, tai būsiu ir aš – dabar tik pasirūpinkim jūsų persirengimu.

Sutarta valanda artėjo. Ameli paima jai duodamus drabužius. Grafienė nepraleidžia nė smulkmenos, kad dukra būtų kuo panašesnė į jaunąjį Klotildos giminaitį, Monrevelio laikomą senjoru Salenu; grafienė pritaiko visus savo sugebėjimus, ir Monrevelis tikrai apsiriks.

Pagaliau lemtingoji valanda išmuša...

– Eikit, – sako grafienė. – Lėkit, dukra, mylimasis jūsų laukia.

Ši įdomi būtybė, bijodama, kad dėl skubaus išvykimo daugiau nepasimatys su motina, ašarodama puola prie jos krūtinės. Grafienė gan sukta moteris, todėl norėdama nuslėpti savo žiaurų sumanymą, tarsi švelnumo perimta apkabina dukterį ir drauge su ja išlieja keletą ašarų. Ameli atsiplėšia nuo jos, bėga į savo kambarį; atidaro duris į niūrią salę, kurią vos vos šviečia silpna šviesa ir kur Monrevelis su durklu rankoje laukia savo varžovo, norėdamas jį parblokšti žemėn. Vos tik pamato kažkokią žmogystą, visa savo apranga panašią į tariamą priešą, aršiai puola į priekį, aklom smogia durklu ir palieka gulėti ant grindų paplūdusią kraujais brangiąją būtybę, už kurios gyvastį būtų tūkstantį kartų paaukojęs savąją.

– Išdavike! – sušunka bemat su žibintu pasirodžiusi gra-

fienė. – Štai kaip aš atsikeršiju už tavo panieką. Pasižiūrėk, kokią klaidą padarei, ir paskui gyvenk, jei gali.

Ameli dar alsuoja ir dejuodama spėja ištarti keletą žodžių Monreveliui.

– O švelnusis drauge, – šnabžda, nusilpusi nuo skausmo ir netekusi gausybės kraujo... – Ką aš padariau, kad pelnyčiau mirtį nuo tavo rankos? Tai gal čia tos pinklės, kurias man rezgė mano motina? Eik, aš tau nepriekaištauju: Dangus mane apšvietė paskutinę akimirką... Monreveli, atleisk man, kad slėpiau nuo tavęs savo meilę. Tu privalai žinoti, kas mane vertė tai daryti; te mano paskutiniai žodžiai bent įtikina tave, kad tu neturėjai nuoširdesnės draugės kaip aš... kad mylėjau tave labiau už savo gyvybę ir kad mirštu, dievindama tave.

Bet Monrevelis nieko nebegirdi. Atsiklaupęs, prigludęs prie kraujuojančio Ameli kūno, bando gaivinti šitą mielą dvasią, pūsdamas į ją savąją, degančią meile ir viltimi... Jis čia rauda, čia kaltina save ir prakeikia šlykštųjį šio nusikaltimo autorių. Staiga atsistoja ir su įniršiu sušunka grafienei:

– Ko tu iš šio niekingo poelgio viliesi? Gal šitaip tikėjaisi patenkinti savo siaubingus geidulius? Gal manei, kad Monrevelis yra toks silpnavalis, kad galėtų pergyventi tą, kurią dievina?.. Šalin, šalin, nes aš dabar už nieką neatsakyčiau, jei tavo piktadaryščių pašiurpintas imčiau jas plauti tavo krauju...

– Smok, – tarė priblokšta grafienė, – smok, štai mano krūtinė; manai, kad dabar, kai viltis turėti tave man amžinai atimta, aš branginu savo gyvybę? Aš norėjau atsikeršyti, norėjau atsikratyti šlykščios varžovės, ir aš nebetrokštu nei pergyventi savo nusikaltimo, nei nevilties. Bet gyvybę man teatima tavo ranka, aš geidžiu mirti tik nuo tavo smūgių... Na, kas tave sulaiko?.. Baily, negi dar per mažai tave įžeidžiau? Kas gi tramdo tavo pyktį? Užsidek kerštо fakelą šitam brangiam kraujyje, kurį priverčiau tave pralieti, ir negailėk tos, kurios tikriausiai nekenti ir kuri negali liautis tave dievinusi.

– Monstre! – sušuko Monrevelis, – tu neverta mirties... aš nenoriu atsikeršyti... Gyvenk kaip šios žemės siaubas, gyvenk

draskoma sąžinės graužaties; tegu visa, kas alsuoja, šlykštisi tavo piktadarybėmis ir niekina tave; tegu kiekvieną mirksnį tavo išgąsdinta dienos šviesa tampa tau nepakeliama; bet žinok, kad tavo niekšybės neatims iš manęs tos, kurią dievinu... Mano siela nueis paskui ją prie Amžinybės slenksčio. Mudu abu melsimės Dievui prieš tave.

Sulig šiais žodžiais Monrevelis nusiduria ir, išleisdamas paskutinį atodūsį, apsikabina savo brangiausiąją ir taip stipriai suspaudžia ją glėbyje, kad jokia žmogiška jėga negalėjo jų išskirti... Abu buvo paguldyti į vieną grabą ir pastatyti pagrindinėje Sansero bažnyčioje, kur tikri mylimieji ateina retkarčiais išlieti ašarų ant jų kapo ir su grauduliu perskaityti eilių, iškaltų marmure, po kuriuo jie ilsisi, ir kurias teikėsi sukurti pats Liudvikas XII:

Raudokit, mylimieji, – i:· jie, kaip jūs, mylėjos,
Nors moterystės džiaugsmo nepatyrė.
Graži draugystė juodu siejo,
Bet kerštas amžinai išskyrė.

Tik viena grafienė pergyveno savo nusikaltimus, bet tam, kad apraudotų juos visą gyvenimą; pasinešusi į begalinį pamaldumą, mirė ji po dešimties metų kaip Oksero vienuolė ir paliko savo atsivertimo šviesos nušviestą ir iš tikro nuoširdžios atgailos sugraudintą vienuoliją.

EŽENI DE FRANVAL
TRAGIŠKA APYSAKA

Vienintelis tikslas, paskatinęs mus apsakyti šią istoriją, – pamokyti žmogų ir atversti jį į dorovingumą. Kad ją skaitydamas suvoktų, koks baisus pavojus kas valandėlę tyko tų, kurie viską sau leidžia, norėdami patenkinti savo geismus! Tegul jie įsitikina, kad nuo klystkelių negali apsaugoti nei geras auklėjimas, nei turtai, nei talentai, nei gamtos dovanos, jei jų vertės neiškelia ir nepalaiko santūrumas, gražus elgesys, dorybingumas ir kuklumas: štai kokias tiesas norėjome priminti. Tebūnie mums atleista už siaubingas žiauraus nusikaltimo smulkmenas, kurias esame priversti papasakoti; argi įmanoma įkvėpti pasibjaurėjimą panašiais iškrypimais, neturint drąsos nupiešti juos be jokios skraistės?

Retai kada vienas žmogus būna apdovanotas viskuo, ko reikia jo klestėjimui; jeigu gamta buvo jam palanki, tai fortūna pagailėjo savo dovanų; o jeigu fortūna apipylė jį malonėmis, tai nuskriaudė gamta; matyt, Dangaus ranka norėjo parodyti mums, kad kiekvienai būtybei, kaip ir didingiausiems jos darbams, pusiausvyros įstatymai – tai svarbiausi Visatos įstatymai, kuriems paklūsta visi reiškiniai, visi augalai ir visi gyviai.

Franvalis gyveno Paryžiuje, kur buvo gimęs, turėjo keturiasdešimt tūkstančių livrų rentos, puikų stotą, kuo maloniausią išvaizdą ir visokeriopų talentų; bet po šita žavinga išore slypėjo įvairiausios ydos, deja, ir tokios, kurios, užvaldžiusios žmogų ir tapusios įpročiu, taip greit atveda į nusikaltimą. Nežabota vaizduotė, piešianti neįmanomus paveikslus, buvo pirmas Franvalio trūkumas; niekas nuo jo nepasitaiso, ir kuo silpnesnis žmogus, tuo labiau paklūsta jo įtakai; kuo mažiau gali, tuo daugiau imasi;

kuo mažiau daro, tuo daugiau prisigalvoja; sulig kiekvienu amžium kyla naujų sumanymų, ir persisotinimas anaiptol neatvėsina, o verčia išgalvoti vis pražūtingesnių įmantrybių.

Kaip jau sakėme, Franvalis su kaupu turėjo visokiausių jaunystės džiaugsmų, visokiausių ją puošiančių talentų; bet jis buvo kupinas paniekos moralinėms ir religinėms priedermėms, tad mokytojai jam negalėjo įskiepyti nė vienos iš jų.

Tokiame amžiuje, kai pavojingiausios knygos lengvai patekdavo į vaikų, kaip ir į jų tėvų bei guvernantų, rankas, kai sistemos lengvabūdiškumas buvo pateikiamas kaip filosofija, netikėjimas – kaip tvirtybė, pasileidimas – kaip vaizduotės žaismas, jaunojo Franvalio būdas kėlė tik šypseną; jeigu jį ir pabardavo, tai apsisukę vėl puldavo girti. Franvalio tėvas, didelis madingų sofizmų gerbėjas, pirmasis skatino sūnų *iš esmės* pamąstyti apie visus šiuos dalykus; jis pats duodavo sūnui kūrinių, padedančių kuo greičiau jį ištvirkinti; koks mokytojas po viso šito būtų išdrįsęs dėstyti kitokius principus, negu skelbė namų galva, kuriam jie turėjo paklusti?

Kaip jau ten buvo, taip, bet Franvalis gana jaunas neteko tėvų, ir kai jam sukako devyniolika metų, senas dėdė, kuris netrukus pasimirė, užrašė jam visą turtą su sąlyga, kad sūnėnas greit ves.

Paveldėjus tokį turtą, ponui de Franvaliui nebuvo sunku susiieškoti nuotaką; atsirado aibė gerų partijų, bet jaunuolis maldavo dėdę parinkti jam tik jaunesnę merginą, turinčią kuo mažiau giminių, todėl senasis ponas, norėdamas įtikti sūnėnui, atkreipė dėmesį į panelę de Farnej, bankininko dukterį, gyvenančią tik su motina, tiesa, dar gana jauną, bet užsitikrinusią šešiasdešimties tūkstančių livrų rentą; panelė de Farnej turėjo penkiolika metų ir buvo dailiausios, kokią tik tada galėjai rasti Paryžiuje, išvaizdos... angeliškas subtilių bruožų veidelis, spindintis skaistybe ir lipšnumu, meile ir žavesiu... puikūs geltoni, iki juosmens vilnijantys plaukai, didelės mėlynos akys, šviečiančios drovumu ir meilumu, plonas, lankstus ir liaunas liemuo, lelijos švelnumo ir rožės gaivumo oda... Merginai netrūko talen-

tų, ji buvo nepaprastai lakios vaizduotės, bet truputį liūdna, paženklinta ta tylia melancholija, kuri traukia prie knygų ir vienatvės; atrodo, tokiomis savybėmis gamta apdovanoja tik tas būtybes, kurias savo ranka pasmerkia nelaimėms, ir tarsi norėdama jas palengvinti, įdiegia jaudinantį mokėjimą niūriai mėgautis tomis nelaimėmis ir ašaras vertinti labiau už tuščius džiaugsmus, kur kas blankesnius ir lėkštesnius.

Ponia de Farnej, tada trisdešimt dvejų metų, buvo tokia pat protinga ir žavi kaip duktė, tik gal kiek per daug santūri ir griežta; trokšdama laimės savo vieninteliam vaikui, dėl šių vedybų ji tarėsi su visu Paryžium; kadangi neturėjo giminių ir patarimą galėjo gauti vien iš keleto atitolusių draugų, kuriems buvo vis tiek, jie greitai įtikino motiną, kad jos dukrai besiperšantis jaunikis – geriausia partija Paryžiuje ir kad ji padarytų nedovanotiną kvailystę, jeigu nepasinaudotų tokia galimybe; ji ja pasinaudojo, ir gana turtingi jaunieji, įsigiję nuosavą namą, apsigyveno jame nuo pat pirmųjų dienų.

Jaunojo Franvalio širdyje nebuvo vietos tokioms ydoms, kaip vėjavaikiškumas, netvarkingumas, neapdairumas, kurios trukdo jaunuoliui suaugti į vyrus nesulaukus trisdešimties metų; Franvalis buvo tvirtos valios, mėgo tvarką, mokėjo žiūrėti namus, taigi turėjo visas savybes, reikiamas šeimyninei laimei. Jo ydos buvo visai kitokio pobūdžio, veikiau brandaus amžiaus nedorybės negu jaunystės paklydimai: veidmainiškumas, intrigų pomėgis, piktumas, klastingumas, egoizmas, neregėtas suktumas, apgaulingumas – ir visa tai slėpė išorinis žavesys, mūsų jau minėti talentai, net gražbylystė... begalinis proto lankstumas ir labai patraukli išvaizda. Toks buvo žmogus, kurio portretą ketiname nupiešti.

Panelė de Farnej, pagal paprotį susipažinusi su savo jaunikiu šiek tiek daugiau kaip mėnesį prieš vestuves, suklaidinta netikro blizgesio, įkliuvo į spąstus; jai nepakako dienos juo atsigėrėti, jinai jį dievino, ir tas dievinimas pasiekė tokią ribą, kad net imta bijoti, kad kas nenutiktų šitai jaunai būtybei, jeigu kokia bėda sudrumstų šios santuokos malonumus, kur, kaip pati sakėsi, buvo vienintelė jos gyvenimo laimė.

O Franvalis, filosofas santykiuose su moterimis, kaip ir visur kitur, elgėsi su savo žavinga žmona šaltų šalčiausiai. "Mums priklausanti moteris, – sakė jis, – tai individas, kurį papročiai padaro mūsų vergu. Ji privalo būti švelni, paklusni... pakankamai dorybinga, nors aš ir nepaisau prietarų apie nešlovę, kurią, girdi, užtraukia žmona, imdama mėgdžioti mūsų ištvirkavimus. Tik negalima pakęsti, kad kas nors įsivaizduotų pasisavinęs mūsų teises. Visa kita neturi jokios reikšmės šeimyninei laimei".

Kai vyro tokia nuomonė, nesunku atspėti, kad su juo likimą sujungsiančios vargšės merginos kelias nebus rožėmis klotas. Dora, jautri, gražiai išauklėta, ant meilės sparnų skrendanti pildyti visų norų, kuriuos bepareikštų jos širdžiai vienintelis pasaulyje žmogus, ponia de Franval pirmuosius metus nešiojo savo grandines, neįtardama, kad tai vergystės grandinės; jam buvo smagu žiūrėti, kaip ji rankioja trupinius nuo vedybų stalo ir dar džiaugiasi, kad jų jai likę, kaip visas savo žinias, visą dėmesį sutelkia į tas trumpas švelnumo valandėles, stengdamasi, kad Franvalis gautų viską, kas, jos manymu, reikalinga dievinamo vyro pasitenkinimui.

Geriausias įrodymas, jog Franvalis ne visada vengė savo vedybinių pareigų, buvo tas, kad jo žmona, tada jau sulaukusi šešiolikos su puse, pirmaisiais vedybinio gyvenimo metais pagimdė dukterį, dar gražesnę už motiną, kurią tėvas iškart pavadino Eženi... Eženi, šlykščiausias ir kartu gražiausias gamtos kūrinys.

Ponas de Franvalis, kuris nuo pat šitos mergaitės gimimo, be abejonės, kūrė bjauriausius planus, tuoj pat atskyrė ją nuo motinos. Iki septynerių metų Eženi buvo atiduota moterims, kuriomis Franvalis pasitikėjo: jos apsiribojo tinkamo charakterio formavimu ir išmokė mergaitę skaityti, tačiau, gink Dieve, nediegė nei religinių, nei moralinių principų, kuriuos tokio amžiaus vaikai paprastai jau žino.

Ponia de Farnej ir jos duktė, labai pasipiktinusios dėl tokio elgesio, apipylė priekaištais poną de Franvalį, kuris šaltai atsakė ketinąs padaryti savo dukterį laimingą ir nenorįs kimšti jai į

galvą chimerų, tik gąsdinančių žmones ir neduodančių jokios naudos; mergaitė, kuriai tereikia išmokti patikti, puikiausiai gali apsieiti be fantastinių nesąmonių, kurios tik drumstų jai ramybę ir neteiktų nei peno dvasiai, nei žavesio kūnui. Tokios kalbos baisiausiai nepatiko poniai de Farnej, kuri, toldama nuo šio pasaulio malonumų, vis labiau grimzdo į dangiškus apmąstymus; pamaldumas – būdinga silpnybė artėjant senatvei arba silpstant sveikatai. Aistrų sūkuryje ateitis, atrodanti tokia tolima, dažniausiai niekam nerūpi, bet kai jos truputį aprimsta... kai ima artintis rūsčioji diena... kai pagaliau visi mus palieka, puolame prie Dievo, apie kurį girdėjome vaikystėje, ir jei, anot filosofų, šios iliuzijos tokios pat klaidingos kaip ir kitos, tai bent jau ne tokios pavojingos.

Franvalio uošvė, neturėdama giminių... nelabai pasitikėdama savimi ir klausydama, kaip jau sakėme, ką patars atsitiktiniai draugai... kurie dingsta, vos tik tau ko nors iš jų prireikia... priversta pradėti kovą su jaunu, maloniu, tvirtai ant kojų stovinčiu žentu, po ilgų galvojimų nusprendė, kad užteks pabarimo ir neverta imtis griežtų priemonių prieš žmogų, kuris galėtų nuskurdinti motiną ir uždaryti dukterį, jei ji išdrįstų su juo lygintis, todėl tik truputį papriekaištavo ir nutilo, pamačiusi, kad tai nieko gero neduos.

Franvalis, įsitikinęs savo pranašumu, matydamas, kad jo bijomasi, greit visai nustojo varžytis ir, tik dėl visuomenės akių laikydamasis šiokio tokio padorumo, žengė tiesiai į savo siaubingą tikslą.

Kai Eženi sukako septyneri metai, Franvalis atvežė ją pas žmoną; ši švelni motina, nemačiusi savo vaiko nuo pat gimimo, be perstojo glamonėjo dukterį, ištisas valandas laikė prispaudusi prie krūtinės, bučiavo ir laistė ašaromis. Ji norėjo sužinoti, ką duktė moka; bet Eženi nemokėjo nieko daugiau, tik laisvai skaityti, buvo kuo geriausios sveikatos ir graži kaip angelas. Dar vieną nusivylimą ponia de Franval patyrė sužinojusi, kad jos duktė tikrų tikriausiai nežino net svarbiausių religijos tiesų.

– Bet, pone, – kreipėsi ji į vyrą, – nejau auklėjate ją tik

šiam pasauliui? Argi nepagalvojat, kad ji čia gyvens akimirką, kaip ir mes visi, o paskui nugrims į amžinybę, kuri bus jai pražūtinga, jeigu atimsite tai, kas teikia laimę pas Aukščiausiąjį Kūrėją, leidusį jai gimti.

– Jei Eženi nieko nežino, ponia, – atsakė Franvalis, – jeigu nuo jos rūpestingai slepiamos šitos maksimos, tai dėl to ji nebus nelaiminga, nes jeigu jos tikros, tai Aukščiausiasis per daug teisingas, kad baustų ją už nežinojimą, o jei klaidingos, kam reikia apie jas kalbėti? Kai dėl kitų jos auklėjimo rūpesčių, prašau palikti juos man. Nuo šiandien aš būsiu jos mokytojas, ir užtikrinu jus, kad po keleto metų jūsų duktė pralenks visus savo amžiaus vaikus.

Ponia de Franval pamėgino priešintis, į pagalbą proto argumentams pasitelkdama širdies iškalbą ir ašaras, tačiau Franvalis, nė kiek nesuminkštėjęs, jų, rodos, nė nepastebėjo. Jis liepė išvesti Eženi ir pareiškė žmonai, kad jei ji susimanysianti prieštarauti dėl auklėjimo, kurį jis ketinąs duoti savo dukteriai, arba pamėginsianti diegti kitokius principus, negu jis jai skiepysiąs, tai neteks malonumo ją matyti, nes jis išsiųsiąs dukterį į vieną iš savo pilių ir ji niekada daugiau iš ten neišeisianti. Ponia de Franval, įpratusi paklusti, nutilo; ji tik maldavo vyrą neišskirti jos su brangiąja būtybe ir verkdama pažadėjo netrukdyti auklėti dukters taip, kaip jis numatė.

Nuo to laiko panelė de Franval buvo įkurdinta puikiuose kambariuose greta tėvo kambarių su aštraus proto guvernante ir jos padėjėja, kambarine ir dviem savo amžiaus mergaitėmis, pristatytomis ją linksminti. Jai buvo pasamdyti rašymo, piešimo, eiliavimo, gamtos istorijos, deklamacijos, geografijos, astronomijos, anatomijos, graikų, anglų, vokiečių, italų kalbų, fechtavimosi, šokių, jojimo ir muzikos mokytojai. Eženi bet kokiu metų laiku kasdien keldavosi septintą valandą; lakstydama po sodą, suvalgydavo storą riekę ruginės duonos – tai būdavo jos pusryčiai; aštuntą grįždavo ir truputį pabūdavo pas tėvą, kuris išdykaudavo su ja arba mokydavo mažų aukštuomenės gudrybių; iki devintos ruošdavosi pamokoms; tada ateidavo pirmasis mokytojas; iki

dviejų valandų ji jų priimdavo penkis. Pietūs jai būdavo patiekiami atskirai kartu su dviem draugėmis ir pirmąja guvernante. Juos sudarydavo daržovės, žuvys, pyragaičiai ir vaisiai; niekada jokios mėsos, sriubos, vyno, likerio, kavos. Nuo trečios iki ketvirtos Eženi vėl eidavo į sodą pažaisti su mažosiomis draugėmis; čia jos kartu žaisdavo sviediniu, balionu, kėgliais, kamuoliuku, eidavo lenkčių; jos vilkėdavo patogius drabužius, tinkančius tam sezonui; niekas nevaržė jų kūno; jų niekada nekišdavo į juokingus banginio ūsų korsetus, lygiai pavojingus ir skrandžiui, ir krūtinei: trukdydami jaunai būtybei kvėpuoti, jie skatindavo plaučių ligas. Nuo ketvirtos iki šeštos valandos pas panelę de Franval vėl ateidavo mokytojai; kadangi visi tą pačią dieną nespėdavo, kiti ateidavo sekančią. Tris kartus per savaitę Eženi su tėvu lankydavo spektaklius, kur sėdėdavo mažose atskirose ložėse, metams jai išnuomotose. Devintą ji grįždavo ir vakarieniaudavo. Tada gaudavo tik daržovių ir vaisių. Keturis kartus per savaitę nuo dešimtos iki vienuoliktos Eženi žaisdavo su savo tarnaitėmis, skaitydavo romanus, paskui eidavo gulti. Tris likusias dienas, kai Franvalis vakarieniaudavo namuose, ji praleisdavo viena tėvo kambaryje, ir tas laikas būdavo skirtas tam, ką Franvalis vadindavo *savo pamokomis*. Tada jis ir dėstydavo dukteriai savo požiūrį į moralę ir religiją; pirmiausia pateikdavo, ką tais klausimais galvoja įvairūs žmonės, o paskui – savo paties nuomonę.

Iš guvaus proto, įvairiapusiškų žinių, karšto būdo ir jau bundančių aistrų nesunku buvo spręsti, kaip tokia sistema veikė Eženi sielą; bet kadangi nedorasis Franvalis siekė ne tik lavinti protą, jo pamokos dažniausiai uždegdavo ir širdį; ir tas šlykštus žmogus taip sugebėjo patikti savo dukteriai, taip meistriškai palenkė ją į save, pasirodė toks reikalingas jos mokymuisi ir malonumams, su tokiu įkarščiu stengėsi atspėti visus jos norus, kad Eženi pačioje geriausioje kompanijoje nerasdavo nieko mielesnio už savo tėvą; anksčiau, negu jis pats suvokė, silpna, nekalta būtybė jaunoje širdyje pajuto visus draugystės, dėkingumo ir švelnumo jausmus, kurie neišvengiamai virsta aistringa meile;

visame pasaulyje ji tematė vieną Franvalį; jai rūpėjo tik jis, ir ji tiesiog pasišiaušdavo vien nuo minties, kad kas nors gali juos išskirti; ji būtų paaukojusi jam ne tik savo garbę, ne tik grožį – sudėti tokią auką jaudinančiam dievinimo objektui jai atrodė pernelyg menka – ji būtų jam paaukojusi savo kraują ir net gyvybę, jei šis švelnus sielos draugas būtų pareikalavęs.

Tačiau visai kitokius jausmus panelė de Franval jautė savo dorai, nelaimingai motinai. Tėvas apsukriai kartodavo dukrai, kad ponia de Franval, būdama jo žmona, reikalauja tiek dėmesio, jog dažnai jis negali padaryti dėl savo brangiosios Eženi to, ką liepia širdis, ir taip rado būdą pasėti šitos jaunos būtybės sieloje daugiau neapykantos ir pavydo negu pagarbos ir meilės, kurią ji turėjo jausti tokiai motinai.

– Mano drauge, mano broli,– kartais sakydavo Eženi Franvaliui, kuris nenorėjo, kad duktė kitaip į jį kreiptųsi, – ta moteris, kurią tu vadini savo žmona, ta būtybė, kuri, anot tavęs, paleido mane į pasaulį, per daug reikli, nes norėdama visada turėti tave prie savęs, ji atima iš manęs laimę būti su tavimi... Puikiai matau, tu mieliau leidi laiką su ja negu su savo Eženi. O aš, aš nekęsiu kiekvieno, kuris bandys pavogti iš manęs tavo širdį.

– Mano mieloji drauge, – atsakydavo Franvalis, – niekas visame pasaulyje neturės į mane daugiau teisių negu tu. Saitai, jungiantys tą moterį su tavo geriausiu draugu, atsirado iš tradicijos bei socialinių susitarimų, į kuriuos aš žiūriu filosofiškai, ir tie saitai niekad nebus stipresni už saitus, kurie mus riša... Tu visada būsi mylimiausia, Eženi, tu būsi mano angelas ir šviesa, sielos užuovėja ir gyvenimo paskata.

– O! Kokie saldūs žodžiai! – atsakydavo Eženi. – Dažnai juos kartok, mano drauge... Kad tu žinotum, kaip mane glosto tavo meilumas!

Ir paėmusi Franvalio ranką, priglausdavo prie širdies.

– Štai, klausyk, aš jį jaučiu čia, – sakydavo ji.

– Tavo švelnios glamonės mane tuo įtikina, – atsakydavo Franvalis, spausdamas ją glėbyje.

Ir šitaip tas klastūnas be jokio sąžinės graužimo galutinai suviliojo nelaimingąją.

Tuo tarpu Eženi ėjo keturiolikti metai, ir Franvalis nusprendė, kad jau laikas skinti savo nusikaltimo vaisius. Drebėkime!.. Jis taip ir padarė.

Tą dieną, kai Eženi sulaukė to amžiaus, arba tikriau, kai jai sukako lygiai keturiolika, jie abu buvo kaime, be giminių, be įkyrių svečių, ir grafas, įsakęs papuošti dukterį taip, kaip kažkada buvo puošiamos nekaltos mergaitės Veneros šventyklai, apie vienuoliktą valandą ryto įvedė ją į svetainę, kur tvyrojo geidulinga atmosfera, gazinėmis užuolaidomis užleisti langai temdė dienos šviesą, baldai buvo nukloti gėlėmis. Vidury stovėjo rožėmis apipintas sostas; Franvalis privedė prie jo dukterį.

– Eženi, – tarė jis, sodindamas ją į sostą, – būk šiandien mano širdies karalienė ir leisk tave garbinti atsiklaupus ant kelių.

– Tau mane garbinti, broli mano! Juk tai aš tau už viską dėkinga, juk tai tu mane sukūrei, tu mane suformavai... Ak! Verčiau leisk pulti tau po kojų, tai mano vienintelė vieta, ten aš kvėpuoju vienu oru su tavimi.

– O, mano švelnioji Eženi, – sušuko grafas, sėsdamasis prie jos ant gėlių patalo, skirto jo triumfui, – jei tu tikrai už ką nors man dėkinga, jei tavo jausmai tokie nuoširdūs, kaip sakai, ar žinai būdą, kaip man tai įrodyti?

– Koks jis, mano broli? Sakyk greičiau, kad tuoj pat galėčiau juo pasinaudoti.

– Visą grožį, kuriuo gamta taip gausiai tave apdovanojo, Eženi, visus kerus, teikiančius tau tokio žavesio, turi dabar pat man paaukoti.

– Ką čia kalbi? Argi ne tu viso to šeimininkas? Argi tavo kūrinys nepriklauso tau, argi kitas gali juo naudotis?

– Bet žinai žmonių prietarus...

– Tu jų nuo manęs neslėpei.

– Aš nenoriu jų peržengti be tavo sutikimo.

– Argi tu jų neniekini kaip ir aš?

– Žinoma, bet nenoriu būti tavo tironas, o juo labiau – suvedžiotojas. Vien iš meilės noriu gauti malonių, kurių geidžiu. Tu pažįsti pasaulį, aš neslėpiau nuo tavęs jokių jo grožybių. Uždaryti tave nuo vyrų akių, rodyti tik save vieną – būtų buvusi manęs neverta apgavystė. Jei žemėje yra žmogus tau brangesnis už mane, tučtuojau pasakyk jo vardą, ir aš eisiu į pasaulio kraštą parvesti jo į tavo glėbį. Žodžiu, aš trokštu tik tavo laimės, angele mano, tavo laimė man svarbiau už manąją. Tie saldūs malonumai, kuriuos gali dovanoti, bus niekas be tavo meilės. Taigi spręsk, Eženi. Atėjo aukos valanda, tu turi būti paaukota. Bet pati išsirink žynį, aš atsižadu palaimos, kurią man suteiktų šis vardas, jei ji paeitų ne iš tavo sielos. Ir jeigu pasirinksi kitą, aš išliksiu tavęs vertas ir, atvesdamas tą, kurį myli, pelnysiu nors tavo švelnumą, jei negaliu užvaldyti širdies. Negalėdamas tapti Eženi meilužiu, būsiu jos draugas.

– Tu būsi viskas, broli, tu būsi viskas, – atsakė Eženi, degdama meile ir geismu. – Kam gi daugiau turėčiau save paaukoti, jeigu ne tam vieninteliam, dievinamam! Kokia būtybė pasaulyje vertesnė už tave tų menkų žavumynų, kurių tu geidi... ir kuriuos jau karštai glamonėja tavo degančios rankos! Argi nematai, kad apimta ugnies aš, kaip ir tu, trokštu greičiau pažinti malonumus, apie kuriuos kalbi? Ak! Imk mane, imk, švelnusis broli, geriausias drauge, paaukok savo Eženi. Paguldyta ant altoriaus tavo brangių rankų, ji amžinai triumfuos.

Įsiaistrinęs Franvalis, kuris griebėsi tokių subtilybių, kaip žinome, nebūdingų jo charakteriui, tik norėdamas mikliau suvilioti auką, tuoj pat pasinaudojo dukters patiklumu ir, pašalinęs visas kliūtis tiek principais, kuriais penėjo šitą sielą, išalkusią visokiausių įspūdžių, tiek klasta, kuria galutinai susuko jai galvą paskutinę valandėlę, jis pasiekė savo šlykštų tikslą ir nebaudžiamas pats atėmė nekaltybę, kurią gamta ir tėvo vardas įpareigojo saugoti.

Daug dienų prabėgo abipusiam svaiguly. Eženi, pribrendusi meilės džiaugsmams, padrąsinta auklėjimo, su užsidegimu jiems

atsidavė. Franvalis atskleidė jai visas meilės paslaptis, parodė visus būdus; juo išradingiau jis garbino jos grožybių altorius, juo tvirčiau rišo ją prie savęs. Ji norėjo priimti jį vienu metu tūkstantyje savo šventovių, kaltino draugą nepakankamu vaizduotės vingrumu; jai rodėsi, kad jis kažką nuo jos slepia. Ji skundėsi savo amžium ir nepritykimu, dėl ko buvo, kaip pati manė, ne tokia gundanti; ir jeigu troško įgyti kuo daugiau žinių, tai tik tam, kad nepražiopsotų jokio būdo, uždegančio meilužio aistras.

Juodu sugrįžo į Paryžių, bet nusikalstami malonumai, kuriais mėgavosi šis ištvirkęs žmogus, taip švelniai glostė kūną ir dvasią, kad nepastovumas, paprastai padarantis galą visoms jo meilės intrigoms, nepajėgė nutraukti šitų ryšių. Jis beprotiškai įsimylėjo, ir iš šitos pavojingos aistros neišvengiamai turėjo atsirasti žiauriausias abejingumas žmonai... Kokia auka, deja! Trisdešimt vienerių metų ponia de Franval buvo pražydusi visu savo nepaprastu grožiu; be paliovos graužiančio liūdesio šešėlis teikė jai dar daugiau patrauklumo; paplūdusi ašaromis, nukamuota sielvarto, ant baltos kaip alebastras krūtinės išsidraikiusiais gražiais plaukais, su meile priglaudusi lūpas prie brangaus savo neištikimo tirono portreto, ji buvo panaši į tas gražias liūdinčias madonas, kurias tapė Mikelandželas; tačiau ji nežinojo, kokios kančios jos dar laukia. Eženi auklėjimo būdas, neišmokant svarbiausių dalykų arba pateikiant juos taip, kad ji imtų jų neapkęsti; įsitikinimas, kad duktė niekada nepajus pareigos jausmo, kurį niekino Franvalis; maža laiko matytis su ta jauna būtybe, baimė, kad keistas dukters auklėjimas anksčiau ar vėliau duos nusikalstamų vaisių, galiausiai Franvalio ištvirkavimai, nuolatinis šiurkštumas su ja... ja, besistengiančia atspėti kiekvieną jo norą, nežinančia kitokių rūpesčių kaip tik jam patikti ir palenkti į save; tokios iki šio laiko buvo jos liūdesio priežastys. Kokie sielvartai užguls šitą švelnią ir jautrią sielą, kai ji viską sužinos!

Tuo tarpu Eženi mokslai nesibaigė; ji net panoro imti pamokas iki šešiolikos metų, ir jos gabumai, visapusiškos žinios, sulig kiekviena diena grakštėjančios manieros – viskas dar tvir-

čiau rišo prie jos Franvalį; nesunku buvo pastebėti, jog jis niekada nieko nėra taip mylėjęs kaip Eženi.

Iš pirmo žvilgsnio panelės de Franval gyvenime niekas nepasikeitė, išskyrus tėvo pamokų laiką; jos pasimatymai su Franvaliu padažnėjo ir trukdavo iki vėlios nakties. Tik Eženi guvernantė žinojo apie jų ryšį, bet juodu labai ja pasitikėjo ir nebijojo, kad ji išplepėsianti jų paslaptį. Šiokių tokių pasikeitimų įvyko ir Eženi valgymuose – dabar ji sėsdavo prie stalo kartu su tėvais. Tokiuose namuose, kaip Franvalio, ši aplinkybė sutraukė daug žmonių, norinčių susipažinti su Eženi ir gauti ją per žmoną. Daugelis jai piršosi. Franvalis, tikras dėl dukters meilės, nemanė turįs bijoti pretendentų žygių, tačiau nepagalvojo, kad šis nepavykusių piršlybų antplūdis gali viską iškelti aikštėn.

Per vieną pokalbį su Eženi švelnioji motina ponia de Franval, taip trokštanti tokios malonės ir taip retai ją gaunanti, pasakė dukrai, kad ponas de Kolensas prašo jos rankos.

– Jūs pažįstat tą žmogų, dukra, – pasakė ji. – Jis jus myli, jis jaunas, malonus, ir greit bus turtingas, jis laukia tik jūsų sutikimo... vien jūsų sutikimo, dukra... Ką man atsakyti?

Nustebusi Eženi paraudo ir atsakė dar neturinti jokio noro tekėti, bet reikią apie tai pakalbėti su tėvu, ji paklusianti jo valiai.

Ponia de Franval, šiame atsakyme neįžiūrėdama nieko nepaprasto, palaukė keletą dienų ir, galiausiai nutaikiusi progą pakalbėti apie tai su vyru, papasakojo jam apie jaunojo Kolenso šeimos ketinimus bei paties jaunuolio planus ir perdavė dukters atsakymą.

Franvalis, savaime suprantama, viską žinojo; tačiau nenorėjo išsiduoti be būtino reikalo.

– Ponia, – griežtai pasakė jis žmonai, – primygtinai prašau jus nesikišti į Eženi reikalus. Pati matėte, kiek pastangų padėjau, kad Eženi nutoltų nuo jūsų, todėl turėtumėte be vargo suprasti, kad jos reikalai jūsų neliečia. Dar kartą primenu savo įsakymus dėl jos... Tikiuosi, neužmiršite?

– Bet ką man atsakyti, pone, nes klaus manęs?

– Pasakysite, kad dėkoju už suteiktą garbę ir kad mano duktė turi įgimtų trūkumų, trukdančių santuokai.

– Bet, pone, iš tikrųjų tų trūkumų nėra. Kodėl norite, kad juos jai priskirčiau, kam reikia vienintelei dukrai atimti laimę, kurią ji rastų santuokoje?

– Argi jus, ponia, vedybiniai ryšiai padarė labai laimingą?

– Juk, be abejo, ne visoms moterims nepavyksta, kaip man, pririšti prie savęs vyrų (ji atsidūsta), ir ne visi vyrai tokie kaip jūs.

– Žmonos... klastingos, pavydžios, valdingos, koketiškos arba davatkos... Vyrai – neištikimi, nepastovūs, žiaurūs arba despotai: štai trumpas visų žemės individų apibūdinimas, ponia. Nesitikėkite rasti kitokį.

– Tačiau visi tuokiasi.

– Taip, kvailiai arba lengvatikiai. Anot filosofo, *žmonės tuokiasi tik tada, kai nežino, ką daro, arba kai nežino, ką daryti.*

– Vadinasi, tegul žūsta pasaulis?

– Kaip jam patinka. Niekada nevėlu išnaikinti augalus, vedančius tik nuodingus vaisius.

– Vargu ar Eženi padėkos už tokį griežtą rūpinimąsi.

– Ar, jūsų manymu, ji trokšta šitos santuokos?

– Jūsų valia jai įstatymas, taip ji pati sakė.

– Tai va, ponia, mano valia tokia: nekvaršinkite jai galvos šitomis vedybomis.

Ir ponas de Franvalis išėjo, kuo griežčiausiai uždraudęs žmonai daugiau jam apie tai užsiminti.

Ponia de Franval, aišku, papasakojo motinai apie savo pokalbį su vyru, ir ponia de Farnej, gudresnė ir geriau už savo naivuolę dukterį išmananti žmogiškąsias aistras, iškart įtarė, kad čia kažkas ne taip.

Eženi labai retai matydavosi su senele, jų susitikimai trukdavo ne ilgiau kaip valandą, ir visada prie Franvalio akių. Ponia de Farnej, norėdama viską išsiaiškinti, vieną dieną paprašė žentą atsiųsti jai anūkę visai popietei, kad, kaip ji sakė, padėtų atsigauti nuo migrenos priepuolio, kuris jai buvo užėjęs; Franvalis

gaižiai atkirto, kad Eženi labiausiai nepakenčianti vaistų kvapo, bet jis išleisiąs ją pas senelę, tačiau ji negalėsianti ten ilgai pasilikti, nes turėsianti grįžti namo mokytis fizikos, kurios pamokas stropiai lankanti.

Tėvas su dukra atvažiavo pas ponią de Farnej, ir ta neslėpė nuo žento savo nuostabos, kad jis atsisakė ištekinti Eženi.

– Tikiuosi, – pasakė ji, – jūs be baimės leisite savo dukrai pasipasakoti man apie tuos trūkumus, kurie, anot jūsų, trukdo santuokai?

– Ar tie trūkumai tikri, ar išgalvoti, ponia, – atsakė Franvalis, truputį nustebintas uošvės ryžtingumo, – dukters vedybos man brangiai atsieitų, aš dar per jaunas sutikti su tokia auka. Kai jai bus dvidešimt penkeri metai, galės elgtis kaip tinkama. O iki to laiko tegul nieko iš manęs nesitiki.

– Ar jūs, Eženi, irgi taip galvojate?

– Aš galvoju šiek tiek kitaip, ponia, – tvirtai atsakė panelė de Franval. – Ponas leidžia man tekėti sulaukus dvidešimt penkerių metų, o aš, užtikrinu ir jį, ir jus, ponia, niekada gyvenime nepasinaudosiu tuo leidimu... kuris, žinant mano nusistatymą, atneštų tik nelaimę.

– Jūsų metų merginos neturi tokių nusistatymų, – pasakė ponia de Farnej, – čia kažkas yra, ir man reikėtų surasti siūlo galus.

– Linkiu jums sėkmės, ponia, – nusišaipė Franvalis, išsivesdamas dukterį. – Paprašykit savo šventeivų, kad padėtų surasti slaptažodį, ir kai jūsų pastangas apvainikuos sėkmė, kai galiausiai sužinosite tiesą, pasakysit man, ar aš buvau teisus, ar klydau, priešindamasis Eženi vedyboms.

Sarkastiškas atsiliepimas apie Franvalio uošvės dvasinius mokytojus lietė tik vieną garbingą asmenį, kurį pats laikas pristatyti, nes netrukus jis taps tolesnių įvykių dalyviu.

Tai buvo ponios de Farnej ir jos dukters dvasinis ganytojas, vienas iš dorybingiausių žmonių visoje Prancūzijoje; sąžiningas, dosnus, neregėtai tyros širdies ir šviesaus proto, ponas de Klervilis neturėjo jokios jo luomui būdingos ydos, o buvo kupinas

gailesčio ir paslaugumo. Šis taurus žmogus, patikimas varguolių ramstis, nuoširdus turtingųjų draugas, nelaimingųjų guodėjas, buvo apdovanotas visomis vertybėmis, kuriomis žavisi jautrios sielos žmonės.

Paklaustas patarimo, Klervilis protingai atsakė, kad prieš stojant kieno nors pusėn, pirma reikia išsiaiškinti, kodėl ponas de Franvalis priešinasi dukters vedyboms; ir nors ponia de Farnej užsiminė apie meilės intrigą, kaip iš tiesų ir buvo, atsargusis ganytojas nepritarė prielaidoms, kurios skaudžiai įžeistų ponią de Franval ir jos vyrą, ir pasipiktinęs jas atmetė.

– Tai labai baisus nusikaltimas, ponia, – kalbėjo šis kilnus žmogus. – Sunku įsivaizduoti, kad protinga būtybė laisva valia peržengtų visas drovumo užtvaras ir atleistų doros stabdžius, ir aš tik su didžiausiu pasibjaurėjimu galiu ryžtis ką nors apkaltinti tokiomis šlykštybėmis. Neįtarinėkime žmonių tokiomis ydomis be reikalo. Tokie įtarimai dažniausiai pagimdyti mūsų savimeilės ir beveik visada kyla dėl slaptų abejonių, kirbančių mūsų sielos gelmėse. Mes skubam apkaltinti blogais darbais kitus, kad turėtumėm teisę manyti, jog patys esam geresni. Rimtai pagalvojus, ar nevertėtų, ponia, laikyti paslaptyje trūkumą, užuot nedovanotinai skubėjus įsivaizduoti nebūtus daiktus ir be pagrindo juodinti mūsų akyse žmones, nepadariusius jokių kitų nusikaltimų, išskyrus tuos, kuriuos jiems primeta mūsų pasipūtimas. Argi visi nuo to nelaimėtume? Argi ne šimtąkart svarbiau sutrukdyti nusikaltėliui daryti nusikaltimus, negu jį nubausti? Argi nesunaikinsime jo, jeigu paliksime tamsybėse, kurių jis trokšta? Skandalas, be jokios abejonės, sukels kalbas, o kalbos pažadins aistras tų, kurie linkę į panašius iškrypimus. Visada aklas nusikaltimas gundo nusikaltėlį viltimi, kad jam pasiseksią labiau negu ką tik demaskuotajam. Jis gauna ne pamoką, o patarimą, ir puola taip ištvirkauti, kaip turbūt niekada nebūtų drįsęs, jeigu nebūtų buvę to neprotingo triukšmo... per klaidą palaikyto žygdarbiu... už kurį patirta bausmė neįsisąmoninama ir paglosto tuštybę.

Taigi šitame pirmajame pasitarime buvo priimtas vienintelis

sprendimas: kruopščiai patikrinti, kodėl Franvalis taip priešinasi dukters vedyboms ir kodėl Eženi pritaria tokioms jo mintims; buvo nutarta nieko nedaryti, kol nepaaiškės tikrosios priežastys.

– Matote, Eženi, – vakare pasakė Franvalis dukteriai, – mus nori išskirti. Ar jiems tai pavyks, vaikuti?.. Ar jie įstengs nutraukti brangiausius mano gyvenime ryšius?

– Niekada... Niekada! Nebijok, o mano švelniausiasis drauge! Aš taip pat kaip ir tu branginu šiuos ryšius, teikiančius tau tokią palaimą. Tu manęs neapgavai. Juos megzdamas, išaiškinai, kaip jie piktina mūsų visuomenę. Aš nepabijojau sulaužyti papročių, kurie kiekvienoje šalyje kitokie, todėl negali būti šventi, aš norėjau tų ryšių, aš juos užmezgiau be sąžinės graužimo, ir nebijok, kad pati juos nutrauksiu.

– Deja! Kas žino?.. Kolensas jaunesnis už mane... Ir turi viską, kad tave sužavėtų. Nusiplėšk paklydimų skraistę, Eženi, kuri dengia tavo akis. Amžius ir proto balsas netrukus išsklaidys kerus, ir tu imsi gailėtis, priekaištauti, tavo priekaištai draskys man širdį, ir aš niekada neatleisiu sau, kad padariau tave nelaimingą!

– Ne, – tvirtai paprieštaravo Eženi, – ne, aš nusprendžiau mylėti tik tave vieną ir būčiau nelaimingiausia iš visų moterų, jei reikėtų pasirinkti vyrą... Kaipgi aš, – toliau su įkarščiu kalbėjo ji, – galėčiau sujungti savo likimą su svetimu žmogumi, kuris neturi, kaip kad tu, dvejopų priežasčių manęs mylėti.

Kuo tada tapčiau, jo apleista, niekinama? Teisuole, davatka ar kekše? Ė ne, ne! Geriau būsiu tavo meilužė, mano drauge. Taip, šimtąkart geriau mylėti tave, negu vaidinti pasaulyje vieną iš tų gėdingų rolių... Bet iš kur šitas aliarmas? – apmaudžiai paklausė Eženi... – Ar žinai, dėl ko jis kilo, drauge mano? Kokia jo priežastis?.. Tavo žmona?.. Tik ji... Jos nenumaldomas pavydas... Būk tikras, tai vienintelis mums gresiantis pavojus... Ak! Aš jos už tai nesmerkiu: viskas labai paprasta... viskas suprantama... Viską galima padaryti, kad išlaikytum tave. Ko tik aš nesigriebčiau jos vietoje, jei kas norėtų atimti iš manęs tavo širdį?

Franvalis, nustebęs ir susijaudinęs, apipila dukrą bučiniais; ir ši, padrąsinta jo nusikalstamų glamonių, dar plačiau atskleidžia savo žiaurią sielą ir išdrįsta su neatleistina begėdyste pasakyti tėvui, kad vienintelis būdas nukreipti nuo savęs motinos akis – surasti jai meilužį. Šis planas pralinksmino Franvalį; bet būdamas kur kas piktesnis už dukterį ir norėdamas nejučiom pasėti šioje jaunoje širdyje neblėstančią neapykantą savo žmonai, jis atsakė, kad toks kerštas jam atrodąs per menkas; kad esą daugybė kitų būdų užtraukti nelaimę moteriai, kai ji gadina ūpą savo vyrui.

Taip praėjo keletas savaičių, ir Franvalis su dukra galiausiai nutarė įgyvendinti pirmąjį planą, kuris įstumtų į neviltį dorybingąją žmoną: šitas pabaisa ne be pagrindo manė, kad prieš imantis šlykštesnių priemonių, pirmiausia reikia išbandyti variantą su meilužiu, kuris ne tik pakištų medžiagos tolesnėms pinklėms, bet sėkmės atveju dar priverstų ponią de Franval užmerkti akis ir nematyti kitų trūkumų, nes ir pačios sąžinė nebūtų itin švari. Šitam planui įgyvendinti Franvalis perkratė mintyse visus pažįstamus jaunuolius ir, ilgai galvojęs, pasirinko Valmoną, kuris jam pasirodė tinkamas tokiai paslaugai padaryti.

Valmonas turėjo trisdešimt metų, buvo gražus, protingas, lakios vaizduotės, nepripažino jokių moralinių principų, taigi labai tiko parinktam vaidmeniui. Franvalis pakviečia jį pietų ir, pakilus nuo stalo, pasivedėja į šalį.

– Drauguži, – kreipiasi į jį, – aš visada maniau, kad tu manęs vertas. Atėjo laikas įrodyti, jog neklydau: aš reikalauju tavo draugiškumo įrodymo... bet labai neįprasto įrodymo.

– Ką tu turi omeny? Paaiškink, brangusis, ir neabejok, aš pasiryžęs būti tau naudingas!

– Kaip tau mano žmona?

– Nuostabi, jei tu būtum ne jos vyras, aš jau seniai būčiau jos meilužis.

– Toks susilaikymas labai gražus, Valmonai, bet manęs jis nejaudina.

– Kaip tai?

– Tu turbūt nustebsi... Bet kaip tik todėl, kad mane myli... kaip tik todėl, kad aš ponios de Franval vyras, reikalauju, kad taptum jos meilužiu.

– Ar išprotėjai?

– Ne, tai tik užgaida... kaprizas, juk seniai žinai mano keistenybes... Aš noriu paminti jos dorybę ir tikiuosi, kad būtent tu įviliosi ją į spąstus.

– Kokia nesąmonė!

– Na ką tu, tai proto šedevras.

– Vadinasi, tu nori, kad aš?..

– Taip, noriu, reikalauju, ir tu man ne draugas, jei nepadarysi šitos paslaugos... Aš tau padėsiu... Suteiksiu progų... daug progų... Ir tu jomis pasinaudosi. O kai įsitikinsiu savo užmačios sėkme, jei norėsi, pulsiu tau po kojų ir dėkosiu už paslaugą.

– Franvali, tu manęs neapgausi. Čia kažkas labai jau keista... Nieko nesiimsiu, kol visko nesužinosiu.

– Taip... Bet, man regis, tu dar turi skrupulų, įtariu, tau dar nepakaks dvasios jėgų išklausyti visą istoriją... Kertu lažybų, dar neatsikratei prietarų, riteriškumo?.. Išsigąsi kaip vaikas, kai viską pasakysiu, ir nieko nenorėsi daryti.

– Aš išsigąsiu?.. Iš tiesų mane glumina tokia tavo nuomonė: tai žinok, brangusis, kad nėra pasaulyje tokios ydos, tokio iškrypimo... nė vieno, kokį tik besugalvotum, kuris bent akimirkai papiktintų mano širdį.

– Valmonai, ar kada atkreipei dėmesį į Eženi?

– Tavo dukterį?

– Arba mano meilužę, jei tau taip labiau patinka.

– Ak tu paleistuvi, dabar aš tave suprantu.

– Pirmąkart gyvenime tau pakako įžvalgumo.

– Ką? Tu tikrai įsimylėjęs savo dukterį?

– Taip, drauguži, aš kaip Lotas*! Visada be galo gerbiau šventas knygas ir buvau tikras pelnysiąs dangų, mėgdžiodamas jų herojus!.. Ak, mano drauge, manęs nestebina Pigmaliono be-

* Biblinis personažas Lotas palaikė kraujomaišos ryšius su savo dukterimis, kad pratęstų giminę. (*Vert. past.*)

protystė... Argi pasaulis ne pilnas tokių silpnybių? Argi ne nuo to teko pradėti, norint apgyvendinti žemę žmonėmis? Ir kodėl dabar turi būti bloga tai, kas nebuvo bloga tada? Kokia nesąmonė! Graži mergina negali manęs traukti tik todėl, kad per klaidą paleidau ją į pasaulį? Negi mane nuo jos tolins tai, kas turėtų dar tvirčiau rišti? Argi reikia į ją žiūrėti abejingai todėl, kad ji į mane panaši, kad mes vieno kraujo, kitaip sakant, todėl, kad ji turi viską, kas gali uždegti pačią karščiausią meilę?.. Ak! Kokie sofizmai!.. Koks absurdas! Palikime kvailiams tas juokingas užtvaras, jie nesupranta tokių sielų kaip mūsų. Grožio karalystė, šventos meilės teisės nepripažįsta tuščių žmogiškųjų taisyklių. Meilės galia nušluoja jas, kaip saulės spinduliai išsklaido rūką, naktį dengiantį žemės krūtinę. Paminkim po kojų tuos žiaurius prietarus, amžinus laimės priešus. Ir jeigu protas kartais pasiduodavo jų kerams, tai visada už tai tekdavo sumokėti saldžia palaima... Tad atsisakykim jų visiems laikams.

– Tu mane įtikinai, – atsakė Valmonas, – mielai sutinku, kad tavo Eženi – nuostabi meilužė. Jos grožis ryškesnis nei motinos, ir nors jai trūksta tavo žmonos melancholijos, kuri taip geidulingai užvaldo mūsų sielą, užtat turi to pikantiškumo, kuris mus pavergia ir pajungia jų valiai, nors ir kaip priešintumės. Viena tarsi pasiduoda, kita reikalauja, viena nusileidžia, kita pati siūlosi, ir tame siūlymesi tiek žavesio.

– Tačiau aš tau duodu ne Eženi, o jos motiną.

– Kodėl tu šitai darai?

– Mano žmona pavydi, ji man trukdo, seka mane. Ji nori ištekinti Eženi, reikia ir ją įklampinti į balą, kad nematytų mano paklydimų. Todėl turi tapti jos meilužiu... pažaisi su ja kurį laiką... o paskui mesi... Man reikia užtikti tave jos glėbyje... nubausti ją arba tuo užsitikrinti ramybę ir nuslėpti abiejų klaidas... Bet jokios meilės, Valmonai, šaltakraujiškai pririšk ją prie savęs ir neleisk paimti viršaus. Jei čia pasipainios meilė, viskas nueis po velnių.

– Nebijok, dar nė viena moteris neįstengė uždegti mano širdies.

Abu nevidonai aptarė sandėrį ir nusprendė, kad po keleto dienų Valmonas atakuos ponią de Franval, turėdamas leidimą naudoti visas priemones, kad tik pasisektų... net atskleisti Franvalio meilės intrigas, kaip veiksmingiausią būdą, skatinantį dorą moterį keršyti.

Eženi, sužinojusi apie šį planą, pasidarė iš to didelę pramogą; ta besarmatė net drįso pasakyti, kad jeigu Valmonui pavyksią, ji dėl pilnutinės laimės norėtų savo akimis pamatyti motinos nuopuolį, išvysti, kaip ta įsikūnijusi dorybė neišvengiamai pasiduos malonumų pagundoms, kurias taip griežtai smerkė.

Pagaliau ateina diena, kai tyriausia ir nelaimingiausia iš moterų turi ne tik gauti baisiausią, koks ją gali ištikti, smūgį, bet ir būti sumindžiota, o paskui pamesta savo bjauraus vyro... atiduota tam, kuris, jo paties sutikimu, turi nuplėšti jam garbę... Koks kliedesys!.. Koks principų nepaisymas! Ir kam gamta kuria tokias pagedusias širdis kaip šitų žmonių!..

Prieš šią sceną jie šnekučiavosi; Valmonas buvo gana artimas Franvalio draugas, ir jo žmona net įsivaizduoti negalėjo, kad jai būtų pavojinga pasilikti su juo vienu, kaip jau ne kartą yra buvę. Visi trys sėdėjo svetainėje, Franvalis pakilo.

– Man reikia eiti, – tarė jis, – turiu svarbų reikalą... Palikti jus su Valmonu, ponia, – pridūrė jis juokdamasis, – tas pats, ką pavesti guvernantei, juk jis toks santūrus... bet jei užsimirštų, pasakykite man, aš jo dar tiek nemyliu, kad perleisčiau savo teises.

Ir tas begėdis išėjo.

Po keleto įprastų replikų į Franvalio pokštą, Valmonas pasakė, kad jo draugas pasikeitė per pastarąjį pusmetį.

– Nedrįsau per daug klausinėti, kas jam yra, – toliau kalbėjo Valmonas, – bet man jis atrodo kažko nuliūdęs.

– Tikrai galiu pasakyti tik viena, – atsakė ponia de Franval, – kad jis nežmoniškai daug liūdesio suteikia kitiems.

– O Dangau! Ką aš girdžiu!.. Mano draugas blogai su jumis elgiasi?

– Jeigu būtų tik tai!

– Nieko neslėpkite nuo manęs, ponia, juk žinote, kaip aš jums atsidavęs... kaip karštai prie jūsų prisirišęs.

– Siaubingas ištvirkimas... Visiškas dorovės nepaisymas, pagaliau visokeriopas sugedimas... Ar patikėsite? Dukrai į vyrus siūlosi geriausias jaunikis... o jis jo nenori...

Tai išgirdęs klastingasis Valmonas nusuka akis, dedasi didžiai supratingu... užjaučiančiu... tik bijančiu pasakyti, ką žino.

– Nejaugi, pone, – sušunka ponia de Franval, – jūsų nestebina mano žodžiai? Jūsų tylėjimas kažką reiškia!

– Ak, ponia, ar ne geriau patylėti, užuot skaudinus tą, kurį myli?

– Kas tai per mįslė, paaiškinkit, maldauju jus!

– Kaip galiu nedrebėdamas atverti jums akis? – sušuko Valmonas, su įkarščiu griebdamas šios žavios moters ranką.

– O, pone! – susijaudinusi tarė ponia de Franval. – Nesakykit daugiau nė žodžio arba paaiškinkit, aš reikalauju... Per jus atsidūriau siaubingoje padėtyje.

– Gal jūsų padėtis ne tokia baisi kaip manoji, ir jūs dėl to kalta, – pasakė Valmonas, varstydamas savo auką liepsningais žvilgsniais.

– Ką tai reiškia, pone? Pirmiausia mane išgąsdinat, paskui priverčiat reikalauti paaiškinimo, o galiausiai išdrįstat prabilti apie tokius dalykus, kurių neprivalau ir negaliu klausytis, ir neleidžiat išsiklausinėti apie tai, kas man baisiausiai rūpi. Sakykite, pone, sakykite, nevarykit manęs į neviltį.

– Gerai, ponia, kad jau reikalaujate, aš atskleisiu uždangą, nors ir kaip sunku draskyti jums širdį... Žinokite, kad ta žiauri priežastis, dėl kurios jūsų vyras davė neigiamą atsakymą ponui de Kolensui... Eženi...

– Kuo čia dėta Eženi?

– Ogi tuo, ponia! Franvalis ją dievina. Dabar jis Eženi meilužis, o ne tėvas ir, pamiršęs pareigą, niekam jos neatiduoda.

Ponia de Franval išklausė pragaištingo paaiškinimo su didžiausiu pasipiktinimu, kuris atėmė jai jėgas, ir ji apalpo; Valmonas puolė padėti, ir kai tik ji atsigavo, kalbėjo toliau:

– Matote, ponia, ką padarė prisipažinimas, kurio jūs reikalavot... Nė už ką pasaulyje nenorėčiau...

– Paleiskit mane, pone, paleiskit, – neapsakomai priblokšta paprašė ponia de Franval, – po tokio baisaus smūgio man reikia pabūti vienai.

– Nejaugi norite, kad jus palikčiau tokią susijaudinusią? Ak! Mano siela per daug kenčia dėl jūsų skausmo, kad neprašyčiau leidimo juo pasidalyti. Aš atvėriau žaizdą, leiskite man ją ir užgydyti.

– Franvalis įsimylėjęs savo dukterį, o Dieve teisingasis! Tas vaikas, kurį nešiojau po savo širdim, dabar taip žiauriai man ją drasko!.. Koks siaubingas nusikaltimas... Ak, pone, ar tai įmanoma?.. Ar jūs tuo tikras?

– Jei dar būčiau abejojęs, ponia, būčiau tylėjęs, šimtąkart mieliau būčiau saugojęs jūsų ramybę, negu skelbęs netikrą pavojų. Jūsų vyras pats man papasakojo apie šitą gėdingą meilę, jis pasirinko mane savo patikėtiniu. Kad ir kaip ten būtų, nusiraminkite, maldauju jus. Dabar verčiau pagalvokime, kaip galėtume nutraukti šitą intrigą, užuot ieškoję įrodymų. Beje, jūs viena galite tai padaryti...

– Ak! Greičiau sakykite, kaip... Tas nusikaltimas mane šiurpina.

– Franvalio charakterio vyro, ponia, nepaveiksi gražumu. Jūsų sutuoktinis netiki moterų dorybingumu. Mano, kad tik išdidumas ir būdo tvirtybė padeda moterims išsaugoti ištikimybę mums, ir jos tai daro veikiau savo pasitenkinimui, negu norėdamos mums patikti ir pririšti prie savęs... Atleiskite, ponia, bet neslėpsiu nuo jūsų, kad šiuo klausimu aš irgi galvoju taip pat. Niekada nesu matęs, kad moteris savo dorybėmis būtų įveikusi vyro ydas. Tik elgdamasi panašiai kaip Franvalis, labiau užgautumėt jo savimeilę ir greičiau jį susigrąžintumėt. Jį būtinai suimtų pavydas, o pavydas atgaivino meilę ne vienoje širdyje. Jūsų vyras, matydamas, kad ta dorybė, kuri jam buvo skirta ir kurią jis taip žiauriai paniekino, greičiau proto vaisius negu savaimingas dalykas ar kūno negalia, išmoks tikrai ją gerbti tada, kai

manys jus ją pamynus... Jis įsivaizduoja... drįsta sakyti jus niekada neturėjus meilužių tik todėl, kad niekas jums nesimeilino. Įrodykite jam, jog viskas priklauso vien nuo jūsų... jūs galite atsikeršyti už panieką ir skriaudas. Gal šiek tiek ir nusižengsit savo griežtiems principams, tačiau kiek nelaimių išvengsite, kokį vyrą susigrąžinsite! Dėl tokio menko savo garbinamos deivės įžeidimo bet kuris jos išpažinėjas vėl įves jus į jos šventyklą. Ak, ponia, būkit protinga! Darydama taip, kaip drįstu jums patarti, visiems laikams susigrąžinsit Franvalį, pavergsite jį amžiams, bet jei elgsitės kitaip, neteksite jo, jis išsprūs iš jūsų ir daugiau nebegrįš. Taip, ponia, drįstu sakyti, kad nėra ko dvejoti, jeigu mylite savo vyrą.

Ponia de Franval, labai nustebinta tokių kalbų, kurį laiką tylėjo; paskui atgavo žadą ir, atsiminusi Valmono žvilgsnius bei ankstesnius žodžius, gudriai paklausė:

– Pone, tarkime, aš paklausysiu jūsų patarimų, bet į ką man atkreipti dėmesį, kad vyras labiau sunerimtų?

– Ak! – sušuko Valmonas, nepastebėjęs jam paspęstų spąstų. – Brangioji, neprilygstamoji drauge... Į žmogų, kuris jus myli, kaip niekas kitas pasaulyje, kuris jus dievina nuo pirmosios pažinties ir, jei įsakysite, pasiryžęs mirti prie jūsų kojų...

– Dinkite, pone, dinkite, – griežtai pertraukė jį ponia de Franval, – ir niekad nesirodykit man akyse! Aš perpratau jūsų apgaulę, jūs kaltinat mano vyrą tokiomis šlykštybėmis, kurių jis niekada nepadarytų, vien norėdamas klastingai mane suvilioti. Tad žinokit: net jei jis būtų kaltas, mano širdis per daug bjaurisi jūsų pasiūlytomis priemonėmis, kad bent akimirką jomis pasinaudočiau. Vyro klystkeliai niekada nepateisins žmonos išdavystės, jie kaip tik turi būti papildoma priežastis jos dorybingumui, kad Aukščiausiasis, Teisingasis Dievas, matydamas ydose paskendusius miestus, užsitraukusius jo rūstybę, nukreiptų nuo jų liepsnas, grasinančias juos praryti.

Sulig šiais žodžiais ponia de Franval išėjo ir, šūktelėjusi Valmono tarnams, privertė jį išsinešdinti... labai susigėdusį dėl nenusisekusio žygio.

Nors ši nepaprasta moteris ir atskleidė Franvalio draugo klastas, jo žodžiai taip atitiko jos ir jos motinos įtarimus, kad ji nusprendė žūtbūt pati įsitikinti šia žiauria teisybe. Ji eina pas ponią de Farnej, apsako jai, kas nutiko, ir grįžta pasiryžusi įvykdyti savo ketinimus.

Seniai pasakyta, ir ne be pagrindo, kad pikčiausi mūsų priešai – tai mūsų tarnai; visada pavydūs, visada bloga linkintys, jie tarytum trokšta palengvinti savo grandines, skatindami mūsų nedorybes, kurios tada mus nutrenkia žemiau už juos ir, paglosčiusios jų tuštybę, leidžia bent valandėlei pajusti viršenybę, kurios likimas jiems nedavė.

Ponia de Franval papirko vieną Eženi tarnaitę: pažadėjusi garantuotą pensiją senatvėje, lengvą darbą, užtikrinusi, kad ji gerai pasielgsianti, palenkė moterį į save, ir ši apsiėmė kitą naktį padėti jai atsikratyti abejonių.

Išmuša valanda. Nelaimingoji motina įvedama į kabinetą šalia kambario, kur jos neištikimas vyras kasnakt paniekina ir jų vedybinius ryšius, ir patį Dangų. Eženi jau ten kartu su tėvu; kertėje dega keliolika žvakių, jos švies nusikaltėliams... altorius paruoštas, auka gulasi ant jo, aukotojas iš paskos... Ponia de Franval neviltyje, jos meilė išniekinta, bet jai nepritrūksta drąsos... Ji atlapoja duris ir įpuola į kambarį; apsipylusi ašaromis, krinta ant kelių prie kraujomaišos guolio.

– O, mano gyvenimo nelaime! – sušunka ji, kreipdamasi į Franvalį. – Aš nenusipelniau tokio elgesio... Aš tebedievinu jus, kad ir kaip iš manęs pasityčiojot. Pažvelkit į mano ašaras... ir neatstumkit manęs. Maldauju, pasigailėkit šitos nelaimingosios, kuri iš silpnumo neatsispyrė jūsų gundymams ir mano radusi laimę nedorybėje bei nusikaltime... Eženi, Eženi, nejaugi nori įsmeigti peilį į širdį, po kuria buvai išnešiota? Nepasiduok daugiau piktadarystei, nuo tavęs nuslėpė, kokia ji baisi!.. Eikš... Greičiau... Aš pasiruošusi tave apkabinti! Pažvelk į savo nelaimingą motiną, klūpančią prie tavo kojų ir maldaujančią netrypti kartu ir garbės, ir prigimties... Bet jei jūs manęs nepaklausysit, – toliau kalbėjo nevilties apimta moteris, keldama durklą prie

krūtinės, – štai kaip aš išsigelbėsiu nuo kančių, kuriose jūs mane paskandinot. Mano kraujas kris ant jūsų, ir tik per mano varganą lavoną galėsite džiaugtis savo nusikalstama meile.

Kas pažįsta tą niekšą Franvalį, lengvai patikės, kad užkietėjusi jo širdis nesugrudo nuo tokio reginio. Tik nesuvokiama, kaip jis nesujaudino Eženi sielos.

– Ponia, – pasakė ši lederga žiauriausio abejingumo kupinu balsu, – prisipažinsiu, man neatrodo, kad jums derėjo kelti vyrui skandalą. Argi jis negali elgtis kaip tinkamas? Ir jeigu jis pritaria mano veiksmams, kokią turite teisę mus smerkti? Argi mes kišamės, kai jūs nusukat į šalį su ponu de Valmonu? Argi trukdome jums mėgautis malonumais? Tad teikitės gerbti ir mūsų teisę džiaugtis meile arba nesistebėkit, kad aš pati pirmoji paraginsiu jūsų vyrą priversti jus šitai daryti...

Po šių žodžių ponia de Franval praranda kantrybę, visas jos pyktis nukrypsta į šį niekingą padarą, kuris drįsta kalbėti motinai tokius dalykus, ir su įniršiu atsistojusi puola ją... Bet šlykštusis Franvalis, griebęs žmoną už plaukų, nutempia nuo dukters, išmeta iš kambario ir smarkiai pastumia nuo laiptų; ji apalpusi, aptekusi krauju nusirita prie tarnaitės durų, ir ši, baisaus triukšmo pažadinta, puola gelbėti šeimininkės nuo įsiutusio tirono, jau lipančio pribaigti nelaimingos aukos... Ponia de Franval užrakinama pas ją, slaugoma, o tas siaubūnas, su tokiu įsiūčiu ją užpuolęs, grįžta pas savo šlykščiąją bičiulę lyg niekur nieko praleisti nakties, tarsi nebūtų pasielgęs žiauriau už laukinį žvėrį, tarsi nebūtų buvę to antpuolio, tokio niekšiško, tokio žemo... žodžiu, tokio klaikaus, kad mes raudonuojam iš gėdos, turėdami tai pasakoti.

Nelaimingajai poniai de Franval neliko jokių iliuzijų; ji daugiau nieko negalėjo tikėtis; buvo aišku kaip dieną, kad iš jos atėmė vyro širdį, patį brangiausią turtą... ir kas? Ta, kuri turėjo jausti jai didžiausią pagarbą... ir kuri ką tik prikalbėjo tokių atžarybių; dabar ji neabejojo, kad Valmono avantiūra buvo tik klastingos žabangos, paspęstos jos dorybei pražudyti, jeigu pavyks, o jei nepavyks, ją apšmeižti, kad melagingu kaltinimu atsvertų, pateisintų tas neteisybes, kurias jai padarė.

Niekuo nebuvo galima tikėti. Franvalis, sužinojęs apie Valmono nesėkmę, liepė jam teisybę pakeisti melu bei plepalyne... ir visiems apskelbti, kad jis esąs ponios de Franval meilužis; ir šiedu draugai nutarė sukurpti keletą nežmoniškų laiškų, nenuginčijamų įrodymų, kad tie ryšiai, kuriais nelaimingoji žmona nesutiko susisaistyti, vis dėlto egzistuoja.

Priblokšta nevilties, ne vienoje vietoje sutrenkta, ponia de Franval sunkiai susirgo; o jos barbaras vyras, nė neaplankęs savo žmonos, nesiteikęs net pasiteirauti apie jos sveikatą, su Eženi išvyko į kaimą, neva bijodamas, kad duktė gali užsikrėsti nuo namuose esančios ligonės.

Kol ponia de Franval sirgo, Valmonas ne kartą buvo atėjęs prie jos durų, bet niekada nebuvo priimtas; užsidariusi su savo švelniąja motina ir ponu de Klerviliu, ji nieko daugiau nenorėjo matyti; guodžiama ir slaugoma tokių brangių draugų, taip gerai mokančių raminti jos širdį, po keturiasdešimties dienų ji jau galėjo pasirodyti žmonėse. Tada Franvalis parvežė dukrą į Paryžių ir ėmė su Valmonu ieškoti ginklų atremti puolimui, kurio laukė iš ponios de Franval ir jos draugų.

Mūsų išgama pasirodė pas žmoną, kai tik ta, jo manymu, jau pajėgė jį priimti.

– Ponia, – šaltai tarė jis jai, – galite neabejoti, kad aš jus užjaučiu, tačiau neslėpsiu, jog tik dėl jūsų ligos Eženi pakeitė savo sprendimą. Mat ji buvo pasiryžusi paduoti skundą dėl tokio jūsų elgesio. Ji supranta, kad duktė privalo gerbti motiną, bet negali užmiršti, kaip ta motina lyg pasiutusi šoko ant jos su durklu rankoje. Toks poelgis, toks jūsų nesivaldymas, ponia, jei apie jį sužinotų valdžia, didžiai pakenktų ir jūsų garbei, ir jūsų laisvei.

– Nesitikėjau tokių kaltinimų, pone, – atsakė ponia de Franval. – Kai jūsų suviliota mano duktė iškart nusikalsta kraujomaiša, svetimavimu, ištvirkimu ir bjauriausiu nedėkingumu tai, kuri jai davė gyvybę... taip, prisipažinsiu, neįsivaizdavau, kad po tokių baisybių aš turėčiau bijoti skundų: reikia būti tokiam veidmainiui ir tokiam piktam kaip jūs, pone, kad įžūliai pateisindamas nusikaltėlę, apkaltintumėt nekaltąją.

– Man žinoma, ponia, kad jūs iškėlėte tą sceną dėl šlykščių įtarinėjimų, kuriais drįstat mane juodinti. Tačiau prasimanymai nepateisina nusikaltimų. Tai, ką jūs išsigalvojot, – melas, o tai, ką padarėt, deja, tikriausia teisybė. Jus nustebino mano dukters priekaištai dėl Valmono, betgi, ponia, ji apie jūsų išdaigas sužinojo tik tada, kai apie jas ėmė šnekėti visas Paryžius. Ta intriga sukėlė daug triukšmo... Įrodymai, visa bėda, tokie tvirti, kad tuos, kurie apie judu kalba, galima daugių daugiausia apkaltinti neatsargumu, bet jokiu būdu ne šmeižtu.

– Mane, pone... – dorybingoji sutuoktinė net atsistojo iš pasipiktinimo. – Mane kaltinti susidėjus su Valmonu?.. O teisingasai Dangau! Ir tai sakote jūs?

Ašaros plūstelėjo jai iš akių.

– Nedėkingasai! Štai kaip man atsilyginat už švelnumą... Štai atpildas už tokią didžiulę meilę. Negana, kad taip žiauriai mane sutrypei, neužtenka, kad suviliojai mano dukterį, tai dar drįsti teisinti savo paties nusikaltimus, kaltindamas mane tokiais dalykais, kurie man baisesni už mirtį...

Ji truputį aprimo.

– Jūs, pone, sakote turįs šios intrigos įrodymų, tai pateikit juos, pateikit visiems, aš reikalauju ir priversiu jus parodyti juos visam pasauliui, jei atsisakysit parodyti man.

– Ne, ponia, aš jų nerodysiu visam pasauliui, vyrai paprastai to neskelbia, jie dėl jų graužiasi ir slepia kuo geriau. Bet jei jūs, ponia, jų reikalaujate, jums aš tikrai neatsakysiu...

Ir išsitraukė iš kišenės piniginę.

– Sėskitės, – pasakė jis, – ir ramiai perskaitykit. Pyktis ir ašaros jums tik pakenks, bet manęs neįtikins. Todėl prašau susivaldyti, pakalbėkime apie viską šaltakraujiškai.

Ponia de Franval, tvirtai įsitikinusi savo nekaltumu, nežinojo ką ir galvoti apie tai, kas jai ruošiama; ją kankino nuostaba, sumišusi su siaubu.

– Štai jums pradžiai, ponia, – pasakė Franvalis, tuštindamas vieną piniginės skyrių, – visa jūsų pusmečio korespondencija su Valmonu. Nekaltinkit to jaunuolio neatsargumu ar paslapties

nelaikymu: jis, aišku, per daug garbingas, kad jus išduotų. Bet vienas jo tarnas, turintis daugiau apsukrumo negu jo šeimininkas atidumo, rado būdą parūpinti man šiuos neįkainojamus dokumentus, liudijančius apie jūsų begalinį tyrumą ir išgirtą dorybingumą.

Paskui jis pasirausė ant stalo paskleistuose laiškuose.

– Nesistebėkite, – toliau kalbėjo jis, – kad tarp visų šitų tauškaliukų, kokius paprastai rašo moterys, degančios aistra... maloniam vyriškiui... aš išsirinkau vieną, kuris man pasirodė laisvesnis ir būdingesnis už kitus... Štai jis, ponia:

Mano nuoboda vyras šį vakarą užmiesčio namelyje vakarieniauja su tuo siaubingu padaru... kurį aš per klaidą paleidau į pasaulį. Ateikit, drauguži, paguosti manęs skausmuose, kurių man teikia tuodvi pabaisos... Bet ką aš kalbu? Juk tai didžiausia paslauga, kokią jie gali man padaryti, gal jų ryšys sutrukdys mano vyrui pastebėti mudviejų santykius. Tegul jis jį stiprina kiek nori, tik tegul nemėgina nutraukti saitų, rišančių mane su vieninteliu pasaulyje žmogum, kurį dievinu.

– Na, ką pasakysite, ponia?

– Pasakysiu, kad esu sužavėta, pone, – atsakė ponia de Franval. – Sulig kiekviena diena atsiskleidžia dar koks didžiai gerbtinas jūsų būdo bruožas. Bet tarp seniai man žinomų talentų, prisipažįstu, neįtariau jus turint klastotojo ir šmeižiko gabumų.

– Ak, tai jūs neigiate?

– Visai ne. Tik noriu įsitikinti. Mes išsirinksim teisėjus... savo darbo žinovus. Ir pakłausim, jei pageidaujate, kokia rūsčiausia bausme nubausti tą iš mudviejų, katras kaltas.

– Koks akiplėšiškumas! Ką gi, jau verčiau šitai negu aimanos... Bet žiūrėkim toliau. Kad jūs, ponia, įsigijote meilužį, būdama apveidi ir turėdama *nuobodą vyrą*, – kalbėjo Franvalis, purtydamas antrą piniginės skyrių, – tai iš tikrųjų nieko nuostabaus, bet kad tokiame amžiuje tą meilužį išlaikytumėt, ir dar už mano pinigus, sutikite, man tai neatrodo taip paprasta... Štai

vekseliai šimtui tūkstančių ekiu, kuriuos jūs apmokėjote už Valmoną arba laidavot už jį. Teikitės su jais susipažinti, prašau jus, – pridūrė tas išgama, rodydamas vekselius žmonai, tačiau neleisdamas jų paliesti...

Juvelyrui Zaidui

Panaikinkite pono de Valmono vekselį dvidešimt dviem tūkstančiams livrų, čekį pridedu

Farnej de Franval.

Arklių pirkliui Žamė – *šeši tūkstančiai livrų...*

– Tai tie tamsūs bėriai, kuriais dabar puikuojasi Valmonas, žavėdamas visą Paryžių. Taigi, ponia, o štai dar *trys šimtai tūkstančių du šimtai aštuoniasdešimt trys livrai dešimt su*, iš kurių du trečdalius sąžiningai sumokėjot, o geras trečdalis dar liko... Tai kaip, ponia?

– Ak, pone, šita klastotė tokia akivaizdi, kad nekelia man nė mažiausio nerimo. Savo šmeižikams sugėdinti man pakanka tik vieno... tegul tie žmonės, kuriems, sakote, apmokėjau vekselius, ateina ir prisiekia, kad aš turėjau su jais reikalų.

– Jie prisieks, ponia, galite neabejoti. Argi jie būtų perspėję mane apie jūsų elgesį, jei nebūtų apsisprendę patvirtinti savo pareiškimų teisme? Jei ne aš, vienas iš jų šiandien pat būtų padavęs jus į teismą.

Gailios ašaros plūsteli iš gražių nelaimingosios moters akių; ją apleidžia drąsa, ji puola į nevilтį, išsiliejančią gąsdinančiais simptomais, ir ima daužyti galvą į marmurinius daiktus, susižaloja veidą.

– Pone! – sušunka ji, puldama vyrui po kojų. – Maldauju jus, teikitės pribaigti mane ne tokiais lėtais ir baisiais būdais. Jei mano gyvybė trukdo jūsų nusikaltimams, nutraukit ją vienu smūgiu... nežudykit taip pamažu... Argi aš kalta, kad jus mylėjau?.. Kad priešinausi tam, kas taip žiauriai plėšė iš manęs jūsų širdį? Tai nubausk mane, žvėrie, nubausk, imk ginklą, – surinka ji, griebdama vyro špagą, – imk jį, sakau tau, ir be gailesčio perverk krūtinę. Tai bent numirsiu verta tavo pagarbos ir, kaip

vienintelę paguodą, nusinešiu į kapą tikėjimą, jog nemanai mane padarius tas niekšybes, kuriomis kaltini... norėdamas paslėpti savąsias...

Ji klūpojo sukniubusi prie Franvalio kojų, iš sužeistų rankų tekėjo kraujas, nes ką tik buvo mėginusi sučiupti nuogą špagą, ketindama persismeigti krūtinę; o ant tos gražios nepridengtos krūtinės krito išsitaršę plaukai, kuriuos ji laistė ašarų upeliais; dar niekada skausmas neatrodė patetiškiau ir išraiškingiau, dar niekada žmogus nematė jo tokio jaudinančio, patrauklaus ir kilnaus.

– Ne, ponia, – atsakė Franvalis, atitraukdamas špagą, – ne, nenoriu jūsų mirties, noriu tik jus nubausti. Man suprantama jūsų atgaila, ir jūsų ašaros manęs nė kiek nestebina, jūs nirštat, kad viskas išaiškėjo! Man patinka jūsų nusiteikimas, tai ženklas, kad žadat pasitaisyti... kas, be abejo, greičiau nulems jūsų likimą, aš dabar pat skubu tuo pasirūpinti.

– Sustok, Franvali, – sušuko nelaimingoji, – nesiskelbk apie savo nešlovę, neskambink visais varpais, kad nusikaltai iškart ir neištikimybe, ir klastojimu, ir kraujomaiša, ir šmeižtais... Nori manim atsikratyti, aš išvažiuosiu, susirasiu kampelį, kur net tavo prisiminimas išnyks man iš atminties... tu būsi laisvas, galėsi nebaudžiamas daryti savo juodus darbus... taip, aš tave užmiršiu... jei pajėgsiu, žiauruoli, o jei tavo nelemtas paveikslas neišdils iš širdies, jei tebepersekios nuošaliausiame užkampyje... aš jo nesunaikinsiu, klastūne, nes tai viršytų mano jėgas, ne, aš jo nesunaikinsiu, bet nubausiu save už aklumą ir kapų tamsybėse palaidosiu nusikaltusį altorių, kur tu buvai taip garbinamas.

Sulig šiais žodžiais, išsunkusiais paskutines ligos nukamuotos sielos jėgas, bedalė apalpsta ir krinta be sąmonės. Šalti mirties šešėliai driekiasi ant gražių skruostuose žydinčių rožių, jau vystančių nuo nevilties šalnų; čia lieka vien bežadis kūnas, kurio vis tiek neapleido žavesys, kuklumas, drovumas... visa, kas patrauklu dorybėje. Pabaisa išeina, skuba su savo nusikaltėle dukra pasidžiaugti siaubinga pergale, kurią ydos arba veikiau išsigimimas pasiekė prieš nekaltybę ir nelaimę.

Šios smulkmenos be galo patiko baisioniškai Franvalio dukteriai, ji užsimanė viską pamatyti savo akimis... reikėjo dar daugiau klaikybių, reikėjo, kad Valmonas įveiktų motinos griežtumą ir Franvalis užtiktų juos besimylinčius. Jei taip atsitiktų, kaip dar galėtų pasiteisinti jų auka? Argi ne svarbiausia atimti iš jos visas priemones? Tokia buvo Eženi.

Tačiau vargšė Franvalio žmona, neturinti kur išlieti ašarų, tik ant užjaučiančios motinos krūtinės, pasipasakojo jai apie naujas savo kančias; tada ponia de Farnej sumąstė, kad pono de Klervilio amžius, padėtis ir pelnyta pagarba galbūt palenktų jos žentą į gerąją pusę; nieko nėra patiklesnio už nelaimės prislėgtą žmogų; kaip galėdama geriau ji papasakojo garbiajam Dievo tarnui apie visas Franvalio nedorybes, įtikino tuo, kuo jis niekada nenorėjo tikėti, priprašė, kalbantis su tuo išsigimėliu, nepagailėti tų įtikinančių gražbylysčių, labiau veikiančių širdį negu protą; o po pokalbio su tuo piktadariu patarė būtinai susitikti su Eženi ir visokiais būdais, kokie tik jam atrodo reikalingi, išaiškinti jaunajai paklydėlei, kad ji stovi ant bedugnės krašto, ir jei įmanoma, atvesti ją į doros kelią ir į motinos glėbį.

Franvalis įspėtas, kad Klervilis nori pasimatyti su juo ir jo dukra, turėjo pakankamai laiko viską su ja aptarti ir, parengę planą, jie pranešė ponios de Farnej nuodėmklausiui, kad yra pasiruošę jį priimti. Patiklioji Franval dėjo daug vilčių į dvasios vadovo iškalbą; nelaimingi žmonės godžiai griebiasi svajonių ir, ieškodami džiaugsmo, kurio tikrovė jiems pašykštėjo, su begaline išmone kuria iliuzijas.

Klervilis atėjo. Buvo devinta valanda ryto; Franvalis priėmė jį tame kambaryje, kur paprastai leisdavo naktis su dukra; jis iš anksto liepė išpuošti kambarį su neregėta elegancija, tačiau paliko šiokią tokią netvarką, liudijančią apie nusikalstamus jo malonumus... Eženi buvo už pertvaros, kad viską girdėtų ir geriau pasiruoštų susitikimui, kuris laukė ir jos.

– Bijau, kad jus sutrukdysiu, pone, – pasakė Klervilis, – bet vis dėlto drįsau ateiti. Mūsų luomo žmonės paprastai vargina tokius, kurie, kaip ir jūs, skęsta šio pasaulio malonumuose, aš

net gailiuosi nusileidęs poniai de Farnej ir sutikęs prašyti jus skirti man trumpą valandėlę.

– Sėskitės, pone, jei jūsų kalbos bus teisingos ir protingos, nebijokite, kad aš nuobodžiausiu.

– Jūsų jauna, žavinga ir dora žmona jus dievina, o jūs kaltinamas, kad padarėt ją didžiai nelaimingą, pone. Ji neturi nieko, tik savo nekaltybę ir tyrumą, dėmesingą motiną, kuri išklauso jos aimanų, ji jus karštai myli, nepaisydama skriaudų, tad įsivaizduokit, kokia siaubinga jos padėtis!

– Geidaučiau, pone, kad eitumėm tiesiai prie reikalo, man regis, jūs sukat užuolankomis. Koks jūsų apsilankymo tikslas?

– Grąžinti jums laimę, jei tai įmanoma.

– O jei aš ir taip laimingas, vadinasi, jūs neturit daugiau ką man pasakyti?

– Pone, nusikaltimas negali atnešti laimės.

– Sutinku. Bet tas, kas po ńuodugnių studijų, brandžių apmąstymų nusiteikė niekur nematyti blogio, su ramiausiu abejingumu žiūrėti į visus žmonių poelgius ir visus juos laikyti neišvengiamais kažkokios galybės padariniais, tos galybės, kuri, tarpais gera, o tarpais pikta, bet visada valdinga, įkvepia mus čia daryti tai, ką žmonės giria, čia tai, ką peikia, bet niekada neskatina daryti to, kas jai trukdytų arba prieštarautų. Taigi kartoju, ir sutikite, pone, kad toks žmogus gali būti vienodai laimingas, ar elgtųsi taip kaip aš, ar taip kaip jūs. Laimė – tai idealas, vaizduotės padarinys, tai veiklos būdas, priklausantis vien nuo mūsų sugebėjimo matyti ir jausti; išskyrus poreikių patenkinimą, tai ne koks nors konkretus daiktas, kuris visus žmones darytų lygiai laimingus. Mes kasdien matome kokio nors asmens laimę, kuri nė iš tolo nežavi kito. Vadinasi, nėra tikros laimės, ir mes negalime turėti kitokios kaip tik tą, kurią patys susikuriame pagal savo jutimus ir principus.

– Žinau, pone, bet jeigu protas mus apgauna, tai sąžinė neklaidina niekada, ji – knyga, kur gamta surašo visas mūsų priedermes.

– O argi mes nesielgiam kaip tinkami su ta vadinamąja są-

žine? Jai diktuoja įpročiai, ji nelyginant minkštas vaškas, iš kurio mūsų pirštai lipdo bet kokias formas. Jei ta knyga būtų tokia patikima, kaip jūs sakote, argi žmonių sąžinė nebūtų visur vienoda? Ir argi jų veiksmai nebūtų tokie patys nuo vieno žemės galo ligi kito? Bet argi taip yra? Argi hotentotas baiminasi to, kas gąsdina prancūzą? O šis argi kasdien nedaro to, už ką baudžiama Japonijoje? Ne, pone, pasaulyje nėra nieko tikra, nieko, kas būtų girtina ar peiktina, nieko, kas nusipelnytų atpildo ar bausmės, nieko – štai kur visa neteisybė, – kas nebūtų leista už penkių šimtų mylių nuo čia, jokio tikro blogio, žodžiu, jokio pastovaus gėrio.

– Negalvokit taip, pone, dorybingumas – ne chimera. Svarbu ne žinoti, jog kas nors gera čia ir bloga kažin kur kitur, kad galėtumėt tiksliai pasakyti, ar tai nusikaltimas, ar dorybė, ir rasti laimę pasirinkdamas vieną iš jų. Žmogus laimingas tik tada, kai besąlygiškai paklūsta savo šalies įstatymams. Arba jis jų laikosi, arba jis nenaudėlis. Įstatymlaužystėje ar bėdoje nėra vidurio. Kitaip sakant, blogis, kuris mus užgriūva, kai jam pasiduodame, gimsta ne iš šitų uždraustų dalykų, o iš žalos, kurią tie geri ar blogi savo esme dalykai daro to krašto visuomenės gyvenimo normoms. Savaime aišku, nieko blogo, jei tu labiau mėgsti vaikščioti po bulvarus negu po Eliziejaus laukus. Bet jei būtų išleistas įstatymas, draudžiantis piliečiams vaikščioti po bulvarus, jį pažeidęs asmuo galbūt nukaltų sau pirmą grandį amžinų nelaimių grandinėje, nors, pažeisdamas tą įstatymą, nebūtų padaręs nieko baisaus. Beje, kai įprantama laužyti priimtus dėsnius, netrukus pradedama nepaisyti ir rimtesnių, ir pražanga po pražangos prieinama iki nusikaltimų, už kuriuos baudžiama visose pasaulio šalyse, kurie kelia siaubą visoms protingoms žemės rutulio būtybėms, nesvarbu, kokiame poliuje tai atsitiktų. Nors ir nėra universalios sąžinės visai žmonijai, užtat yra tautinė sąžinė, susijusi su gamtos mums duota egzistencija, kur ji savo ranka smulkiai surašė mūsų priedermes, ir mes negalime jų paminti neužsitraukdami pavojaus. Pavyzdžiui, jūsų šeima, pone, kaltina jus kraujomaiša. Kad ir kokiais sofizmais teisintumėt šį nusikaltimą,

menkindamas jo klaikumą, kad ir kaip dangstytumėtės nepagrįstais išvedžiojimais, kad ir kokiais kaimyninių tautų autoritetais remtumėtės, neįrodysit, jog šis prasižengimas – o prasižengimu jo nelaiko tik kelios tautos – tikrai nepavojingas čia, kur jį draudžia įstatymai ir kur jis, žinoma, gali turėti baisių pasekmių ir peraugti į nusikaltimus, išplaukiančius iš to prasižengimo... pabrėžiu, nusikaltimus, stingdančius kraują žmonėms. Jei vestumėt savo dukrą ant Gango krantų, kur tokios santuokos leidžiamos, gal tai būtų ir ne kažin koks blogis, tačiau valstybėje, kur tokia sąjunga uždrausta, jūs elgiatės siaubingai, demonstruodamas šį visuomenę piktinantį paveikslą prieš moterį, kuri jus dievina ir kurią tokia išdavystė varo į kapus, jūs darot nusikaltimą, traukiantį glaudžiausius prigimties ryšius, jungiančius jūsų dukrą su ją pagimdžiusia būtybe, kurią turėtų gerbti ir branginti labiau už viską pasaulyje. Jūs verčiat dukterį niekinti švenčiausias pareigas, mokot neapkęsti tos, kuri ją nešiojo savo įsčiose, pats to nepastebėdamas ruošiat ginklus, kuriuos ji gali nukreipti prieš jus. Jūs neįskiepijot jai jokios normų sistemos, neįdiegėt jokių principų, kur nebūtų įrėžtas pasmerkimas jums, ir jei jos ranka vieną dieną pasikėsins į jūsų gyvybę, pats būsit išgalandęs durklą.

– Jūs mėginat atvesti mane į protą kitaip, negu tai darytų jūsų luomo žmonės, – atsakė Franvalis, – todėl būsiu atviras, pone, nors galėčiau neigti jūsų kaltinimus. Viliuosi, jog nuoširdus prisipažinimas paskatins jus tikėti ir mano žmonos paklydimais, kai papasakosiu apie juos neslėpdamas teisybės, kaip ir apie savuosius. Taip, pone, aš myliu savo dukrą, aistringai myliu, ji mano meilužė, žmona, sesuo, patikėtinė, draugė, mano vienintelė dievybė žemėje, ir savo širdyje skyriau jai visus gražiausius vardus, nes ji to verta. Aš mylėsiu ją ligi grabo lentos ir, neįstengdamas pergalėti savo jausmų, be abejo, turiu juos pateisinti.

Pirmoji tėvo pareiga dukteriai – jūs, aišku, su tuo sutiksite, pone, – rūpintis kuo didžiausia jos laime. Jei jam tai nepavyksta, jis lieka skolingas dukrai, o jei pavyksta, niekas neturi

teisės jam priekaištauti. Aš nei suvedžiojau, nei prievartavau Eženi, tai svarbus faktas, nepamirškite jo. Neslėpiau nuo jos visuomenės požiūrio, papasakojau apie rožėmis ir erškėčiais klotus kelius, kurie laukia susirišus Himenėjo ryšiais. Paskui pasiūliau Eženi savo širdį, leidau pasirinkti laisva valia ir daviau laiko apsigalvoti. Ji nė akimirkos nedvejojo ir pareiškė būsianti laiminga tik su manim. Argi neteisingai pasielgiau duodamas tai, ko ji pati panorėjo, kad būtų laiminga, puikiai viską suvokdama?

– Šitie sofizmai – ne pasiteisinimas, pone. Jūs nepaaiškinot savo dukrai, kad asmuo, kurį ji pasirinko, tik nusikaltimo kaina atneša jai laimę. Argi nesigailėtumėt davęs kam nors vaisių, kad ir kokį gražų iš pažiūros, jei būtumėt įsitikinęs, kad jo minkštime slypi mirtis? Ne, pone, ne, taip bjauriai elgdamasis jūs galvojot vien apie save ir padarėt savo dukrą kartu ir bendrininke, ir auka. Tai nedovanotina... O ką padarė ta jautri dorybinga žmona, kuriai be gailesčio draskote širdį? Ką ji padarė, žmogau neteisingas?.. Nebent tai, kad dievino jus?

– Apie tai ir noriu su jumis pakalbėti, pone, ir viliuosi, kad manim pasitikėsit. Aš, be abejo, turiu tam šiokią tokią teisę, nes juk jūs irgi atėjote pas mane atvira širdim pasitikrinti, ar aš teisingai kaltinamas!

Ir tada Franvalis, rodydamas Klerviliui suklastotus laiškus ir vekselius, neva rašytus žmonos, laidavo, kad šie popieriai kuo tikriausi ir kad ponia de Franval neabejotinai turi meilužį.

Klervilis viską žinojo.

– Tai štai, pone, – griežtai tarė jis Franvaliui, – argi ne teisybę sakiau, kad viena klaida, tarsi ir neturėjusi rimtų pasekmių, gali atvesti, pripratinusi perženginėti ribas, prie baisiausių nusikaltimų ir piktadarysčių? Pradėjote nuo menkniekio, jūsų akimis žiūrint, ir matot, kokių niekšybių tenka griebtis, norint pateisinti ar paslėpti savo juodus darbus... Patikėkit manim, pone, meskit į ugnį šias nedovanotinas klastotes, ir užmirškime jas visiems laikams, prašau jus.

– Šie popieriai tikri, pone.

– Tai klastotės.

– Jūs tik taip manote. Gal leistumėt paneigti tą melą?

– Prašom, pone. Aš galiu remtis tik jūsų žodžiais, kad patikėčiau jų tikrumu, o jūs labai suinteresuotas palaikyti kaltinimą. Klastote juos galiu vadinti tik remdamasis jūsų žmonos prisipažinimais, o ji taip pat didžiai suinteresuota nuslėpti tiesą, jeigu jie būtų tikri. Mano nuomonė štai kokia, pone... Nauda diktuoja visus žmonių poelgius, ji visų jų veiksmų varomoji jėga. Kai ją randu, man iškart įsižiebia tiesos žiburys, ši taisyklė niekada manęs neapgauna, jau keturiasdešimt metų ja naudojuosi. Bet argi jūsų žmonos dorybingumas neapgins jos nuo šitų bjaurių šmeižtų žmonių akyse? Argi jos nuoširdumas, tyrumas, dar tebeliepsnojanti meilė jums leistų jai taip žiauriai elgtis? Ne, pone, nusikaltimo ištakos ne čia. Žinodamas, kokios bus pasekmės, turėjote geriau sumegzti mazgus.

– Tai įžeidimas, pone!

– Atleiskite, bet neteisybė, šmeižtas, paleistuvystė taip piktina mano sielą, jog kartais negaliu tverti iš susijaudinimo, kuris man pašoka nuo tokių baisybių. Sudeginkim šituos popierius, pone, dar kartą primygtinai jus prašau... sudeginkim juos dėl jūsų garbės ir ramybės.

– Neįsivaizdavau, pone, – tarė Franvalis stodamasis, – kad jūsų luomo žmonės taip lengvai tampa gynėjais... nedorõs ir svetimavimo užtarytojais. Žmona teršia man garbę, švaisto turtą, ir aš jums tai įrodau. O jūs per savo aklumą apkaltinat mane patį ir verčiau išvadinat mane šmeižiku negu ją ištvirkusia ir neištikima žmona! Ką gi, pone, šitai nuspręs įstatymas. Aš paduosiu skundus į visus Prancūzijos teismus, pateiksiu įrodymus, apskelbsiu savo nešlovę, ir tada pamatysim, ar jums užteks naivumo arba, tikriau, kvailumo ginti nuo manęs tokią begėdę.

– Aš išeinu, pone, – taip pat stodamasis atsakė Klervilis, – neįsivaizdavau, kad proto nukrypimai taip sugadintų jūsų širdies savybes ir kad, apakintas neteisingo kerštо, galėtumėt šaltakraujiškai patvirtinti savo kliedesius... Ak, pone, visa tai mane dar geriau įtikina, kad pamynęs švenčiausią pareigą žmogus netrukus ima nepaisyti ir visų kitų... Jei apsigalvosite, pone,

teikitės mane perspėti, ir jūsų šeima kartu su manimi draugiškai priims jus į savo glėbį. Ar man bus leista valandėlę pasimatyti su panele jūsų dukra?

– Jūsų valia, pone, net siūlyčiau griebtis didesnės gražbylystės arba pasinaudoti tikresniais šaltiniais, kai dėstysite jai tas spindinčias tiesas, kur aš, savo nelaimei, įžiūriu tik aklumą ir išvedžiojimus.

Klervilis nuėjo pas Eženi. Ji laukė jo, užsimetusi koketiškiausią ir elegantiškiausią naktinį drabužėlį; jos įžūlūs judesiai ir žvilgsniai rodė tą begėdystę, kuri kyla iš apsileidimo ir nusikalstamumo, ir ši klaidūnė, trypianti mergišką žavesį, kuris vis tiek ją puošė, visa savo išvaizda kurstė ydas ir piktino dorybingumą.

Stokodama išmonės įsigilinti į tokias filosofines detales, kaip Franvalis, Eženi gelbėjosi pašaipumu; ji elgėsi vis akiplėšiškiau; bet netrukus, pastebėjusi, kad bergždžiai stengiasi suvilioti tokį dorą žmogų ir kad jos pašnekovas niekada neįklius į spąstus, ji staigiai nutraukia raištelius, laikančius jos grožybes dengiantį šydą, ir visa išsidraikiusi atsistoja priešais nespėjusį atsitokėti Klervilį.

– Niekše! – garsiai spiegdama, surinka ji. – Išmeskit iš čia šitą pabaisą! Kad tik tėvas nesužinotų apie jo darbus. O teisingasai Dangau! Aš laukiu iš jo dievobaimingų patarimų... o šitas nevidonas kėsinasi į mano skaistybę... Pažiūrėkit, – šaukia ji subėgusiems tarnams, – pažiūrėkit, ką tas besarmatis man padarė. Štai, štai kokie tie palaimintieji šventeivos, nebijantys nuodėmės! Skandalai, lėbavimai, suvedžiojimai – štai kokie jų papročiai, o mes, patikėję apsimestinėmis jų dorybėmis, kaip kvailiai dar drįstame juos garbinti.

Klervilis, susinervinęs dėl tokio triukšmo, vis dėlto sugebėjo paslėpti susijaudinimą; ir lyg niekur nieko skindamasis kelią pro jį apsupusią minią, ramiai kreipėsi į visus:

– Tesaugo Dievas šitą nelaimingąją... tepataiso ją, jei įmanoma, ir tegu niekas šiuose namuose nepasikėsina į jos tyrus jausmus kitaip kaip aš... nes aš atėjau čia ne jų sutrypti, o juos

atgaivinti jos širdyje.

Tokius vaisius poniai de Farnej ir jos dukrai davė pokalbis, iš kurio jos tiek tikėjosi. Juodvi nė iš tolo nežinojo, į kokį nuopuolį nusikaltimas įstumia piktadarių sielas; juos erzina tai, kas kitiems daro gerą poveikį, ir net išminties pamokose jie randa paskatą blogiui.

Nuo to laiko abiejų pusių santykiai visai pagedo; Franvalis ir Eženi puikiai matė, jog reikia tokiais būdais įtikinti ponią de Franval tariamomis kaltėmis, kad jai daugiau neliktų jokių abejonių; o ponia de Farnej, pasitarusi su dukra, labai rimtai ėmė svarstyti, kaip pagrobti Eženi. Ji pasakė apie tai Klerviliui: šis garbus draugas nesutiko padėti vykdyti tokį ryžtingą planą; jam per daug nepasisekęs anas pavedimas, sakė jis, kad dabar galėtų imtis dar ko nors, jam belikę tik melstis už nusidėjėlius, ką jis be paliovos ir daręs ir nuo šiol atsisakąs teikti tokias paslaugas ar tarpininkauti. Kokie taurūs jausmai! Ir kodėl tarp jo luomo žmonių taip retai sutinkame tokį kilnumą? Veikiau kodėl tarp jų jis vienintelis toks? Bet grįžkime prie Franvalio.

Pas jį vėl atėjo Valmonas.

– Tu kvailys, – tarė jam nedorasis Eženi meilužis, – tu nevertas būti mano mokiniu, ir aš išstatysiu tave viso Paryžiaus pajuokai, jei per antrą pasimatymą nesielgsi su mano žmona apsukriau. Tu privalai ją paimti, drauguži, bet garantuotai, man reikia savo akimis pamatyti jos nuopuolį... turiu galų gale išplėšti iš to nekenčiamo padaro visas pasiteisinimo ir gynybos priemones.

– O jeigu ji priešinsis? – paklausė Valmonas.

– Paimsi ją jėga... aš pasirūpinsiu, kad arti nebūtų žmonių... Išgąsdink ją, prigrasink, kas man rūpi?.. Bet kokios priemonės pergalei pasiekti bus paslauga man.

– Klausyk, – pasakė tada Valmonas, – aš sutinku su tavo pasiūlymu ir duodu žodį, kad tavo žmona neatsilaikys. Bet su viena sąlyga, ir jeigu tu atsisakysi, aš nieko nedarysiu. Mūsų santykiuose neturi būti pavydo, pats žinai. Taigi reikalauju, kad leistum ketvirtį valandos pabūti su Eženi... Neįsivaizduoji, kaip

man pakels ūpą tas malonumas, kurį patirsiu nors ir trumpai pasikalbėjęs su tavo dukra...

– Bet, Valmonai...

– Man suprantami tavo būgštavimai, bet jei laikai mane savo draugu, aš tau už juos nedovanoju. Aš trokštu tik pamatyti žavingąją Eženi vieną ir valandžiukę pasikalbėti su ja...

– Valmonai, – pasakė truputį nustebęs Franvalis, – už savo paslaugas tu reikalauji per daug didelės kainos. Man, kaip ir tau, pavydėti atrodo juokinga, bet aš dievinu tą, apie kurią kalbi, ir verčiau atiduočiau savo turtą negu jos glamones.

– Būk ramus, aš į jas nepretenduoju.

Ir Franvalis, puikiai suvokdamas, kad nė vienas iš daugybės pažįstamų nepadarys jam tokios paslaugos, tik Valmonas, nenoromis sutinka.

– Gerai! – mažumėlę suirzęs sako jis. – Kartoju, tavo paslaugos labai brangios. Reikalaudamas tokios kainos, nesitikėk iš manęs dėkingumo.

– O! Dėkingumas pelnomas tik už garbingas paslaugas. Tavo širdis niekada jo nepajus už tai, ką tau padarysiu. Jau greičiau susipyksim dėl to po poros mėnesių... Aš pažįstu žmones, bičiuli... jų keistenybes... jų klystkelius ir visus iš to išplaukiančius padarinius. Kokioje tik nori situacijoje aš atspėsiu kiekvieną šio pikčiausio gyvulio žingsnį. Todėl noriu, kad užmokėtum iš anksto, kitaip nieko nedarysiu.

– Sutinku, – atsakė Franvalis.

– Gerai! – tarė Valmonas. – Dabar viskas priklauso nuo tavęs. Aš imsiuos to reikalo, kai tik paliepsi.

– Man reikia keleto dienų pasiruošti, – tarė Franvalis, – bet ne daugiau kaip keturių, tada galėsi ją pamatyti.

Ponas de Franvalis buvo išauklėjęs dukterį savaip ir dabar jis buvo tikras, kad per didelis jos drovumas nesutrukdysiąs judviejų su draugu suregztiems planams; bet jis buvo pavydus ir Eženi tai žinojo; ji dievino jį taip pat karštai, kaip jis ją mylėjo, todėl išgirdusi, koks reikalas, ji pasakė Franvaliui be galo bijanti, kad šis pasimatymas prie keturių akių nepraeisiantis be pasek-

mių. Franvalis tarėsi pakankamai pažįstąs Valmoną ir buvo įsitikinęs, kad iš šio pasimatymo tas gausiąs šiek tiek peno protui be jokio pavojaus širdžiai, tad kaip galėdamas nuramino dukterį ir ėmė ruoštis.

Tuo metu iš patikimų ir visiškai jam atsidavusių uošvės tarnų Franvalis sužino, kad Eženi gresiąs didelis pavojus, nes ponia de Farnej netrukus gausianti leidimą atimti iš jo dukterį. Franvalis neabejoja, kad šis sąmokslas – tai Klervilio darbas; kuriam laikui atidėjęs į šalį Valmono reikalus, vien tiktai suka galvą, kaip atsikratyti nelaiminguoju Bažnyčios tarnu, kurį klaidingai mano esant kurstytoju; jis į visas puses žarsto auksą, įduoda šį galingą visų ydų ginklą į įvairias rankas: pagaliau šeši užkietėję nedorėliai sutinka įvykdyti jo įsakymus.

Vieną vakarą, kai Klervilis, dažnai vakarieniaudavęs pas ponią de Farnej, pėsčiomis grįžo namo, jį užpuolė, sučiupo... ir pareiškė, kad valdžia davusi sankciją areštui. Jam parodomas suklastotas įsakymas, jis pats įmetamas į pašto karietą ir visu greitumu vežamas į kalėjimą vidury Ardėnų, kur stovi Franvaliui priklausanti pilis. Čia vargšas perduodamas šių žemių valdytojui kaip didžiausias piktadarys, kėsinęsis į savo šeimininko gyvybę; imamasi griežčiausių priemonių, kad nelaimingoji auka, kurios vienintelis nusikaltimas – pernelyg didelis atlaidumas taip žiauriai su juo susidorojusiems skriaudikams, niekada neištrūktų į laisvę.

Ponia de Farnej puolė į nevilтį. Ji neabejojo, kad šį smūgį kirto žento ranka; Klervilio paieškos truputį sulėtino ruošimąsi pagrobti Eženi; turint nedidelį būrelį pažįstamų ir gana vidutines pajamas, sunku rūpintis iškart dviem tokiais svarbiais asmenimis, tačiau Franvalio akiplėšiškumas privertė tai daryti. Dabar ji galvojo tik apie dvasinį vadovą; bet visos pastangos jį rasti buvo tuščios; mūsų niekšas ėmėsi visų atsargumo priemonių, ir neįmanoma buvo ką nors susekti: ponia de Franval nedrįso daug klausinėti vyrą, po paskutinės scenos jie nesikalbėjo, bet reikalas buvo toks svarbus, kad ji nustūmė šalin visus kitus sumetimus; galiausiai sukaupusi drąsą, ji paklausė savo tirono, ar į jo planus,

be nežmoniško elgesio su ja, įeina ir ketinimas atimti iš motinos geriausią draugą. Pabaisa užsigynė ir – koks neregėtas veidmainis! – net pasisiūlė pats jo ieškoti; suprasdamas, kad rengiant spektaklį su Valmonu, reikia užmigdyti žmonos budrumą, jis dar kartą duoda žodį dėti visas pastangas Klerviliui surasti, apipila glamonėmis šitą patiklią sutuoktinę ir tikina, kad širdies gilumoje niekada nepaliovė jos dievinti, nors šiek tiek ir sulaužė ištikimybę; ir ponia de Franval, visada įteikli ir švelni, visada laiminga suartėjusi su žmogum, kurį brangina labiau už gyvybę, puola vykdyti visų šito neištikimo vyro norų, stengiasi juos atspėti, išpildyti, pasidalyti su juo – daro viską, nedrįsdama, kaip turėtų, pasinaudoti proga ir išsireikalauti iš šito žvėries bent jau geresnio elgesio, kuris kasdien nestumtų nelaimingos žmonos į kančių ir skausmų bedugnę. Bet jei ji ir būtų pamėginusi, ar jos pastangas būtų vainikavusi sėkmė? Argi Franvalis, kurio kiekvieną gyvenimo žingsnį lydėjo apgaulė, galėjo būti nuoširdesnis ten, kur malonumai jo laukė tik įveikus iškilusias kliūtis; jis, be abejo, viską būtų prižadėjęs vien iš piktdžiugos netesėti pažadų, gal net būtų norėjęs, kad iš jo pareikalautų priesaikos, o paskui prie savo nusikalstamų pasismaginimų pridūręs ir priesaikos laužymą.

Franvalis, pats visiškai nepajudinamas, tegalvojo vien, kaip apkartinti gyvenimą kitiems; jo kerštingas, ūmus, valdingas būdas pasireikšdavo, vos tik kas jį užkliudydavo; siekdamas žūtbūt atgauti ramybę, jis ant karštųjų pasirinkdavo tokias priemones, kurios galėjo dar giliau jį įmurkdyti. Ar jis tą ramybę susigrąžindavo? Visas savo fizines ir moralines galias jis eikvojo vien kenkti kitiems; todėl jam visąlaik tekdavo kovoti arba ginantis nuo suktybių, kurių kiti būdavo tiesiog priversti griebtis, arba jis pats paleisdavo į darbą savo klastas.

Viskas buvo paruošta Valmonui užganėdinti; jo apie valandą trukęs pasimatymas vienumoje įvyko Eženi būste.

Čia, išpuoštoje salėje, ant pakylos, Eženi vaizdavo jauną laukinukę, pavargusią po medžioklės ir atsirėmusią į palmės

kamieną: aukštos palmės šakos slėpė daugybę šviestuvų, kurių atšvaitai krisdami nušvietė visus merginos žavumynus ir išryškino juos su neapsakomu meniškumu. Šį savotišką mažytį teatrą, kur stovėjo gyva statula, supo šešių pėdų platumo pilnas vandens kanalas – užtvara, sauganti jaunąją laukinukę, kad niekas iš jokios pusės negalėtų prie jos prisiartinti. Ant šio gynybinio griovio kranto buvo pastatytas krėslas žiūrovui, o šalia kabojo šilkinė virvelė. Traukant virvelę, pakyla sukinėjosi taip, kad garbinimo objektą galėjai apžiūrėti iš visų pusių, ir iš kokios tik pusės žiūrėjai, gražuolė vis tiek buvo nuostabi. Pasislėpęs už miškelio dekoracijos, grafas sekė žvilgsniu ir savo meilužę, ir draugą. Apžiūra pagal susitarimą turėjo trukti pusvalandį... Valmonas sėdasi į krėslą... Jis apsvaigęs, dar niekada, sakosi, jo akys nėra regėjusios tokios grožybės. Pagautas karšto susižavėjimo, jis trūkčioja virvutę ir megaujasi vis naujais dailumynais. Neapsisprendžia, kuriuos paaukoti, o kuriais gėrėtis, Eženi visa tokia graži! Tačiau laikas eina; o čia jis lekia taip greitai. Išmuša valanda, jaunuolis skraido padebesiais, smilkalai kyla prie kojų dievybei, į kurios šventyklą jam uždrausta įžengti. Uždanga nusileidžia, reikia eiti.

– Na kaip, tu patenkintas? – klausia Franvalis pasitikdamas draugą.

– Tai nuostabi būtybė, – atsako Valmonas. – Bet patariu tau, Franvali, nerizikuok to daryti su kitais vyrais ir pasveikink save, kad mano jausmai apsaugo tave nuo visų pavojų.

– Aš jais ir pasikliaunu, – visai rimtai atsako Franvalis, – o dabar tesėk pažadą, ir greičiau.

– Rytoj paruošiu tavo žmoną... pats supranti, pradėti reikia nuo kalbelių... o po keturių dienų dėl manęs gali būti tikras.

Davę viens kitam pasižadėjimus juodu išsiskyrė.

Bet po šio pasimatymo Valmonas anaiptol netroško šuvedžioti ponios de Franval ir garantuoti draugui pergalę, kurios ėmė didžiai pavydėti. Eženi padarė jam tokį stiprų įspūdį, kad negalėjo jos atsisakyti; jis nusprendė žūtbūt gauti ją į žmonas. Kadangi Eženi intriga su tėvu jo nebaugino, blaiviai pagalvojęs

Valmonas priėjo išvadą, kad būdamas toks pat turtingas kaip ir Kolensas, turi lygią teisę pretenduoti į jos ranką; jis manė nebūsiąs atstumtas, jei prisistatysiąs kaip jaunikis, ir karštai siekdamas nutraukti kraujomaišos ryšius, padėdamas šeimai tai padaryti, jis būtinai gausiąs savo garbinimo objektą... atlikęs Franvalio pavestą reikalą, kurio sėkmę turėjo laiduoti jo drąsa ir apsukrumas.

Apmąstymams pakako dvidešimt keturių valandų, ir kupinas sumanymų Valmonas po paros prisistatė pas ponią de Franval. Jai buvo pranešta apie jo vizitą; skaitytojai prisimena, kad per paskutinį pasikalbėjimą ji beveik susitaikė su vyru, arba veikiau patikėjo to klastingo sukčiaus veidmainystėmis ir dabar negalėjo nepriimti Valmono. Tačiau ji papriekaištavo Franvaliui už laiškus, vekselius ir raštelius, kuriuos tas įsigijo; bet jis, tarsi išmetęs visa tai iš galvos, puolė įtikinėti, kad teisingiausias būdas įrodyti, jog tai melas arba nebūti prasimanymai, – lyg niekur nieko priimti jo draugą; uždrausti jam lankytis, įtikinėjo jis, tolygu patvirtinti įtarimus; geriausias nekaltumo įrodymas, kokį moteris gali pateikti, sakė Franvalis, tai toliau viešai susitikinėti su vyriškiu, kurį žmonių liežuviai apkėlė jos meilužiu; visa tai buvo gryniausi išvedžiojimai, ponia de Franval puikiai šitai suprato, tačiau vylėsi, kad Valmonas kai ką paaiškins; noras tuos paaiškinimus išgirsti, baimė užrūstinti vyrą perveikė sveiką protą, nepatariantį matytis su šiuo jaunuoliu. Ir štai jis ateina, o Franvalis vėl išskuba, palikdamas juos vienudu kaip anąsyk; pasiaiškinimas turėjo būti ilgas ir audringas; tačiau Valmono galvoje kirbėjo savos mintys ir jis negaišuodamas perėjo prie reikalo.

– O ponia! Prieš jus jau ne tas žmogus, kuris taip jums nusikalto per paskutinį pasimatymą, – paskubėjo pareikšti jis. – Tada aš buvau jūsų vyro nusikaltimų bendrininkas, o dabar noriu pasitaisyti. Patikėkit manim, ponia, garbės žodžiu prisiekiu, kad atėjau čia ne meluoti, ne jūsų apgaudinėti.

Ir jis papasakojo suklastotų vekselių bei laiškų istoriją, tūkstantį kartų atsiprašė, kad buvo prikišęs prie to nagus, perspėjo ponią de Franval apie naujas baisybes, kurių iš jo reikalaujama,

ir norėdamas įrodyti esąs nuoširdus, prisipažino apie savo jausmus Eženi, papasakojo apie pasimatymą, pažadėjo nutraukti jos ryšius su Franvaliu, pagrobti ją ir nuvežti į Pikardiją, į vieną iš ponios de Farnej valdų, jeigu abi šios damos sutiksiančios ir kaip atpildą atiduosiančios į žmonas tą, kurią jis ištrauksiąs iš bedugnės.

Valmono kalba ir prisipažinimai atrodė tokie tikroviški, kad ponia de Franval negalėjo nepatikėti; Valmonas buvo puiki partija jos dukrai; argi ji galėjo tikėtis ko nors geriau po tokio palaido gyvenimo? Valmonas apsiėmė padaryti viską, ir nebuvo kaip kitaip užkirsti kelią tam siaubingam nusikaltimui, stumiančiam į neviltį ponią de Franval; be to, ji vylėsi susigrąžinti vyro meilę, nutrūkus tiems vieninteliams saitams, keliantiems pavojų tiek jai, tiek jam; šie sumetimai padėjo jai apsispręsti, ji sutiko, bet su sąlyga, kad Valmonas duosiąs žodį nesikauti su jos vyru, išvyksiąs į užsienį, pavedęs Eženi poniai de Farnej, ir pasiliksiąs ten tol, kol Franvalis atvėsiąs nuo savo neteisėtos meilės, susitaikysiąs su netektim ir galiausiai duosiąs sutikimą vedyboms. Valmonas viską prižadėjo. Ponia de Franval užtikrino motinos paramą, patikino, kad ji neprieštarausianti judviejų sprendimams, ir Valmonas, dar kartą atsiprašęs ponios de Franval už skriaudas, kurias buvo padaręs spiriamas jos nedoro vyro, išėjo. Rytojaus dieną ponia de Farnej, apie viską sužinojusi, išvyko į Pikardiją, o Franvalis, paskendęs nuolatinių malonumų sūkuryje, pasikliaudamas Valmonu ir daugiau nebijodamas Klervilio, įkliuvo į spąstus su tokiu pat naivumu, kokio tikėjosi iš kitų žmonių, trokšdamas juos įvilioti į savo paspęstuosius.

Maždaug šešis mėnesius, jau sulaukusi septyniolikos metų, Eženi dažnai išeidavo viena arba su kokia nors drauge. Išvakarėse tos dienos, kai Valmonas pagal susitarimą su draugu rengėsi pasikėsinti į ponios de Franval garbę, Eženi visiškai viena žiūrėjo naują pjesę Prancūzų teatre ir viena grįžo atgal, ketindama vykti pas tėvą į namus, kur jis jai buvo paskyręs pasimatymą, o paskui vakarieniauti dviese... Vos panelės de Franval ekipažas spėjo išvažiuoti iš Sen Žermeno priemiesčio, dešimt kaukėtų

vyrų sustabdė arklius, atidarė dureles, sugriebė Eženi, įmetė ją į pašto karietą šalia Valmono, kuris pasistengė nuslopinti jos riksmus ir įsakė šuoliuoti kiek įkabina, tad karieta akimirksniu atsidūrė už Paryžiaus.

Deja, buvo neįmanoma atsikratyti Eženi tarnų ir ekipažo, todėl Franvalis labai greit sužinojo, kas nutiko. Sprukdamas į saugią vietą, Valmonas tikėjosi, kad Franvalis nesumos, kuriuo keliu vytis, ir jis tikrai išloš dvi ar tris valandas. Svarbu tik pasiekti ponios de Farnej valdas, o ten Eženi jau lauks dvi patikimos moterys ir pašto karieta, kuri nugabens ją į pasienį, į net Valmonui nežinomą priebėgą, o jis pats tučtuojau išvyks į Olandiją ir pasirodys tik tada, kai ponia de Farnej su dukra praneš, kad daugiau nebėra kliūčių ir jis gali vesti savo mylimąją; tačiau likimas patvarkė kitaip, ir šiuos protingus planus sugriovė siaubingi piktadario kėslai.

Gavęs žinią, Franvalis negaišta nė akimirkos, dumia į paštą ir teiraujasi, kokiomis kryptimis važiuoti šiandien buvo pasamdyti arkliai nuo šešių valandų vakaro. Septintą valandą dengtas ekipažas išvykęs į Lioną, o aštuntą – pašto karieta į Pikardiją; Franvalis nedvejoja, ekipažas, vykstąs į Lioną jo nėmaž nedomina, bet pašto karieta, vykstanti į provinciją, kur yra ponios de Farnej žemių, tikrai verta dėmesio, kvaila būtų tuo abejoti; jis liepia pakinkyti aštuonis geriausius pašto arklius į jo karietą, nusamdo ristūnus savo žmonėms, kol kinkomi arkliai, nuperka ir užtaiso pistoletus ir kaip strėlė lekia ten, kur jį gena meilė, neviltis bei kerštas. Keisdamas arklius Sanlise, jis sužino, kad jo persekiojama pašto karieta ką tik išvažiavo... Franvalis įsako skriste skristi; savo nelaimei, jis paveja bėglius: jo žmonės ir jis pats su pistoletais rankose sustabdo Valmono vežėją ir įsiutęs Franvalis, atpažinęs priešininką, prikiša ginklą ir šauna tiesiai į jį, išplėšia mirštančią iš baimės Eženi, sėda su ja į savo karietą ir prieš dešimtą ryto jau būna Paryžiuje. Nesukdamas galvos dėl to, kas nutiko, Franvalis rūpinasi tik Eženi... Ar apgavikas Valmonas nepanoro pasinaudoti aplinkybėmis? Ar Eženi dar ištikima jam ir ar nesutraukyti nusikalstami judviejų ryšiai? Panelė

de Franval ramina tėvą. Valmonas jai tik atskleidė savo planus ir, kupinas vilčių netrukus ją vesti, susilaikė neišniekinęs altoriaus, kur norėjo duoti tyrus įžadus; Eženi priesaikos nuramina Franvalį... Bet žmona... ar ji žinojo apie šitas užmačias... ar prisidėjo prie jų? Eženi, turėjusi pakankamai laiko viską išsiklausinėti, dievagojasi, keikdama motiną paskutiniais žodžiais, kad tai jos darbas, kad per tą lemtingą pasimatymą, kai Franvalis manė Valmoną ruošiantis taip gerai jam pasitarnauti, šis be jokios gėdos jį išdavė.

– Ak! – siunta Franvalis. – Kodėl jis neturi dar tūkstančio gyvybių... Visas atimčiau vieną po kitos... Ir mano žmona!.. Vos pamėginau ją apmulkinti, pirmoji mane apsuko... o visi mano – tokia švelni būtybė... skaistus angelas!.. Ak, niekšiška išdavike, tu brangiai sumokėsi už savo nusikaltimą... Mano kerštas trokšta kraujo, ir jei reikės, savo lūpomis iščiulpsiu jį iš tavo klastingų venų... Nusiramink, Eženi, – niršdamas kalba Franvalis, – nusiramink, tu turi atsigauti, pailsėk keletą valandų, aš pats tave saugosiu.

Tuo tarpu ponia de Farnej, kuri buvo pasamdžiusi seklius, netrukus patiria, kas įvyko; sužinojusi, kad jos anūkė atimta, o Valmonas nužudytas, ji skriste atskrenda į Paryžių... Perpykusi tučtuojau sušaukia pasitarimą; jai paaiškinama, kad nužudęs Valmoną, Franvalis patenka jai į rankas, vienu matu praranda įtaką, kurios ji bijojo, ir ji atgauna savo dukterį ir Eženi; bet draugai jai pataria nekelti skandalo ir vengti baudžiamosios bylos, tik reikalauti, kad žentas būtų išsiųstas į saugią vietą. Franvalis, iškart informuotas apie uošvės sprendimą bei žygius, kurių po to ėmėsi, ir tuo pat metu sužinojęs, kad jo nuotykis nebe paslaptis ir kad uošvė, kaip kalbama, laukianti tik jo prapulties, norėdama ja pasinaudoti, nuskuba į Versalį pasimatyti su ministru, viską jam prisipažįsta ir gauna vienintelį patarimą: kuo greičiausiai išvykti ir pasislėpti savo valdose Elzase, prie Šveicarijos sienos. Franvalis trumpam grįžta namo ir, pasiryžęs atkeršyti, nubausti žmoną už išdavystę ir nepaleisti iš rankų poniai de Farnej brangių būtybių, kad ši nedrįstų stoti jam sker-

sai kelio bent jau politikoje, nusprendžia išvykti į Valmorą, tą vietą, kurią jam patarė ministras, tik kartu su žmona ir dukterim... Bet ar ponia de Franval sutiks? Jausdamasi kalta dėl savotiškos išdavystės, dėl kurios paskui viskas ir įvyko, ar pajėgs ji įveikti priešiškumą? Ar galės be baimės atsiduoti įžeisto vyro globon? Štai dėl ko nerimauja Franvalis; norėdamas sužinoti, kaip jam elgtis, jis eina pas žmoną, kuriai jau apie viską pranešta.

– Ponia, – lyg niekur nieko sako jis jai, – taip neapgalvotai pasielgusi, jūs įstūmėt mane į nelaimių bedugnę. Nors pasekmės ir liūdnos, jūsų paskatos pagirtinos: jūs, be abejo, taip padarėte iš meilės savo dukteriai ir man. Kadangi aš pirmas jus nuskriaudžiau, turiu užmiršti jūsų kaltę. Brangioji, švelnioji mano gyvenimo drauge, – toliau kalba jis, puldamas prieš žmoną ant kelių, – ar sutinkate, kad tarp mūsų įsigalėtų santarvė, kurios nuo šiol niekas nesudrums? Aš jums ją siūlau, o jai sutvirtinti štai ką atiduodu į jūsų rankas.

Ir jis padeda žmonai prie kojų suklastotus popierius – tariamus Valmono laiškus.

– Sudeginkit visa tai, brangioji drauge, maldauju jus, – suokia klastūnas su netikromis ašaromis akyse, – ir dovanokit už tai, ką jums padariau iš pavydo: tenelieka tarp mūsų vietos kartėliui. Prisipažįstu, labai nusikaltau, bet kas žino, ar Valmonas jums nepelnytai manęs neapjuodino, kad įgyvendintų savo planus... Jeigu jis drįso pasakyti, kad aš galėjau liautis jus mylėjęs.... kad jūs ne visada buvote man brangiausia ir gerbiamiausia būtybė pasaulyje... Ak! Mano gerasis angele, jeigu jis susitepė tokiu šmeižtu, kaip teisingai aš padariau, išvalydamas pasaulį nuo tokio melagio ir apgaviko!

– O, pone! – apsiašarojusi sušunka ponia de Franval. – Man galvoj netelpa tokios žiaurybės, kokių jūs prieš mane griebėtės. Kaipgi galiu jumis tikėti po tokių baisybių?

– Aš trokštu, kad jūs mane dar mylėtumėt, o švelniausioji, mylimiausioji iš moterų! Noriu, kad už visus prasižengimus kaltintumėt tik mano galvą ir tikėtumėt, jog šita širdis, kur jūs

viešpataujat per amžius, niekada jūsų neišdavė... taip, noriu, kad jūs žinotumėt, jog kiekviena klaida tik priartindavo mane prie jūsų... Kuo labiau tolau nuo savo brangiosios žmonos, tuo geriau mačiau, kad niekur tokios nerasiu. Jokie malonumai, jokie jausmai neprilygo tiems, kurių netekau per savo nepastovumą, ir net vaizduodamasis esąs jūsų glėbyje, gailėdavausi tikrovės... O! Brangi, dieviška drauge, kur rasti tokią sielą kaip tavoji? Kas dar dovanotų palaimą, kurią patirdavau tavo glėbyje? Taip, aš atsižadu savo klaidų... toliau man būsi tik tu viena pasaulyje... trokštu tavo įžeistoje širdyje atgaivinti meilę, taip pelnytai pražudytą mano paklydimų, kurių nenoriu nė prisiminti.

Ponia de Franval nepajėgė atsilaikyti tokiems švelniems žodžiams, kuriuos tarė jos tebedievinamas žmogus; argi gali neapkęsti to, kurį taip karštai mylėjai? Argi tokios taurios ir jautrios sielos moteris kaip žavingoji ponia de Franval gali šaltakraujiškai žiūrėti į taip brangintą vyrišką, liejantį prie jos kojų atgailos ašaras. Ji pratrūko raudoti...

– Mane, – prabilo ji, spausdama prie širdies vyro rankas, – mane, niekad nepaliovusią tavęs garbinti, žiauruoli... Tai mane stumi į neviltį be jokio reikalo!.. Dangus liudininkas, iš visų bėdų, kurias tu man užtraukei, baisiausia buvo baimė, kad praradau tavo širdį, kad tu mane įtarinėji... Ir dar ką pasirinkai man užgaulioti – mano dukterį!.. Tai jos rankomis varstai man širdį... nori pažadinti neapykantą tai, kurią gamta liepė mylėti?

– Ak! – sušuko Franvalis, vis labiau užsidegdamas. – Aš noriu atvesti ją prie tavo kojų, noriu, kad ji, kaip ir aš, atsižadėtų savo begėdystės ir klaidų... kad, kaip ir aš, maldautų atleidimo. Nuo šiol visi trys rūpinkimės tik viens kito laime. Aš grąžinsiu tau dukterį... o tu grąžink man žmoną... ir bėgam.

– Bėgti, didis Dieve!

– Šis atsitikimas sukėlė daug triukšmo... Rytoj man gresia prapultis... Draugai, ministras – visi pataria išvažiuoti į Valmorą... Ar sutiksi mane ten lydėti, o mano drauge! Nejau tada, kai prie tavo kojų meldžiu atleidimo, sugildysi man širdį atsisakydama?

– Tu mane gąsdini... Tas nutikimas!..

– Laikomas žmogžudyste, o ne dvikova.

– O Dieve! Ir viskas per mane!.. Įsakyk... įsakyk, daryk su manim, ką nori, brangus vyre... Jei reikės, seksiu paskui tave į pasaulio kraštą... Ak, aš nelaimingiausia iš moterų!

– Verčiau sakyk laimingiausia, nes nuo šiol kiekvieną savo gyvenimo valandėlę klosiu tau po kojų gėles, o ne spyglius... Argi dviem mylintiems žmonėms nepakanka dykumos? Beje, tai ne amžinai, mano draugai perspėti, jie nesėdės sudėję rankų.

– Ir mano motina... norėčiau ją pamatyti...

– Ak! Jokiu būdu, brangioji drauge, turiu tikrų įrodymų, kad ji kursto Valmono tėvus... ir kartu su jais pati siekia mane pražudyti...

– Ji negali taip daryti, liaukis įsivaizdavęs tokias baisingas klastas. Jos siela sukurta meilei, ji nepažįsta melo... tu niekada jos deramai neįvertinai, Franvali... nes nemyli jos taip kaip aš. Po jos sparnu galėjome rasti palaimą šioje žemėje! Tai taikos angelas, kurį Dangus atsiuntė į tavo nuodėmingą gyvenimą, bet savo neteisingumu tu atstūmei jos širdį, visada atvirą švelnumui, ir dėl lengvabūdiškumo ar kaprizo, nedėkingumo ar pasileidimo savo noru netekai geriausios ir švelniausios draugės, kokią tik gamta tau buvo sukūrusi! Ką gi! Vadinasi, aš jos nebepamatysiu?

– Ne, primygtinai prašau... Brangi kiekviena minutė! Tu jai parašysi, perduosi mano atgailą... gal ji atsileis, pamačiusi, kaip mane graužia sąžinė... Gal kada nors susigrąžinsiu jos pagarbą ir meilę. Viskas aprims, ir mes grįšime motinos glėbyje pasidžiaugti jos atleidimu ir švelnumu... Bet dabar vykstame, brangi drauge... Vykstam tuoj pat, karietos jau laukia...

Išsigandusi ponia de Franval nedrįsta nieko sakyti; ji ruošiasi: Franvalio valia jai įstatymas. Išdavikas skuba pas dukterį; jis atveda ją prie motinos kojų; veidmainė parpuola prieš ją taip pat klastingai kaip ir tėvas: ji verkia, maldauja atleidimo ir jį gauna. Ponia de Franval ją apkabina; sunku užmiršti, kad esi motina, nors ir kaip tau nusikalto tavo vaikai... jautrioms sieloms gamtos balsas toks stiprus, kad vienintelė mylimos būtybės ašara

priverčia užmiršti, jog ta būtybė dvidešimt metų skendėjo ydose ir nedorybėse.

Jie išvyko į Valmorą. Tik begaliniu skubėjimu vis dar patiklios ir aklos ponios de Franval akyse buvo pateisinta tai, kad jie vežasi tiek maža tarnų. Nusikaltėlis vengia nereikalingų žvilgsnių... jis visko bijo, jaučiasi saugus tik paslapties šešėlyje ir tik jo gaubiamas dirba savo darbelius.

Kaime niekas nepaaiškėjo, iš vienos pusės – asistavimas, dėmesys, atidumas, pagarba, švelnumo apraiškos... iš kitos – karščiausia meilė: viskas liejosi per kraštus, viskas klaidino nelaimingąją Franval... Tokiame užkampyje, toli nuo motinos, baisioje vienatvėje ji buvo laiminga, nes, kaip pati sakėsi, turėjo vyro širdį, o duktė visąlaik buvo prie jos kelių ir kaip įmanydama stengėsi jai patikti. Eženi ir tėvo kambariai dabar buvo ne greta vienas kito; Franvalis gyveno pilies gale, o Eženi visai šalia motinos; sostinės ištvirkavimų neliko nė pėdsako, Valmore juos pakeitė dora, tvarka, drovumas. Kiekvieną naktį Franvalis ateidavo pas žmoną ir tyrame, nekaltame meilės guolyje tas apgavikas begėdiškai puoselėjo savo nežmoniškas viltis. Tas išsigimėlis, per daug žiaurus, kad jį numaldytų naivios karštos nuostabiausios moters glamonės, pačiame meilės židinyje kurstė ir keršto ugnį.

Tačiau, savaime suprantama, Franvalis nesiliovė uoliai merginęsis Eženi. Rytais, kol motina rengdavosi, Eženi susitikdavo su tėvu sodo gale, gaudavo iš jo nurodymus, kaip elgtis, ir atsiimdavo savo dalį malonumų, kurių anaiptol neketino visiškai perleisti varžovei.

Nepraėjo nė savaitė, kai jie atvyko į šitą užkampį, ir Franvalis sužinojo, kad Valmono šeima jį atkakliai persekioja ir reikalai krypsta labai prasta linkme; jam buvo pranešta, jog judviejų su grafu susidūrimo neįmanoma pateikti kaip dvikovos, mat, jo nelaimei, buvę per daug liudininkų; be to, visiškai tikra, buvo pridurta Franvaliui, jog ponia de Farnej vadovaujanti žento priešininkams ir norinti galutinai su juo susidoroti, įkišdama į kalėjimą arba priversdama išvykti iš Prancūzijos, kad kuo greičiau susigrąžintų po savo sparnu dvi brangias būtybes, kurios nuo jos buvo atskirtos.

Franvalis parodė šiuos laiškus žmonai; ji tuoj pat griebėsi plunksnos, norėdama nuraminti motiną, pakeisti jos nusistatymą ir aprašyti laimę, kuria džiaugiasi nuo tada, kai neganda suminkštino jos nelaimingo vyro sielą; be kita ko, ji įtikino motiną bergždžiai stengiantis parsikviesti ją su dukra į Paryžių, mat ji nusprendusi neišvažiuoti iš Valmoro tol, kol nesusitvarkysią vyro reikalai; o jeigu priešų pyktis ar teisėjų bukumas pasmerksiąs jį bausmei, ji tvirtai pasiryžusi palikti tėvynę kartu su juo.

Franvalis padėkojo žmonai, bet neturėdamas jokio noro laukti jam ruošiamos dalios, perspėjo ją kuriam laikui išvykstąs į Šveicariją, paliekąs jai Eženi ir maldaująs abi nekelti kojos iš Valmoro, kol jo likimas nepaaiškėsiąs; kad ir kur būsiąs, jis visada parvažiuosiąs praleisti kokios dienos su savo mieliausia sutuoktine ir kartu aptarti grįžimą į Paryžių, jei tam nebūsią kliūčių, o jei, priešingai, ten grįžti negalėsią, paieškosią kokios saugios vietelės.

Taip pasitvarkęs Franvalis, kuris anaiptol nepamiršo, kad dėl visų jo negandų kaltas neatsargus žmonos elgesys su Valmonu, ir troško tik keršto, perspėjo dukrą lauksiąs jos parke ir, užsirakinęs su ja atokiame paviljone, prisaikdinęs aklai klausyti visų jo nurodymų, apkabino ją ir šitaip prakalbo:

– Jūs manęs netenkat, dukra... galbūt amžinai...

Išvydęs, kad Eženi apsipylė ašaromis, jis tarė jai:

– Nusiraminkit, mano angele, tik nuo jūsų priklauso, ar mūsų laimė sugrįš ir Prancūzijoje ar kur kitur būsime tokie pat laimingi kaip kitados. Turiu vilties, Eženi, jūs taip pat tikite, kad laimė įmanoma, kad jūsų motina – vienintelis visų mūsų bėdų šaltinis. Kas be ko, aš neatsižadėjau keršto, ir jeigu nuslėpiau jį nuo žmonos, tai jūs žinojote, kodėl, ir man pritarėte, padėjote užrišti jai akis, nes dėl atsargumo reikėjo ją apakinti. Atėjo laikas, Eženi, reikia veikti. Nuo to priklauso jūsų ramybė, tai, ką padarysite, visiems laikams atneš ramybę ir man.

Tikiuosi, mane suprasite, jūs per daug protinga, kad bent akimirką išsigąstumėt to, ką jums siūlau... Taip, dukra, reikia veikti, ir nedelsiant, be sąžinės graužimo, ir tai turi būti atlikta

jūsų rankomis. Motina norėjo padaryti jus nelaimingą, ji išniekino ryšius, kurių pati reikalavo, ir prarado visas teises. Nuo tada ji ne tik tapo jums paprasčiausia moterim, bet ir mirtinu priešu, vadinasi, gamtos įstatymas, giliai įsirėžęs mūsų sielose, liepia mums pirmiems atsikratyti, jei galime, tų, kurie rezga prieš mus sąmokslus. Šis šventas įstatymas, nuolat mus įkvepiantis ir skatinantis veikti, nesako, kad savo artimą turim mylėti labiau negu patys save... Pirmiausia mes, o tik paskui kiti: tokia gamtos varomoji jėga. Jokios pagarbos ir, žinoma, jokio pasigailėjimo tiems, kurie įrodė iš visos širdies linkį mums nelaimių arba pražūties. Elgtis kitaip, dukra, reikštų paisyti pirmiausia kitų, o ne savęs, bet tai būtų kvaila. Dabar išdėstysiu, dėl kokių priežasčių turite padaryti tai, ką jums patariu.

Man reikia išvažiuoti, ir jūs žinot, kodėl. Jei paliksiu jus su šita moterim, nepraeis nė mėnuo, ir motinos įkalbėta ji nusiveš jus į Paryžių, o kadangi po šio skandalo negalėsite ištekėti, tai būkit tikra, tuodvi beširdės paims jus į savo nagus ir įkiš į vienuolyną ligi dienų galo atgailauti už nuodėmes ir mūsų malonumus. Tai jūsų senelė mane persekioja, Eženi, tai ji telkia mano priešus ir nori mane sutrypti. Argi tokie išpuoliai turi kitokį tikslą kaip tik susigrąžinti jus ir uždaryti? Juo labiau prastėja mano reikalai, juo daugiau jėgos ir pasitikėjimo įgyja mūsų kankintojai. Vadinasi, nėra jokių abejonių, kad jūsų motina slapčia vadovauja tai šutvei, nėra jokių abejonių, kad prisidės prie jos, vos man išvykus. Tačiau ta šutvė siekia mano pražūties tik norėdama padaryti jus nelaimingiausia iš moterų, todėl reikia kuo greičiau ją susilpninti, atimti didžiausią energijos šaltinį, kitaip sakant, ponią de Franval. Ar yra kita išeitis? Ar galiu vežtis jus su savim? Įniršusi jūsų motina tuoj pat susivienytų su savąja, ir tada, Eženi, mums nebūtų nė valandėlės ramybės, visur būtumėm ieškomi, genami, nė viena šalis neturėtų teisės suteikti mums prieglobsčio, jokia priebėga šioje žemėje nebūtų saugi... nepasiekiama pabaisoms, kurių siutas mus persekiotų. Argi nežinote, kaip toli siekia tie šlykštūs despotų ir tironų ginklai, kai jais naudojasi pyktis, pakurstytas aukso svoriu? Ir priešingai, jeigu

jūsų motina mirtų, ponia de Farnej, kuri ją myli labiau už jus ir viską daro vien dėl jos, matydama, kad jos šutvė sumažėjo vienu žmogum, kaip tik tuo, kuris ją rišo su ta gauja, viską mes ir daugiau nekurstys mano priešų... nesiundys jų ant manęs.

Nuo šiol viena iš dviejų: arba skandalas dėl Valmono nurims ir niekas mums nekliudys grįžti į Paryžių, arba reikalai pablogės ir būsime priversti bėgti į užsienį, bet ten mūsų bent jau nepasieks baisioji Farnej, kurios vienintelis tikslas, kol jūsų motina gyva, užtraukti mums negandą, nes, dar kartą sakau, jai atrodo, kad jos dukters laimė įmanoma tik ant mūsų laimės griuvėsių.

Kad ir kaip vertintumėte mūsų padėtį, nuolatos matysit ponią de Franval visąlaik drumsčiant mums ramybę ir savo nekenčiamu egzistavimu trukdant mūsų laimei.

– Eženi, Eženi, – su įkarščiu kalba Franvalis, imdamas dukterį už rankų, – brangioji Eženi, juk tu mane myli, tai negi nori, išsigandusi tokio poelgio... būtino mūsų gerovei, amžinai prarasti tą, kuris tave dievina! O, mano mieloji, švelnioji drauge, spręsk, nes tu gali išsaugoti tik vieną iš mudviejų. Ar šiaip, ar taip tėvažudė, tu privalai pasirinkti, į katro širdį įsmeigti nusikalstamą durklą: arba tavo motina žus, arba prarasi mane... bet ką aš sakau, verčiau pasmauk mane savo rankomis... O varge! Argi galėsiu gyventi be tavęs?.. Nejau manai, kad pajėgsiu ištverti be savo Eženi? Argi įstengsiu užmiršti palaimą, kurią patyriau josios glėbyje...tą dievišką palaimą, man prarastą amžiams? Eženi, tau ar šiaip, ar taip teks padaryti nusikaltimą: arba tu nudaigosi nekenčiamą motiną, kuri tik tam ir gyvena, kad skandintų tave nelaimėse, arba nužudysi tėvą, kuris atsidavęs tau visa siela. Taigi rinkis, rinkis, Eženi, ir jeigu pasmerki mane, nedvejok, nedėkingoji dukterie, be gailesčio perverk širdį, kurios vienintelė kaltė – per didelė meilė; aš laiminsiu smūgius, kuriuos kirto tavo ranka, ir ligi paskutinio atodūsio tave dievinsiu.

Franvalis nutyla, laukdamas dukters atsakymo; bet ta, giliai susimąsčiusi, valandėlę delsia... paskui puola tėvui į glėbį.

– O! Tave vieną mylėsiu visą gyvenimą! – sušunka ji. – Argi gali abejoti mano pasirinkimu? Argi gali netikėti mano

drąsa? Duok ginklą, ir ta, kuri nuodija tau gyvenimą, drumsčia ramybę, tuoj pat kris nuo mano rankos. Pamokyk mane, Franvali, kaip elgtis, ir išvažiuok, jei taip reikia dėl tavo saugumo... o aš padarysiu, ką privalau, kol tavęs nebus. Bet kad ir kaip pakryptų reikalai... maldauju, mūsų priešei žuvus, nepalik manęs vienos šitoje pilyje... atvažiuok manęs pasiimti arba pranešk, kur esi, ir aš atvyksiu pas tave.

– Mieloji dukra, – sako Franvalis, bučiuodamas pabaisą, kurią sugebėjo galutinai suvilioti, – aš žinojau, kad tau užteks meilės ir tvirtybės mudviejų laimei apginti... Imk šitą skrynutę... joje slypi mirtis.

Eženi paima pražūtingą skrynutę ir dar kartą prisiekia ištikimybę tėvui; sudaromas planas; sutariama, kad Eženi palauks teismo sprendimo, ir jei jis bus nukreiptas prieš tėvą, įvykdys nusikaltimą... Juodu išsiskiria, Franvalis grįžta pas žmoną, jam užtenka įžūlumo ir klastos ją pravirkdyti ir nėmaž neišsiduodant priimti jaudinančias, tyras šio dangiško angelo glamones. Paskui, sutaręs, kad ji su dukra tikrai liks Elzase, nesvarbu, kaip pasibaigtų jo byla, piktadarys šoka ant arklio ir nujoja... Nujoja tolyn, palikdamas nekaltybę ir dorybingumą, kuriuos taip ilgai teršė savo nusikaltimais.

Franvalis įsikūrė Bazelyje, norėdamas pasislėpti nuo gresiančių persekiojimų ir kartu būti netoli Valmoro, kad galėtų laiškais palaikyti reikiamas Eženi nuotaikas... Nuo Bazelio iki Valmoro apie dvidešimt penkios mylios, bet susisiekimas nebuvo sunkus, nes kelias ėjo per Juodąjį Mišką, ir Franvalis kas savaitę gaudavo žinių iš dukters. Dėl visa ko jis buvo pasiėmęs didžiulę sumą, bet daugiau vertybiniais popieriais negu grynais pinigais. Dabar palikime jį Šveicarijoje ir grįžkime prie jo žmonos.

Nebuvo nieko tyresnio, nieko nuoširdesnio už šios nuostabios būtybės ketinimus; ji pažadėjo vyrui likti šiame kaime tol, kol gaus naujų jo įsakymų; niekas neprivers jos pakeisti šito sprendimo, kasdien kartojo ji Eženi... Deja, per daug nuo motinos nutolusi dukra nepasitikėjo šita pagarbos verta moterim, pačios gamtos apdovanota pasitikėjimą įkvepiančiomis savybėmis,

ir nepaliovė jos neapkentusi, nes Franvalis dažnuose laiškuose sėjo neapykantos sėklas, ir Eženi neįsivaizdavo galinti turėti pasaulyje didesnį priešą už savo motiną. Ko tik ponia de Franval nedarė, norėdama sugriauti tą neįveikiamą sieną, kurią ta nedėkingoji buvo pastačiusi širdies gilumoje tarp jos ir savęs; motina nešykštėjo jai glamonių ir meilumo, džiaugsmingai kalbėjo su ja apie laimingą vyro susigrąžinimą, buvo tokia draugiška ir švelni, kad kartais net dėkodavo Eženi ir priskirdavo visus nuopelnus dėl Franvalio persimainymo į gera; ir tuoj pat imdavo graužtis netyčia prišaukusi naujų bėdų, gresiančių jos vyrui; nė iš tolo nekaltindama dėl jų Eženi, ji viską prisiėmė sau ir, spausdama dukrą prie krūtinės, su ašaromis klausinėjo, ar ši galėsianti kada nors jai atleisti... Bet žiauriosios Eženi nesuminkštino šis angeliškas elgesys, jos iškrypusi siela negirdėjo prigimties balso, ydos užkirto visus kelius į jos širdį... Šaltai vaduodamasi iš motinos glėbio, ji žiūrėdavo į ją padėrusiomis akimis ir kartodavo sau, stengdamasi įgauti tvirtybės: "Kokia ši moteris veidmainė... Kokia klastinga... ji mane taip pat glamonėjo ir tą dieną, kai liepė pagrobti"... Bet šie neteisingi priekaištai buvo ne kas kita kaip nežmoniški išvedžiojimai, kuriais remiasi nusikaltėlis, norėdamas nuslopinti pareigos jausmą. Ponia de Franval, liepusi išvežti Eženi dėl jos pačios laimės... dėl savo ramybės ir dėl doros, galėjo nuslėpti prisidėjusi prie pagrobimo; tokiems klaidinantiems manevrams nepritaria tik kaltininkas, kurį jie apgauna; tačiau blogo čia nieko nėra. Taigi Eženi nepasidavė ponios de Franval švelnumui, nes ketino padaryti baisų darbą, ir jokiu būdu ne dėl motinos kaltės: ji tikrai niekuo nebuvo nusikaltusi dukteriai.

Baigėsi pirmas jų mėnuo Valmore; ponia de Farnej parašė dukteriai, kad jos vyro reikalai eina prastyn ir kad, iškilus gėdingo arešto grėsmei, ponia dė Franval su Eženi būtiniausiai turi sugrįžti tiek pasirodyti viešuomenei, jau skleidžiančiai pikčiausias paskalas, tiek padėti jai užbaigti bylą, nes tik ji gali permaldauti teismą ir užsistoti nusikaltėlį, nepakenkdama jam.

Ponia de Franval, nusprendusi nieko nuo dukters neslėpti,

tuoj pat parodė jai laišką; įdėmiai žiūrėdama į motiną, Eženi šaltai paklausė, ką ji norinti daryti, gavusi šias liūdnas žinias.

– Nežinau, – atsakė ponia de Franval. – Tiesą sakant, kam mes čia reikalingos? Argi nebūtumėm tūkstantį kartų naudingesnės mano vyrui, jei paklausytumėm motinos patarimo?

– Jūsų valia, ponia, – pasakė Eženi, – mano pareiga jums paklusti, ir aš paklusiu...

Tačiau ponia de Franval, iš sauso dukters atsakymo supratusi, kad toks sprendimas jai nepatinka, pasakė kol kas palauksianti ir dar kartą parašysianti motinai, o Eženi galinti neabejoti: ji nepaklus Franvalio nurodymams tik tuo atveju, jei bus visiškai tikra, kad duos daugiau naudos Paryžiuje negu Valmore.

Taip praėjo antras mėnuo, Franvalis be perstojo rašė žmonai ir dukrai ir pats gaudavo jų laiškus, kurie teikė jam didžiulį malonumą, mat vieni alsavo beribiu paklusnumu jo norams, o kiti – tvirtu pasiryžimu įvykdyti planuotą nusikaltimą, kai tik byla pakryps tokia linkme, kad reikės jį įvykdyti, arba kai ponia de Franval susimanys paklusti motinos prašymams. "Jeigu matysiu, – rašė Eženi, – kad jūsų žmona elgiasi sąžiningai ir nuoširdžiai, o jūsų draugai Paryžiuje sėkmingai baigia visus reikalus, perduosiu jums užduotį, kurią buvote man pavedęs, ir kai vėl būsime kartu, pats ją atliksite, jei jums tai atrodys reikalinga, tačiau bet kokiu atveju, jeigu nuspręsite, kad tai būtina, aš viską padarysiu pati, galite neabejoti".

Savo atsakyme Franvalis pritarė tam, ką rašė duktė, toks ir buvo paskutinis jo gautas ir išsiųstas laiškas. Su kitos savaitės paštu laiškų nebuvo. Franvalis sunerimo; negavęs nieko dar vieną savaitę, jis puola į neviltį ir, būdamas veiklus iš prigimimo, ilgiau neištveria ir nusprendžia pats vykti į Valmorą sužinoti, kodėl vėluoja laiškai, keldami jam baisų nerimą.

Jis šoka ant arklio ir išjoja lydimas ištikimo tarno; Valmore ketina būti kitą dieną, jau vėlų vakarą, kad niekas jo nepažintų; prijojus girią, kuri supa Valmoro pilį ir rytuose jungiasi su Juoduoju Mišku, Franvalį ir jo liokajų sustabdo šeši gerai ginkluoti vyrai: jie reikalauja pinigų; šie plėšikai žino, su kuo kalba, jiems

pranešta, kad Franvalis, pakliuvęs į bėdą, visada turi krepšį su krūva aukso... Tarnas pasipriešina ir krinta negyvas savo arkliui po kojų; Franvalis su špaga rankoje nušoka žemėn, puola niekšus ir tris sužeidžia, bet kiti trys sučiumpa jį; vagys neįstengia išplėšti iš jo špagos, tačiau atima viską, ką jis turėjo, ir palikę keleivį be nieko, tučtuojau dingsta; Franvalis šoka jų vytis, bet raiti plėšikai skriste nuskrieja su savo grobiu, ir negali žinoti, kurion pusėn jie nujojo.

Užėjo siaubinga naktis, ėmė pūsti šiaurys, pabiro kruša... rodės, visos stichijos uždūko ant šio nelaimėlio... Turbūt kartais pati gamta, užsirūstinusi dėl žmogaus nusikaltimų, įninka jį persekioti ir, prieš pasišaukdama pas save, baudžia kokiomis tik turi rykštėmis... Pusnuogis, tačiau nepaleisdamas iš rankų špagos, Franvalis skuba tolyn nuo šios pražūtingos vietos Valmoro link. Blogai pažinodamas apylinkes, kur, kaip matėme, yra buvęs vienintelį kartą, jis klaidžioja tamsiais keliais po šį visiškai jam nepažįstamą mišką... Išsekęs iš nuovargio, priveiktas skausmo... draskomas nerimo, plakamas audros, jis puola ant žemės, ir jam pirmą kartą gyvenime iš akių upeliais paplūsta ašaros...

– Koks aš nelaimingas! – sušunka jis. – Visos negandos mane apniko, norėdamos sumaitoti... sukelti sąžinės graužatį... Tik užklupus nelaimei, ji persmelkė mano sielą. Klestėjimo džiaugsmai apdūmė akis, aš niekinau nelaiminguosius. O dievinamoji žmona... tu, kurią taip baisiai skriaudžiau... tu, kuri šią akimirką galbūt tampi mano įniršio ir nežmoniškumo auka!.. Ar dar gyveni šiame pasaulyje, kurio puošmena tu buvai? Ar Dangaus ranka sustabdė mano piktadarystes?.. Eženi! Lengvatike dukra... taip gėdingai suviliota mano šlykščių gudrybių... ar gamta suminkštino tavo širdį?.. Ar sustabdė nusikaltimą, paskatintą mano galios ir tavo silpnumo? Ar dar ne per vėlu?.. O teisingasai Dangau, ar dar ne per vėlu?..

Staiga gailus ir didingas daugybės varpų gaudesys, liūdnai kylantis į aukštybes, įvaro jam dar didesnę baimę dėl savo dalios... Jis susijaudina... persigąsta...

– Ką aš girdžiu? – stodamasis sušunka jis. – Žiaurioji duk-

terie... Ar tai mirtis?.. Ar tai kerštas?.. Pragaro furijos ateina pabaigti savo darbo?.. Ką pranašauja man šis gaudesys?.. Kur aš?.. Argi galiu jį girdėti?.. Nutrenk, o Dangau!.. Nutrenk nusikaltėlį...

Ir jis parkniubo ant žemės.

– Didysis Dieve! Išklausyk manęs, maldauju kartu su tais, kurie tavęs šaukiasi šią akimirką... Tu matai mano sielvartą ir savo galybę, atleisk, kad tavim netikėjau... ir teikis išpildyti mano prašymus... pirmuosius prašymus, su kuriais drįstu į tave kreiptis! Aukščiausiasis Kūrėjau... išgelbėk dorybę, apsaugok tą, kuri buvo gražiausias tavo atvaizdas šioje žemėje. Tegul šie varpai... šie gedulingi varpai tegul gaudžia ne tai, dėl kurios gyvybės drebu.

Ir pablūdęs Franvalis... nesuvokdamas nei ką daraąs, nei kur einąs, kažką be sąryšio murmėdamas, pasileidžia pirmu pasitaikiusiu keliu... Staiga išgirsta kažkokį dundesį... atsitokėja... įsiklauso... Atjoja raitelis...

– Kad ir kas būtumėt, – sušunka Franvalis, bėgdamas prie to žmogaus, – kad ir kas galėtumėt būti, pasigailėkit nelaimingojo, kurį skausmas varo iš proto. Primanęs pakelčiau prieš save ranką... patarkit, padėkite man, jei turit užuojautos ir žmoniškumo... maldauju, išgelbėkit mane nuo manęs paties.

– Viešpatie! – pasigirsta nelaimingajam gerai pažįstamas balsas. – Negali būti! Čia jūs... O Dangau! Pasitraukit.

Ir Klervilis... o tai jį, tą garbųjį kunigą, ištrūkusį iš Franvalio grandinių, likimas siuntė šiam bedaliui sunkiausią jo gyvenimo valandą... Klervilis nušoka nuo arklio ir atsiduria savo priešo glėbyje.

– Tai jūs, pone, – ištaria Franvalis, spausdamas prie krūtinės šį dorą žmogų, – tai jūs, kuriam pridariau tiek niekšybių ir dabar gailiuosi.

– Nusiraminkite, pone, nusiraminkit, aš išsivadavau iš bėdų, kurios buvo mane užgriuvusios, užmiršau, kad norėjot mane nuskriausti, ir kai Dangus leidžia jums pasitarnauti... aš pasitarnausiu, pone, kas be ko, žiauriu, bet neišvengiamu būdu... Sėskimės... Parkriskim po šiuo kiparisu, nes tik jo niūri lapija dabar

tinka vainikuoti jūsų galvai... O, brangusis Franvali, kokias klaikias žinias turiu jums pranešti!.. Verkite... o, mano drauge! Ašaros palengvins jums skausmą, bet išgirdęs tai, ką pasakysiu, imsit raudoti dar graudžiau... Laimingos dienos praėjo... Jos jums pranyko kaip sapnas, dabar beliko tik sielvartas.

– O, pone! Suprantu... Šitie varpai...

– Kelia prie Aukščiausiojo kojų... maldas ir paskutinę pagarbą, liūdinčių Valmoro gyventojų atiduodamą angelui, kurį Viešpats jiems leido pažinti, bet tik tam, kad jo verktų ir gailėtųsi...

Tada Franvalis nusitaiko į širdį špagos smaigalį ir vos neatima sau gyvybės; tačiau Klervilis sulaiko ryžtingą jo ranką.

– Ne, ne, mano drauge! – sušunka jis. – Jums reikia ne mirti, o pasitaisyti. Paklausykit manęs, aš daug ką turiu jums pasakyti, nusiraminkit ir išklausykit.

– Gerai, pone, kalbėkit, klausau jūsų. Pamažu smeikit durklą man į krūtinę, aš to nusipelniau, šitaip kankindamas kitus.

– Apie save kalbėsiu trumpai, pone, – pasakė Klervilis. – Po keleto mėnesių siaubingo kalėjimo, kur jūs mane įkišote, man pasisekė palenkti savo pusėn vieną sargą. Jis atidarė man duris. Aš jo paprašiau jokiu būdu niekam nesakyti, kaip neteisingai jūs su manim pasielgėte. Jis niekam neprasitars, brangusis Franvali, niekada neprasitars.

– O, pone!..

– Paklausykit manęs, kartoju, aš turiu daug ką jums pasakyti. Grįžęs į Paryžių, sužinojau apie nelaimingą jūsų nuotykį... apie jūsų išvykimą... Liejau ašaras kartu su ponia de Farnej... patikėkit manim, jos buvo nuoširdžios. Drauge su ta kilnia moterim stengiausi įtikinti ponią de Franval parvežti mums Eženi, nes jos Paryžiuje buvo reikalingesnės nei Elzase... Jūs buvote uždraudęs jai išvažiuoti iš Valmoro... ji jūsų klausė... ji pranešė mums apie jūsų draudimą ir savo nenorą jį sulaužyti, dvejojo tol, kol galėjo... Jūs buvote nuteistas, Franvali... Jūs pasmerktas. Jūsų laukia mirties bausmė už žmogžudystę vieškelyje: nei ponios de Farnej prašymai, nei jūsų tėvų ir draugų žygiai neįstengė nu-

kreipti teisingumo kardo. Jūs pralaimėjote... užsitraukėt amžiną bausmę... palikot be nieko... visas jūsų turtas aprašytas... (Sulaikęs dar vieną nirtulingą Franvalio gestą, Klervilis kalbėjo toliau.) Paklausykite manęs, paklausykite, ponę, aš reikalauju, nes turite atgailauti dėl savo piktadarysčių. Reikalauju Dangaus vardu, nes jūsų atgaila dar gali jį suminkštinti. Paskelbus nuosprendį, parašėme poniai de Franval ir viską papasakojome: motina pranešė, kad ji būtiniausiai privalo sugrįžti, ir išsiuntė mane į Valmorą galutinai ją įtikinti. Aš išvykau paskui laišką, bet, deja, jis mane aplenkė. Kai atvykau, buvo jau per vėlu... jūsų klaikus sąmokslas puikiai pavyko, ponią de Franval radau mirštančią... O, pone, kokia niekšybė!.. Bet jūsų pasibaisėtina padėtis kelia man užuojautą ir aš daugiau jums nepriekaištausiu už nusikaltimus... Tačiau išklausykite iki galo. Eženi nedalyvavo šiame spektaklyje, kai aš atvykau, ji jau atgailavo liedama ašaras ir gailiai raudodama... O, pone! Kaip apsakyti šių dviejų moterų padėtį... Jūsų žmona miršta... kankinama skausmingų traukulių... Eženi, girdėdama kraujo balsą, rėkia nenumaldomu riksmu, prisipažįsta savo kaltę, šaukiasi mirties ir baudžiasi nusižudyti: čia puola motinai po kojų, čia glaudžiasi jai prie krūtinės, mėgindama atgaivinti savo alsavimu, sušildyti savo ašaromis, palengvinti kančias savo atgaila. Štai koks klaikus vaizdas, pone, atsivėrė man prieš akis. Kai įėjau, ponia de Franval mane pažino... ji suspaudė man rankas, aplaistė jas ašaromis ir ištarė kelctą žodžių, kuriuos aš vos išgirdau – jie sunkiai veržėsi iš suspaustos, konvulsijų tampomos krūtinės... ji jums dovanojo... maldavo Dangų jums atleisti... ypač prašė pasigailėti dukters... Žinokit, žiaurusis žmogau, kad ta, kurią taip žvėriškai kankinot, paskutines mintis ir paskutines maldas skyrė jūsų laimei. Ko tik aš nesigriebiau: susikviečiau į pagalbą tarnus, liepiau parvežti garsiausius daktarus... guodžiau jūsų Eženi. Sujaudintas nepakeliamo jos sielvarto, negalėjau netarti jai paguodos žodžio. Bet niekas negelbėjo: nelaimingoji jūsų žmona atidavė Dievui sielą purtoma drebulio... varstoma baisių sopulių... Tą gedulingą valandą, pone, aš išvydau lig tol man nematytas staigias sąžinės

graužaties pasekmes. Eženi puola prie motinos ir miršta vienu metu su ja. Manėm, kad ji tik apalpo... Bet ne, jos gyvybė buvo užgesusi, nuo smūgio širdis išsyk nustojo plakusi: iš tikrųjų ji mirė nuo baisaus sukrėtimo, sielvarto ir nevilties... Taip, pone, jūs netekote jų abiejų, ir šie varpai, kurių gaudesį dar girdi jūsų ausys, palydi iškart dvi būtybes, motiną ir dukterį, gimusias jūsų laimei ir per savo prisirišimą tapusias jūsų piktadarysčių aukomis: kruvinas jų paveikslas persekios jus ligi grabo lentos. Ak, brangusis Franvali! Argi aš klydau, kažkada ragindamas sustoti prie bedugnės, kur jus stūmė aistros? Ir argi dabar galėsite peikti ir pašiepti dorovės gynėjus? Argi jie nebus teisūs, uždegdami smilkalus prie savo altorių, kai pamatys, kiek nesantaikos ir bėdų sėja nusikaltimai?

Klervilis nutyla. Pažvelgia į Franvalį ir mato jį suakmenėjusį iš skausmo; jo akys įsmeigtos į vieną tašką ir plūsta ašaromis, bet lūpos netaria nė žodžio. Klervilis klausia, kodėl jis pusnuogis, ir Franvalis trumpai papasakoja, kas ir kaip.

– Ak, pone! – sušunka taurusis kunigas. – Koks aš laimingas, kad po visų mano daliai tekusių baisybių galiu nors kiek palengvinti jūsų kančias. Aš jojau pas jus į Bazelį pranešti, kas nutiko, ir pasiūlyti tą mažumėlę, kurią turiu... Priimkite ją, prašau jus, aš neturtingas, pats žinote... bet štai šimtas luidorų... tai visos mano santaupos, viskas, ką turiu... Neatsisakykite...

– Kilnusis žmogau! – sušunka Franvalis, apkabindamas šio garbingo ir reto draugo kelius. – Man?.. O Dangau! Argi man dar ko nors reikia po tokių netekčių! Ir tai jūs... jūs, su kuriuo aš taip žiauriai pasielgiau... tai jūs skubat man į pagalbą.

– Neverta prisiminti skriaudų, kai nelaimė ištiko tą, kuris jas padarė. Vienintelis kerštas tokiu atveju – palengvinti jo kančias. O ir kaip dar galima pakenkti, kai jį jau ir taip kankina sąžinės priekaištai?.. Pone, tai ir yra gamtos balsas. Dabar puikiai matote, kad šventas Aukščiausiojo Kūrėjo kultas anaiptol jam neprieštarauja, kaip jūs įsivaizdavote, nes gamtos patarimai – tai ne kas kita, kaip šventi Aukščiausiojo Kūrėjo įstatymai.

– Ne, – atsakė Franvalis stodamasis, – ne, man daugiau

nieko nereikia, pone, nieko. Dangus, palikęs man paskutinę brangenybę, – ir jis parodė špagą, – pamokė, kaip turiu ja pasinaudoti.

Ir žiūrėdamas į špagą, kalbėjo toliau:

– Taip, brangus ir vienintelis drauge, tai tas pats ginklas, kuriuo mano dieviškoji žmona kartą norėjo persismeigti krūtinę, kai aš apipyliau ją šmeižtais ir įžeidinėjimais... tas pats... gal dar rasiu ant jo švento kraujo žymes... manasis turi jas nuplauti... Eime... susirasim kokią lūšnelę, kur pareikšiu jums savo paskutinę valią... o paskui išsiskirsime amžiams...

Juodu eina. Ieško tako, kuris nuvestų į kokią nors gyvenvietę... Naktis toliau gaubsto mišką tamsos drobulėmis... Staiga pasigirsta liūdnos giesmės, blyški deglų šviesa išsklaido sutemas, mesdama kraupius šešėlius, kurių paslaptį gali suvokti tik jautrios sielos; dar garsiau sugaudžia varpai; jie prisijungia prie vos girdimos laidotuvių muzikos, dangų perskrodžia iki šiol tylėjęs griaustinis, ir jo grumėjimas susimaišo su aplink aidinčiais gedulingais garsais.

Blykčiojantys žaibai vagoja paniurusį dangų, slopindami gūdžią deglų liepsną ir tarsi ginčydami žemės gyventojų teisę palydėti į paskutinę kelionę tą, paskui kurią eina ši procesija, – viskas kelia siaubą, viskas alsuoja neviltim... sakytum, gamta būtų apsivilkusi amžino gedulo rūbą.

– Kas ten? – klausia sujaudintas Franvalis.

– Nieko, – atsako Klervilis, čiupdamas draugą už rankos ir traukdamas iš kelio.

– Netiesa, jūs mane apgaudinėjat, aš noriu pažiūrėti, kas ten...

Jis veržiasi prie laidotuvių procesijos... pamato karstą.

– Teisingasai Dangau! – sušunka jis. – Štai ji... tai ji, tai ji, Dievas leido man dar kartą ją pamatyti...

Supratęs, kad nepavyks nuraminti nelaimingojo, Klervilis paprašo kunigus pasitraukti, ir šie tyliai paeina į šalį...

Paklaikęs Franvalis krinta ant karsto ir plėšte išplėšia iš jo varganus palaikus tos, kurią taip negailestingai skriaudė; jis pa-

ima kūną į glėbį, paguldo prie medžio ir, apkvaišęs iš nevilties, priglunda prie negyvėlės.

– O nelaimingoji, – nebesitvardydamas sušunka jis, – per mano žiaurumą tu praradai gyvastį, mano mylimoji, mano dievinamoji drauge, pažvelk į savo vyrą, kuris, parpuolęs prie tavo kojų, drįsta maldauti atleidimo ir pasigailėjimo. Nemanyk, kad noriu tave pergyventi, ne, ne, trokštu tik, kad Aukščiausiasis, sujaudintas tavo dorumo, teiktųsi, jei tai įmanoma, jam atleisti, kaip atleidai tu... Kerštas šaukiasi kraujo, mieloji žmona, už tave turi būti atkeršyta... ir bus... Ak! Tik pirma pažvelk į mano ašaras, į mano atgailą. Aš seksiu paskui tave, brangus šešėli... Bet kas priglaus mano iškankintą sielą, jei tu už mane neužtarsi? Nejaugi nori, kad atstumta Dievo, tavo atsižadėta, ji būtų pasmerkta siaubingoms pragaro kančioms, kai taip nuoširdžiai gailisi dėl savo nusikaltimų... Dovanok man, brangioji siela, dovanok ir pažvelk, kaip aš už juos keršiju.

Sulig šiais žodžiais Franvalis, pasislėpęs nuo Klervilio žvilgsnio, dukart smeigia špaga sau į krūtinę; jo nuodėmingas kraujas trykšteli ant aukos ir, rodos, sutepa ją, o ne atkeršija.

– Ak, mano drauge, – kreipiasi jis į Klervilį, – aš mirštu, mirštu kankinamas sąžinės... Papasakokit draugams apie apgailėtiną mano mirtį ir apie mano nusikaltimus, pasakykit, kad šitoks galas laukia kiekvieno niekingo aistrų vergo, per savo bjaurumą nuslopinusio širdyje pareigos ir prigimties balsą.

Neskundėkit man pusės nelaimingosios žmonos karsto, be atgailos nebūčiau vertas šalia jos ilsėtis, tačiau atgailaudamas to nusipelniau ir reikalauju palaidoti mus drauge. Sudie.

Klervilis išpildė nelaimingojo norą, ir procesija nuėjo toliau; greitai amžino poilsio vieta visiems laikams priglaudė abu sutuoktinius, gimusius viens kitą mylėti, sukurtus laimei, kuria ir būtų nekliudomai džiaugęsi, jei nusikaltimas ir jo šlykštūs vaisiai, skinami vieno iš sutuoktinių nedora ranka, nebūtų bendro gyvenimo rožių pavertę gyvatėmis.

Garbusis kunigas netrukus atvyko į Paryžių ir papasakojo šiurpias šių dviejų tragedijų smulkmenas: dėl Franvalio mirties

niekas nenusiminė, tik piktinosi jo gyvenimu, o jo žmonos verkė... labai graudžiai verkė; ir iš tikrųjų, argi kas matė nuostabesnę, geresnę būtybę už tą, kuri brangino, garbino ir puoselėjo vien tik šios žemės dorybes, bet už tai kiekviename žingsnyje susilaukdavo kančių ir nelaimių.

TURINYS

5

Gijomas Apolineras apie markizą de Sadą
Vertė D. Baratinskienė

15

Fakselanž, arba Tuščiagarbystės klaidos
Vertė D. Bučiūtė

44

Florvil ir Kurvalis, arba Lemties neišvengiamumas
Vertė V. Malinauskienė

88

Dorževilis, arba Nusikaltėlis per dorą
Vertė P. Bieliauskas

110

Grafienė de Sanser, arba Savo dukters varžovė
Vertė P. Bieliauskas

134

Eženi de Franval. Tragiška apysaka
Vertė S. Banionytė

Sadas D. A. F. de.

Sa34 Meilės nusikaltimai, arba Aistrų kliedesys / Markizas de Sadas; Iš pranc. k. vertė S. Banionytė ir kt.; [Apie aut., p. 5-14, G. Apolinero]. – V.: Lege artis, 1993. – 197,[2] p. – (Maxima / Sudaryt. V. Malinauskienė).

ISBN 9986-473-00-4

Dažniausiai kalbama apie meilės malonumus. Tuo tarpu garsus prancūzų rašytojas markizas de Sadas, kurio kūryba turėjo įtakos XX a. literatūrai ir ypač psichoanalitikams, siurrealistams, egzistencialistams, pasirinko kitą kelią - nutarė priminti apie meilės nusikaltimus. Meilė, virtusi aistra, degina visa, kas nėra meilė.

UDK 840-3

Serija "Maxima"

MARKIZAS DE SADAS
MEILĖS NUSIKALTIMAI

Redaktorė Dangira Baratinskienė
Dailininkas Albertas Broga
Techninė redaktorė Birutė Tolvaišienė
Korektorė Nijolė Petrošienė
Kompiuteriu rinko Nijolė Zarunckienė
Kompiuteriu maketavo Donatas Juodakis

SL 1528. 1993 10 27. 10,85 leidyb. apsk. l. Tiražas 15 000 egz.
Užsakymas 1723 . UAB "Lege artis" leidykla, a/d 767, 2050 Vilnius.
Spaudė "Spindulio" spaustuvė, Gedimino 10, 3000 Kaunas.
Kaina sutartinė

Viršelyje BOSCHO "Paskutinis teismas"

ISBN 9986-473-00-4

Didžiulis Sado nuopelnas yra tas,
kad jis ėmė maištauti prieš abstrakciją ir susvetimėjimą.
Jis niekada nesitaikstė su kolektyvine nuomone,
kuria tingiai tenkinosi vidutinybės. Šit kodėl šiandieną jo
kūriniai patraukia mūsų dėmesį. Sadas geba priversti su
atida įsigilinti į svarbiausią mūsų dienų problemą, tai yra,
į žmogaus ryšį su kitu žmogumi.

Simona de Bovuar
„Ar reikia autodafė"

Didieji romanistai yra romanistai filosofai,
tai yra įrodinėjančių romanų kūrėjų priešingybė. Tokie yra
Balzakas, Sadas, Melvilis, Stendalis, Dostojevskis, Prustas,
Malro, Kafka, – ir tai tik keletas jų.

Alberas Kamiu
„Sizifo mitas"

maxima